

		machi.	Melior. . . . . a 23 Dec.	1187 ad 21 Jun.	1188
		S. Marcelli.	Adelardus. . . . . d. 28 Oct.	1188	
		S. Marci.	Joannes. . . . . a 11 Febr.	1188 ad 21 Jun.	1190
		S. Petri ad Vincula tit. Eudoxiæ.	Petrus. . . . . a 6 Mai.	1188 ad 1 Sept.	1190
		S. Praxedis.	Radulfus. . . . . a 16 Mart.	1188 ad 22 Nov.	1188
		S. Pudencianæ tit. Pastoris.	Jordanus. . . . . a 16 Mart.	1188 ad 21 Jun.	1190
		S. Susannæ.	Alexius. . . . . a 28 Mart.	1188 ad 16 Mart.	1189
			Joannes Felix. . . . . a 4 Jun.	1190 ad 21 Jun.	1190
Diac. card.	S.	Adriani	Gerardus. . . . . a 17 Mart.	1188 ad 12 Jun.	1189
		S. Angeli.	Bobo. . . . . d. 17 Mart.	1188	
		S. Cosmæ et Damiani.	Gratianus. . . . . a 23 Dec.	1187 ad 21 Jun.	1190
		S. Eustachii juxta templum Agrippæ.	Joannes Felix. . . . . a 6 Mai.	1188 ad 12 Sept.	1189
		S. Georgii ad Velum Aureum.	Radulfus. . . . . a 23 Dec.	1187 ad 17 Mart.	1188
		S. Mariæ in Aquiro.	Gregorius. . . . . a 6 Mai.	1188 ad 21 Jun.	1190
		S. Mariæ in Cosmedin.	Iacintus. . . . . a 23 Dec.	1187 ad 21 Jun.	1190
		S. Mariæ in Porticu.	Gregorius. . . . . a 6 Mai.	1188 ad 21 Jun.	1190
		S. Mariæ in Via Lata.	Soffredus. . . . . a 11 Febr.	1188 ad 21 Jun.	1190
		S. Mariæ Nova.	Bernardus. . . . . a 6 Mai.	1188 ad 21 Jun.	1190
		S. Nicolai in Carcere Tulliano.	Petrus. . . . . a 23 Dec.	1187 ad 17 Mart.	1188
		SS. Sergii et Bacchi.	Octavianus. . . . . a 23 Dec.	1188 ad 20 Apr.	1189
		S. S. Theodori.	Joannes. . . . . a 16 Mart.	1188 ad 4 Jun.	1190

Date bullæ sunt p. m.

Moysis Lateranensis canonici vicem agentis cancellarii a 23 Dec. 1187 ad 2 Mart. 1188.

Moysis S. R. E. subdiaconi vicem agentis cancellarii a 16 Mart. 1188 ad 1 Sept. 1190.

CLEMENTIS III

PONTIFICIS ROMANI

EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA.

De libris adhibitis vide indicem tomo *Patrologiæ* CLXXIX præfixum.

ANNO 1187.

I.

Omnia monasteria congregationi Camaldulensi confirmat, eaque regimini prioris ejusdem congregationis subijcit.

(Pisis, Dec. 23.)

[MITTARELLI, *Annal. Camaldul.*, IV. App., p. 459.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... priori Camaldulensi ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Officii nostri nos admonet et invitat auctoritas pro ecclesiarum statu satagere, et earum quieti et tranquillitati salubriter, auxiliante Domino, providere. Dignum namque et honestati conveniens esse dignoscitur, ut qui ad earum regimen, Domino disponente, assumpti sumus, eas et a pravorum hominum nequitia tueamus, et beati Petri atque apostolicæ sedis patrocinio muniamus. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et prædecessorum nostrorum felices memoriæ Paschalis, Eugenii, Anastasii,

A Adriani et Alexandri, Romanorum pontificum, vestigiis inhærentes statuimus, et præsentis decreti auctoritate sancimus, ne cuiquam omnino personæ clerico, monacho, laico cujuscunque ordinis aut dignitatis, præsentibus aut futuris temporibus, liceat congregationes illas et loca illa quæ Camaldulensis eremi sive cœnobii disciplinam et ordinem susceperunt, quæque hodie sub illius regimine continentur, ab ejus ullo modo subjectione et unitate dividere; quæ videlicet loca et congregationes conservandæ unitatis gratia, singularibus visa sunt vocabulis adnotanda :

In episcopatu Arretino monasterium Sancti Salvatoris Berardingorum, Sancti Petri in Rota, Sanctæ Mariæ in Agnano, Sancti Quirini in Rosa, eremum Fleri; monasterium Sancti Viviani, Sancti Bartholomæi in Anglare; juxta Balneum monasterium Sanctæ Mariæ in Trivio; in Galliata monasterium in Insula. In episcopatu Montis Feretrani monasterium Montis-Herculis; in episcopatu Foris-Pompiliensi hospitale Aimerici; in episcopatu Pæsaurensi, monasterium Sancti Dicentii, eremum Sagoli; in episcopatu Bononiensi monasterium San-

eti Archangeli, juxta castrum Britti, Sancti Felicis; in episcopatu Florentino monasterium Sancti Petri de Luco, Sancti Salvatoris, juxta civitatem; in episcopatu Fesulano monasterium Sanctæ Mariæ in Poplena et ecclesiam Sanctæ Margaritæ; in episcopatu Vulterrano monasterium Sancti Petri in Fontiano, Sanctæ Mariæ in Policiano, Sancti Petri in Cerreto, Sancti Justi prope civitatem. In episcopatu Pisano monasterium Sanctæ Mariæ de Morrona, monasterium Sancti Stephani in Cintoria, Sancti Savini in Montione; in ipsa civitate monasterium Sancti Michaelis, Sancti Fridiani, Sancti Zenonis. In episcopatu Lucano monasterium Sancti Salvatoris in Cantiniano, Sancti Petri in Putheolis. Item in Sardinia in episcopatu Turritano monasterium Sanctæ Trinitatis de Saccaria, ecclesiam Sanctæ Eugenæ in Samanar, ecclesiam Sancti Michaelis et Sancti Laurentii in Yanari, ecclesiam Sanctæ Mariæ et Sancti Joannis in Altasar, ecclesiam Sanctæ Mariæ in Contra, ecclesiam Sancti Joannis et Sancti Simeonis in Salvener, ecclesiam Sancti Nicolai de Trulla, ecclesiam Sancti Petri in Scano, ecclesiam Sancti Pauli in Contrognano, ecclesiam Sancti Petri in Olim. Item in Fuscia, in episcopatu Clusino eremum Vivi in Monte-Amiato cum omnibus supradictorum locorum pertinentiis. Villam præterea de Majona, quam emistis ab Henrico præposito et reliquis canonicis, cum omnibus pertinentiis suis; villam de Moncione, quam emistis ab abbate Sanctæ Floræ, quemadmodum in vestris cartulis continetur, et vobis a prædecessore nostro bonæ memoriæ C papa Anastasio, mediante justitia, adjudicata est, et scripti sui sententia confirmata.

Omnia igitur supradicta monasteria cum omnibus ad ipsa pertinentibus, ad instar prædicti antecessoris nostri Alexandri, statuimus et apostolicæ sedis auctoritate sancimus, tanquam corpus unum sub uno capite, id est sub priore Camaldulensis eremi temporibus perpetuis permanere, et in illius disciplinæ observatione persistere, sub eo, inquam, priore, qui ab ipsius congregationis abbatibus sive prioribus, et ab eremitis regulariter electus, præstante Domino, fuerit. Porro congregationem ipsam, ita sub apostolicæ sedis tutela perpetuo confvendam decernimus, ut nulli episcoporum facultas sit aliquod ex his monasterium, absque prioris conniventia vel apostolicæ sedis licentia excommunicare, vel a divinis officiis interdicere.

Statuimus insuper, ut decimas terrarum vestrarum nullus a vobis extorquere præsumat, sed distribuendi eas hospitalibus vestris in usum pauperum, secundum antiquam consuetudinem vestram, liberam habeatis, auctoritate apostolica facultatem. Indulgemus etiam ut in conventus vestri prælati instituendis et amovendis, sicut hactenus dicitur ab antecessoribus nostris obtentum, liceat et vobis sine contradictione qualibet observare. Fratribus autem ipsis licentia sit a quo maluerint Catholico

A episcopo consecrationum et ordinationum sacramenta suscipere.

Ad hæc monasterium de Urano vobis et conventui vestro, salvo jure Ravennatis ecclesiæ, auctoritate apostolica, ad exemplar jam dicti prædecessoris nostri Alexandri confirmamus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat, etc. Si qua igitur, etc.

Cunctis, etc. Amen, amen, amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Laborans presb. card. Sanctæ Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Melior presb. card. Sanctorum Joannis et Pauli tit. Pammachii.

Ego Hiacyntus Sanctæ Mariæ in Cosmedin diac. card.

Ego Gratianus Sauctorum Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Petrus Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Radulphus Sancti Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Pisis, per manum Moysis Lateranensis canonici, x Kalendas Januarii, indictione vi; Incarnationis Dominicæ anno 1187, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

—
ANNO 1188.

—
II.

Monasterio Regiæ-vallis ecclesias de Rengis-valle et de Jovillare asserit.

(Pisis, Jan. 5.)

[Hugo, *Ord. Præm. Annal.*, II, Pr., p. 145.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, etc., dilectis filiis GALTERO abbati et conventui Regiæ-vallis; salutem et apostolicam benedictionem.

Ut officio quod nobis est superna dispositione commissum, personas religioni obnoxias sincera tenemur charitate diligere et super justis petitionibus exaudire. Sicut autem in scriptis dilectorum filiorum, nostrorum Hugonis abbatis et generalis capituli abbatum et fratrum Ecclesiæ Præmonstratensis inspeximus, cum ecclesiæ de Rengis-valle et de Jovillari, quæ sunt vestræ filię pro eo quod a vestra ecclesia emanarunt, fuissent a principio suæ institutionis eidem ecclesiæ subjectæ, et tempore trium abbatum, in Ecclesia vestra constitutorum, filialem reverentiam impendissent; abbas et fratres de Rengis-valle, quia fratres, qui ab ecclesia Præmonstrata missi fuerunt, primo venerant ad locum suum; quamvis ibidem, pro eo quod locus ipse nimis arctus existeret, non remanserunt, sed ad vestrum se locum exinde transtulerunt, se corporum ecclesiæ vestræ subtrahere, dicentes: Præ-

monstrati ecclesie debere tantummodo de jure subesse; qua de causa bonæ memoriæ Philippus quondam abbas Præmonstratensis ecclesie, inconsulto abbate Regiæ-vallis, pro bono pacis constituit, ut utraque illarum ecclesiarum ecclesie Præmonstratensi tantum subjacerent, quod utique usque ad tua est, fili abbas, tempora observatum. Verum te super hoc proponente in capitulo Præmonstratensi quæstionem, jam dictæ sunt vobis ecclesie restitutæ, et præceptum eis, ut debeant deinceps Ecclesie vestræ subesse, quod utique factum est, ne possit aliquo tempore immutari, scriptis sigillis Hugonis abbatis, et generalis Præmonstratensis ecclesie capituli abbatum et fratrum consignatis, fuit postmodum roboratum. Nos etiam ut idem perpetuam habeat firmitatem, sicut rationaliter factum est, et in eisdem scriptis plenius continetur, auctoritate duximus apostolica roborandum.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis infirmare, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Pisis, Nonis Januarii, indictione vi.

III.

Monasterii Vallumbrosani protectionem suscipit et possessiones juraque confirmat.

(Pisis, Jan. 6.)

[LAMI, *Eccl. Flor. Monum.*, I, 552.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis FERTIO Vallumbrosano abbati, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Monet nos apostolicæ sedis, cui licet immeriti præsidemus, auctoritas, pro statu omnium ecclesiarum provida circumspectione satagere, et ne malignorum rapinis vel molestiis exponantur apostolicum ipsis patrocinium exhibere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum Vallumbrosanum monasterium, in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus monasteriis sibi subjectis sub D. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes ut omnis immunitas et omnis libertas, quæ a prædecessoribus nostris felicitis memoriæ Victore, Gregorio VII, Urbano, Paschale, Innocentio et Adriano atque Urbano Romanis pontificibus jam dicto monasterio concessa est, futuris perpetuis temporibus firma vobis vestrisque successoribus ac Vallumbrosanæ congregationi illibataque permaneant.

Adjicimus etiam, ut quascunque possessiones, quæcunque bona jam dictum monasterium, omnique Vallumbrosana congregatio juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus ac Vallumbrosanæ

congregationi et illibata permaneant: In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est cum omnibus suis pertinentiis. Castrum de Magnale cum ecclesia et suis pertinentiis; ecclesiam de Fosi cum tota villa et suis pertinentiis. Hospitale de Sprunzola cum ecclesia et suis pertinentiis; hospitale de Faventia cum suis pertinentiis; monasterium Sancti Salvii; monasterium Sanctæ Trinitatis de Florentia; monasterium Strumense; monasterium de Osella et Sancti Jacobi de Castello; monasterium de Passiniano et Sancti Michaelis de Senis et de Alpbiano; monasterium de Cultubono, de Monte Pisis; monasterium de Montescalario et de Nerano; monasterium de Fisclo et de Cappiano; monasterium Sancti Pauli Pisani; monasterium de Plaiano et Sancti Venerei in Sardinia; monasterium Sancti Angeli de Pistorio, de Pacciano et S. Mariæ de Grato; monasterium Vajani, de Opplata, de Monte Plano; monasterium de Fonte Thæonis; monasterium de Musceto, de Monte Armato et Sanctæ Cecilie; monasterium Sanctæ Reparatae; monasterium de Forolivio, de Trecento, de Crispino, de Razzolo, de Rivo Cesaris, de Cuneo, de Turri; monasterium de Caprilla; monasterium Placentinum, Papiense, Cremonense; monasterium de Cavanna, de Novaria; de Vercellis, de Janua, de Terdona, de Taurino; monasterium Brixienne, Veronense, et Sancti Vigili; monasterium Bergomense, Mediolanense, Sancti Carpophori et Astense.

Sane nulli omnino hominum liceat conversos aut monachos jam dicti monasterii aut totius congregationis ausu temerario capere, retinere, seu aliquibus vexationibus infestare. Interdicimus quoque ut nulli episcoporum fas sit in vos excommunicationis vel interdicti sententiam promulgare, ut, qui in speciales estis filios apostolicæ sedis assumpti, nullius alterius judicium temere subeat. Sancimus insuper, ut decimas fructuum vestrorum, quos ubilibet propriis sumptibus laboribusque colligitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis exigere vel extorquere præsumat.

Liceat etiam vobis clericos et laicos, liberos et absolutos ad conversionem, absque cujuslibet interdictione, suscipere, et Christianæ tradere sepulture eos, qui se apud vos devoverint sepelire, et tam ipsorum quam cæterorum fidelium oblationes, sine præjudicio aliarum ecclesiarum recipere. Præsentis etiam decreti auctoritate sancimus ut, si quando, urgente necessitate, commune vel speciale interdictum ab episcopo diocæsano processerit, clausis januis, non pulsatis tintinnabulis, et exclusis excommunicatis et interdictis, suppressa voce, vestrisque tantum fratribus, divina in vestris monasteriis liceat officia celebrare.

Præterea secundum communem institutionem omnium abbatum ordinis vestri in generali capitulo congregationis factam, tibi, fili abbas, de quo-

libet monasterio congregationis fratres ad principale monasterium, prout videris animæ salutis expedire, sine alicujus contradictione transferre, et quoniam apostolica sedes nulli debet delinquendi præstare materiam vel favorem, adjicientes statuimus, ut abbates sive fratres vestræ congregationis, qui, occasione protectionis apostolicæ sedis, minus regulariter, quam ordo monasticus vel consuetudo Vallumbrosanæ congregationis exigit, vivere cupiant, Vallumbrosanus abbas canonice corrigendi liberam habeat facultatem, et ut nullis fratribus ejusdem congregationis liceat constituere sibi abbatem, sine consensu ejus, sicut a tempore bonæ memoriæ Joannis primi abbatis ejusdem congregationis noscitur observatum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire præsumpsit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Pammachii.

Ego Jacobus diaconus cardinalis S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diaconus card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diaconus card.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Pisis, per manus Moysis Lateranensis canonici et S. R. E. vice-cancellarii, viii Idus Januarii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

IV.

Monasterii S. Michaelis Orticiensis protectionem suscipit, possessionesque confirmat.

(Pisis, Jan. 11)

[MITTARELLI, *Annal. Camaldul.*, IV. App. p. 174.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HUGONI abbati S. Michaelis de Orticia, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosis desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, ut fidelis devotio effectum celere sortiatur, et ut tanto liberius sacræ religionis observantiæ et aliis operibus bonis insistat, quanto apostolica sede se senserit in pio proposito benignius confoveri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium S. Michaelis de Orticia, in quo divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostræ protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, imprimis siquidem statuantes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam atque institutionem fratrum Pulsanensium in eodem monasterio nascitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, etc. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Locum ipsum, in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; ecclesiam S. Jacobi de Padio in Pisano episcopatu; ecclesiam S. Crucis de Corvo in Lunensi episcopatu, cum omnibus ad ipsam pertinentibus. Liceat quoque vobis clericos vel laicos e sæculo fugientes liberos et absolutos ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Sepulturam præterea ipsius monasterii liberam esse statuimus, etc. Decernimus ergo, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Pammachii.

Ego Hiacyntus S. Mariæ in Cosmedin diaconus card.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Petrus Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Pisis, per manus Moysis Lateranensis canonici, vicem agentis cancellarii, iii Idus Januarii, indictione iv, Incarnationis Dominicæ anno 1189, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

V.

Ecclesiæ S. Michaelis Aretinæ protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Pisis, Jan. 13.)

[*Ibid.*, p. 162.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori ecclesiæ S. Michaelis, quæ in suburbio Aretinæ civitatis sita est, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosis desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, ut fidelis devotio effectum celerem sortiat, et ut tanto liberius sacræ religionis observantiæ et aliis operibus bonis insistat, quanto ab apostolica sede se senserit in pio proposito benignius confoveri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam S. Michaelis, in qua divino estis obsequio mancipati, ad exemplar felicitis memoriæ Anastasii papæ prædecessoris nostri sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. Imprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam atque institutionem Camaldulensium fratrum in eadem ecclesia noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est cum omnibus pertinentiis suis. Propriæ parochiæ finis, quemadmodum in authentico scripto Hieronymi quondam Aretini episcopi continetur, duximus distinguendos, totum videlicet populum, qui nunc est habitator, aut erit in suburbio ex utraque parte strætæ a domo sive classaria olim filii Tiribaldi dicta, qua itur ad S. Petrum Minorem usque ad domum sive classariam olim dictam Moronti, qua itur ad S. Michaelis molendinum, et a domo sive classaria olim Ardimanni Villani dicta, qua itur ad S. Bartholomæum, usque ad domum sive classariam, olim Aricii Captapanis dictam, qua itur ad molendinum supradictæ ecclesiæ patronorum, videlicet filiorum seu nepotum Rainerii Gerzi. Præterea medietatem molendini, quod est juxta suburbium, cum omnibus pertinentiis et utilitatibus suis; domos quas habetis in eodem suburbio cum omnibus utilitatibus suis; plateam quæ ante ipsam ecclesiam sita est, sicut in donationis chartula continetur; quidquid habetis in Albagnoro et in Montagnoro. Terras, quas Joannes quondam prior cum matre sua eidem ecclesiæ pietatis intuitu tradidit. Terras quas..... Iventone cum uxore et filio vobis

A donavit; quidquid a Mazagallo emistis, seu ipse volis donavit, et quidquid Petrolus ejus nepos vobiscum cambiavit seu donavit; terram quam a Filiaastro emistis; terram quam Gerardinus volis pro animæ suæ remedio tradidit, sicuti in chartula ab eo et filiis rogata continetur; terras quas habetis in civitate Aretina.

Oleum quoque sanctum infirmorum, et cuncta quæ ecclesiastici officii sunt, præter baptismum, tam in solemnitatibus quam in festivis et quotidianis diebus, vobis vestrisque successoribus et Ecclesiæ vestræ, sicut a prædicto episcopo vobis concessa sunt, vobis nihilominus confirmamus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia matris ecclesiæ. Decernimus ergo, etc., salva sedis apostolicæ auctoritate et in omnibus Camaldulensis prioris obedientia et reverentia, et Aretini episcopi canonica justitia. Si qua igitur, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Pamaehii.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Hyacinthus diac. card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Radulfus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Pisis, per manum Moysis Lateranensis canonici, vicem agentis cancellarii, Idibus Januarii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

VI.

Petente Mauricio episcopo Parisiensi, abbatias Herivallis, Hermeriarum, Montis Estivi et de Gif confirmat.

(Pisis, Jan. 15.)

[*Cartulaire de N.-D. de Paris*, I, 33.]

CLEMENS MAURICIO Parisiensi episcopo.

Justis petentium desideriis dignum est nos facile præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis postulationibus annuentes, abbatias Herivallis, Hermeriarum, Montis Estivi, de Gif, quas de novo diceris construxisse, sicut canonice et sine controversia possides, auctoritate tibi apostolica confirmamus,

et præsentis scripti patronicio communimus, statuentes ut nulli omnino hominum liceat, etc.

Datum Pisis, xviii Kal. Febr., indictione vi.

VII.

Monasterii S. Cassiani Carisiensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Pisis, Jan. 16.)

[MITTARELLI, *Annal. Camaldul.*, IV, App., 164.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis..... abbati S. Cassiani de Parisio, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Effectum justa postulantis indulgere et vigor æquitatis et ordo exigit rationis, præsertim quando potentiam voluntatem et pietas adjuvat et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulamentibus clementer annuimus, et monasterium S. Cassiani, in quo divino mancipati estis obsequio, felicitis recordationis Lucii papæ prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti patrocinio communimus, statuentes ut quasunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu justis aliis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permanent, imprimis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Possessionum autem nomina propriis duximus exprimenda vocabulis.

Villam de Carisio cum curte et districto et omnibus pertinentiis ejus cum flumine Regulo; ecclesiam S. Michaelis de Monte-ruttulo cum omnibus quæ habet et possidet; omnia quæ habetis in castello de Pezole; ecclesiam S. Cerbonii cum omnibus quæ habetis in villa et curte de Applano; jus quod habetis in ecclesia S. Donati cum omnibus quæ ad ipsam pertinere noscuntur; omnia quæ habetis in Rocca, et in curte de Valli; jus quod habetis in ecclesia S. Justi; quæcunque habetis in curte de Alliga, et in curte et districto de Folliano, et in podio de Monte Tusculi, et in curte de Alretre cum ecclesia S. Andreæ, et omnibus quæ habetis in eadem villa; ecclesiam S. Pontiani cum podio, villa et curte ejusdem; quæ habetis in curte de Legul et in curte de Fognano, et in curte de castello Falii; ecclesiam S. Petri de Libiano; ecclesiam S. Mariæ de Griciano cum omnibus quæ habetis in Griciano et curte ejus; omnia quæ habetis in curte de monte Cuccari, et curte de Monticelo, et in curte de Pava, in curte de Casanova, et in villa de Padule et in curte de Camuliano, et in curte de Polaja, et in curte de Montezano; omnia quæ habetis in curte de Gavorano; ecclesiam S. Andreæ de Ravi cum

omnibus quæ habet et possidet; quæcunque ad vos pertinent in eadem curte de Ravi; ecclesiam S. Germani cum omnibus quæ possidet, quæ est sita in curte de Colle majori; quæcunque habetis in curte et districto de Buriano; omnia quæ habetis in curte de Cumulo et in curte de Ceole; decimas præterea omnium terrarum, quas in Lucan, Pisan, et Vullerran. episcopatibus habere noscimini, sicut a bonæ memoriæ Joanne Lucano, Azo Pisano, Gunfredo Vullaterrano episcopis vobis concessæ sunt, et eas pacifice possidetis.

Liceat quoque vobis clericos et laicos, liberos et absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere, et eos sine contradictione qualibet in vestro collegio retinere. Prohibemus autem ne ulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit absque abbatis sui licentia de claustris vestris, nisi arctioris religionis obtentu discedere; discedentem vero absque communi litterarum cautione nullus audeat..... Porro cum generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, januis clausis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis et interdictis, suppressa voce divina officia celebrare,..... etc. Statuimus insuper, ut infra fines parochiarum vestrarum absque assensu episcopi diocessani nullus ecclesiam vel oratorium de novo edificare præsumat..... etc, monasterii vestri liberam esse concedimus..... eorum qui se illic sepeliri delibaverint devotioni et extremæ voluntati, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obstat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum major pars consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo ut, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Pammachii.

Ego Hyacinthus diac. card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Radulfus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Pisis, per manum Moysis Lateranensis canonici vicem agentis cancellarii, xvii Kal. Februarii, indictione vi, incarnat. Dominicæ anno 1187,

pontificatus vero domini Clementis III anno A primo.

VIII

Ad episcopos Scotiæ. — Nuntiat iis Hugonem Sancti Andree episcopum ab Urbano citatum, et contumaciter emanentem, episcopatu depositum esse, suadetque Joannem eligi.

(Pisis, Jan. 16.)

[MANSI, *Concil.*, XXII, 544.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus JOCELINO Glascuensi et MATTHÆO Aberdensi episcopis, et dilectis filiis ERNALDO abbati de Melros, et BERTRAMO priori de Goldingham, salutem et apostolicam benedictionem.

Ne in dubitationis recidant scrupulum quæ geruntur, dignum est litterarum memoriæ commendari, et ad illorum notitiam quorum interesse videtur, celebri ac veridica insinuatione perferri. Meminimus autem quod bonæ memoriæ Urbanus papa, prædecessor noster, Hugoni, quondam dicto episcopo Sancti Andree, pro controversia quæ inter eum et venerabilem fratrem nostrum Joannem episcopum vertebatur, sub excommunicationis interpositione mandavit, ut ad certum diem responsurus in jure, aspectui se apostolico præsentaret. Verum, quia conscius actuum suorum, et eventum iudicii reformidans, venire contumaciter recusavit, nos et pro hoc et pro aliis multis quæ, crebro crescente fama, Ecclesiæ Dei scandalum pepererunt, ipsum ab episcopatu Sancti Andree, de consilio et assensu fratrum, perpetuo judicavimus apostolicæ sedis auctoritate remotum, et ab usu episcopalis officii eo usque suspensum, donec apostolica sedes dixerit de ipso aliter statuendum, absolventes a fidelitate subjectos, qua ei tenebantur astricti. Sane, quia vacantes Ecclesias diutius regimine pastoralis carere, sanctorum canonum inhibent sanctiones, discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus quatenus dilectos filios nostros, capitulum Sancti Andree ex parte nostra diligentius moneatis, ut sibi talem eligant episcopum et pastorem qui digne possit episcopalis officii dignitate potiri. Specialiter autem eos, quantum vobis possibile fuerit, inducere laboretis, ut memoratum episcopum Joannem, virum bonæ opinionis, et pro sui honestate nobis et fratribus nostris acceptum, ad regimen et prælationem illius Ecclesiæ sine cuiusquam scrupulo difficultatis assumant. Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Pisæ, decimo septimo Kalendas Februarii, indictione sexta.

IX.

Ad Willelmum regem Scotorum. — Ejusdem argumenti.

(Pisis, Jan. 16.)

[*Ibid.*, col. 545.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, WILLELMO illustri Scotorum regi, salutem et apostolicam benedictionem.

Oculos divinæ majestatis offendere non modicum

æstimamus, si prælatorum excessus, quibus indulgere salva conscientia non possumus, per injuriam sine coercitione debita relinquimus. Unde cum bonæ memoriæ Urbanus papa, prædecessor noster, Hugoni, etc., ut in epistola superiori, usque ad stricti. Licet enim ad honorem et profectus tuos, quantum cum Deo possumus, firmum habemus propositum intendendi, et in facto prædicti Hugonis curia Romana, non absque detractatione multorum, hactenus regiæ serenitati detulerit; quia tamen clamor ipsius ad nos indubitata fide pervenit, nequivimus errata sua ulterius sub dissimulatione clausis oculis præterire: propter quod nihil in hac parte credimus actum, de quo debeat animus regiis quacunque ratione moveri. Rogamus autem devotionem tuam prece et affectione qua possumus, et monemus in Domino, quatenus memoratum Joannem episcopum, quem nos et fratres nostri pro sui honestate sincero corde diligimus, pro reverentia apostolicæ sedis et nostra in visceribus charitatis commendatum habeas et acceptum, remissa, si qua fuerit, conceptæ indignationis offensa, ipsum in omnibus regia clementia et benignitate tractes. Credimus equidem quod de industria et probitate ipsius tibi et regno tuo, auctore Domino, multum accedere poterit incrementi, et nobis usquequam gratum existet, si optatum apud regiæ aures preces nostræ sortiantur effectum.

Datum Pisæ, decimo septimo Kal. Februarii, ind. vi.

X.

Ad Henricum regem Angliæ. — De eodem.

(Pisis, Jan. 16.)

[*Ibid.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, HENRICO illustri Anglorum regi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ab apostolica sede preces suscepit regalis excellentia, auctoritas, et potestas, quas Ecclesiis in suo statu servandis, et multorum saluti expedit effectui mancipare, diligenter eas debet regia sublimitas exaudire, et tanto fortius et ferventius intendere, ut effectum consequantur optatum, quanto certius fuerit, quod earum devota susceptio et diligens exsecutio regalem gloriam respicit pariter et salutem. Hinc est quod serenitati regiæ pro venerabili fratre nostro Joanne episcopo Sancti Andree litteras apostolicas et preces duximus cum fiducia destinandas, altitudinem regalis eminentiæ quanta possumus affectione rogantes, monentes, atque in remissionem peccatorum omnium injungentes, quatenus pro reverentia beati Petri et et nostra, et persecutionis ejus obtentu, quam certum est ipsum jam longo tempore pertulisse, charissimum in Christo Willelmum filium nostrum illustrem regem Scotorum moneas attentius, et inducas, et, si necesse fuerit, districtione regali, qua ei præcænes, et concessa tuæ regiæ celsitudini potestate compellas, ut totius indignationis

suz rancorem, quam erga episcopum concepit quorundam malitia susurronum, regiam dignitatem et salubria opera pietatis attendens, ei qualibet occasione remota condonet, et diocesim Sancti Andree, quam de communi fratrum consilio et assensu summus pontifex sibi perpetuo confirmavit, de cætero ipsum quiete permittat et absque calumnia possidere. Cum et ipse paratus existat regie majestatis, prout fuerit consentaneum rationi, existere in omnibus obediens et fidelis.

Datum Pisæ, xvii Kal. Februarii. indictione sexta.

XI.

Ad clerum episcopatus Sancti Andree. — Pro Joanne episcopo Sancti Andree.

(Pisis, Jan. 16.)

Mansi, *Concil.*, XXII, col. 546.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, universo clero episcopatus Sancti Andree, salutem et apostolicam benedictionem.

Licet in rebus dubiis valeant aliqui suam astutiam seu malitiam ostentare, cum tamen scrupulus fuerit, et articulus dubietatis amotus, et manifestis indiciis apparuerunt vestigia veritatis, penitus sunt devia relinquenda, et rectitudinis tramites inquirendi pariter et servandi ne, quod absit! aliter agentibus, et in sua pertinacia consistentibus, post flagella presentia poenasque condignas, perpetuæ mortis interius supplicio deleantur æterno. Volentes ergo paternâ sollicitudine vestræ saluti prospicere, et utilitatibus et quieti vestræ providere, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, et in obedientiæ virtute injungimus, quatenus infra quindecim dies post harum susceptionem venerabilem fratrem nostrum Joannem episcopum vestrum, in pontificali officio canonice subrogatum, sicut patrem proprium et pastorem suscipiatis humiliter et devote, ac ejus de cætero salubribus monitis et mandatis, omni similitate remota, debitam reverentiam, et obedientiam impendere minime postponatis: scientes quod postquam Hugo, qui vir olim episcopus dicebatur, per Romanam Ecclesiam a vestri episcopatus dignitate fuit amotus, vel post ejus decessum jam dicto Joanne episcopo vestro superstiti, aliquem fortasse episcopum elegistis, electionem illam auctoritate apostolica vacuumus. Si vero, quod Deus avertat, in eundem episcopum Joannem, inimico humani generis suadente, aliquam conspersionem facere præsumpsistis: tam vos, quam totum episcopatum, tandem volumus interdicti sententiæ subjacere, donec agnoscentes excessum, ad mandatum ipsius Joannis episcopi redeatis.

Dat. Pisæ, decimo septimo Kalend. Februarii indict. vi.

XII.

Ad omnes episcopos. — Pro eodem negotio.

(Pisis, Jan. 16.)

[*Ibid.*, col. 547.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus JOCELYNO Glasceusi, et MATTHÆO Aberdensi, et RICHARDO Moresensi, episcopis; et dilectis filiis ERNESTO de Melros, et HUGONI de Neubotte, et de Sancta Cruce, et de Srivellina, et de Scona, abbatibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad ea quæ respiciunt honestatem, et salutem pariunt animarum, quamvis absque monitis intendere debeatis, et diligentem operam juxta vestri officii debitum tribuere vos credamus, vestram tamen diligentiam ad majorem in his sollicitudinem exhibendam litteris apostolicis duximus exhortandum, ut eisdem operibus laude dignis tanto ferventius insistatis, quanto vobis salubrius erit in ipsis ad exhortationem apostolicam exactiorem diligentiam adhibere. Constat utique quosdam Ecclesiarum prælatos, cum his qui scandalizati fuerint debere pati, juxta normam apostolicam, ustionem, et cum infirmantibus infirmari. Quantas vero persecutiones his temporibus sustinuerit Ecclesia Sancti Andree, quantas calamitates incurrerit et pressuras, quam etiam graviter hactenus fuerit perturbata sub umbra indignationis regie celsitudinis, et quassata; insuper venerabilis frater noster Joannes episcopus Sancti Andree quot et quanta pericula sustinuerit et labores pro servanda libertate ecclesiæ sibi commissæ, et ei a nobis et duobus nostris prædecessoribus confirmatæ: cum ea omnia vobis sint manifesta, illa vestris auribus inculcare supervacuum videtur. Nunc igitur quamplurimum expedire dignoscitur, et de salute regia, et statu præscriptæ ecclesiæ reformando, atque pace nisi ipsi episcopo conferenda nos convenit sollicitudinem gerere congruentem, et circumspectionem vestram ad corroborandam nobis idoneum [forte idoneam] reputamus: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus post susceptionem litterarum nostrarum convenientis in unum, sicuti decet viros providos et discretos, charissimi in Christo filii nostri Guillelmi illustris regis Scotiæ presentiam adeatis, et cum movcatis diligentius, et instantius inducatis, ut episcopo memorato rancorem indignationis suæ remittat, et in hoc Romanam Ecclesiam, quæ serenitati regie jam longo tempore detulit, non contemnat: sed ejus et vestris monitis, prout regie gloriæ convenit et saluti, sine dilatione salubriter pareat et humiliter acquiescat, ac ipsum episcopum præscriptam diocesim Sancti Andree in pace permittat habere: cum ex debito regie dignitatis Ecclesiæ teneatur cum pastoribus suis non dispergere, sed fovere; non contemnere, sed amare; non prosequi, sed tueri. Quod si monitis apostolicis, in propriæ salutis periculum, quod absit! duxerit resistendum, in regnum suæ celsitudinis, et personam suam, et omnes fautores regios nuntietis interdicti sententiam, infra viginti dies sine appellationis obstaculo auctoritate apostolica a vobis promulgandam. Illos insuper qui Hugoni obediens exstiterunt, et ei

fomentum in sua obstinatione dederunt, postquam A eum sedes apostolica a diœcesi Sancti Andree removit perpetuo, et excommunicationis sententiam in ipsum promulgavit, simili sententia percussis; et publice nuntiantes, excommunicationi subessetandiu faciatis, et ab aliis arctius evitari, donec ad mandatum Ecclesiæ revertantur, absolutionis beneficium ab eodem episcopo petituri. Ad hæc altari- B bus et calicibus, in quibus jam dictus Hugo, dum in excommunicatione positus, celebravit, purificationem et sanctificationem juxta consuetudinem ecclesiæ conferatis. Ad ecclesiam quoque Santi Andree pariter accedatis, et fratribus convocatis in unum, intretis capitulum, et de ordine et statu Ecclesiæ diligentius inquiratis : et, si quid in eadem Ecclesia per supradictum Hugonem im- C mutatum inveneritis vel statutum, auctoritate nostra id in statum debitum inducatis; et, si quid in ipsa fuerit corrigendum, efficaciter studeatis id in melius reformare. Si vero, quod absit! aliquos ex canonicis ad recipiendum humiliter et devote pastorem suum prædictum duos inveneritis et rebelles : eos instantius moneatis, ut illi reverentiam et obedientiam patri debitam exhibeant, et a maligno atque damnabili proposito suo desistant. Quod si contumaces exstiterint, eos ab officio pariter et beneficio suspendatis, et excommunicationis vinculo innodatis, quo ipsos faciatis manere ligatos, donec monitis et mandatis ecclesiasticis acquiescant. Quod, si omnes his exsequendis inter- esse nequiveritis, reliqui ea nihilominus exsequantur.

Datum Pisæ, decimo septimo Kalend. Februarii, indictione sexta.

XIII.

Mauricio episcopo Parisiensi concedit ut cum præbendis vacare contigerit, eas personis idoneis assignet.

(Pisis, Jan. 16.)

[*Cartul. de N.-D. de Paris, I, 33.*]

CLEMENS MAURICIO Parisiensi episcopo.

Licet ejus propositi simus, ut jura venerabilium fratrum et episcoporum nostrorum, præter commune debitum quo tenemur omnibus, specialiter conservare velimus, quia tamen, petentium instantiam metuens, concessionem præbendarum ad te pertinentium tibi ex abundanti postulas confirmari, petitionem tuam in hac parte duximus admittendam! Ideoque apostolica auctoritate statuimus, ut, sicut prædecessoribus tuis et tibi licuit ab antiquo, sit etiam liberum in futurum, cum præbendas ipsas vacare contigerit, eas personis idoneis assignare, nullis obstantibus litteris, si quæ in tui juris præjudicium a sede apostolica fuerunt hactenus im- petratæ, nec obstante investitura, si qua, earum occasione, ab alio facta dicatur.

Datum Pisis xvii Kal. Februarii, indictione vi.

(1) Vide *Patrologis* tom. CLXXIX.

XIV.

Ecclesiæ Parisiensis possessiones et privilegia, potente Mauricio episcopo, confirmat.

(Pisis, Jan. 18.)

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri MAURICIO Parisiensi episcopo, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

Quanto nobilis, etc. ut in *bulla Innocentii II pro eadem Ecclesia* (1). Jus etiam episcopale, in subscriptis abbatibus et earum parochiis seu parochiis omnibus, videlicet in abbazia Latiniacensi, in abbazia Fossatensi, in abbazia Sancti Maglorii, in abbazia Sancti Victoris, in abbazia Vallis Sanctæ Mariæ, in abbazia de Sarneia, in abbazia Herivallia, in abbazia Hermeriarum, in abbazia Montis Estivi, in abbazia sanctimonialium de Monte Martyrum, de Edera, de Kala et de Gif; in ecclesia super Argenteoli. Præterea pactum, etc., ut in *bullis Innocentii et Lucii II* (2).

Datum Pisis per manum Moysi Lateranensis canonici, vicem agentis cancellarii, xv Kal. Februarii, indictione sexta, Incarnationis Dominicæ anno 1187, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

XV.

Girardo, abbati Vizeliacensi et ejus successoribus usum sandaliorum concedit.

(Pisis, Jan. 18.)

[*LAUNON Opera, t. II, p. 1, p. 288.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, GIRARDO et conventui Vizeliacensi salutem et apostolicam benedictionem.

Ad ecclesiastici decoris augmentum insignia re- perta sunt dignitatum, quæ sacrosancta Romana Ecclesia congrua in singulos liberalitate distribuit, et devotis filiis, prout dignum judicat, suscipienda pariter et obtinenda concedit; unde nos pro reverentia beatæ Mariæ Magdalenæ, cujus sacrum corpus in vestra ecclesia requiescit, et vestræ devotionis merito provocati, usum sandaliorum, tibi, fili abbas, tuisque successoribus infra tuas ecclesias indulgemus et auctoritate apostolica confirmamus. Nulli ergo, etc...

Datum Pisis, xx Kalend. Februarii, indictione vi.

XVI.

Privilegium pro monasterio S. Angeli Pistoriensi.

(Pisis, Jan. 20.)

[*ZACHARIA, Anecdota mediæ ævi, p. 257.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis JOANNI abbati monasterii Sancti Angeli, quod situm est in suburbio Pistoriensi, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suf-

(2) Vide ubi supra.

fragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium Sancti Angeli, in quo divino estis obsequio mancipati, ad exemplar felicitis recordationis papæ, prædecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuente ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam, atque institutionem fratrum Vallis Umbrosæ in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis; massariam de pecuniis cum vinea, et nemore, et hominibus ad districtum pertinentibus; clausuras etiam, melendina, caufagium totum, ecclesiam S. Marci cum parochia sua prope monasterium sitam. Terram de Muoso cum clausura, et omnibus pertinentiis suis, redditus de Guliano, et omne jus quod habetis in eadem villa, sicut in instrumentis publicis continetur; decimas etiam possessionum vestrarum, quas a quadraginta annis hæcenus pacifice tenuistis, vobis auctoritate apostolica confirmamus. Saue novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sine detrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos et sæculo fugientes liberos et absolutos ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in loco vestro professionem fas sit, nisi arctioris religionis obtentu, sine abbatis sui licentia de eodem loco discedere. Discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Sepulturam præterea illius loci liberam esse decernimus, ut eorum quoque devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum Ecclesiarum a quibus inmortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero abbate qui pro tempore fuerit, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars major consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Præterea libertates et immunitates antiquas et ra-

tionales consuetudines monasterio vestro collatas, sicut hæcenus observatæ sunt ratas habemus, et eas perpetuis temporibus illibatas manere præsentis decreto sancimus; auctoritate quoque apostolica interdicens ne quis infra fines parochiæ vestræ, præsertim a S. Leonardo usque ad Sanctam Christinam, ullatenus sine assensu diocæsani episcopi et vestro capellam, seu oratorium de novo ædificare præsumat, salvis tamen privilegiis Romanorum pontificum. Prohibemus etiam ne quis in vos vel monasterium vestrum excommunicationis, suspensionis seu interdicti sententiam, sine manifesta et rationabili causa, promulgare præsumat, vel novas et indebitas exactiones vobis vel hominibus vestris imponat. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et Vallisumbrosani abbatis debita reverentia. Si quæ igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, etc.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus ss.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus ss.

Ego Laborans presbyter cardinalis S. Mariæ Trans-Tiberim tituli Calisti ss.

Ego Melior presbyter cardinalis SS. Joannis et Pauli tituli Pamachii ss.

Ego Jacobus diaconus cardinalis S. Mariæ in Cosmedin ss.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis ss.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis ss.

Ego Petrus Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis ss.

Ego Radulfus S. Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis ss.

Datum Pisis, per manum Moysi Lateranensis canonici vicem agentis cancellarii, xiii Kal. Februarii, indictione sexta, Incarnationis Dominicæ anno 1187, pontificatus vero Domini Clementis papæ tertii anno primo.

XVII.

Balduino archiepiscopo Cantuariensi præcipit, ut quicquid post appellationem a monachis Cantuariensibus ad sedem apostolicam factam, vel prædecessoris sui (Urbani III) prohibitionem in opere capellæ actum sit, non differat demoliri.

(Senæ, Jan. 26.)

[TWISDEN, *Hist. Angl. Script.*, I, 1528.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili B. Cantuariensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto in Ecclesia Dei scientiæ munere et religionis præemines honestate, dignitatisque apicem in

partibus Anglicanis obtines ampliorem, tanto decet A
 charitatem tuam vigilantiori studio a subjectorum
 Injuriis vel oppressionibus temperare, et, his post-
 positis quæ justitiæ pulchritudinem decolorant olo-
 remque bonæ opinionis exstinguunt, obedientiam
 et reverentiam debitam majoribus exhibere. Unde
 non sine causa miramur, quod, sicut nobis propo-
 nitur, post appellationem ad sedem apostolicam
 factam, et bonæ memoriæ Urbani prædecessoris no-
 stri prohibitionem, adeo circa novæ capellæ constru-
 ctionem et alia multa manus tuas in ecclesiæ tibi
 commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nihil
 eis de interpositæ appellationis remedio accessisse,
 procul ratio juris expostulat, æstimetur, nec tu ho-
 nori sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris tuæ vi-
 dearis, prout oportuit, detulisse. Licet autem pro-
 positum nobis fraternitati tuæ, quantum cum Deo
 possumus, deferendi, et personam tuam in omni-
 bus quæ ex officio nobis incumbunt statuerimus ho-
 norare, quia tamen eorumdem fratrum pressuras
 pariter et clamores cum bona conscientia præterire
 clausis oculis nec possumus nec debemus, frater-
 nitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apo-
 stolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus,
 omni contradictione et occasione postposita, eo
 etiam non obstante si te abesse contigerit ab Ec-
 clesia tua, quidquid post appellationem ad sedem
 apostolicam factam, vel prædecessoris nostri pro-
 hibitionem in opere capellæ actum est, non differas
 demoliri, revocans et deducens prorsus in ir. itum,
 quidquid de instituendis canonicis et aliis circa C
 capellam factum est et perperam innovatum. Eos
 etiam qui post inhibitionem supradicti prædeces-
 soris nostri in capella ipsa celebrare divina officia
 præsumperunt, donec condignam nobis satisfactio-
 nem exhibeant, ab officio et beneficio habeas in-
 terdictos. Ministros etiam conventus quos post
 appellationem interpositam amovisti, quos et idem
 prædecessor restituit, habeas restitutos, et eos quos
 pariter post appellationem excommunicare vel
 suspendere voluisti, habeas nihilominus absolutos,
 et universa quæ post appellationem in eorum gra-
 vamen sunt attentata, videlicet in invasione villa-
 rum et possessionum suarum, reddituum quoque
 et aliorum, quæ ante appellationem habuerant, D
 et ablatione similiter aliarum rerum, in statum pristi-
 num, cessante appellatione et contradictione redu-
 cas. Ad hæc, quia secundum formam juris post
 appellationem nihil est innovandum, volumus et
 præcipimus, ut pendente iudicio in eorumdem fra-
 trum detrimentum circa statum monasterii nihil
 omnino satagas immutare. Atidquid grave nobis
 existeret modis omnibus et molestum, nec pos-
 semus sine correctione debita æquanimitè susti-
 nere.

Datum Sen., vii Kal. Februarii, indictione vi.

XVIII.

*Gunteramo episcopo Senensi ecclesiam in monte Bo-
 nitii sitam asserit.*

(Ap. S. Quiricum, Jan. 28.)

UGHELLI, *Italia sacra*, III, 548.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, ve-
 nerabili fratri GUNTERAMO Senen. episcopo, ejus-
 que successoribus canonice substituendis in per-
 petuum.

Communi et speciali debito tuis cogimur peti-
 tionibus condescendere, et effectum congruum in-
 dulgere, ut qui tenemur universos in suis justis pe-
 stulationibus exaudire, tanto tibi amplius videamur
 esse propitii, quanto te et Ecclesiam tibi commissa
 abundantiori diligimus charitate. Eapropter, B
 venerabilis in Christo frater, tuis justis postulatio-
 nibus grato concurrentes assensu ecclesiam in Mon-
 tebonizzi a b. m. Raynerio prædecessore tuo, in
 fundo videlicet quod bon. mem. q. comes Guido
 concessit beato Petro, et piæ recordationis præde-
 cessori nostro Adriano papæ de ipsius prædeces-
 soris nostri auctoritate et concessione constructam
 de communi consilio fratrum nostrorum tibi et suc-
 cessoribus tuis ad exemplar piæ mem. Alexandri
 papæ, antecessoris nostri, concedimus et confirma-
 mus; dantes vobis liberam facultatem, sicut iidem
 prædecessores nostri dedisse noscuntur, eandem
 Ecclesiam sine contradictione qualibet consecrandi,
 et in ea clericos juxta vestræ voluntatis arbitrium
 ponendi et libere ordinandi; non obstante retracta-
 tione quam præfatus prædecessor noster Adrianus
 super hoc, levi et vano errore ductus, ea conside-
 ratione fecisse dignoscitur, quod locus ille in epi-
 scopatu Florentino consistit, cum in privilegio ipsius
 prædecessoris nostri contineatur fundum ipsum a
 memorato comite supra fuisse concessum, et ab
 eodem prædecessore nostro ad Ecclesiam ibi con-
 struendam sub annuo censu unius bizantii tyo præ-
 decessori collatum. Statuimus autem, sicut præfati
 antecessores nostri statuisse noscuntur, ut qui-
 cunque de tua diocesi ad locum illum transierint,
 in omnibus spiritualibus tibi tantum et successoribus
 tuis debeant respondere, et vos eandem quam
 prius habeatis in eis omni modo potestatem. Cæte-
 rum ad hujus nostræ concessionis et confirmationis
 indicium unum bizantium nobis nostrisque succes-
 soribus annis singulis persolvetis. Decernimus ergo
 ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam no-
 stræ concessionis et confirmationis infringere, etc.
 Si quæ igitur, etc., ecclesiastica, etc.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ego Laborans presb. card. Sanctæ Mariæ Trans-
 Tiberim tit. S. Calixti subscripsi.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bacchi D.
 card. subscr.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano D. card.
 subscr.

Ego Bobo Sancti Georgii ad Velum Aureum D. A natus filius ejus monasterio contulerunt; casas et terras Joannis filii Bogæ; ecclesiam S. Rocchi cum terris et domibus circa se; castrum Vieli cum curte, ecclesiis, et omnibus pertinentiis suis. Præterea quicquid de donatione Bonifacii fratris Benedicti quondam abbatis vestri legitime possidetis et omnes decimas de Vielo sicut eam de concessione bonæ memoriæ... Florentini episcopi et decimas de

Data apud S. Quiricum per manum Moysi Lateranensis canonici, vicem agentis cancellarii, v. Kalendar. Februarii, indict. vi, Incarnat. Dominicæ anno 1187, Pontif. vero domini Clementis papæ III, an. 1.

XIX.

Privilegium pro monasterio S. Mariæ Florentino.
(Laterani, Febr. 11.)

[MARGARINI, *Bullar. Casin.*, II, 211.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati S. Mariæ de Florentia ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Cum omnium Ecclesiarum sit nobis, quanquam immeritis, cura commissa, et de omnibus teneamur sollicitudinem gerere, illis propensius adesse debemus, quæ specialiter juris B. Petri esse noscuntur. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatum monasterium S. Mariæ de Florentia, quod specialiter juris et proprietatis Romanæ Ecclesiæ esse dignoscitur, in quo divino estis obsequio mancipati, ad exemplar felicitis recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communitus; imprimis siquidem statuente ut ordo monasticus, qui secundum Deum et Beati Benedicti Regulam in eodem monasterio noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futuro concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneat; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsam in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis; castrum de Signa et tertiam partem castri de Grumulo cum ecclesia et pertinentiis suis; curtem de Greve cum ecclesia S. Martini, cæterisque possessionibus suis; ecclesiam S. Bartholomæi cum curte et terra Berizonis et Azæ uxoris ejus de Rodda. Insuper et terram ejus de Patroio, seu in quibuscunque locis cum omnibus pertinentiis suis; castrum de Radda cum curte et ecclesiis et omnibus ad eam pertinentibus; ecclesiam Sancti Martini in loco confluenti, cum pertinentiis suis; ecclesiam Sancti Martini quæ est infra civitatem juxta prælibatum monasterium cum casis, terris et omnibus pertinentiis suis; ecclesiam S. Martini in Mensula cum omnibus pertinentiis suis; curtem Montis-Domini cum omnibus ad eam pertinentibus; curtem de Mandria cum pertinentiis suis; terram Joannis filii Teudi cum casis et reliquis possessionibus, sicut Maria et do-

terras Joannis filii Bogæ; ecclesiam S. Rocchi cum terris et domibus circa se; castrum Vieli cum curte, ecclesiis, et omnibus pertinentiis suis. Præterea quicquid de donatione Bonifacii fratris Benedicti quondam abbatis vestri legitime possidetis et omnes decimas de Vielo sicut eam de concessione bonæ memoriæ... Florentini episcopi et decimas de Allodio vestro de curte de Casaglia, de Tusci et de Rocchetta, sicut decimam ipsam, de concessione Guidonis quondam Volteranni episcopi canonice possidere noscimini, vobis et monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus. Nihilominus etiã liberam institutionem personarum in ecclesiis vestris, sicut eam prædecessores vestri, et vos ipsi a 40 retro annis inconcusse habuisse noscimini, vobis duximus auctoritate apostolica confirmandam. Prohibemus insuper ne quis episcopus vel ministerialis ejus, ecclesias vestras, vel earum clericos indebitis exactionibus seu molestiis audeat fatigare, aut in vos excommunicationis, seu in monasterium vestrum interdicti sententiam, sine mandato Romani pontificis vel legati ab ejus latere destinati, ferre præsumat. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis sive de nutrimentis vestrorum animalium decimas vel primitias a vobis vel monasterio vestro exigere nemo præsumat. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes monachorum vel clericorum vestrorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi a Florentino recipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam et communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea gratis, et absque pravitate aliqua voluerit exhibere, alioquin quemcunque catholicum malueritis adeatis antistitem, qui nostra fultus auctoritate vobis quod postulastis impendat. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minucere, seu quibuslibet vexationibus fatigare sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularive persona, etc.

Datum Laterani, III Idus Febr.

XX.

Ecclesiæ S. Mariæ Grandigurgitis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Febr. 13.)

[HUGO Ord. Pram. Annal., I, Pr., p. 600.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis RADULFO abbati ecclesiæ S. Mariæ Gran-

dirurgitis ejusque fratrilus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatae ecclesie S. Mariæ Grandigurgitis, in qua divino mancipati estis officio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus. Imprimis siquidem statuantes ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini Regulam, et institutionem Præmonstratiensium fratrum in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea, quasunque possessiones, quasunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocatulis.

Locum ipsum Grandigurgitis in quo præfata ecclesia de Bellelagia, Henrico de Larges, Theodoro de Plozeese et Gerardo fratre ejus; curiam de Courdumaco quam dedit vobis Reimbaldus de Ferretis cum appendiciis suis, assensu Ludovici comitis ejusdem castri; curiam de Gerivillari cum appendiciis suis, cujus partem dedit vobis Richardus de Gleire; curiam de Burres cum appendiciis suis, quam habetis de abbatisa et capitulo des Balmes (*Balmes les Nonnes*) pro quinque solidis annuatim eidem ecclesie persolvendis; curiam de Courde-maiche cum appendiciis suis, quam dedit vobis Cetto de Eglingues; curiam de Seneve quam venderunt et dederunt vobis Henricus et frater suus Billingus, assensu Ludovici comitis de Saloerner; eleemosynam decem et novem solidorum quam dedit vobis Reimbaldus de Euperpa apud S. Ulricum, in perpetuum possidendam, eleemosynam unius prati et duorum mensuram terræ apud Estophum, quam dedit vobis Richardus Libbranchet; eleemosynam quam dedit vobis Reigerus de Bonchort apud Altoreille. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere seu extorquere præsumat. Licet quoque vobis clericos vel laicos e sæculo fugientes, liberos et absolutos ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere.

Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, fas sit, absque abbatis sui licentia, de eodem loco discedere; discedentem vero sine communium litterarum cautione, nullus audeat retinere. Inhibemus etiam ne ecclesias aut terras, seu aliquod benefi-

cium ecclesie vestre collatum liceat alicui personaliter dari, sive aliquo modo alienari, sine consensu totius capituli, aut majoris partis vel sanioris ejusdem; si quæ vero donationes, alienationes, aliter quam dictum est, factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc autem adjicimus, ne aliqui canonici seu conversi, sub professione domus vestre adstricti, sine consensu abbatis et majoris partis capituli vestri, pro aliquo fidejubeant, vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiant, ultra pretium capituli vestri providentia provisum, nisi propter manifestam domus vestre utilitatem; quod si facere forte præsumpserit, non teneatur conventus sine ejus licentia et consensu hoc egerant, pro his aliquatenus respondere. Præterea licitum sit in causis vestris fratres vestros idoneos ad testificandum adducere, atque ipsorum testimonio, si rectum fuerit, et propulsare violentiam, et justitiam vindicare. Ob evitandas vero sæcularium frequentias, liberum sit vobis, salvo jure diocesanis episcopi et ecclesie parochialis, oratoria in grangiis vestris construere, et in ipsis, cum necesse fuerit, vobis et familie vestre divina officia celebrare. Pro chrisinate vero, oleo sancto, consecrationibus ecclesiarum, ordinationibus clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, sive abbate ducendo ad sedem, vel quibuslibet aliis ecclesiasticis sacramentis, nullus a vobis, aut sub obtentu consuetudinibus, aut quolibet alio modo quidquam audeat postulare; si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Gehiesi se noverit habiturum, cujus factum exactione turpis lucri et muneris imitatur. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extreme voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Paci quoque et tranquillitati vestre paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ne quis infra clausuras locorum, seu grangiarum vestrarum furtum seu rapinam committere, ignem apponere, hominem capere, vel interficere, seu aliquam violentiam temere audeat exercere.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocesanis episcopi canonica justitia. Si quæ igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, etc.

Datum Laterani, per manum Moysi Lateranensis canonici vicem agentis cancellarii, Idus Februarii, indictione III [leg. VI], Incarnationis Domini anno

1187; pontificatus vero domini Clementis papæ III A successoribus canonice substituendis, In perpetuum.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.
Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ.
Ego Melchior presb. card. Trans-Tiberim tit. Calixti SS. Joannis et Pauli, etc.

Ego Jacobus diac. card. S. Mariæ in Cosmedin.
Ego Octavianus SS. Sergii et Bachi diac. card.
Ego Goffredus S. Mariæ in Via Lata diac. card.
Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

XXI.

Archiepiscopis et episcopis mandat, ne a prioribus et obedientiariis Cluniacensium fratrum, sine consilio abbatis et conventus, possessiones ecclesiarum distrahi, laicisque conferri patiantur.

(Laterani, Febr. 16.)

[*Bullarium Cluniacense*, 88.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, in quorum parochiis prioratus et obedientiæ Ecclesiæ Cluniacensis existunt, salutem et apostolicam benedictionem.

Ea quæ in ecclesiarum præjudicium per prælatorum insolentiam attentantur, nostro imminent officio corrigenda; ne, si in ipsarum fuerimus provisione remissi, et earum status grave sustineat detrimentum, et nos de negligentia possimus in extremo exanime reprehendi. Unde quia ad audientiam apostolatus nostri pervenit quod priores et obedientiarii Cluniacensium fratrum, sine consilio abbatis et conventus, possessiones ecclesiarum suarum et contra institutionem Cluniacensis ordinis illicite detrahunt, et quasdam laicis conferentes, census debitum in grave præjudicium ecclesiarum minuere non verentur. Nos fraternitati vestræ præsentium auctoritate injungimus firmiterque mandamus, quatenus detentores bonorum prædictarum ecclesiarum taliter distractorum, cum ad vos querela pervenerit, moneatis attentius, et, si necesse fuerit, excommunicatione pariter et interdicto, remota appellatione, cogatis, ut possessiones in præjudicium ecclesiarum, priorum seu aliorum procuratorum temeritate distractas, sine difficultate restituant, et census irrationabiliter imminutum non differant integrare.

Datum Laterani, xiv Kalendas Martii, pontificatus nostri anno primo.

XXIX.

Ecclesiæ Caminensis protectionem suscipit, ea lege ut Sifridus episcopus et ejus successores sedi apostolicæ tertionem (3) auri quotannis persolvant.

(Laterani, Febr. 21.)

[LUNIG, *Spicileg. eccles.*, Supplem., p. 6.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri SIFRIDO Caminensi episcopo ejusque

(3) Quarta pars marcæ.

Ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio fratribus et coepiscopis nostris tam vicinis quam longe positis, paterna nos convenit provisione consulere et ecclesiis in quibus Domino militare noscuntur suam justitiam conservare. Equum est enim et rationale, ut quam beato Petro ejusque vicariis devotiores esse noscuntur, et sanctæ Ecclesiæ Romanæ patrocínio cupiunt confoveri, ejusdem piæ matris uberibus nutriantur. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et commissam tibi Caminensem ecclesiam quæ beati Petri juris existit, sub ejusdem apostolorum principis et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communiimus. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem in ecclesia impræsentiarum juste et pacifice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Videlicet civitatem ipsam Caminensem, cum taberna et foro in illis et omnibus eorum appendiciis, castra hæc, scilicet, Demusin, Treboses, Chosow, Wolgast, Huzonim, Groswin Piris, Stargard cum villis et omnibus eorum appendiciis, Stettin, Prentzlow cum foro et taberna et suis appendiciis, Colberg cum tugurio solis et thclonio, foro et taberna et omnibus suis appendiciis; totam Pomeraniam usque ad Lebam fluvium cum foris et tabernis; decimam Fohri Sithen. Statuimus autem ut quia civitas, quæ Wollin dicitur, in qua episcopalis sedes esse solebat, propter guerrarum incommoda deserta esse proponitur, ipsa sedes in ecclesia Sancti Joannis Baptistæ apud civitatem Caminensem, quæ populosior est et securior, habeatur; libertatem quoque qua sedes ipsa soli fuit Romano pontifici a prima sui institutione subjecta, sicut est hactenus observata, ratam habemus et perpetuis temporibus inviolabilem permanere sancimus. Præterea decimas quas ecclesia ipsa tam ex resignatione laicorum, quam aliis justis modis possidet, tibi et per te ipsum ecclesiæ, auctoritate apostolica confirmamus.

Ad hæc statuimus ut omnes clerici tuæ jurisdictioni subjecti, tam religiosi quam alii tibi debitam in omnibus reverentiam et obedientiam exhibeant, nisi per apostolicæ sedis privilegia sint exempti. Prohibemus insuper ne te, vel tuorum successorum quodam decedente, per principis terræ vel cujuslibet alterius violentiam bona episcopalia distrahan- tur, sed illi qui canonice fuerit substitutus illibata et integra conserventur. Auctoritate quoque apostolica prohibemus ne laici quilibet ecclesias vel oratoria in tua diocesi construunt, sacerdotes in eis ponere, vel canonice institutos sine assensu diocesanæ episcopi amovero præsumant.

Adjicimus etiam prohibentes, ne si aliqua ecclesia in ipsa diœcesi fuerit fabricata episcopus, qui pro tempore fuerit ei munus consecrationis impendat, nisi prius a fundatore ipsius, vel alio ad sustentationem congruam, ministrorum dos competens fuerit assignata. Inhibemus insuper ne interdictos vel excommunicatos tuos ad officium aut communionem ecclesiasticam recipere quisquam sine congrua satisfactione præsumat, nisi forte periculum mortis immineat ut dominicam præsentiam tuam habere nequiverint, per alium, secundum formam Ecclesie, satisfactione præmissa oporteat ligatum absolvi. Ad iudicium autem huiusmodi perceptæ a sede apostolica protectionis et libertatis, nobis nostrisque successoribus, tu et successoribus tui fertorem auri annis singulis exsolvetis.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, imminuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, quorum gubernationi et sustentationi concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salva in omnibus apostolicæ sedis auctoritate.

Si quæ igitur in posterum ecclesiastica sæcularisve personæ, etc.

Datum Laterani per manum Moysis, Lateranensis canonici, vicem agentis cancellarii, vi Kal. Mart. indict. vi, incarnationis Domini anno millesimo centesimo octuagesimo octavo, pontificatus vero domini Clementis papæ tertii anno primo.

XXIII.

Hugoni abbati Cluniacensi monasterium Balmense asserit.

(Laterani, Febr. 25.)

[*Bullarium Cluniac.*, 88.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Hugoni abbati Cluniacensis monasterii, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, salutem et apostolicam benedictionem.

Gloriosa et admirabilis divinæ providentiæ majestatis ad hoc diversos gradus et ordines in Ecclesia sua constituit ut, dum inferiores superioribus debitam obedientiam et reverentiam exhiberent, una fieret ex diversitate connexio, et ordinabiliter gereretur officiorum administratio singulorum. Sicut sanctæ filii obedientiæ in sinu matris Ecclesie gratiosæ consolationis uberibus confovendi sunt, ita rebelles et elati, qui per molestiam suam quasi peccatum ariolandi et idololatriæ scelus incurrunt, severitatis ecclesiasticæ disciplinis sunt arctioribus coercendi. Balmense itaque monasterium, quod per fratres inibi congregatos et odore bonæ opinionis et religionis decore splendescere ac florere debuerat, quia veterem hominem cum suis actibus sequabantur, in peccatis ocrum diabolo suadente, contabuit: unde tam in spiritualibus quam temporalibus miserabiliter fuerat imminutum. Cum autem

A placuit ei qui ab æterno cuncta disponit, ut tantis malis finem imponeret, et locum ipsum ad obsequium suum misericorditer revocaret, facies eorumdem fratrum implere ignominia voluit, ut per hoc nomen suum inquirerent et ad viam rectitudinis invitati etiam remearent.

Hæc itaque, justitia præenunte, felicitis recordationis Eugenius papa prædecessor noster prædictam Balmense monasterium, cum omnibus pertinentiis suis Cluniacensi Ecclesie in perpetuum statum possidendum et privilegii sui munimine confirmavit.

Nos itaque ejusdem Eugenii et Urbani Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, præfatum monasterium, sicut illud juste et canonicè possidetis, cum omnibus quæ impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, vobis et Ecclesie vestræ per nos auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti privilegio communimus, hæc videlicet ratione ut ordo monasticus ibi secundum institutionem Cluniacensem semper futuris temporibus inviolabiliter observetur, et pro rebellionem, contumacia et offensa, quam Balmensis monasterii abbas et fratres, adversus sanctam Romanam excuerunt Ecclesiam, quicumque regimen in eodem loco per vos obtinuerit, nunquam abbatis sed prioris nomen tantum sortiatur.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, imminuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva nimirum apostolicæ sedis auctoritate. Si quæ igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hæc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venirotentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ subiacet ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesie episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes presb. card. tit. S. Marci.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ Trans-Tiberinæ tit. Calixti.

Algo Albinus presb. card. tit. S. Crucis in Jerusalem.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli A tit. Pamachii.

Ego Hyacinthus diac. card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Saffredus S. Mariæ in Via Lata diac. cardinalis.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Julliano diac. card.

Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Laterani, per manum Moysi Lateranensis canonici, vices agentis cancellarii, v Kalendas Martii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domni Clementis papæ III B anno primo.

XXIV.

Monasterii Cluniacensis protectionem suscipit, et bona quædam ac privilegia confirmat.

(Laterani, Febr. 25.)

[*Bullarium Cluniac.*, 89.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HUGONI abbati monasterii Sancti Petri Cluniacensis, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Quanto specialius Ecclesia vestra nobis est, nullo mediante, subjecta, tanto propensius ejus juri providere compellimur, ne super his quæ rationabiliter noscitur possidere, processu temporis C indebita molestatione gravetur. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium, in quo divino mancipati estis obsequio, ad instar felicis recordationis Alexandri et Urbani Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, imprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti Regulam in monasterio vestro noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis. Prioratum Sanctæ Mariæ de Nazara cum omnibus pertinentiis suis; prioratum Sanctæ Trinitatis de Lencona cum omnibus pertinentiis suis, sicut eosdem prioratus Ecclesia vestra canonice possidet, et de donatione prædicti prioratus S. Mariæ in scripto authentico concedimus vobis, et eidem Ecclesiæ auctoritate

apostolica confirmamus. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Licet quoque nobis clericos vel laicos, liberos et absolutos e sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, fas sit, nisi arctioris religionis obtentu, absque abbatis sui licentia de eodem discedere; discedentem vero absque litterarum communium cautione nullus audeat retinere. Sepulturam propterea illius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverunt, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obstat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Quia vero decimæ tam veteri quam nova lege ministris ecclesiarum noscuntur esse concessæ, sub interminatione anathematis prohibemus, ne ullus laicus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, aut ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva in omnibus sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, etc.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes presb. card. tit. S. Marci.

Ego Laborans presb. card. Sanctæ Mariæ Trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Albinus presb. card. Sanctæ Crucis in Jerusalem.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Pamachii.

Ego Hyacinthus diaconus cardinalis S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Saffredus S. Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Laterani, per manum Moysi Lateranensis canonici vices agentis cancellarii, v Kalendas Martii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1187, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

XXV.

Monasterii Cluniacensis possessiones omnes confirmat.

(Laterani, Febr. 25.)

[*Bibliotheca Cluniac.*, 1453.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HUGONI abbati Cluniacensi, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Religionis monasticæ modernis temporibus speculum, et in Galliarum partibus documentum, beati Petri Cluniacense monasterium ab ipso sue foundationis exordio sedi apostolicæ in jus proprium est oblatum. Proinde Patres nostri sanctæ recordationis Joannes XI, item Joannes XIX, Agapitus II, Benedictus VI, item Benedictus VII, Leo VII, item Leo IX, Gregorius VI, item Gregorius VII, Alexander II, Stephanus, Victor III, Urbanus II, Paschalis II, Gelasius II, Calixtus II, Lucius II, Eugenius III, Adrianus IV et Urbanus III, Ecclesiæ Romanæ pontifices, locum ipsius singularis dilectionis ac libertatis prærogativa donarunt, et universa et pertinentia privilegiorum suorum sanctionibus muniverunt. Statutum est enim ut ecclesiæ omnes, cœmeteria, monachi, clerici et laici universi infra terminos habitantes, qui sunt a rivo de Salnai, et ab ecclesia Rufiaci et Cruce de Lornant; a termino quoque molendini de Tornesac, per villam quæ dicitur Vareuna, cum nemore Burserio; a termino etiam qui dicitur Perois ad rivum usque de Salnai, sub apostolicæ tantum sedis jure ac tuitione permanent. Neque ipsius Cluniacensis loci presbyteri, aut etiam parochiani, ad cujuslibet nisi Romani pontificis et Clun. abbatis cogantur ire synodum vel conventum. Sane pro abbatis, monachorum, seu clericorum infra prædictos terminos habitantium ordinatione, pro chrismatis confectio-
ne, pro sacri olei ecclesiarum, altarium, et cœmeteriorum consecratione, Cluniacense monasterium, quem maluerit antistitem evocet. Cluniacenses monachos ubilibet habitantes nulla omnino persona, præter Romanum pontificem, aut legatum, qui a latere ipsius fuerit destinatus excommunicet, aut interdicit. Sane terminos immunitatis loci vestri, qui a præfato antecessore nostro Urbano papa II constituti sunt, presentis decreti nostri pagina confirmamus, ne videlicet ullus homo cujuscunque conditionis ac potestatis invasionem, prædam, aut rapinam facere, sive homicidium perpetrare præsumat infra ipsorum limites terminorum. Itaque termini sacri banni sunt hi: Versus Berziacum terminus est ad bivium circa Sarratam, unde una via venit ad Cluniacum, et altera ad Masillias; in strata versus Bellumjocum terminus est contra carruvium, quod est desuper molendinum cellerarii Clun; citra Viengias ultra Cluniacum versus Masillias terminus est ad bivium, unde una via tendit ad Masillias, altera ad Sanctam Mariam de Bosco; super Rufiacum terminus est ad summitatem defensi ad bi-

A viam, unde una [via] tendit ad Besorniacum, sicut ad Quarellam; versus Sergiacum terminus est intra carruvium, citra locum ubi dicunt ad Turgum; in strata versus Cabilonensem pagum terminus est ad grossam Cassaniam super Marniacum; versus Bracedunum terminus est in via super boscum Bannedum; versus Trenorchium terminus est super rivulum quem dicunt Longamaquam; inter Bassecum et Donziacum versus Petronam vel Zasiacum, terminus est ad tres fagos, ubi partiuntur noster boscus de Cluniaco et boscus comitalis; versus legicum terminus est ad Carmos, super montem Medium.

In abbatibus, quæ cum suis abbatibus ordinationi Cluniacensis monasterii datæ sunt, videlicet S. Martialis Lemovicensis, monasterii novi Pictavis, S. Joannis Angeliacensis, monasterii Lesatensis, Moysiacensis, Figiacensis in Cathurcensi pago; in Arvernia Mauziacensis, Tiernensis et Minatensis; in Antissiodorensi, S. Germani; in Rothomagensi abbatia apud Ponteseram; in Taroanensi S. Wimari, sine Cluniacensis abbatis consilio nullatenus eligatur. Ad hæc adjicimus, ut in omnibus prioratibus et cellis, quæ nunc sine proprio abbate vestro regimini subjectæ sunt, nullus futuris unquam temporibus abbatem ordinare præsumat. Sed tam prioratus ipsi et cellæ, quam et cætera in quibuslibet locis omnia, quibus Cluniacensis Ecclesia, Arvernensis concilii, quod per supradictum papam Urbanum II celebratum est, tempore investita erat, de quibus tunc nulla quæstio mota est, tam illi quam successoribus tuis in pace semper et quiete serventur. Pro altaribus et ecclesiis, sive decimis vestris, nulli episcoporum facultas sit gravamen aliquod vobis, aut molestias irrogare, sed sicut eorum permissione quædam ex parte, quædam ex integro habuistis, et in futurum habeatis. Ecclesiarum vestrarum decimas, quæ a laicis obtinentur, si secundum Deum eorum potestati subtrahere vestra religionis reverentia poterit, ad vestram et pauperum gubernationem vobis liceat possidere. Decimas laborum vestrorum, pro quibus tam vos quam alios monasticæ religionis viros inquietare episcopi consueverunt, illorum videlicet quos Dominicas appellat, qui vestro sumptu a monasteriis, et cellarum vestrarum clientibus excoluntur, sine omni episcoporum et episcopalium ministrorum contradictione deinceps quietius habeatis, qui vestra peregrinis fratribus et pauperibus erogatis. Ecclesiæ omnes, quæ ubilibet positæ sunt, seu capellæ vestræ et cœmeteria libera sint et omnis exactionis immunia, præter consuetam episcopi paratam, et justitiam in presbyteros, qui adversus sui ordinis dignitatem offenderint. Liceat quoque vobis seu fratribus vestris presbyteros eligere: ita tamen ut ab episcopis, vel episcoporum vicariis animarum curam absque venalitate suscipiant: quam si committere illi, (quod absit!) de pravitate noluerint, tunc presbyteri ex Apostolicæ sedis benignitate officia celebrandi licentiam consequantur. Ecclesiarum vero seu altarium con-

secraciones, si diœcesani episcopi gratis voluerint exhibere, a quolibet Catholico suscipiatis episcopo; nec cellarum vestrarum ubilibet positarum fratres pro qualibet interdictione vel excommunicatione divinorum officiorum suspensionem patiantur; sed tam monachi ipsi quam et famuli eorum, et qui se monasticæ professioni devoverunt, clausis ecclesiarum januis, non admissis diœcesanis, divinæ servitutis officia celebrent, et sepulturæ debita peragant. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda nominibus:

In Burgundia ecclesiam de Villafranca, ecclesiam de Barberiaco, monasterium de Prims, ecclesiam de Belna cum appendiciis suis; in Francia ecclesiam Montis-Desiderii, ecclesiam de Dompetra, ecclesiam de Crispeio; in Provincia monasterium juxta Montem-Pessulanum; in Tolosano episcopatu ecclesias Sanctæ Columbæ; in Hispanias, Nazaram, S. Isidorum, S. Zoelum de Carrione, S. Romanum de Pennis, Villamviridem, Villamfrancam, Valemviridem, Palumbarium, Bodinum, Vimeneriam, S. Martinum de Nebda, S. Vincentium de Salamantica, Sanctam Columbam de Burgis, Cornilanam, quæ propriæ Cluniacensi monasterio datæ sunt. Item in Nivernensi episcopatu monasterium de Albinaco quod ad Charitatem pertinet. In Francia monasterium de Causiaco, quod ad S. Martinum de Campis pertinet, canonicalem ecclesiam de Abbevilla. Item ecclesiam de Rua, quæ ad monasterium de Abbevilla pertinet. In episcopatu de Castro, ecclesiam S. Petri de Aliano; in episcopatu Tusculanensi ecclesiam S. Mariæ de Pessulo [Pesculo]; in episcopatu de Orbeveteri, ecclesiam S. Mariæ de Aquamola, et ecclesiam S. Angeli.

Prohibemus autem ne infra parochias ad jus Cluniacensis monasterii pertinentes, absque Cluniacensis abbatis assensu ullus ecclesiam vel capellam ædificare præsumat, salva in omnibus sedis apostolicæ auctoritate. Inhibemus autem ne terras, seu possessiones alias, et thesaurus ecclesiarum vestrarum liceat alicui vendere, seu alio modo alienare, vel loco pignoris obligare, vel alicui fratrum vestrorum pro aliquo fide jubere absque consensu abbatis et capituli vestri, aut majoris et sanioris partis. Quod si factum fuerit, decrevimus irritandum. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quarum gubernatione aut sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens,

contra eam venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se judicio divino existere depertrata iniquitate cognoscat; et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

FACERE VOLUNTATEM TUAM DOCE ME, DOMINE.

Ego Joannes presbyter cardinalis tituli Sancti Marci.

Ego Laborans presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ Trans-Tiberim tituli Calixti.

Ego Albinus presbyter card. tit. Sanctæ Crucis in Hierusalem.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Pamachii.

Ego Jacobus diaconus card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Gofridus S. Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus card.

Ego Radulphus G. Georgii ad Velum Aureum diaconus card.

Datum Laterani, per manum Moysi Lateran. can. vices agentis cancellarii, v. Kal. Martii, indict. vi, Incarn. Dominicæ anno 1187, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno i.

XXVI.

Abbatum S. Benedicti Padironensium electionem jubet secundum monasterii Cluniacensis privilegia fieri.

(Laterani, Febr. 26.)

[*Bibliotheca Cluniac.*, p. 1452.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Hugoni abbati, et conventui Cluniacensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Privilegiis, quæ a sede apostolica Cluniacensi monasterio indulta sunt, diligenter inspectis, manifeste cognovimus quod Beati Benedicti monasterium a prædecessore nostro bonæ memoriæ, Gregorio papa VII, Hugoni Cluniacensi abbati ejusque successoribus commissum est, ut in ejus gubernatione, atque custodia et potestate habeant, et studium procurationis impendant; obeunte quoque ipsius loci abbate, eorum semper provideat diligentia, quatenus idonea et huic officio digna in loco regiminis secundum Beati Benedicti Regulam subrogetur persona, et quicquid in Monasterio ad augmentum et observationem monasticæ religionis institui vel emendari oportuerit, eorum semper

ministerio et dispensatione pariter impleatur, salva quidem in omnibus auctoritate apostolicæ sedis, cujus juris ille locus existit. Id ipsum quoque ab ipsius Gregorii successoribus prædecessoribus nostris, et præcipue papa Calixto felicis memoriæ, statutum est et confirmatum: qui in sua confirmatione addidit ut, in eodem Beati Benedicti monasterio, sine Cluniacensis abbatis consilio, provisione et præcepto abbas nullatenus eligatur, nullusque episcoporum sine commendatitiis litteris Clun. abbatis eidem electo consecrationis vel ordinationis manum imponat. Alioquin et consecrator tanquam constitutio. is apostolicæ prævaricator graviori subjaceat ultioni, et consecrati electio sive ordinatio, donec apostolicæ sedi et eidem Clun. monasterio satisfiat, irrita habeatur. Tempore autem beatæ memoriæ Lucii papæ prædecessoris nostri, Petrus tunc abbas monasterii vestri, tam per se quam per fratres suos, prædecessoribus ejusdem Lucii papæ, et ipsi etiam sæpius conquestus fuit quod eodem P. inconsulto fratres prædicti monasterii S. Benedicti contra supradictum tenorem sibi abbatem elegerant, et debitam ei obedientiam ac reverentiam subtraherent. Unde prædecessor noster felix memoriæ Innocentius papa per litteras eis suas mandavit, ut Guillelmus abbas, qui abbate et fratribus Cluniacensibus inconsultis electus et ordinatus fuerat, cum honestis et discretis personis de fratribus suis monasterium et fratres Clun. adiret, et eidem P. abbati obedientiam ac reverentiam, quemadmodum prædecessor suus bonæ memoriæ Henricus abbas exhibuerat, devote et humiliter exhiberet. Quo nequaquam per eos impleto, et fratribus Clun. in sua querimonia persistentibus, idem Lucius papa per sua eis scripta mandavit, ut memoratus G. abbas cum honestis et discretis personis, et privilegiis sui monasterii, præteritis Beati Andree octavis, ejus se conspectui præsentaret, ut, utriusque partis causa cognita, pacem inter eos auxiliante Domino reformaret. Fratribus autem vestris eodem termino sæpe dicti Lucii conspectui præsentatis, nec ipse venit, nec per fratres suos qui venerant, pax inter partes potuit reformari. Quia igitur tam manifeste Clun. monasterii justitiæ idem Lucius ulterius deesse non poterat, per apostolica eis scripta mandavit atque præcepit, quatenus ipse G. abbas cum honestis et discretis personis de fratribus suis, occasione et dilatione remota, Cluniacense monasterium visitaret, atque prædicto P. abbati obedientiam ac reverentiam, quam prædecessores sui prædecessoribus ipsius P. exhibuerant, humiliter exhiberet; quod si infirmitate gravatus per se id adimplere non posset, per meliores personas ipsius monasterii adimpleret. Nos igitur prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, ne de cætero in eodem S. Benedicti monasterio, nisi juxta prædictum tenorem privilegiorum sedis apostolicæ abbatis fiat electio, ad exemplar sæpe dicti Lucii auctoritate apostolica

A prohibemus. Quod si facta fuerit, irrita et vacua habeatur.

Datum Laterani, iv Kal. Martii, Pontificatus nostri anno primo.

XXVII.

Hugoni abbati et conventui Cluniacensi monasterium S. Germani Antissiodorensis addidit.

(Laterani Febr. 26.)

[BALUZ., *Miscell.* ed. Mansi, II, 177.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HUGONI abbati et conventui Cluniacensi salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto specialius cœnobium vestrum beati Petri juris existit et ad nostram provisionem nullo mediante pertinet et tutelam, et vos et prædecessores vestri in eo celestis magisterio subditi disciplinam per infusionem sancti Spiritus odorem honestatis et religionis in vestro hactenus ordine observata latius expandistis, tanto ad conservandum jura illæsa et justas devotionis vestræ petitiones benignius admittendas lenemur existere promptiores. Quia igitur, sicut ex scriptis S. quondam comitis Blesensis et A. uxoris ejus et felix recordationis Urbani secundi et Paschalis, Romanorum pontificum, sub sigillis dilectorum filiorum nostrorum B. Sancti angeli et S. Sanctæ Mariæ in Via Lata sacrorum cardinalium, sedis apostolicæ legatorum, ad præsentem bonæ memoriæ Urbani tertii prædecessoris nostri transmissis innotuit, monasterium Sancti Germani Antissiodorensis, in quo adeo per negligentiam provisorum regularis observantia perierat, disciplinæ et terrenæ defecerant facultates, quod ejus custodia abjectis traderetur personis, ad preces prædicti comitis monasterii ejusdem patroni et bonæ memoriæ Humbaldi tunc Antissiodorensis episcopi et aliorum plurium prædictus Urbanus secundus, antecessor noster, beato Hugoni, tunc monasterii vestri abbati, et successoribus ipsius provida deliberatione concessit secundum beati Benedicti Regulam reformandum et sub ordine monasterii Cluniacensis futuris temporibus perpetuo possidendum, sic tamen quod monasterium ipsum abbatis non debeat provisione carere; quam concessionem et prædicti comitis donationem prædictus D Paschalis et Urbanus tertius, prædecessores nostri, postmodum confirmarunt, et nos eorum vestigiis inhærentes ad exemplar ipsorum eandem concessionem ratam esse decernimus et præsentis scripti pagina confirmamus, statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, iv Kal. Martii, pontificatus nostri anno primo.

XXVIII.

Archiepiscopis et episcopis interdicit, ne de cætero nisi eum ad Cluniacensium fratrum prioratus ob-

*sitationis causa venerint, procurationes ab iis ali-
quas requirant.* »

(Laterani, Febr. 26.)

[*Bullarium Cluniac.*, 88.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, in quorum parochiis prioratus et obedientiæ Ecclesiæ Cluniacensis existunt, salutem et apostolicam benedictionem.

Sic est Ecclesiarum prælati et divina constitutione permissum spiritualia seminando, carnalia metendo recipere, secundum illud : *Non alligabis os bovi trituranti* (I Tim. v), ut sibi commissis Ecclesiis, oneri non existant. Intelleximus siquidem quod hæc quidam vestrum nequaquam, sicut convenit, attendentes, cum suas dioceses circumveant, a prioratibus et obedientiis Cluniacensium fratrum apud alios hospitati procurationes sibi faciunt exhiberi, licet ipsi parati essent, ut asserunt, in prioratibus suis eos benigne recipere, et prompta eis devotione servire. Quia vero indignum est ac vestræ pariter honestati contrarium, ecclesiasticæ charitatis obsequia ad gravamen trahere subditorum fraternitati vestræ, præsentium auctoritate districtius inhibemus, ne de cætero, nisi cum ad prædictorum fratrum prioratus visitationis causa veneritis, procurationes ab eis aliquas requiratis, nec eis super hoc gravamen aliquod aut molestiam inferatis, scituri quod si secus egeritis, nos eisdem fratribus, auctore Domino, curabimus prohibere, ut alibi hospitatis procuraciones nequaquam inpendant.

Datum Laterani iv Kal. Martii, pontificatus nostri anno primo.

XXIX.

Monasterii S. Mariæ Flabonis-montis protectionem suscipit, bonaque confirmat.

(Laterani, Febr. 26.)

[*Hugo, Ord. Præm. Ann. I, Pr., p. 551.*]

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis HUGONI abbati ecclesiæ S. Mariæ de Flabonis-montis, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris regulariter substituendis in perpetuum.

Religiosis desideriis, etc. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sanctæ Mariæ Flabonis-montis, in qua divino estis obsequio participati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus : in primis siquidem statucentes, ut ordo canonicus qui secundum Deum et beati Augustini Regulam, atque institutiones Præmonstratensium fratrum in eadem ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, vel in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fi-

delium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo fundata est ecclesia, qui antiquitus vulgo Flabonis-montis appellatur, et cum nemore de Wathes. Pasturas in ipsis pratis, aquis, nemoribus; glandem et fagenam in iisdem nemoribus; ligna tam ad ædificandum, quam ad comburendum et ad quoslibet usus : quæ dederunt vobis in suis portionibus totius territorii de Baigneval, Wido de Acrimonte, et Wiardus Ruffus de Daville, Genoldus et Herbertus de S. Juliano, Wido assensu Hugonis comitis de Wadmonte; Guidus et Herbertus assensu Olrici de Gisnei; Wiardus assensu ejusdem Guidonis, a quibus ea in scodum tenebant; Guido etiam assensu Olrici de Posternis, et uxoris suæ Esclamundiæ, et Walteri de Deully, etc. (*Hic longissime recenset pontifex omnes possessiones ecclesiæ Flabonis-montis; deinde suam bullam claudit eidem concedendo privilegia et exemptiones ordinarias.*)

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes presbyt. card. tit. S. Marci.

Ego Laborans presbyt. card. S. Mariæ Trans-Tiberim.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Jerusalem presbyt. card.

Ego Melchior presbyt. card. SS. Joannis et Pauli tit. Pamachii.

Ego Sacerdos diac. card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Decamanus SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Soffridus S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Laterani, per manum Moysi Lateranensis canonici, vices agentis cancellarii, iv Kal. Martii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1187, pontificatus domini Clementis papæ anno primo.

XXX.

Bulla abbatiam B. Mariæ de Herivalle confirmantis.

(Laterani, Mart. 2.)

[*Gall. Christ.*, VII, Instrum., 274.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati ecclesiæ beatæ Mariæ de Herivalle, ejusque fratribus tam presentibus, quam futuris regularem fratribus vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Ea-

propter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sanctæ Mariæ de Herivalle, in qua divini mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus; imprimis statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum et B. Augustini Regulam, atque institutionem fratrum S. Victoris Parisiensis in eadem ecclesia noscitur esse institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfata ecclesia sita est cum omnibus pertinentibus suis, terris, vineis, pratis, silvis, pascuis et vinariis ac decimis; ex dono Rainaldi Claromontis comitis et Mathæi comitis Bellimontis Herivallem et nemus ac planum eidem loco circumadjacens, quantum vos et successores vestri suis sumptibus et animalibus excolere poterunt, ab omni seculari exactione liberum penitus et immune: ecclesiam de Marliaco villa cum pertinentiis suis; ex dono Odonis Apri duos sextarios frumenti annuatim in molendino Forti, et quod in eodem molendino fratres ipsius loci statim post primum molentem, quantum ad fratrum sufficientiam oportuerit, semper absque molitura molant; ex dono Rainaldi comitis tres sextarios frumenti et tres mixturæ in molendino de Coys; ex dono Alberici militis unum sextarium frumenti de domo ejus de Fossis annuatim, quicumque eam possederit; ex dono Girardi de Atrio annuam minam annonæ de alodio de Compens, qualiscunque annona ibi venerit: decimam, quam Guido miles de assensu diocæsani episcopi ecclesiæ vestræ dimisit: sexaginta arpenta terræ a Rerico de Fossis, et triginta ab Hugone majore de Luzarchiis, ecclesiæ vestræ emptionis titulo acquisita: bosculum domui vestræ vicinium: ex dono Amaurici de Villariobello et Elisabeth uxoris suæ vineas quasdam et terras apud Villariumbellum; sexaginta arpenta nemoris et dimidium, quæ a suprascripto Rerico de Fossis tenentis sub annuo censu sex denariorum pro arpentis singulis solvendorum; sex arpenta terræ, quæ jam dictus Rericus ecclesiæ vestræ in eleemosynam libera et absoluta donavit. Nemus de Roissy, quod ab Alberico de Fossis milite, et Huberto sororio ejus et Odone de Bellofonte sub annuo censu quatuor denariorum pro singulis arpentis ejusdem nemoris solvendorum tenentis; duodecim arpenta terræ arabilis et decem nemoris, quæ Hugo major de Luzarchiis in territorio Fossarum villæ perpetua largitione donavit; immunitatem etiam decem solidorum ab eodem Hugone ecclesiæ vestræ conces-

A sam, quos ei annis singulis pro quodam nemore vestra ecclesia solvere tenebatur; decimam præterea, quam idem Hugo ecclesiæ vestræ apud Fossas et Marliacum de assensu diocæsani episcopi dimisit; decimam, quam Milo de Bellofonte de uxoris et hæredum suorum assensu, in loco Bernerii, et eam etiam, quam Malcerius miles de Ballanval apud Survilliers cum tribus frumenti sextariis de assensu diocæsani episcopi vestræ ecclesiæ dimiserunt: ex dono Odonis majoris de Luzarchiis sextarium unum annuatim et quatuor arpenta terræ pro anima uxoris suæ; ex dono Radulphi de Aquabona militis duos frumenti sextarios apud Villariums'cum; ex dono Brunisendis mulieris duos frumenti sextarios in villa Marioli; ex dono Idoneæ mulieris de Doemunt et filii ejus Cunavi hostisiam liberam apud Villare, et duo arpenta terræ pro anima Adæ viri sui; dimidiam partem quartæ partis decimæ de Fossis, quam Robertus Boelardus ecclesiæ vestræ de assensu diocæsani episcopi dimisit.

Sane novalium vestrarum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum decimas a vobis nullus extorquere præsumat; liceat quoque vobis clericos vel laicos sæculo fugientes liberos et absolutos ad conversionem recipere, et eos sine contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ne ulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit sine abbatis sui licentia de eodem loco discedere, seu proprium levitate aliqua detinere; discedentem vero absque communium licentiarum cautione nullus audeat retinere: cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati sint vel interdicti, nullas obsistat, salva tamen iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptione et astutia, seu D violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum major pars consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Augustini Regulam providerint eligendum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prædictam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus commodis profutura, salva in omnibus apostolicæ sedis auctoritate et diocæsani episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, etc.

Datum Laterani, per manum Moysi Lateranensis canonici, gerentis vicem cancellarii, sexto Nonas

Martii, indictione sexta, Incarnationis Domini A
nica anno 1187 (qui nunc 1188), pontificatus vero
domini Clementis papæ III anno primo

XXXI.

*Universis episcopis significat de privilegio fratrum
S. Mariæ de Reno, « ut a quocunque maluerint
Catholico antistite ordinentur. »*

(Laterani, Mart. 3.)

[TROMBELLI, *Mem. di Reno*, 436.]

CLEMENS episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus universis episcopis ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum dilectis filiis nostris Hugoni priori subdiacono nostro, et conventui sanctæ Mariæ de Reno ab episcopis Bononiensibus fuerit jam pridem indulgendum, et apostolico eis privilegio confirmatum, ut a quocunque maluerint catholico antistite ordinentur, providere volumus et debemus, ut eis libertas ista futuris temporibus servetur illæsa. Quapropter fraternitati vestræ ad instar felicitis recordationis Lucii et Urbani prædecessorum nostrorum per apostolica scripta mandamus, quatenus cum ad vos aliquis eorum accesserit ordinandus, juxta tenorem privilegii sui, nullius contradictione vel appellatione obstante, auctoritate apostolica ordinetur. Nolumus autem ut pro eo quod ab aliquo semel aut sæpius receperint ordines, facultas eis adeundi alium vel alios aliquatenus denegetur.

Datum Laterani, v Nonas Martii, pontificatus nostri anno primo.

XXXII.

Monasterio Cluniacensi Sanam villam asserit.

(Laterani, Mart. 5.)

[*Bullar. Cluniac.*, 92.]

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Hugoni abbati et conventui Cluniac., salutem et apostolicam benedictionem.

Preces quæ a rationis tramite non discordant, prona nos voluntate decet admittere, et effectui debito mancipare. Inde est quod vestra justa postulatione indulti villam Sanam quam vir nobilis... Despire per manum venerabilis fratris nostri Theobaldi Ostiensis episcopi, tunc vestri abbatis, monasterio vestro in ultima voluntate legavit, sicut eam juste ac sine controversia possidetis, auctoritate vobis apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpsit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, iii Nonas Martii, pontificatus nostri anno primo.

XXXIII.

*Ad Willelmum regem Scotorum. — De exemptione
Ecclesiarum terræ suæ.*

(Laterani, Mart. 11.)

[Mansi, *Concil.*, XXII, 548.]

Cum universi Christi jugo subjecti ad sedem apostolicam patrocinium invenire debeant et favorem, illos tamen specialius convenit munimine protectionis confoveri, quorum fidem ac devotionem ut pluribus est experta: ut ad ipsius electionis favorem tanto amplius provocetur, et ejus reverentiæ devotiori affectione subdantur, quanto benevolentia ipsius et gratiæ pignus se noverint certius assecutus. Eapropter, charissime in Christo fili, reverentiam ac devotionem quam ad Romanam te habuisse a longis retro temporibus Ecclesiam novimus, attendentes, præsentis scripti pagina duximus statuendum, ut Scotiana Ecclesia apostolicæ sedi, cujus filia specialis existit, nullo mediante debeat subiacere. In qua hæc sedes episcopales esse noscuntur: ecclesiæ videlicet Sancti Andree, Glasguensis, Dunkeldensis, Dumblinensis, Brehinensis, Aberdonensis, Moraviensis, Rosonsensis, Katinenensis: et nemini liceat nisi Romano pontifici, vel legato ab ipsius latere destinato, in regnum Scotiæ interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare, et si promulgata fuerit, decernimus non valere. Adjicimus ut nulli de cætero, qui de regno Scotiæ non fuerit; nisi quem apostolica sedes propter hoc de corpore suo specialiter destinaverit, licitum sit in eo legationis officium exercere. Prohibemus autem ut controversiæ quæ fuerint in regno illo de possessionibus ejus exortæ, ad examen extra regnum positorum judicum non trahantur, nisi ad Romanam Ecclesiam fuerit appellatum. Si qua vero scripta contra hujus libertatis statuta apparuerint impetrata, vel in posterum, istius concessionis mentione non habita, contigerit impetrari, nullum tibi vel ipsi regno circa hujus prærogativæ concessionem præjudicium generetur. Præterea libertates et immunitates tibi vel eidem regno, vel ecclesiis in eo constitutis, a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus indultas, et hactenus observatas, ratas habemus, et illibatas futuris temporibus statufimus permanere. Nulli ergo hominum liceat paginam nostræ constitutionis et prohibitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpsit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, iii Idus Martii, pontificatus nostri anno primo.

XXXIV.

Monasterii Sanctæ Mariæ Moncellensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Mart. 16.)

[Hugo, *O. P. A.*, II, Pr., p. 193.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dile-

ctis filiis ALBERTO abbati Sanctæ Mariæ de Moncellis, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris religiosam vitam professis, in perpetuam memoriam.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse subsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilectissimi in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sanctæ Mariæ de Moncellis, in qua divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini Regulam, atque institutionem Piamonstratensem, in eadem ecclesia institutus esse noscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observeatur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, donatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo sita est abbatia vestra, quam habetis ab Anselmo de Moncellis, per manum comitis Theobaldi et assensu Wiburgæ a qua illum in feudum tenebat; molendina, duas carrucatas terræ, prata, piscationem, nemus et duos homines Giguardum et Albricum et cætera appendicia. Tertiam partem decimæ de Moncellis tam minutæ quam majoris; usuarium quod comes Henricus in nemore suo tam ad comburendum, tam ad omnimoda ædificia Ecclesiæ vestræ construenda vobis concessa, cum omnibus pasturis ejusdem nemoris, cum quadam terra quæ est apud Volliers per manum Bosonis quondam Catalaunensis episcopi assensu prædicti Radulphi qui ab eo illud in feudum tenebat, terram existirpandam ad culturam carrucarum sufficienter certis metis distinctam, quam dedit vobis comes Henricus in nemore de Luorico cum alia terra quæ sufficit ad faciendas viginti falcatas prati extra prædictas metas de nemore adjacenti, terram quam dedit vobis idem comes in eodem nemore rogatu magistri Hugonis quæ sita est inter Lefridis fontem et cason et viam de . . . cum nemore et alia terra. . . ultra rivum de Casum quantum arcus jacere potest ad domum occultandam, ita quod. . . sui nec costumiam aliquam vel exactionem aliquam a vobis debent exigere. Quatuor sextarios bladi, duos tremeciati et duos tremesagii, quos Guido dominus de Cytripeio dedit ecclesiæ vestræ de Casu singulis annis percipiendos in terragiis de Moncel, duodecim denarios censuales quos dedit ecclesiæ de Casum apud Pontium Hersen. His de Troam, quorum

A sex. . . alios sex Hugo ejusdem villæ. . . quotannis priori de Casum persolvere debent, grangiam de Vilo quæ sita est juxta Rosemont, quam habetis a comite Henrico, ab abbate et capitulo Belli-loci cum omnibus pertinentiis suis, sicut ecclesia Belli loci tenuerat, exceptis his quæ eadem ecclesia habebat apud. . . tali siquidem conditione, quod singulis annis tres modios annonæ ad mensuram de S: Marguareta, medietatem frumenti et medietatem avenæ solvere debetis Radulpho de Blanciaco clerico ipsius comitis, obsecutibus vero Radulpho et comite, duos tantummodo modios annonæ ad prædictam mensuram reddetis hæredi prænominati comitis. Domum quam habetis apud Vitriacum in foro, ex dono Ludovici de eodem castro, assensu comitis Henrici, duas partes, tres partes grossæ decimæ de Maveu, tertiam partem decimarum tam grossarum quam minutarum, quam habetis infra parochiam de Boran-curriata libere, quod nihil solvere debetis pro. . . de vestra parte, tertiam decimæ tam grossæ quam minutæ quam habetis apud Libatiam, tertiam partem apud Blesiam, duos sextarios frumenti quos habetis apud S. Veranum in terragiis quos tenet Simon et minam frumenti apud Sapiquecourt, sex denarios censuales pro anima uxoris Oddonis de Cloes, quæ omnia prædictus Simon vel qui prænominata terragia tenebant Ecclesiæ vestræ quotannis solvere debebant. Locum de Avigneio in quo claustrum sororum ædificatum est. . . a campo Petri Piguis usque ad pratum de Avigneio cum eodem prato quod dederunt vobis Guido dominus de Dampetra, et Helaydis uxor sua pro remedio animarum suarum, assensu filiorum suorum videlicet Andrea et Miltonis; pratum de Trisula, pratum quod vocatur Arrandicampus; decimationem totius annonæ suæ omnium terrarum ad dominum de Moilen pertinentium, carrucas molendinorum et terragiorum suorum, exceptis seminibus et tearis, usum piscationis a ponte Altæ-villæ usque ad Moilen; usuarium totius nemoris sui exceptis defensis suis, tam ad comburendum, quam ad omnimoda ædificia ecclesiæ vestræ construenda, cum pascuis porcorum, pecorum et animalium in planis et silvis absque aliqua costumia vel exactione ministerialium. Duo molendina quæ habetis ab Hilduino de Moilen et ab. . . de Cosantia militibus sub sensu viginti quatuor sextariorum annonæ, quorum sexdecim sunt frumenti et octo de tremesagio, assensu Guidonis de Dampetra, terram quam dederunt vobis Guido de Habucort et Beraldus frater ejus, quæ est a Sabico de Horecourt. . . Campum in confinio pontis Novæ-villæ, dimidiam partem molendini de Guigny, piscationem liberam a consueto cursu Maruæ usque ad divisionem aquæ de Sapiquecourt; libertatem quam concessit ecclesiæ vestræ Guido dominus de Dampetra, scilicet quod si hominum suorum aliquis sive liber sive servus

ad vos converti voluerit, et habitum religionis assumere, libere cum possessione sua debetis cum recipere, salvo censu atque terragio excepto, quod militibus sive in vita sive in morte non totum feudum licet vobis dare, sed partem, salvo hominio suo; et si quis eorundem hominum terram aliquam vobis vendere voluerit, licet eam vobis recipere, salva tamen ejusdem terræ consuetudine; octo solidos censuales quos habetis ex dono Milonis conversi vestri et Petri filii ejus apud Ramerum percipiendos, in festo S. Remigii de manu villici de Insulis apud Dommartinum; tertiam partem decimæ et sexdecim denarios censuales apud decem et novem sextarios annonæ, medietatem silliginis, et medietatem avenæ; tertiam partem decimæ quam habetis in villa quæ dicitur Piper, scilicet tres sextarios ex octo eo anno quo cum abbatissa Trecensi accipitis; quando vero cum Pagano, quartam partem ejusdem decimæ debetis eo vero anno..... accipit, in eadem decima nihil habetis. Eleemosyna Beliardis conversæ vestræ et Milonis Cose sororis ejusdem Beliardis, terragium et census quod habetis ex dono prædictorum apud Magnam villam et ad Doenum. Tertiam partem decimæ majoris minutæ quam habetis in villa quæ dicitur Mallyacum et ad Romanam..... quartam partem decimæ quam habetis ad Vallem putei; sextam partem ejusdem molendini cum medietate custodiæ ejusdem quam habetis apud mansum Willermini.... minutam decimæ quam habetis apud.... quos recipit capellanus pro cantuario suo, tertia parte minutæ decimæ ibidem vobis retenta. Majorem decimam quam habetis apud Vaspium in tertio anno, tertiam partem minoris decimæ singulis annis, et quidquid..... habebat in terragiis et censibus ejusdem villæ, et quidquid habebat in terragiis censibus et consuetudinibus apud Albeme; annum censum sex sextariorum frumenti et dimidii, et sex sextariorum avenæ et dimidii, quæ tam Robertus de Walsecourt, filius Walticæ cognomento Britel, quam successores sui solvere debent quotannis in festo S. Remigii fratribus de Avigniaco, a quibus mediam partem molendinorum de Walsecourt sub eodem censu recepit; quin etiam annum censum quam fratres Avegniorum singulis annis solvere solebant monachis de Hozecort, idem Robertus et successores sui pro receptione eorundem molendinorum quotannis prædictis monachis solvere teneantur; ita tamen, quod si eadem molendina aliquo modo per culpam ejusdem Roberti omnino destructa fuerint, prædicti fratres mediam partem reficiant et Robertus alteram. Singulis vero triennis dabuntur fidejussores novi, super censu duos sextarios frumenti quos Robertus de Walsecourt dedit vobis cum matre sua dum ad vestram conversionem venit, quos tres ex Altofonte eodem Roberto, singulis annis, pro censu reddebant, pro terra illa, quæ est inter stagnum et terram de Bleffa, assensu domini

A de Dampetra, a quo terram illam in feudum tenebat.

Alloodium quod habetis ab ecclesia S. Mariæ de Vanno, et ab abbate Bartholomæo et capitulo Sancti Pauli Virdunensis, sub annuo censu quinque solidorum Cathalaunensis monetæ, in festo S. Remigii eidem ecclesiæ de Walfno quotannis persolvendorum; alloodium quod dedit vobis Jacobus de Graveria in rivo juxta villam quæ vocatur Lois, salvo censu, annuentibus dominis suis, a quibus illud tenebat cum quadam domo et uno manso, sicut in authentico scripto Cathalaunensis episcopi continetur. Medietatem cujusdam prati quod vocatur Manbre cum medietate terræ arabilis eidem prato adjacentis quas dedit vobis Guido filius. . . . Ruffi de Walsecourt, assensu fratrum suorum et Hilduini Petri pro sorore sua in ecclesia vestra conversa; aliam medietatem ejusdem prati cum prædicta terra quam dedit vobis..... assensu prædictorum fratrum Hilduini Petri, et pro qua concessione, tribus prænominatis fratribus ecclesia vestra medietatem molendinorum de Walsecourt, quam eidem ecclesiæ pro decem libris Trecensis monetæ pignori obligaverant, remisit. Aliam medietatem eorundem molendinorum ex dono supra dicti Galbæ sibi retinentis alloodium de Hescalaron, quod dedit vobis Stephanus de One, quantum ad eum de jure spectabat.

C Sane laborum vestrorum quos propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat; licet fundorum dominis pro rei proprietate censum vel quotamlibet frugum partem reddatis.

Liceat quoque vobis clericos et laicos e sæculo fugientes, liberos et absolutos ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ne ulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, fas sit, absque abbatis sui licentia de ipso discedere; discedentem vero sine communium litterarum cautione nullus audeat retinere.

D Inhibemus etiam ne ecclesias aut terras seu aliquod beneficium ecclesiæ vestræ collatum, liceat alicui personaliter dari, sive alio modo alienari, sine consensu totius capituli, aut majoris et sanioris partis ejusdem.

Si quæ vero donationes vel alienationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc autem adjicimus ne aliqui canonici sive conversi sub professione domus vestræ adstricti, sine consensu abbatis et majoris partis capituli vestri pro aliquo fidem inhibeat, vel ab aliquo pecunias mutuo accipiant ultra pretium..... vestra providentia provisum, nisi propter manifestam domus vestræ utilitatem. Quod si facere forte præsumperint, non teneatur conventus, sine cujus licentia et consensu id egerant, pro his aliquatenus respondere. Licitum præterea vobis sit in cau-

sis vestris fratres vestros idoneos ad testificandum adducere atque ipsorum testimonio sicut rectum fuerit et propulsare violentiam et justitiam vindicare. Ob evitandas vero sæcularium frequentationes, liberum sit vobis salvo jure diocæsani episcopi et ecclesiæ parochialis, oratoria in grangiis vestris construere, et in ipsis, cum necesse fuerit, vobis et familiæ vestræ divina officia celebrare.

Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpõra assumuntur. Pro chrismate vero, oleo sancto, consecrationibus ecclesiarum, ordinationibus clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, sive abbate deducendo ad sedem, vel quibuslibet aliis ecclesiasticis sacramentis, nullus a vobis, aut sub obtentu consuetudinis, aut quolibet alio modo, quidquam audeat postulare.

Si quis autem contra hæc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum, cujus factum exactione turpis muneris imitatur. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus ne quis infra clausuram locorum vestrorum seu grangiarum vestrarum furtum rapinamve committere, ignem apponere, hominem capere, vel interficere, seu aliquam violentiam temere audeat exercere.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum, etc.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus

Ego Theobaldus Ostiensis episcopus.

Ego Joannes presbyter card. titulo S. Marcelli.

Ego Laborans presb. card. Sanctæ Mariæ trans Tiberim tit. S. Calixti.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Jerusalem presb. card.

Ego Melior presbyter cardinalis tit. S. Cæcilie.

Ego Rodolphus, presbyter cardinalis tit. S. Praxedis.

Ego Petrus tit. S. Clementis presb. card

Ego Jordanus presb. card. S.-Prudentianæ tit. Pastoris

Ego Jacobus diac. card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. cardinalis.

Ego Soffredus S. Mariæ in Via Lata diac. cardinalis.

Ego Bobo S. Sergii diac. card.

Ego Joannes S. Theodori diac. card.

Datum Laterani per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem gerentis cancellarii, xviii Aprilis (4), indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domni Clementis papæ III anno primo.

XXXV.

Ecclesiam S. Mariæ de Reno tuendam suscipi, et ejus bona ac privilegia confirmat.

(Laterani, Mart. 17.)

[TROMBELLI, *Mem. di Reno*, 381.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HUGONI, priori Sanctæ Mariæ de Reno, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Cum nobis sit, licet immeritis, omnium ecclesiarum cura et sollicitudo commissa, pro statu ecclesiæ vestræ pastoralem cogimur sollicitudinem gerere, et paci vestræ, prout nobis Dominus dederit, intendere diligenter. Ut autem a pravorum incursibus, apostolica sitis defensione muniti ecclesiam vestram, in qua divino estis obsequio mancipati, inducti piis precibus et justis postulationibus vestris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communifus. Statuentes ut ordo canonicus qui secundum Deum et beati Augustini regulam in eadem ecclesia noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præscripta ecclesia sita est cum omnibus pertinentiis suis ; ecclesiam Sancti Andreae in Turicella ; ecclesiam Sancti Dominici juxta Bagnum ; ecclesiam Sancti Salvatoris. Possessiones quæ fuerunt Girardi de Sala, cum decimis et fectis, et omnibus pertinentiis suis ; hospitale de Casaiola cum pertinentiis suis ; ecclesiam Sanctæ Praxedis, sicut a piæ memoriæ prædecessoribus nostris Anastasio, Alexandro, Lucio, et Urbano Romanis pontificibus, vobis concessa est ; salvo jure et reverentia cardinalis qui pro tempore in eadem ecclesia fuerit. Ecclesiam Sancti Jacobi, quæ dicitur Casa-Dei, cum pertinentiis suis. Pontem qui juxta ecclesiam vestram super Renum situs est cum suis possessionibus. Libertates quoque et immunitates rationabiliter indultas a bonæ memoriæ Henrico et Gerardo, Bononensibus episcopis, ecclesiæ vestræ et aliis ecclesiis vestris quas præ-

(4) Pro xviii Aprilis, leg. xvi Kal. Aprilis.

diximus, videlicet ut cum omnibus rebus suis tam mobilibus quam immobilibus, ab omni conditione et a servitio et tributo tenentium ab episcopo tam monachorum et clericorum quam laicorum vel alijus tam magnæ quam parvæ personæ dominio, præter episcopale jus, liberæ sint penitus et quietæ, ratas habemus et firmas, easque perpetuis temporibus illibatas manere censemus.

Liceat etiam vobis clericos et laicos e sæculo fugientes, liberos et absolutos, ad conversionem recipere, et eos in ecclesia vestra absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit de eodem loco, absque prioris sui licentia, nisi obtentu arctioris religionis, discedere; discedentem vero absque communium litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Et si aliquis ipsorum fratrum extra claustrum ausus fuerit sine prædicta licentia permanere, si secundo tertiove commonitus, resipiscere forte contempserit, liceat priori ejusdem loci excommunicationis in ipsum tanquam in professum suum sententiam promulgare. Præterea decimas quas a quadraginta annis inconcusse tenuistis, et nunc pacifice tenere noscimini, vobis et ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus. Prohibemus etiam ut nulli fas sit vobis et ecclesiæ vestræ novas et indebitas exactiones imponere; sed ipsam ea gaudere decernimus libertate, quam a quadraginta annis elapsis, usque ad hæc tempora noscitur habuisse.

Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Ad hæc, ordinationes clericorum vestrorum a quo malueritis episcopo Catholico suscipiendi liberam vobis concedimus facultatem, sicut memorati episcopi facultatem ipsam nobis per authentica scripta indulsisse noscuntur. Fructuum quoque vestrorum, undecumque de episcopatu Bononiensi venientium, vobis decimas confirmamus, sicut eadem decimæ sunt ab eisdem episcopis ecclesiæ vestræ provida circumspectione concessæ. Obeunte vero te nunc ejusdem loci priore vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia vel violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Augustini regulam prouiderint eligendum.

Ad indicium autem hujus a sede apostolica perceptæ protectionis et libertatis, duos solidos Lucensis monetæ nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvetis.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere.

A seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra ad usum conseruentur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et Bononiensis episcopi canonica justitia.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione corripserit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura seruantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen, amen, amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theohaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes presb. card. tit. S. Marci.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Jerusalem presb. card.

C Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Pamachii.

Ego Jacobus diac. card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gerardus S. Adriani diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Soffredus S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Laterani, per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, xvi Kalendas Aprilis, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1187, pontificatus domni Clementis papæ III anno primo.

XXXVI.

Abbatibus et fratribus ordinis Præmonstratensis decimarum immunitatem asserit.

(Laterani, Mart. 17.)

[LEPAIGE, *Bibl. Præm.*, 641.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbatibus et fratribus Præmonstratensis ordinis, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis facilem nos convenit præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu sunt prosequente complen-

da. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, ne de cætero alicui de novalibus vestris, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, decimas persolvatis, auctoritate apostolica vobis vestrisque successoribus indulgemus, firmiter prohibentes ne quis eas amodo a vobis exigat, vel extorquere præsumat. Decimas quoque novalium vestrorum vobis clementer annuimus, quæ habetis infra parochiam de Firmitate, in nemore quod vobis Gobertus de Firmitate dimidia fructuum parte, exceptis messorum garbis, sibi et hæredibus suis retenta, misericorditer contulit, et ea ad exemplar domini Urbani prædecessoris nostri, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus, statuentes ut nulli omnino hominum, etc.

Datum Laterani, xvi Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

XXXVII.

Priori de Fauersham et magistro Firmino mandat, ut honorum Ecclesie Cantuariensis invasores, si admoniti damna non sarserint, excommunicatos declarent.

(Laterani, Mart. 17.)

[GERVASH *Imagin.* ap. TWYSDEN II. A. *Scr.*, I, 1321.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis priori de Fauersham et magistro FIRMINO salutem et apostolicam benedictionem.

Horrendi facinoris detestanda præsumptio vehementer animum nostrum pro sui atrocitate commovit ut illos debitæ severitatis, jaculo seriamus, qui more prædonum Cantuariensis Ecclesie possessiones nequiter invaserunt, vel in septa curiæ monachorum et officinas, effractis muris crudeliter irruentes, eorum bona sacrilego ausu diripuisse noscuntur. Eos quoque qui, monachis et hominibus eorum violentiam inferentes, curiam ipsis contradicentibus occuparunt. Unde quoniam prædictorum fratrum injurias dissimulare nec possumus nec debemus, quibus tanto benignius in suo jure tenemur adesse, quanto in partibus Anglicanis majori præminent honestate, præsumptores illos qui tam enormis sacrilegii facinus admiserunt et eorum complices, usque ad satisfactionem condignam, auctoritate præsentium decernimus anathemati subjacere, per apostolica vobis scripta præcipienda mandantes, quatenus ipsos, si admoniti noluerint congrue satisfacere, excommunicatos, sicut moris est, contradictione et appellatione cessante, sollemniter et publice nuntietis, et faciatis ab omnibus cautius evitari; attentius provisuri ne, quod absit! ex desidia vestra in hac parte mandatum apostolicum negligatur, quod grave nobis esset modis omnibus et molestum; nec possemus æquanimitè sustinere. Quod si ambo his exsequendis nequiveritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exsequatur.

Datum Laterani, xvi Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

XXXVIII.

Willelmo episcopo Wigornensi et abbati de Theobestr. et priori Sancti Sepulcri de Warwic, mandat ut judicent inter canonicos de Kinildewrde et clericos de Gnoshale.

(Laterani, Mart. 23.)

[MANSI, *Concil.* XXII, 943.]

Referentibus nobis canonicis de Kinildewrde, accepimus quod cum controversia quæ vertebatur inter ipsos et clericos de Gnoshale, super ecclesia de Cule, fuisset dilectis filiis nostris de Cumbermere et de Derlee abbatibus et archidiacono Coventrensi, ab apostolica sede commissa canonicè dirimenda, procurator R. militis de Stanford, qui jus habet defensionis in illa ecclesia, sentiens partem canonicorum injuste gravari, cum ipsi clerici illam contra antiquam libertatem vellent jurisdictioni capelle suæ de Gnoshale subjugare, vocem appellationis ad sedem apostolicam emisit. Judices vero appellationi legitime interpositæ minime deferentes, in decisione controversiæ, absente altera parte, processerunt. Quia vero ipsi canonici juri suo in hoc queruntur plurimum derogari, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus partibus ad vestram præsentiam convocatis, audiat causam et, appellatione remota, mediante justitia terminetis.

Datum Laterani, decimo Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

XXXIX.

Ecclesie Sancti Pii Sicliniensis protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Mart. 26.)

[BUZELINI, *Gallo-Flandria*, 297.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis præposito Sancti Pii Sicliniensis, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris canonicè substituendis, in perpetuum.

Effectum justa postulantiibus indulgere et vigor æquitatis, et ordo exigit rationis, præsertim quando petentium voluntatem et pietas adjuvat, et ratio non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus elementer annuimus. et præfatam ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum, concessionem pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ecclesiam ipsam cum pertinentiis, scilicet de Hoptine, Lechin, Anquene [*alias* Ancoisne], Attiche, Martinsart, Watiessart, Ploiek, cum omnibus decimationibus suis, etc.... Altare de Chemy, cum decimatione integra.....; altare de Godencourt cum

omnibus redditibus, quos ibidem habetis, et terra arabili; altare de Carnin cum consimilibus redditibus. Villam de Tumeries totam cum altari, cum iustitia, cum terragio, et cæteris redditibus...., altare de Tourmegnies cum terragio et cæteris redditibus, altare de Lôs, etc. Altare de Croix cum consimilibus redditibus, altare de Mesnil...., altare de Fressin...., altare de Wahegnies cum omnibus redditibus quos ibidem habetis... Visitationes insuper ecclesiarum omnium ad Insulensem decanatum spectantium, quæ fiunt ad ecclesiam vestram in honore beati Piatii martyris sexta feria Pentecostes, sicut a quadraginta retro annis noscitur observatum, eidem ecclesiæ auctoritate apostolica confirmamus.

Præterea ex dono nobilis viri Philippi, Flandrensis comitis, quindecim solidos, quos ecclesiæ vestræ donavit, ad emendum panem et vinum, de quibus altaris conficitur sacramentum.

Præterea libertates et immunitates antiquas, et rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ collatas, et hactenus observatas ratas habemus, casque perpetuis temporibus illibatas permanere sancimus. Novas insuper et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconis seu decanis, aliisque omnibus ecclesiasticis sæcularibusve personis in vos et ecclesiam vestram omnino fieri prohibemus.

Prohibemus insuper, ut infra terminos parochiæ vestræ nullus sine assensu diocessani episcopi et vestro, capellam seu oratorium de novo ædificare præsumat, salvis privilegiis Romanorum pontificum. Auctoritate quoque apostolica inhibemus, ne quis in vos, aut ecclesiam vestram excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam sine manifesta et rationabili causa promulget. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare.

Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse concedimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberarint, nisi forte excommunicati sint vel interdicti, nullus obsistat, salva tamen iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur, etc.

Datum Laterani, per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, vii Kalendas Aprilis, indictione vi, Incarnationis vero Dominicæ anno 1188, pontificatus autem domni Clementis papæ III, anno primo.

XL.

Ecclesiam S. Salvatoris Venetam tuendam suscipit et ejus possessiones privilegiaque confirmat.

(Laterani, Mart. 28.)

[CORNELIUS *Ecclesiæ Venetæ*, XIV, 117.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GREGORIO, priori ecclesiæ Sancti Salvatoris de Rivoalto, ejusque fratribus, tam præsentibus quam

futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Salvatoris, in qua divino mancipati estis obsequio, ad exemplar prædecessorum nostrorum, felicitis memoriæ Innocentii, Eugenii, Anastasii, Lucii, Urbani, et Gregorii, Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini regulam in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Propterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia impræsentiarum iuste et canonice possidet; aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, domos atque terras, vineas, salinas, et quidquid juris habetis in Clugia, Molendinum et terras, quas habetis in Barbana; in territorio Dese molendinum, mansum, cum vineis, silvis et aliis suis pertinentiis, sicut nobiles viri Leonardus, Philippus, et Rigetus filiique Girardi de Inguolfo Ecclesiæ vestræ donarunt; terras de Liguentia, terras de Flumisello, terras de Marsiliaco, et terras de Sacco. Medietatem decimarum, quas parochiani ecclesiæ vestræ persolvunt, sicut beatæ memoriæ prædecessor noster mandavit, et beatæ recordationis Joannes Polanus q. diocessanus episcopus privilegio suo vobis indulsit, tam pro clericis, quam pro sartatectis reficiendis, auctoritate vobis apostolica confirmamus; et ut in parochianos vestros, qui vos de medietate ipsarum decimarum defraudare præsumserint, per priorem ecclesiæ vestræ excommunicationis sententia promulgetur, ei plenam concedimus potestatem, quemadmodum felicitis recordationis prædecessores nostri Adrianus, Alexander, Lucius, Urbanus et Gregorius, Romani pontifices, scriptis suis indulsisse noscuntur. Indulgemus etiam vobis, sicut a prædictis antecessoribus nostris indultum esse dignoscitur, ut prior loci vestri qui pro tempore fuerit, pro ipsis decimis libere possit securitatem, juxta morem terræ, præstare.

Liceat quoque vobis, ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem, sine prioris suis licentia fas sit de claustris discedere. Discedentem vero sine litterarum communium cautione nullus audeat retinere. Præterea sententiam, quam venerabilis frater noster Henricus Graden-

sis patriarcha, et bonæ memoriæ Ildebrandus basilicæ Duodecim Apostolorum presbyter cardinalis, tunc apostolicæ sedis legatus super controversia inter vos, et Dominicum plebanum Sancti Bartholomæi de quibusdam parochialibus domibus, scilicet super domibus Justorum, Maurocenorum, Gradonicorum, Græcorum, Leonardi Fratelli et Domini Aurei quas quisque sui juris esse dicebat, quondam diutius agitata rationabiliter protulerunt, sicut in authentico scripto illorum exinde facto noscitur contineri, auctoritate apostolica confirmamus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistere præsumat, salva tamen justitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Statuentes ut nullus sine vestro consensu parochianis vestris in infirmitate positus pœnitentiam dare, aut eas injungere, vel ad sepulturam recipere audeat, nisi salva justitia ecclesiæ nostræ sacris canonibus instituta. Obeunte vero te nunc ejusdem loci priore, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi assensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Deum et beati Augustini regulam canonicè providerint eligendum

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat ecclesiam vestram temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva in omnibus sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus
Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes presb. card. tit. S. Marci.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Jerusalem presb. card.

A Ego Jacobus diacon. cardin. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diacon. cardin.

Ego Bobo S. Angeli diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Datum Laterani per manum Moysi, S. R. E. subdiaconi vicem agentis cancellarii, v Kal. Aprilis, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domni Clementis papæ III anno primo.

XLl.

Priori et capitulo S. Salvatoris Venetæ æconomum instituendi facultatem concedit.

(Laterani, Mart. 29.)

[CORNELIUS, *Ecclesiæ Venetæ*, xiv, 119.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... priori et capitulo S. Salvatoris de Venetiis, salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto laudabilius imminetis servitio Conditeris, tanto vobis ex his quæ justè requiritis libentius adesse volumus, et quæ honestatem vestram deceant benignius indulgere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris precibus inclinati liberam vobis tribuimus auctoritate præsentium, facultatem instituendi pro vobis æconomum, qui et negotia vestra utiliter exsequatur, et ubi necesse fuerit, pro Ecclesia vestra juramentum debeat exhibere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum

Datum Laterani, iv Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

XLII.

Canonicos ecclesiæ Sancti Salvatoris Venetæ solendis decimis liberat.

(Laterani, Mart. 29.)

[*Ibid.*, p. 119.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... priori et canonicis S. Salvatoris de Venetiis salutem et apostolicam benedictionem.

D Cum sitis regularem ordinem, Domino inspirante, professi, communi et speciali debito vobis volumus, sicut debemus, adesse, et in his quæ justè requiritis favorem apostolicum efficaciter indulgere. Eapropter, dilecti in Domino filii, præsentibus vobis litteris indulgemus, ut de laboribus vestris nullus laicus a vobis exigendi, vel extorquendi decimas habeat facultatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, iv Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

XLIII.

Monasterii Præmonstratensis protectionem suscipit, possessionesque et privilegia confirmat.

(Laterani, April. 1.)

[LEPAIGE, *Bibl. Præm.*, 641.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio abbati HUGONI Præmonstratensis Ecclesiæ ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus, apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, (quod absit!) sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam Præmonstratensem Ecclesiam, in qua divino estis obsequio mancipati, ad instar felicitis recordationis Adriani, Alexandri et Urbani prædecessorum nostrorum, Romanorum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessionem pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc duximus exprimenda propriis vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, totam videlicet vallem Præmonstratam, immunem et liberam ab omni exactione et consuetudine, et valles eidem valli adjacentes, et proclivia montium, sicut valles perpertant, et nemus quod est in eis ad opus ædificiorum et necessitatum vestrarum, et usuagium de mortuo nemore in foresta de Vois, et pasua animalibus vestris, sicut hæc omnia de concessionem bonæ memoriæ Bartholomæi quondam episcopi, et Thomæ domini de Couciaco rationabiliter possidetis, universa etiam quæ a Radulpho ejusdem Thomæ nepote, et de feodatis et aliis hominibus ejus, de concessionem ejusdem Radulphi tenetis; ita ut, ob recognitionem eorum et concessionem, justitiam quam in villa de Sorni habuistis libere dimittatis eidem Radulpho; stagna etiam et molendina prædictorum vallium ab omni decimatione et exactione libera; silvam in vestros usus ad Halierepre usque ad Humberti pontem, et ex alia parte per mediam vallem Rohardi usque ad Monandi vicinum, etc.

Apostolica auctoritate sancimus ut nullus ecclesiasticorum prælatorum ipsam ecclesiam vestram, aut oratoria ejus, in quibus cura parochialis non est, nisi per expressum apostolicæ mandatum divinorum interdicto supponat. Sed, cum generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis et interdictis, suppressa voce, divina officia celebrare.

A Concedimus etiam tibi, fili abbas, ut, cum ecclesias quaslibet tui ordinis duxeris visitandas, liceat tibi confessionem fratrum, qui tibi delictorum suorum secreta confiteri voluerint, recipere et eis penitentiam atque absolutionis remedium impertiri. Ut vestimenta etiam sacerdotalia et pallas altaris benedicere valeas, et, venientibus abbatibus, cum episcopus absens fuerit, in conclusionem capituli benedictionem proferre devotioni tuæ præsentis pagina indulgemus.

Ad hæc quoties diœcesanum episcopum adesse contigerit, vel esse in præsentia sua negligentem in correctione malefactorum vestrorum, incendiariorum ac prædonum, liceat tibi, fili abbas, si episcopus eos infra quadraginta dies, postquam ei con-
B questi fueritis, neglexerit emendare, ipsos maleficos, incendiarios, prædones rerum vestrarum, in co-abbatum vestrorum collegio excommunicationis pœna ferire; quos episcoporum nullus, citra dignam satisfactionem, absolvat. Volumus etiam ut liberum tibi sit fugitivos aut ejectos ordinis vestri, post statutam penitentiam injunctam, propriis restituere domibus, nisi forte tales existant quos enormitas criminis evidens ab ordine debeat sequestrare. Sed et hoc charitatis intuitu præcipimus ut nullus de laboribus vestris, quos propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, decimas a vobis exigere vel extorquere præsumat, licet fundorum dominis pro rei proprietate aliquem censum, vel quotamlibet partem frugum reddatis. In parochialibus autem Ecclesiis quas habetis, liceat vobis quatuor vel tres de canonicis vestris ponere, quorum unum diœcesano episcopo præsentetis, qui ei de spiritualibus, vobis autem de temporalibus et de ordinis observantia debeat respondere. Inhibemus etiam ecclesias aut terras seu aliquod beneficium ecclesiæ vestræ collatum, liceat alicui personaliter dare, sive aliquomodo alienari sine consensu totius capituli, vel majoris et sanioris partis ejusdem. Si quæ vero donationes vel alienationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censeamus.

Ad hæc autem adjicimus ne aliqui canonici seu conversi sub potestate domus vestræ astricti, sine consensu abbatis et majoris partis capituli vestri, pro aliquo fidejubeant vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiant, ultra pretium capituli vestri providentia provisum, nisi propter domus vestræ manifestam utilitatem. Quod si facere præsumperint, non teneatur conventus, sine ejus licentia et consensu hoc egerant, pro iis aliquatenus respondere. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum, etc. Sed omnia integra, etc., salva sedis apostolicæ auctoritate et diœcesani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, etc.

Datum Laterani, Kalend. Aprilis, indictione vi, Incarnationis Dominicæ 1188, pontificatus domni Clementis papæ tertii anno primo.

XLIV.

Lanfranco episcopo Bergomati permittit ut Ecclesie possessiones, invito capitulo alienatas, recolligat.

(Laterani, April. 7.)

[Lupi, *Cod. diplom. Bergom.*, II, 1387.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili L[ANFRANCO] Pergamensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Ob hoc sumus ad regimen universalis Ecclesie assumpti, ut ecclesiarum utilitati debeamus diligenter insistere, et si quid in ipsarum dispendium temere novimus immutatum, ad statum debitum revocare.... Quod Ecclesiam tuæ curæ commissam intelligentes per minus cautam provisionem ipsius magnum bonorum suorum dispendium incurrisse; venditiones, commutationes, pignorationes et alienationes alias, de possessionibus et aliis rebus ipsius ecclesie sine consensu capituli vel majoris et sanioris partis in detrimentum ecclesie factas, presentium auctoritate cassamus. Fraternitati tuæ litteris apostolicis indulgentes ut eas sine alicujus contradictionis vel appellationis obstaculo valeas legitime revocare.

Datum Laterani, vi Idus Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

XLV.

Eidem significat se bonorum alienationes a Girardo decessore ejus invito capitulo factas rescidisse.

(Laterani, April. 8.)

[*Ibid.*, p. 1389.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri L[ANFRANCO] episcopo Bergamensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut ea quæ a prælatis Ecclesiarum rationabiliter conceduntur debita convenit firmitate servari, sic illa quæ contra formam canonum et in detrimentum ecclesie Bergamensis a G. prædecessore tuo, absque assensu capituli vel majoris et sanioris partis, sunt aliquibus in detrimentum ecclesie assignata, de canonum auctoritate cassamus, ipsa nihil habere roboris statuentes. Cæterum sententiam quam in bonorum spectantium ad tuam ecclesiam detentores, canonice promulgandam duxeris, usque ad satisfactionem congruam ratam mandamus haberi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, vi Idus Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

XLVI.

Parthenonem S. Mariæ Molianensem tuendum suscipit et ejus possessiones bonaque confirmat. (Fragmentum.)

(Laterani, April. 9.)

[Ughelli, *Italia sacra*, V, 528, ubi revocatur lector ad privilegium eidem parthenoni iisdem om-

nino verbis, ab Alexandro III concessum anno 1172, die 6 mensis Octobris. Vide *Patrologia* t. CC.]

Datum Laterani per manum Moysi, S. R. E. subdiaconi, vicem gerentis cancellarii, v Idus Aprilis, ind. vi, Incarnationis Dominicæ an. 1188, pontificatus vero D. Clementis papæ III an. 1.

XLVII

Lanfranco archiepiscopo Bergomati concedit ut clericos inobedientes pœna afficiat.

(Laterani, April. 9.)

[Lupi, *Cod. diplom. Bergom.*, II, 1389.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri L[ANFRANCO] episcopo Bergamensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex susceptæ administrationis officio sollicitè quantum possumus compellimur providere, ne per aliquorum studia proprias sectantium voluntates possit utilitas ecclesiastica deperire. Eapropter fraternitati tuæ presentibus litteris duximus indulgendum, quatenus si qui clericorum tuorum dum super ecclesie tuæ negotiis communi deliberatione tractatur, a te vocati presentiam suam sub occasione dissensionis vel alia simili recusaverint exhibere, tibi liceat, eorum appellatione postposita, quod ecclesiarum poscit utilitas cum assensu presentium ordinare.

Datum Laterani, v Idus Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

XLVIII.

Conventui Cassinensi asserit pecuniam fratrum usibus a B. M. Petro abbate deputatam.

(Laterani, April. 10.)

[Tosti, *Storia di Monte-Casino*, II, 213.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis.... conventui Cassinensi salutem et apostolicam benedictionem.

Cum monasterium Cassinense, in quo estis divinis obsequiis dediti, specialis charitatis brachiis amplectamur et ad ejus commodum velimus semper attentius, sicut debemus, intendere, de ipsius vobis profectibus non immerito congaudemus, et ad conservandum quod est pro ejus bono rationabili constitutione statutum, sollicitam volumus operam adhibere. Inde est utique quod si quando postulatis a nobis quæ ad commodum universitatis vestræ pertinent, petitionibus vestris tanto facilius favorem apostolicum impertimur, quanto prescriptum monasterium specialius ad provisionem nostram respicit, et tutelam. Sane cum claustrales fratres ipsius monasterii in vestimentis defectum aliquando sustinerent, bonæ memoriæ Gentilis de Palearia, qui apud idem monasterium sepulturam elegerat, pietatis intuitu et propriæ salutis obtentu vobis, sicut accepimus, ad iavestituram filiorum, et ad stricta pellicea biennio comparanda, sedecim millia tarenorum salubri consideratione donavit. Cum autem bonæ memoriæ Petrus quondam abbas vester pecuniam prætaxatam in aliam utilitatem

monasterii convertisset, in recompensatione ejus viginti uncias auri de Castellone, et quinque de ecclesia de Cinglis in usus quos prædiximus concessit perpetuo fratribus erogandas. Unde quia nobis imminet ex injuncto officio providendum ne quod provide fit, temeritate quorumlibet dissolvatur, nos vestris postulationibus clementer inducti, præscriptas viginti uncias auri de Castellone, et quinque alias de ecclesia de Cinglis fratrum usibus, quibus a prescripto abbate deputatæ sunt, sicut in instrumento publico continetur, ad instar felicitis recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Laterani, iv Idus Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

XLIIX.

Ecclesiam S. Laurentii Florentinam tuendam suscipit, ejusque bona et privilegia confirmat.

(Laterani, April. 12.)

[LAMI, *Ecclesiæ Florentinæ Monum.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ILDEBRANDO, priori S. Laurentii Florentinæ civitatis, ejusque fratribus tam futuris quam presentibus canonicè substituendis, in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectum debet prosequente compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus; statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona in præsentiarum juste et canonice possidetis, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Parochiam vestræ ecclesiæ pertinentem, sicut hactenus habuistis; hospitale, quod juxta eandem ecclesiam B. Laurentii situm est, cum omnibus pertinentiis suis; ecclesiam S. Marci cum omnibus pertinentiis suis; montem S. Laurentii cum decimis et pertinentiis suis; citinas S. Laurentii ibi juxta positas cum decimis et pertinentiis suis; congregationem Portæ S. Laurentii; ecclesiam S. Bartholomæi sitam in Faltignano, cum omnibus pertinentiis suis et possessiones omnes quas in eadem curia possidetis; ecclesiam S. Andreæ in Percussine; quæcunque etiam a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus vobis concessa sunt, et

A ecclesiæ vestræ eorum privilegiis confirmata, ad exemplar felicitis recordationis Lucii papæ prædecessoris nostri, similiter roboramus. Prohibemus insuper ut nemini liceat infra terminos parochiæ vestræ, sine auctoritate diocæsani episcopi et assensu vestro, salvis privilegiis apostolicæ sedis, ecclesiam vel oratorium ædificare de novo. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat jam dictam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet molestiis fatigare; sed omnia integre conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva tamen sedis apostolicæ auctoritate et Florentini episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes presb. card. tit. S. Marci.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Pandulphus presb. card. basilicæ XII Apostolorum.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Hierusalem presb. card.

Ego Melior presb. card. SS Joannis et Pauli tit. Panmachii.

Ego Jacobus diac. card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Soffredus S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Joannes S. Theodori diac. card.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diac. card.

Datum Laterani per manum fratris Moysi, S.R. E. subdiaconi vices agentis cancellarii, ii Idus Aprilis, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188; pontificatus vero domni Clementis papæ III anno primo.

L.

Priori et fratribus Carthusiensibus concedit, ut quicunque inferioris religionis clerici sive laici ad cr-

dinis eorum propositum duxerint ascendendum, liberum iis sit eos recipere. » Alia privilegia addit.
(Laterani, April. 12.)

[*Privil. ord. Carth.*, fol. 3.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis. priori et fratribus Carthusiensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Inter virtutum aromata et sanctorum fragrantiam studiorum, opinionis vestræ balsamus suo nobis odore discernitur, quod quum se asperioribus institutis a mundana separet vanitate et præclara resplendet gloria meritorum, nobis est amplius honoranda. Providendum quoniam diligentius est et cavendum, ne quietem sanctam improbitas alicujus valeat conturbare. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestra humilii supplicatione inducti, presentibus vobis litteris indulgemus, ut quicumque inferioris religionis clerici sive laici, ad ordinis vestri propositum duxerint ascendendum, liberum vobis sit eos recipere de licentia nostra, et receptos postquam professionem penes vos fecerint, retinere, salvis tamen privilegiis super hoc a sede apostolica impetratis. Si vero privilegiatorum aliquis per annum, postquam fratribus domus innotuerit de quo egressus est, apud vos non requisitus moram fecerit, postea non licet ei ordinem vestrum deserere, vel ab ipso per violentiam revocari. Consecrationis quoque ecclesiarum, ordinationes clericorum, si vel proprii episcopi non habueritis copiam, vel requisitus præstare noluerit, prout debet, licetum sit vobis a quocunque postulare episcopo; qui rogatus ad ecclesias vestras accedens, sacra vobis necessaria, nostra fretus auctoritate impendat. Eos etiam qui de ordine vestro, vel ex subventionem terræ orientalis, vel ex aliis causis quibuslibet, occasiones evangelii assumunt, si communiti non duxerint a proposito desistendum, liceat tibi, dilecte filii prior, per excommunicationis sententiam coercere.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, ii Idus Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

LI.

Monasterii S. Benedicti Gualdenensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Maii 6.)

[MITTARELLI, *Annal. Camaldul.*, IV, App., p. 168.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis SENEBALDO, abbati monasterii S. Benedicti de Waldo, ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris, regularem vitam profitentibus in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet aut

A robur (quod absit!) sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium S. Benedicti de Waldo, quod specialiter Romanæ Ecclesiæ juris existit, in quo divino participati estis obsequio, sub beati Petri et vestra protectione, ad exemplar felicis memoriæ Nicolai, Cælestini, Eugenii, Adriani et Alexandri, prædecessorum nostrorum, Romanorum pontificum, suscipimus et presentis scripti privilegio communitus; in primis siquidem statuimus ut ordo monasticus, qui secundum Deum, et Beati Benedicti Regulam et institutionem Camaldulesium fratrum in monasterio vestro institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcumque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, aut aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfatum monasterium situm est, cum plebe et omnibus pertinentiis suis; ecclesiam Sancti Martini de Collis, ecclesiam Sancti Nicolai de Capriano, ecclesiam Sancti Christophori de Bantiara, jus quod habetis in ecclesia de castello de Valle, ecclesiam sancti Laurentii de Saxo sp..., ecclesiam Sanctæ Mariæ de Fricco, ecclesiam Sancti Joannis de Castellano, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Umbracia cum medietate curtis, ecclesiam Sancti Nicolai de Vultule, ecclesiam Sancti Savini de Serra, ecclesiam Sancti Angeli de Fabrica, ecclesiam Sancti Angeli de Fla, quidquid habetis in ecclesia Sanctæ Mariæ de Noscano, ecclesiam Sancti Angeli de Terrasicca, jus quod habetis in ecclesia Sancti Cassiani de Palatiolo, ecclesiam Sancti Martini de Valle Vajeria, jus quod habetis in ecclesia Sancti Georgii de Corneto, ecclesiam sancti Laurentii de Collebassani, ecclesiam Sancti Petri de Collebassani, ecclesiam Sancti Petri de Crucicle, ecclesiam Sancti Paterniani de Corrutone, ecclesiam Sancti Gregorii Joannis de Serrajica, ecclesiam Sancti Joannis de Serrapila, ecclesiam Sancti Victorini juxta Nebulam, ecclesiam Sancti Pauli de Cavalax, ecclesiam Sancti Petri de Roccacontrada, ecclesiam Sancti Petri de Monte Boddo, ecclesiam Sancti Stephani de la Calcina: cum omnibus pertinentiis supradictarum ecclesiarum.

Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus vel sumptibus colitis, et sive de.... animalium vestrorum, nullus a vobis decimas extorquere presumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos, liberos et absolutos, a sæculo fugientes, ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliquam retinere; prohibentes insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem,

fas sit, nisi arctioris religionis obtentu, absque A abbatis sui licentia de eodem discedere; discedentes autem sine communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Chrisma vero, oleum sacrum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum vestrorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipietis episcopo, siquidem catholicæ fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea gratis et absque pravitare aliqua voluerit exhibere; alioquin liceat vobis quemcunque malueritis catholicum adire antistitem, qui nostra fultus auctoritate, quod postulat indulgeat. Sepulcrum præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obstet, salva tamen iustitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum parconsilii sanioris, secundum Dei iusmorem, et Beati Benedicti Regulam providerint eligendum. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum, etc.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes presb. card. titulo S. Marci.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim titulo Calixti.

Ego Pandolphus presbyter cardinalis titulo basilicæ XII Apostolorum.

Ego Melior presb. card. Sanctorum Joannis et Pauli tit. Pamachii.

Ego Petrus tit. Sancti Clementis presb. card.

Ego Bobo tit. Sanctæ Anastasiæ presb. card.

Ego Alexander tit. Sanctæ Susannæ presb. card.

Ego Petrus presb. card. tit. Sancti Petri ad Vincula.

Ego Radulfus tit. Sanctæ Praxedis presb. card.

Ego Hyacinthus Sanctæ Mariæ in Cosmedin presbyter card.

Ego GG. Sanctæ Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Soffredus S. Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Joannes Felix Sancti Eustachii diac. card. juxta templum Agrippæ.

Ego Joannes Sancti Theodori diac. card.

Ego Bernardus Sanctæ Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Aquiro diac. card.

Datum Laterani per manum fratris Moysis, S. R. E. subdiaconi, vicem agentis cancellarii, ii Nonas Maii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ 1188, pontificatus domni Clementis papæ III anno primo.

LII.

Sententiam præsentis Urbano III latam inter sorores S. Hilarii et præpositum Florentinum confirmat

(Laterani, Maii 6.)

[*Ibid.*, p. 171.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus abbatissæ et sororibus Sancti Hilarii, salutem et apostolicam benedictionem.

Intelleximus ex quodam authentico instrumento exhibito nobis, quod cum inter vos et dilectum filium nostrum præpositum Florentinum super quibusdam decimis quæstio verteretur, et fuisset causa dilectis filiis Camaldulensi et Sanctorum Apostolorum prioribus a felicitis recordationis Urbano prædecessore nostro commissa, ipsi, partibus in sua præsentia constitutis et rationibus hinc inde auditis et cognitis, pro vobis et ecclesia vestra super illis decimis sententiam promulgarunt. Cum itaque controversias, quæ de mandato apostolico calculum definitionis accipiunt, dignum sit firmitatem perpetuam obtinere, sententiam ipsam, sicut rationabiliter lata est, nec legitima appellatione suspensa, et in scripto authentico continetur, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum, etc. Si quis, etc.

Datum Laterani, ii Nonas Maii, pontificatus nostri anno primo.

LIII.

Privilegium pro ecclesia S. Joannis Modoetiensi.

(Laterani, Maii 15.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, IV, 62.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis OBERTO, Modoetiensi archipresbytero, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, canonicè substituendis in perpetuum.

Pia postulatio voluntatis effectum debet prosecutæ compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Quapropter, dilecti in Domino filii, vestris postulationibus clementer annuimus, et ecclesiam B. Joannis Baptistæ de Modoetia, in qua divino mancipati estis obsequio, ad exemplar prædecessorum nostrorum beatæ memoriæ Callixti, Innocentii, Cælestini, Anastasii et Alexandri, Romanorum pontificum, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quascunque possessiones, et quæcunque bona eadem Ecclesia usque ad tempus promotionis domini Urbani prædecessoris nostri, juste pacificeque possedit, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu alijs justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc proprii duximus exprimenda vocabulis, ipsam videlicet ecclesiam S. Joannis Baptistæ, cum omnibus capellis et pertinentiis suis, videlicet ecclesiam

S. Michaelis, S. Salvatoris, S. Petri, S. Victoris, S. Laurentii cum hospitali, S. Alexandri de Blandino, S. Martini, S. Blasii, S. Agathæ, S. Mauritii cum hospitali, S. Ambrosii, S. Donati cum hospitali, S. Fidelis, S. Anastasiæ in Dotano; ecclesias S. Carpophori et S. Mariæ de Surturi in Sexto; ecclesias S. Alexandri, S. Salvatoris, S. Michaelis, S. Eusebii, S. Mariæ de Teneblavo, S. Mariæ de Sundri; plebem S. Juliani de Colonia cum omnibus capellis suis, videlicet in Albariat; ecclesias S. Martini, S. Mauritii in vico Modroni; ecclesiam S. Remigii in Colonia, ecclesias S. Gregorii, et S. Nazarii in Caliate; ecclesias S. Carpophori et S. Alexandrini cum hospitali in Concoretio; ecclesiam S. Eugenii in Valate, ecclesias S. Mariæ et S. Fidelis in Clamella, ecclesiam S. Sisinnii, et monasterium S. Petri.

Confirmationem quoque electionis Cremellensis abbatis, sicut a bonæ memoriæ quondam Robaldo Mediolanensi archiep. rationabiliter vobis concessa est, et scripto suo firmata; jus etiam et rationabiles consuetudines, quas in eadem B. Petri Ecclesia de Cremella habetis, vobis pariter confirmamus. Ecclesiam etiam S. Gregorii in Ormano, in Blociano, ecclesiam S. Joannis, S. Gregorii de Calciago, S. Joannis de Varena, S. Mariæ de Sara, S. Petri de Sirone, S. Joannis de Castro Marcio; decimam totius territorii de Modoetia, decimam totius territorii de Sexto, decimatione de Tenebioco excepta; decimam totam de territorio de Coliate, decimam de Concoretio, decimam quæ pervenit ex locis de plebe Colonia, videlicet ex loco Colonia, ex loco vico Modroni, et ex loco Albatiate; principales etiam possessiones, videlicet curiam Cremellæ, curiam Bruciat, curiam Varenæ, curiam castri Martis, curiam Lauredi, curiam Calphurii, curiam de Leucate, vobis, et per vos Ecclesiæ vestræ nihilominus confirmamus. Sane illa feudorum beneficia, quæ reverendæ memoriæ Jordanis, quondam Mediolanensis archiepiscopus, vestræ Ecclesiæ in prænominationis ecclesiis ad communem fratrum sustentationem discrete concessit, vobis vestrisque successoribus auctoritate apostolica roboramus, prohibentes ut nulli omnino hominum liceat ea deinceps a communi fratrum utilitatem auferre, subtrahere, vel modis quibuslibet immutare. Libertates præterea, et immunitates antiquas, et rationabiles consuetudines Ecclesiæ vestræ concessas, nec non a prædictis prædecessoribus nostris confirmatas, et usque ad tempora promotionis memorati Urbani prædecessoris nostri observatas, ratas statuimus, easque futuris temporibus illibatas manere censuimus, non obstante si quid contra concessionem et confirmationem prædictorum Romanorum pontificum rationabiliter fuerit immutatum. Prohibemus insuper ut nullus infra parochiam vestram, absque vestro assensu, ecclesiam vel capellam de novo ædificare præsumat, salvis privilegiis Romanorum pontificum. Decernimus ergo ut nulli omnino ho-

minum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, etc., salva in omnibus sedis apostolicæ auctoritate, et Mediolanensis archiepiscopi canonice instituta. Si qua igitur. Amen.

Ego Clemens Ecclesiæ catholicæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostien. et Vellet. episcopus.

Ego Joannes presbyter cardinalis tit. Sancti Marci.

Ego Laborans presbyt. cardinalis Sanctæ Mariæ trans Tiberim titulo Calixti.

Ego Pandulfus presb. card. titulo Basilicæ XII Apostolorum.

Ego Melior presb. card. SS. Joan. et Pauli, tit. Pamachii.

Ego Rad. tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Petrus tit. S. Clementis presb. card.

Ego Bobo tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Alexius presb. card. tit. S. Susannæ.

Ego Petrus diaconus card. Sanctæ Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Soffredus Sanctæ Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Joannes Felix S. Eustachii diac. card. juxta templum Agrippæ.

Datum Laterani per manum fratris Moysi, Romanæ Ecclesiæ subdiaconus, vicem agentis cancellarii, Id Maii, indict. sexta, Incarnationis Dominicæ 1188, pontificatus vero domni Clementis papæ III anno primo.

LIV.

Privilegium pro ecclesia S. Germani.

(Laterani, Maii 17.)

[Tosti, *Storia di Monte-Casino*, II, 211, ex originali.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis JOANNI, archipresbytero ecclesiæ S. Germani, et clericis tam præsentibus quam futuris canonice substituendis in perpetuum.

Effectum justa postulantis indulgere, et vigor æquitatis, et ordo exigit rationis, præsertim quando petentium voluntatem et pietas adjuvat, et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et felicitis recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, præfatam ecclesiam S. Germani, in qua divino mancipati estis obsequio sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessionem pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. Sane quia sacris ca-

nonibus cautum est ut nullus sacerdos, seu diaconus, vel subdiaconus, aut de qualicumque gradu clericorum ad forum iudicis secularis trahatur, sancimus et apostolica auctoritate statuimus, ut sicut bonæ memoriæ Gerardus quondam Cassinensis abbas cum assensu fratrum suorum decrevit, ut nullus clericorum in toto territorio Sancti Benedicti habitantium sæculari iudicio constringatur, nec ab aliqua persona laica iudicetur, vel purificationem facere, aut legem subire, sive gadium aut fidei iussorem præstare cogatur. Verum si aliquis de prædictis clericis in quodlibet crimen, vel culpam lapsus fuerit, vel aliquod crimen ei fuerit objectum, per te, fili archiepiscopus, vel per successores tuos, qui per abbatem Sancti Benedicti fuerint instituti, et non per publicos iudices iudicetur; ita tamen quod cum res exegerit, et fuerit necesse, consilium et licentia ejusdem abbatis super hoc requiratur, sicut vobis in authentico scripto suo noscitur indultum fuisse. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit supradictam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione, ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et Cassinensis abbatis canonica justitia, et debita reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reumque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultionis subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes presbyter cardinalis tituli Sancti Marci.

Ego Laborans presb. card. Sanctæ Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Pandulfus presb. card. Basilicæ XII Apostolorum.

Ego Bobus titulo Sanctæ Anastasiæ presbyter cardinalis.

Ego Jacobus diaconus cardinalis Sanctæ Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis.

Ego Soffredus Sanctæ Mariæ in Via Lata diac. cardinalis.

Ego Bobo Sancti Gregorii ad Velum Aureum diac. cardinalis.

A Ego G. G. Sanctæ Mariæ in porticu diaconus cardinalis.

Ego Joannes S. Theodori diaconus cardinalis.

Datum Laterani per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, XVI Kalendas Junii indictione VI, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

LV.

Consulibus et populo Pisano significat, Petrum S. Cæciliæ presbyterum et Soffredum S. Mariæ in Via Lata diaconum cardinales, missos esse ad componendam eorum cum Januensibus de Sardinia litem.

(Laterani, Maii 19.)

[TRONCI Mem. di Pisa, 151.]

B CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis consulibus et populo Pisano salutem et apostolicam benedictionem.

Pro sedandis injuriis et contentionibus sopiendis, quæ inter vos et Januenses, instigante humani generis inimico, a longis retro temporibus, occasione Sardinia, pullularunt, dilectos filios nostros P. ecclesiæ S. Cæciliæ presbyterum, et S. Sancti Marci [leg. Sanctæ Mariæ] in Via Lata diaconum cardinales, viros utique providos et discretos, de consilio et assensu fratrum nostrorum ad partes illas duximus destinandos. Ut igitur cujuslibet dissensionis scrupulus in hac parte de cætero sopiatur, et nulla possit, auctore Domino, materia scandali suboriri, universitati vestræ sub debito juramenti quod nobis super hoc præstitistis mandamus atque præcipimus, quatenus mandata quæ prædicti cardinales super omnibus capitulis ex parte nostra vobis indixerint, sicut ex ore nostro prolata suscipiatis, et inviolabiliter sine contradictione qualibet observetis; scientes quod Januensibus sub simili districtione hoc idem dedimus in mandatis.

Datum Laterani, XIV Kalendas Junii, pontificatus nostri anno primo.

LVI.

Tu: moni episcopo Verdensi, abbati Lunensi, et magistro scholarum Verdensi mandat, ne parthenoni Levenensi curiam quamdam adimi ab Hortwigo archiepiscopo Hamburgensi patiantur.

(Laterani, Maii 25.)

[LAPPENBERG, Hamb. Urkund., I, 244.]

D CLEMENS episcopus, servus servorum Dei...., Verdensi episcopo et dilectis filiis, abbati Luen. et magistro scholarum Verdensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilectarum in Christo filiarum, monialium ecclesiæ Sancti Viti in Quivena, insinuationem recepimus, quod cum Sifridus, quondam archiepiscopus Bremensis, curiam quamdam cum pertinentiis suis ad Bremensem ecclesiam pertinentem, quam mulier quædam vidua possidet, post illius obitum, ea consentiente, illis perpetuo possiden-

dam concesserit, sub interminatione anathematis A inhibens, ne quis contra factum suum venire præsumeret, et venerabilis frater noster H. successor ipsius, hoc firmitatem decreverit obtinere, contra confirmationem tamen suam et interminationem anathematis veniens, donationem illam irritare contendit. Quia vero illis tanto fortius in jure suo debemus assistere, quanto devotius suum Christo exhibent famulatum, per apostolica vobis scripta mandamus, quatenus, si res ita se habeat, donationem illam faciatis, prout rationabiliter facta est, auctoritate nostra illibatam firmiter observari, eos qui contra venire præsumperint, per censuram ecclesiasticam compescentes. Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, VIII Kalendas Junii, pontificatus anno primo.

LVII.

Privilegium pro Ecclesia Ravellensi.
(Laterani, Maii 29.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, I, 1186.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, ven. fr. Jo. Ravellensi. episcopo, ejusque success. canonicè substituendis in perpetuum.

Cum ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio, quo cunctis Christi fidelibus, auctore Domino, præeminemus, et, ut in Lucii III, *privilegio verbatim habetur* (5). In fine papæ et card. *subscriptions leguntur.*

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.]

Ego Theobaldus Ostiensis et Velietrensis episcopus.

Ego Laborans presb. card. S. M. trans Tiberim, tit. Calixti.

Ego Pandulphus presb. card. basilicæ duodecim Apostolorum.

Ego Melior presb. card. SS. Joan. et Pauli, Pammachii.

Ego Ruffinus tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Bobo tit. S. Anastasii presb. card.

Ego Alexius tit. S. Susannæ presb. card.

Ego Petrus presb. card. tit. S. Petri ad Vincula.

Ego Jordanus presb. card. S. Pudencianæ, tit. Pastoris.

Ego Jacobus diac. card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Joann. Ecclesiæ S. Eustachii diac. card.

Ego Joannes S. Theodori diac. card.

Ego Bernardus San. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Aquiro diacon. card

Datum Laterani per manus Moysi S. R. E. subdiaconi, vicem agentis cancellarii, IV Kal. Junii, Indict. VII, Incarn. Dom. anno 1188, Pontificatus vero D. Clementis papæ III anno I.

LVIII.

Ecclesiam Brandenburgensem tuendam suscipit et quæ bona et jura confirmat, rogante Balderamo episcopo.

(Laterani, Maii 29.)

[RIEDEL *Codex diplomaticus Brandenburgensis*, I, I, partie VIII, p. 119.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri BALDERAMO, Brandenburgensi episcopo, ejusque successoribus canonicè substituendis in perpetuum.

In eminenti sedis apostolicæ speculo, disponente Domino, constituti, fratres et coepiscopos nostros tam prope positos quam remotos fraterna debemus charitate diligere et Ecclesiis sibi a Deo commissis paterna sollicitudine providere. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis justis postulationibus clementer annuimus et præfatam Brandenburgensem Ecclesiam cui Deo auctore præesse dignosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Brandenburgensis ecclesia in præsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis

Medietatem Brandenburgensis civitatis aquilonarem, dimidiam partem totius insulæ septentrionalem, in qua civitas eadem habetur constructa, dimidiamque partem omnium villarum illuc pertinentium; duas insuper civitates integre cum omnibus pertinentiis suis Pritzerwe et Elzeri nominatas, provincias Moraciani, Zierfwiſti, Ploni, Zpriavani, Heveldun, Vuueri, Riapani, Zamcici, Dassia, Luscici, ecclesiæ tuæ ab illustribus memoriæ imperatoribus Othone et Henrico concessas; omnem etiam decimationem totius Brandenburgensis parochiæ, D exceptis decimis possessionum Magdeburgensis ecclesiæ, quas eadem Magdeburgensis ecclesia studio bonæ memoriæ Conradi Magdeburgensis archiepiscopi et Wigeri Brandenburgensis episcopi, tempore felicitatis recordationis Innocentii papæ prædecessoris nostri et Conradi regis per cambium obtinuit. Præterea mercatum, monetam, thelonium, districtum ceteraque omnia, ad hæc juste legaliterque pertinentia, in loco Urslebe et in pago Northuringa et in comitatu Liuttere comitis sita, terminos etiam Brandenburgensis episcopatus constitutos, videlicet orientem versus ad flumen Oderam, et occidentem ac austrum versus ad Albiam flumen, ad aquilonem

(5) Vide *Patrologiæ* tom. CCI, in Lucio III, sub num. 68.

vero usque ad fines provinciarum supra nominatarum Vuucri, Riaciani, Daciæ, auctoritate apostolica confirmamus. Præterea antiquas et rationabiles consuetudines et hactenus observatas nec non immunitates et libertates tam super eligendis advocatis in toto Brandenburgensi episcopatu quam super aliis episcopis Brandenburgensibus concessas, quæ hucusque Brandenburgenses episcopi habuerunt, tibi nihilominus tuisque successoribus præsentis scripti munimine roboramus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temere perturbare aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura salva sedis apostolicæ auctoritate et Magdeburgensis archiepiscopi debita reverentia. Si qua igitur in futurum, etc.

(L. S.)

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Deinde subscriptio XIII cardinalium sequitur.

Datum Laterani per manum fratris Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, iv Kal. Julii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domni Clementis papæ III, anno primo.

LIX.

Brandenburgensis capituli possessiones et privilegia confirmat.

(Laterani, Maii 29.)

(*Ibid.*, p. 117.)

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HENRICO, præposito Brandenburgensis Ecclesiæ ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Dilecti in Domino filii, vestris justis postulacionibus clementer annuimus et præfatam Brandenburgensem Ecclesiam, in qua divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, imprimis siquidem statuantes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum et beati Augustini regulam atque institutionem Præmonstratensis ordinis in eadem ecclesia noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur; præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et hilibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum, in quo præfata Ecclesia sita est cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam beati Godehardi in Pardewin et beati Nicolai in Encherberch, ecclesiam Sanctæ Mariæ in Harlungeberg cum tertia parte decimarum ex adjacentibus parti-

bus vinearum, villas etiam Bukowe, Garceliz, Bulitz, Kik, Museltiz, Corne cum decimis et omnibus appendiciis earum curtis et incultis, silvestribus, palustribus cunctisque utilitatibus cum duobus lacubus inter Gorne et Solve sitis, villas quoque a marchione Ottonē et filiis ejus Ottonē et Henrico ecclesiæ vestræ collatas, scilicet Muezoe, Tremene, Thure cum decimis et omnibus appendiciis earum, ecclesiam in Thure cum tertia parte decimarum de villis ad eam pertinentibus, scilicet de Izin, Crelin, Bauwerstorp et quæcunque villæ ibi fuerint; centum mansos in Zucha sitos, quos prædictus Otto princeps pro anima patris et matris et uxoris suæ Judithæ Marchionissæ, eorum filiis consentientibus, obtulit cum omnibus attinentiis suis; quinque modios majoris mensuræ salis annuatim persolvendos, villam insuper, Dambe dictam, a Rudolpho de Jéricho in opus ecclesiæ Ottoni Marchioni resignatam et ab eo et filiis ejus cum omnibus ad eam pertinentibus ecclesiæ nostræ oblatam; decimas ejusdem villæ a Wilmaro episcopo in usus vestros concessas; molendinum quoque in Clinke, sex etiam arearum fundos in civitate Pardewin a fidelibus oblatos, ecclesiam Ceclowe cum dote sua, scilicet duobus mansis et omnibus decimis ejusdem villæ et tertiam partem decimarum de villis ad eam pertinentibus; ecclesiam in Golitz cum dote sua, scilicet duobus mansis; ecclesiam Verchiecere cum dote sua, scilicet duobus mansis; ecclesiam in Nibede cum dote sua, scilicet duobus mansis et tertiam partem decimarum tam harum villarum quam villæ Vachowa pertinentiis in Goliz, totam villam Plessiu in Zuche sitam cum omnibus pertinentiis suis et totam decimam ejusdem villæ; capellam Marzanæ ecclesiæ Verchiecere pertinentem cum dote sua, scilicet cum uno manso; villam Sconelo, in qua sunt triginta mansi cum tota decima et omnibus pertinentiis suis, curam animarum urbis Brandenburg, quæ vos jure sedis episcopalis contingit, sicut eam Witmarus, Sifridus et Balderamus episcopi vobis concesserunt et curam animarum de ecclesiis, quæ ad usus vestros pertinent vel in posterum pertinebunt. Ad hæc omnia jura, quæ vestra ecclesia juxta, morem aliarum ecclesiarum Saxonie, juste et pacifice possidet, vobis et eidem ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus, specialiter autem antiquas et rationabiles consuetudines ecclesiæ vestræ hactenus observatas, auctoritate duximus apostolica confirmandas. Obvenit quidem ejusdem ecclesiæ præsule in successore ipsius antistitis eligendo, primam vocem decernimus, vos habere nullusque, vobis invitis, per subreptionem aliquam vel violentiam præponatur, sed ille debeat in vestra ecclesia locum et officium pontificis obtinere, quem unanimi voluntate vel de consilio majoris et sanioris partis de gremio ipsius ecclesiæ videritis eligendum. Si autem in vestra ecclesia persona non potuerit idonea reperiri, de alia ecclesia eligendi personam idoneam licentiam

habeatis. Statuimus insuper, ut archidiaconatum Brandeburgensem videlicet de Kytin et Juterbuch et terræ de Havela versus orientem usque Oderam, item versus occidentem usque ad aquam, quæ Yla dicitur, sicut eum ecclesiæ vestræ præpositi hactenus rationabiliter et absque controversia possederunt, tu, illi præposite, tuique successores indivisum, nec aliquatenus diminutum debeatis in perpetuum obtinere.

Prohibemus etiam, ut infra terminos vestros sive in ecclesiæ vestræ debita sepultura, sive in aliis quæ juste possedistis hactenus et quiete, nullus ipsius ecclesiæ jura temeritate qualibet audeat perturbare; denique ne plebani vestræ diocesis contra consuetudinem cæterarum cathedralium sedum Saxoniz atque vestrum in electione pontificum faciendis ingerere se præsumant, auctoritate apostolica inhibemus.

Sane agrorum vestrorum quos propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos e sæculo fugientes liberos et absolutos ad conversionem recipere, et eos sine contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ne ulli fratrum vestrorum post factam in loco vestro professionem fas sit absque præpositi sui licentia de ipso discedere, discedentem vero sine communi litterarum cautione, nullus audeat retinere. In causis autem propriis sive civilem sive criminalem contineant quæstionem, liceat vobis fratres vestros idoneos ad testificandum adducere, atque ipsorum testimonio, sicut rectum fuerit, et propulsare violentiam et justitiam vindicare.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocesanæ episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

(*Sequuntur subscriptiones xi cardinalium.*)

Datum Laterani per manum Moysi, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, iv Kal. Junii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

LX.

Ecclesiæ S. Nicolai Stendalensis protectionem suscipit, bonaque et privilegia confirmat ea lege, ut auri uncia quotannis Ecclesiæ Romanæ persolvatur.

(Laterani, Maii 29.)

[RIEDEL, *Cod. Dipl. Br.*, I, v., 22.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis

A filiis præposito S. Nicolai in Stendale, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris canonice substituendis in perpetuum.

Eapropter, dilecti in Domino illi, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam S. Nicolai de Stendale, in qua divino estis obsequio mancipati, in jus et proprietatem beati Petri et sub apostolicæ sedis protectionem suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesiæ vestra in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; villam Garlippe cum omnibus ad eandem pertinentibus, omnes ecclesias in Stendale constitutas; duo talenta in areis, et tria talenta in domo mercatorum in eodem castro; ecclesiam Scinne, molendinum Rokenzhe. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, et cætera ecclesiastica sacramenta a diocessano recipiatis episcopo, siquidem Catholicus fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea vobis gratis et absque aliqua pravitate voluerit exhibere; alioquin ad quemcunque malueritis, recurratis antistitem, qui nostra fultus auctoritate, quod postulatur indulgeat.

Ad hæc præsentis scripto statuimus, ut animarum curam non ab archidiacono sed a diocessano recipiatis episcopo, si eam vobis duxerit committendam: alioquin eam de commissione apostolica teneatis.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, vel ejus possessiones auferre, aut ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Ad indicium autem quod eadem ecclesia specialiter beati Petri juris existat, et perceptæ a sede apostolica libertatis, eam unciam auri nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvatis. Si qua igitur in futurum, etc.

Datum Laterani, per manum fratris Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, iv Kalendas Junii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

LXI.

Canonicis ecclesiæ S. Petri (Romanæ) asserit privilegium ab Eugenio III concessum (6).

(Laterani, Jun. 2.)

[*Bullar. Vatic.*, I, 72.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis canonicis basilicæ Principis apostolorum, et rectoribus quatuor monasteriorum Sanctorum Joannis et Pauli, Sancti Martini, Sancti Stephani Majoris et Sancti Stephani Minoris, tam præsentibus quam futuris canonicè substituendis, in perpetuum.

Beatorum Petri et Pauli tam eminens est et tam gloriosa societas, ut et ambo sint doctores gentium, auctores martyrum, principes sacerdotum. Et cum inter universos apostolos peculiari quadam prærogativa præcellant, æquatis in cælo meritis, disparitatem non sentiunt. Petro ab ipso Salvatore nostro Domino Jesu Christo claves regni cælorum sunt commissæ; Paulus a Deo electus est, ut de multitudine gentium regnum cælorum impleat sua prædicatione. Petrus petra est et fundamentum fidei, et ne ruamus in soliditate nos firma sustentat; Paulus ne pravo hæreticorum dogmate vulneremur, moralitatis honestate, et invincibili ratione fidei nos armat. Petrus principatum tenens ex potestate ligat et solvit; Paulus diligens prædicator, ne quid reprehensibile vel ligatione dignum in nobis appareat mirabili nos exhortatione præmunit. Petrus firmamentum nostrum est ac domus fortitudinis, et in fide ejus plantati et radicati sumus; Paulus vas electionis prædestinatus a Deo et electos cælestis tubæ sonoritate vocavit, et pro nobis sine intermissione orans, ne a fide et veritate deviemus, apud Deum interveniendo nos protegit. Cum igitur hi duo maxima luminaria, Dei Ecclesiam illustrantia pari et amabili splendore, et fraterno amore præfulgeant, æquitatis et justitiæ ratio persuadet ut nos qui, licet indigni, Christi vices in terris agimus, et in ejusdem apostolorum Principis cathedra residere conspiciamur, domesticam beati Petri familiam paterno diliganus affectu, et pia eam provisione in suis necessitatibus adjuvemus. Hujus itaque rationis debito provocati, dilecti in Domino filii, ad exemplar felicitis memoriæ Eugenii papæ prædecessoris nostri, quartam partem omnium oblationum, quæ de altari ejusdem beati Petri apostoli, et tam de arca quam de omnibus ministeriis ecclesiæ, præter de ministerio Leati Leonis, proveniunt, vobis ex consensu fratrum nostrorum episcoporum et cardinalium, sedis apostolicæ auctoritate concedimus, et præsentis scripti pagina confirmamus. Ita videlicet, ut semper cum volueritis, facultatem liberam habeatis eandem oblationem in vestris manibus retinendi atque custodiendi, seu aliis quibus volueritis, cum nostro atque successorum nostrorum consensu vendendi; salva in

A omnibus aliis, et retenta in nostris et successorum nostrorum manibus, ipsius ecclesiæ libera dispositione atque custodia. Hoc autem ideo facere dignum duximus, ut vos die ac nocte studiose in Dei laudibus desudantes, tam in missarum celebratione, quam in matutinis, et aliis horis, pro vivorum ac defunctorum salute, attenta diligentia et honeste decantandis, prædictam beati Petri ecclesiam obsequio debito veneremini, et Dei fideles apostolorum limina devotione debita visitantes, locum ipsum in majori devotione ac veneratione semper habeant.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit hujus nostræ concessionis paginam temerario ausu infringere seu modis quibuslibet perturbare. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive personæ id attentare præsumperit, secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei ac Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem hanc nostram constitutionem eodem loco servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et in futurum præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes presb. card. tit. Sancti Marci.

Ego Laborans presb. card. Sanctæ Mariæ trans Tiberim. tit. Calixti.

Ego Pandulphus presbyter card. tit. Basilicæ XII Apostolorum.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Paminachii.

Ego Petrus presb. card. tit. S. Cæcilie.

Ego Petrus tit. Sancti Clementis presb. card.

Ego Bobo tit. Sanctæ Anastasiæ presb. card.

Ego Alexius tit. S. Susannæ presb. card.

Ego Petrus presb. card. tit. Sancti Petri ad Vincula.

Ego Jordanus presb. card. Sanctæ Pudentianæ tit. Pastoris.

Ego Jacobus diac. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus tit. SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diacon. card.

Ego Goffredus tit. S. Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Bobo diac. card. Sancti Georgii ad Velum Aureum.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. card.

(6) Vide *Patrologiæ* t. CLXXX, an. 1153, April. 10, sub num. 577.

Ego Joannes Felix Sancti Eustachii diac. card. A et prata, ecclesiam de Lezach, decimam de terra de Eschances; molendinum de Buifféria, annuus census quos habetis in Castellania Montispanceri, terram de Mazeriis, decimam quam habetis in vineis castri Scholæ, decimam S. Remigii. Sane laborum vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, seu de nutrimentis vestrorum animalium, nullus a vobis decimas extorquere præsumat. Liceat quoque vobis clericos et laicos a sæculo fugientes, liberos et absolutos, ad conversionem recipere, et eos sine contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, sine abbatis sui licentia fas sit de eodem loco discedere. Discedentem vero sine litterarum communium cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, januis clausis, exclusis excommunicatis et interdictis, submissa voce divina officia celebrare. Inhibemus etiam, ne ecclesias, aut terras, seu aliquod beneficium Ecclesie vestræ collatum liceat alicui personaliter dari, sive aliquo modo alienari sine licentia totius capituli, vel majoris et sanioris partis ejusdem. Si quæ vero donationes, vel alienationes, aliter quam dictum est, factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hæc autem adjicimus, ne aliqui canonici, sive conversi, sub professione domus vestræ astricti, sine consensu abbatis et majoris partis capituli vestri, pro aliquo fidejubeant, vel ab aliquo mutuo pecuniam accipiant, ultra pretium capituli vestri providentia constitutum, nisi propter manifestam domus vestræ utilitatem. Quod si facere præsumperint, non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere. Præterea, licitum sit vobis in causis vestris fratres vestros idoneos ad testificandum deducere, atque ipsorum testimonio, sicut justum fuerit, et propulsare injuriam et justitiam vindicare. Ob evitandas vero sæcularium frequentationes liberum sit vobis, salvo jure diocæsani episcopi et ecclesie parochialis, oratoria in grangiis vestris construere, et in ipsis, cum necesse fuerit, vobis tantum et familie vestræ divina officia celebrare. Pro chrismate vero, oleo sancto, consecrationibus ecclesiarum, ordinationibus clericorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, sive abbate deducendo ad sedem, vel quibuslibet aliis sacramentis, nullus a vobis, aut sub obtentu consuetudinis aut quolibet alio modo quidquam audeat postulare. Quia vero decimæ ministris Ecclesie, tam veteri quam nova lege noscuntur indultæ per laicos, vos decimarum exactione vexari sub interminatione anathematis prohibemus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia ecclesiarum illarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica

juxta templum Agrippæ.

Ego Joannes S. Theodori diac. card.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquino diac. card.

Datum Laterani, per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesie subdiaconi, vicem agentis cancellarii, iv Nonas Junii, indictione vi, incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domni Clementis papæ III anno primo.

LXII.

Privilegium pro monasterio S. Gilberti Novem-Fontium, diocæsibus Claromont.

(Laterani, Jun. 3.)

[LABBE, *Nota Bibliotheca mss.*, II, 752.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis JOANNI abbati ecclesie B. Gilberti de Novem-Fontibus, ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis.

Religiosorum votis, quæ rationi et honestati conveniunt, nos decet libenter annuere, et eadem cum effectu prosequente complere, ut Ecclesie Romanæ ferventiori devotione adhæreant, cum se viderint in suis justis postulationibus diligentius et efficacius exauditos. Eapropter, dilecti in Domino filii, rationabili petitioni vestræ clementer annuimus, et præfatam Ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio, ad exemplar felicitis recordationis Lucii papæ prædecessoris nostri, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus: imprimis siquidem statuente ut ordo canonicus, qui, secundum Deum, et beati Augustini Regulam et institutionem Præmonstratensium fratrum, in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea, quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessionem pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum ipsum in quo ecclesia ipsa sita est, cum omnibus pertinentiis suis; terram de Insula, nemus et terram de Monte Cesant, et terram a Robe usque Andalo, quam Hugo de Castellione eidem ecclesie dedit; feuda etiam totius domini Scholæ, quæ justo modo acquirere poteritis, sicut prædictus Hugo et filii ejus vobis legitime concesserunt; nemus et terram de Born, nemus Bruvenc, decimam de Aubin, grangiam de Bostat, grangiam et nemus de Agilaret cum pertinentiis suis; grangiam et nemus de Bornat cum pertinentiis suis; grangiam de Schola cum pertinentiis suis; grangiam Edumarii cum pertinentiis suis, grangiam de Vercilloliis, grangiam de Rozeria, grangiam de Montecanino et de Cotors, ecclesiam Sancti Joannis de Monteladerio, capellam sororum de Schola, molendinum de Vante

prohibemus, ut infra clausuras locorum, seu gran-
giarumstrarum nullus rapinam sive furtum
committere. ignem apponere, hominem capere, vel
interficere, seu aliquam violentiam audeat exercere.
Obruente vero te ejusdem loci abbate, vel tuorum
quolibet successorum, nullus ibi qualibet subre-
ptione, astutia, vel violentia præponatur, nisi quem
fratres communi consensu, vel major pars consilii
sanioris, secundum Deum et beati Augustini Regu-
lam providerint eligendam.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat
præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus
possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere,
aut quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia
illibata et integra conserventur, eorum pro quorum
gubernatione et sustentatione concessa sunt, usi-
bus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ
auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia.
Si qua igitur in posterum ecclesiastica vel sæcularis
persona, etc.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Belligenensis episco-
pus.

Ego Joannes presbyter cardinalis tituli Sancti
Marci.

Ego Laborans presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ
trans Tiberim titulo Calixti.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis, Pauli et
Pammachii.

Ego Petrus presbyter cardinalis tituli Sanctæ
Cæciliæ.

Ego Radulfus tituli Sancti Praxedis presbyter
cardini.

Ego Petrus, tituli Sancti Clementis presbyter
cardinalis.

Ego Jacobus diac. card. S. Mariæ.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiiani
diac. card.

Ego Octavianus Sanctorum Georgii et Bacchi
diac. card.

Ego Baro S. Georgii diac. card.

Ego Joannes S. Theodori diac. card.

Datum Laterani per manum Moysi, S. R. E.
subdiaconi, vicem agentis cancellarii, in Nonas Ju-
nii, indictione sexta, incarnationis Dominicæ anno
1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III
anno primo.

Sigillata sigillo plumbeo super cordulam sericam.

LXIII.

*Joachimum abbatem de Curatio hortatur ut « Expo-
sitionem Apocalypsis et opus Concordiæ compleat
et diligenter studeat emendare. »*

(Laterani, Jun. 8.)

[MANRIQUE, *Annal. Cisterc.*, III, 211.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dile-
cto filio JOACHIMO, abbati de Curatio, salutem et
apostolicam benedictionem.

Rationis ordo suadet, et debitum exigit charita-
tis, ut in cunctis actibus nostris ad id plurimum

A intendamus, qualiter secundum veritatis evangeli-
cæ testimonium, opera nostra luceant coram homi-
nibus, ut ex eis proficiendi materiam capiant et
exemplum. Cum ergo jubente et exhortante te bonæ
memoriæ Lucio papa, prædecessore nostro, expo-
sitionem Apocalypsis et opus concordiæ inchoasse,
et postmodum de papæ Urbani auctoritate, succes-
soris ipsius, composuisse dicaris, charitatem tuam
monemus et hortamur in Domino, per apostolica
scripta mandantes, quatenus laboribus tuis in hac
parte optatum et debitum finem imponens, gratia
Dei prosequente, ad utilitatem proximorum opus
illud complere et diligenter studeas emendare, ut
veniens ad nos, quam citius se opportunitas dede-
rit, discussioni apostolicæ sedis et judicio te præ-
sentes: si enim velis in abscondito retinere, dili-
genti cura prospicias, qua possis summi Patrisfa-
miliæ offensam, de talento scientiæ tibi commisso
satisfactione placare.

Data Laterani, sexto Idus Junii, pontificatus no-
stri anno primo.

LXIV.

*Ecclesiæ S. Mariæ Vibergensis protectionem suscipit,
bonaque ac privilegia confirmat.*

(Laterani, Jun. 8.)

[THORRELIN, *Diplom. Arna-Magn.*, I, 61.)

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis
filiis TUCHONI, præposito ecclesiæ Sanctæ Mariæ
Vibergensis ejusque fratribus tam præsentibus
quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectu debet prose-
quente compleri, ut devotionis sinceritas laudabiliter
innotescat, et utilitas postulata vires indubi-
tantly assumat. Eapropter, dilecti in Domino filii,
vestris justis postulationibus clementer annuimus,
et prædecessorum nostrorum piæ recordationis In-
nocentii et Alexandri Romanorum pontificum
vestigii præfatam ecclesiam Sanctæ Mariæ, in qua
divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et
nostra protectione suscipimus et præsentis scripti
privilegio communimus. In primis siquidem sta-
tuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum et
beati Augustini Regulam in eadem ecclesia institu-
tus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus
inviolabiliter observetur. Præterea quascunque
possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia im-
præsentiarum juste et canonice possidet, aut in fu-
turum concessione pontificum, largitione regum vel
principum, oblatione fidelium, seu aliis justis mo-
dis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis
vestrisque successoribus et illibata permaneant. In
quibus hæc propriis duximus exprimenda voca-
bulis:

Ecclesiam Beatæ Margaretæ virginis, quam vene-
rabilis frater noster Nicolaus episcopus vester, si-
cut ex litteris ejus accepimus, vobis resignavit.
Nec non et ecclesiam B. Martini quæ in insula Fur
est, ita quod utraque illarum de cætero in ordi-

natione et dispositione vestra consistat, devotioni vestræ apostolica auctoritate confirmamus. De victu etiam quadragesimali, quem episcopus in ecclesia vestra aliquando habuit, unde contentiones et religio vestra non modicum turbari consuevit, statuimus ut, sicut jam dictus episcopus eum vobis per privilegium suum æqua consideratione resignasse dignoscitur et in posterum remisisse, ita de cætero conservetur, quod nec ei vel successori suo victum a vobis contra hoc aliquo tempore exigere liceat. Prohibemus insuper ut episcopus de oblationibus, quæ ad corpora sanctorum in vestra afferuntur ecclesia, nihil ultra quartam partem, quam consuevit habere, recipiat. Ad hæc, significatione præsentium, indulgemus ut prædia vel possessiones ecclesiæ vestræ sive infra civitatem vestram sive extra consistant, nullus injuste contra dispositionem vestram invadere præsumat. In electione vero episcopi vestri primam vocem, cum sitis cathedralis ecclesiæ canonici, habeatis, quemadmodum noscitur vobis de canonum jure competere, et de antiqua consuetudine usque ad hæc tempora observata, nec aliunde quis in vestrum episcopum eligatur, quandiu secundum statuta canonum in vestra ecclesia, quæ cathedralis est, reperitur idoneus, qui de canonico et concordii assensu, sine omni pravitate possit assumi. Consuetudines autem claustrales, quæ in eodem loco vestro laudabiliter hactenus conservatæ noscuntur, nemo præsumus in deterius audeat commutare, sed semper inconvulsæ in suo robore perseverent. Ad hæc adjucentes statuimus, ut nulli omnino principum absque præpositi et fratrum consensu aliquem de clauastro liceat amovere.

Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse concedimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obiunte vero te nunc ejusdem loci præposito vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel major pars consilii sanioris, secundum Deum et beati Augustini Regulam providerint eligendum.

Decernimus igitur, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et episcopi vestri canonica justitia.

Si qua igitur ecclesiastica sæcularive persona hæc nostræ constitutionis paginam sciens, contra

eam temere venire tentaverit, secundo tertio commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat eamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Clemens, Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, presbyter cardinalis tit. Sancti Marci.

Ego Laborans, episcopus presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Pandolphus, presb. card. tit. Basilicæ XII Apostolorum.

Ego Melior, presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Gamacl.

Ego Petrus, presbyter cardinalis tit. Sanctæ Cæcilie.

Ego Rad., presbyter cardinalis tit. Sancti Prædis.

Ego Petrus, tit. Sancti Clementis presbyter cardinalis.

Ego Bob., tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Alexius, presbyter cardinalis tit. Sanctæ Sannæ.

Ego Petrus, presbyter cardinalis tit. S. Petri ad Vincula.

Ego Jordanus, presb. card. S. Pudencianæ, tit. Pastoris.

Ego Jac., diac. cardinalis Sanctæ Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diacon. card.

Ego Joannes, Sancti Theodori diaconus cardinalis.

Ego Octavianus, SS. Sergii et Bacchi diaconus cardinalis.

Ego Bernardus, Sanctæ Mariæ Novæ diaconus card.

Datum Lateranis, per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, vi Idus Junii, indictione vi, incarnationis Dominicæ 1188, pontificatus domini Clementis papæ III anno primo.

LXV.

Absaloni, archiepiscopo Lundensi, permittit ut Ketillum, quondam præpositum S. Mariæ Vibergensis, in sanctorum numerum referat.

(Laterani, Jun. 9.)

[LANGEBEK, *Scr. Rer. Dan.*, IV, 452.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, vene-

rabili in Christo fratri **ABSALONI** Lundensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad audientiam nostri apostolatus litterarum tuarum et dilecti in Christo filii nostri **Kanuti** Danorum regis, pariter et suffraganeorum insinuationem pervenit, quod bonæ memoriæ **Ketillus** vir religiosus, præpositus ecclesiæ Sanctæ Mariæ Vibergis, dum viveret, apud vos virtutibus multis emicuit. Post ejus obitum ipsius meritis mirabilis Deus in sanctis suis miracula plurima jugiter operatur, ut qualis vitæ fuerit, post transitum ejus miraculorum indicia sine qualibet ambiguitate declarent.

Licet autem suggestum sit nobis, ut prædicti **Ketilli** memoriam faceremus in sanctorum catalogo celebrari, quia tamen ad plenum de hujus facti veritate non consistit firmiter, tibi per apostolica scripta mandamus, quatenus, advocatis suffraganeis tuis et viris religiosis, illis præcipue, qui vitam et conversationem ipsius novisse dicuntur, cum testimonio et assertione ipsorum, de operibus ejus et miraculis, quibus post mortem proponitur coruscare, sollicitudine vigilantique requiras et si tibi congruum videbitur, et honestum canonizes ipsius memoriam, et, sicut hominis sancti celebrationem habendam futuris sæculis, apostolica auctoritate decernas.

Datum Laterani, v Idus Junii, pontificatus nostri anno primo.

LXVI.

Inter Marcum, episcopum Castellunum (Venetum), et plebanos sacerdotesque ecclesiarum quarundam de quibusdam decimis sententiam a Gerardo episcopo et Vitaliano archidiacono Patavino latam, probat. Ecclesiæ S. Cantiani possessiones confirmat.

(Laterani, Jun. 9.)

[**HORMAYR**, *Gesch. d. ges. Grafschast Tirol*, I, II, 121.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis **PEREGRINO** plebano ecclesiæ Sancti Cantiani, ejusque fratribus et ejus successoribus canonicis substituendis, in perpetuum.

Æquum est et rationi conveniens ut perlatas ad audientiam apostolatus nostri controversias, mediante justitia, terminemus, et ut ea quæ vel iudicio vel quocunque iuste titulo ecclesiarum fuerint utilitatibus attributa, apostolica taliter auctoritate firmentur, ut non valeant aliquorum malitia in posterum perturbari. Nam inutiliter ferri sententiæ viderentur, si eas liceret cuilibet pro suo arbitrio violare, ac sæpius revocarentur in dubium; nisi litterarum essent munimine roboratæ. Cum vero lites iudicio fuerint seu concordia terminatæ, et sententiæ in scriptis redactæ, si qua posterum dubietas oriatur et eadem fuerit superioris auctoritate sopita ne in contentione scrupulum relabatur, finem impositum scripturæ convenit munimine roborari. Cum igitur olim inter vos et quarundam aliarum ecclesiarum plebanos et sacerdotes ex una parte, et venerabilem fratrem nostrum **Marcum** Castellanen-

sem episcopum ex alia, super quibusdam partibus decimarum controversia fuerit ventilata, quam venerabilis frater noster **Girardus** episcopus, et dilectus filius **Vitalianus** archidiaconus, et canonicus **Paduanus**, de mandato felicitis recordationis **Urbani** et **Gregorii** prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum, sua sententia terminarunt, et postea **Philippo** de **Lupriolo** plebano ecclesiæ Sancti **Lucæ**, et **Joanne** de **Lanza** presbytero ecclesiæ Sancti **Cassiani** procuratoribus vestris, et **Michaele** Sancti **Angeli** procuratore ipsius Castellanensis episcopi et canonicorum Castellanensis ecclesiæ atque clericorum aliarum ecclesiarum, qui eandem conabantur sententiam infirmare, in nostra præsentia constitutis, de mandato nostro sub examine dilecti filii nostri **Soffredi**, Sanctæ Mariæ in **Via Lata** diaconi cardinalis super exortis quæstionibus fuerint hinc inde propositæ rationes. Nos eandem sententiam de communi fratrum nostrorum consilio, auctoritate duximus apostolica confirmandam, et litterarum nostrarum patrocinio muniendam. Pro firmitate vero majori tenorem instrumenti, ejusdem sententiæ de verbo ad verbum jussimus inserendam.

In nomine Dei æterni anno Nativitatis ejusdem 1188, indictione vi, die 14 intrante Januario, in eorum præsentia, quorum nomina dicuntur inferius, super causa quæ vertebatur **Marcum** Castellanensem episcopum, inter et plebanos et sacerdotes de **Venetis**, dominus **Vitalianus** canonicus **Paduanus** et archidiaconus delegatus, cum domino **Gerardo** Dei gratia **Paduano** episcopo a domino papa **Urbano** ex voluntate supradicti domini episcopi eo præsentem et consentiente, pro se et pro ipso episcopo talem recitavit sententiam dicens:

In nomine Domini, nos, Dei gratia **Gerardus** **Paduanus** episcopus et **Vitalianus** canonicus **Paduanus** et archidiaconi delegati a bonæ memoriæ domino **Urbano** super causa quæ vertitur inter **Marcum** venerabilem episcopum Castellanensis Ecclesiæ ex una parte, et inter plebanos et sacerdotes Sancti **Cantiani**, Sanctæ **Sophiæ**, Sanctæ **Mariæ** matris Domini, Sancti **Pauli**, Sancti **Luce**, Sancti **Jeremiæ**, Sancti **Hermacorum**, Sancti **Baudi**, Sanctæ **Margaritæ**, Sancti **Simeonis** prophetæ, Sancti **Gervastii**, super quibusdam partibus decimarum archipresbytero **Paduano** qui ab eodem domino papa nobis ad cognoscendum socius datus fuerat, remoto et in loco ejus abbate de **Carario** substituto et demum præfato abbate per dominum papam **Gregorium** felicitis recordationis a prædicta cognitione excluso, constitutas in hac causa **Leonardo** primicerio a Castellanensi episcopo et **Dominico** primo archidiacono a præfatis plebanis et sacerdotibus procuratoribus, quæ causa coram nobis sic incepta est et ventilata. Petebat archidiaconus pro his quorum procurator est a præfato procuratore episcopi, quod dominus episcopus dimitteret plebanos et sacerdotes prædictarum ecclesiarum quartam partem decimarum clericis debitam, habere integram. Ita tamen quod clerici uniuscujusque ecclesiæ habeant præcipuam, et inter se dividant quartam illam quæ provenerit ex decimis suorum parochianorum. Petebat etiam ut idem episcopus integre dimitteret eis quartam debitam pauperibus et partem debitam fabricis ecclesiarum, nullam quartam ex ipsis retenta. Contra procurator episcopi dicebat, quod quartam clericis debitam integre habere non debebant, imo inter omnes clericos juxta dispositionem episcopi, sicuti consuetum fuerat, distribui debebat. Quartam quartam pauperibus debitam tum ex consensu clericorum, tum autem præcipue ad ipsorum cura pauperum respicit, de

jure retinere poterat; porro quartam quartæ fabricis debita, pro restauratione matricis ecclesiæ, juste detinebat. Ideoque nos de prædictis remoto appellationis obstaculo cognoscentes, auditis et cognitis rationibus, attestationibus et allegationibus utriusque partis et diligenter inspectis, habito quoque quorundam sapientum clericorum consilio, pronuntiamus, ut prædicti plebani et sacerdotes quartam clericis deputatam a parochianis suis proveniente, habeant præcipuam et integram, et cujusque ecclesiæ clerici prædictarum ecclesiarum quartam quæ de decimis suorum parochianorum provenierit inter se dividant, et condemnamus prædictum Leonardum procuratorem et episcopum, ut permittant eos quiete sic habere, et dividere. Præfatum Leonardum procuratorem et ipsum episcopum a petitione quartæ partis, quem episcopus solitus est retinere, ex quarta pauperibus debita et a petitione alterius quartæ partis quam de quarta parte fabricis debita pro restauratione matricis ecclesiæ detinebat, quam præfatus archidiaconus et procurator pro sæpe dictis plebanis et sacerdotibus faciebat absolvimus. Et ut hæc verius a nobis acta credantur, propriis sigillis nostris ipsam insigniri fecimus.

Datum in camera episcopali Paduana. Testes: Adamus, Almericus, Cerutus, Tamboanus, Theotoniellus, Ugolinus, canonici Paduani, Presbyter Paulus de ecclesia Sancti Andreæ magister episcopellus Sancti Martini, Michael presbyter et plebanus Sancti Angeli de Venetiis, Rainaldus clericus ejusdem ecclesiæ, Gufredinus clericus Sanctæ Lucie, Gnafus et alii multi.

Ego Boninus domini Frederici imperatoris tabellio interfui, et hanc sententiam jussu domini episcopi jum dicti, et Vitaliani canonici Paduani et archidiaconi scripsi.

Quia vero de quarta parte quæ restorationi est ecclesiæ deputata, quartam sibi et successoribus suis memoratus episcopus pro matricis ecclesiæ utilitate perpetuo reservavit, et alias partes ejusdem quartæ tibi et successoribus tuis in communi privilegio plebanis, sacerdotibus atque clericis aliarum ecclesiarum concessio, pro reficiendis ecclesiæ vestræ fabricis atque libris, aliisque necessitatibus statuit conferendas, ac de quarta pauperibus assignata, sicut ex tenore privilegii ejusdem episcopi manifeste comparuit, tres partes parochiæ tuæ pauperibus statuit idem episcopus erogandas, quarta sibi dum viveret reservata, nos concessionem ipsam sicut ab eodem episcopo canonice facta est et scripto authentico firmata, præsentis scripti pagina roboramus, faciendi præterea securitatis chartulas parochianis tuis a quibus decimas receperis, plenam tibi et successoribus tuis tribuimus facultatem. Statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona supra dicta ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessionem pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est cum omnibus pertinentiis suis, cum terris, callibus et aliis omnibus eidem ecclesiæ pertinentibus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit præfatum ecclesiam temere perturbare, aut ejus

possessiones auferre, vel ablatas retinere, minere seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructus bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus ss.

Ego Theobaldus Hostiensis et Velletrensis episcopus ss.

Ego Joannes presb. eard. tunc temporis Sancti Marci ss.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tunc temporis Calixti ss.

Ego Pandulfus presb. card. Sanctorum Joannis et Pauli tunc temporis Pammachii ss.

Ego Petrus presb. card. tunc temporis Sanctæ Cecilie ss.

Ego Radulfus ecclesiæ Prædixis presb. card. ss.

Ego Jacobus diac. card. Sanctæ Mariæ in Cosmedin ss.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiani diac. card. ss.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bacchi diac. card. ss.

Ego Soffredus Sanctæ Mariæ in Via Lata diac. card. ss.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Porticu diac. card. ss.

Ego Joannes Felix diac. card. Sancti Eustachii juxta templum Agrippæ ss.

Ego Joannes Sancti Theodori diac. card. ss.

Datum Laterani per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, v Idus Junii, indictione vi, incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ iii, anno primo.

LXVII.

Sacerdotibus et clericis Sanctæ Mariæ matris Domini portionem decimarum ipsis a Marco Nicolao episcopo Castellano concessam apostolica auctoritate confirmat, atque bona ipsius ecclesiæ salva et illibata decernit.

(Laterani, Jun. 9.)

[F. CORNELIUS, *Eccles. Venet.*, t. II, p. 305.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis

filiiis sacerdotibus et clericis ecclesiæ Sanctæ Mariæ A Matris Domini, tam præsentibus quam futuris canonicè substituendis in perpetuum.

Æquum est et rationi conveniens, ut perlatas ad audientiam apostolatus nostri controversias mediante justitia terminemus, etc., *ut in epistola superiori.*

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Hostiensis et Velleitren. episcopus.

Ego Joannes presb. cardinalis tit. Sancti Marci.

Ego Laborans presb. card. Sanctæ Mariæ Trans Tiberim, tit. Calixti.

Ego Pandulfus presb. card. Basilicæ XII. Apostolorum.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit. Pammachii.

Ego Petrus presb. cardinal. tit. Sanctæ Cæcilie.

Ego Rodulfus tit. S. Praxedis card.

Ego Jacobus diacon. card. Sanctæ Mariæ tit. Cosmedin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diaconus card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diaconus card.

Ego Siffrejus Sanctæ Mariæ in Via Lata diacon card.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Porticu diacon. C card.

Ego Joannes Felix diac. card. S. Eustachii juxta templum Agrippæ.

Datum Laterani per manum, Moysi S. R. E. subdiac., vicem agentis Cancellarii, v Idus Junii, Indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

Ego Donatus Sanctæ Mariæ Matris Domini presb. et not. hoc exemplum exemplavi sumptum ex authentico domini Clementis papæ III, ejus sigillo plumbeo sigillatum anno Domini 1200, vigesimo octavo mensis Novembris, Indictione secunda, Rivoalto, nihil addens vel minuens, quod sententiam mutet, scripsi, complevi et roboravi.

LXVIII.

Ecclesiam S. Cassiani Venetiarum sub Sancti Petri protectione recipit, atque ejusdem jura et redditus apostolica auctoritate confirmat.

(Laterani, Jun. 9.)

[*Ibid.* p. 399.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiiis DOMINICO PINO plebano Sancti Cassiani, ejusque procuratoribus et ejus successoribus canonicè substituendis, in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectu debet prosequente compleri, ut et devotionis sinceritas laudabiliter enitescat et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris

justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Cassiani, in qua divino participati estis obsequio, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio, communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, cum terris et calibus eidem ecclesiæ pertinentibus.

præterea quartam partem parochialium decimarum, quæ ad clericos spectat, quam ven. frater noster Henricus, Gradensis patriarcha, de assensu ven. fratris nostri Marci Castellani episcopi, ad mandatum bonæ memoriæ Urbani prædecessoris nostri, vobis canonicè concessisse dignoscitur, sicut eam juste ac pacifice possidetis, ad exemplar ejusdem Urbani et fel. rec. Gregorii, prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum, auctoritate vobis apostolica confirmamus. Quia vero de quarta parte, quæ restorationi est ecclesiæ deputata, quartam sibi et successoribus suis memoratus piscopus pro matricis ecclesiæ utilitate perpetuo reservavit, et alias partes ejusdem quartæ tibi et successoribus tuis in communi privilegio plebanis, sacerdotibus atque clericis aliarum ecclesiarum concesso pro reficiendis ecclesiæ tuæ fabricis, atque libris aliisque necessitatibus statuit conferendas; ac de quarta pauperibus assignata, sicut ex tenore privilegii ejusdem episcopi manifeste comparuit, tres partes parochiæ tuæ pauperibus statuit idem episcopus erogandas, quarta sibi, dum viveret, reservata; nos concessionem ipsam, sicut ab eodem episcopo canonicè facta est, et scripto authentico confirmata, præsentis scripti pagina roboramus, faciendi præterea securitatis chartulas parochianis tuis, a quibus decimas receperis, plenam tibi et successoribus tuis tribuimus facultatem.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocesanis episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de per-

petrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Hostiensis et Velleitrensis episcopus.

Ego Joannes presb. cardinal. titul. Sancti Marci.

Ego Laborans, presb. card. Sanctæ Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Pandulfus presb. card. Basilicæ XII Apostolorum.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli, tit. Pammachii.

Ego Petrus presb. cardinal. titul. Sanctæ Cæciliæ.

Ego Rodolphus titul. Sancti Praxedis presb. card.

Ego Jacobus diacon. cardinal. Sanctæ Mariæ Cosmedin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diacon. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diacon. card.

Ego Sfredus Sanctæ Mariæ in Via Lata diacon. C card.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Porticu diacon. card.

Ego Jos. Felix diacon. card. S. Eustachii juxta templum Agrippæ.

Ego Joannes Sancti Theodori diaconus cardinal.

Datum Laterani per manum Moysi, S. R. E. subdiacon., vicem agentis cancellar., v. Idus Junii, indict. VI, incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus domini Clementis papæ III anno primo.

LXIX.

Abbati S. Genovesæ, decano et cantori Parisiensi mandat cogant [Manassem] episcopum Trecensem ut de ecclesia S. Lupi Trecensi canonicos regulares assumat et eos in ecclesia de Marignaco instituat.

(Laterani, Jun. 15.)

[Stephani Tornacensis epistolæ, ed. Du MOLINET, p. 411.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbatis Sanctæ Genovesæ, decano et cantori Parisiensi salutem et apostolicam benedictionem.

Ad notitiam vestram volumus pervenire, quod venerabili fratri nostro Trecensi episcopo ab apostolica sede mandat fuit, semel iterumque præceptum ut in parochiali ecclesia de Marignaco, salva omni justitia sua, canonicos assumere regulares, qui in ea juxta pium desiderium fundatorum religionis ordinem instituerent, et sub regularibus

disciplinis omnipotenti Domino deservirent. Prædictus autem episcopus non amore religionis induci, nec apostolicis jussionibus potuit emolliiri, ut a duritia, quam in mandatis apostolicis solitus est habere, se converteret ad benignitatem charitatis, cui piæ petitioni et voto laudabili postulantis consensus benevolentiam indulgeret. Unde discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eum admonere propensius et inducere laboretis, ut, secundum quod toties in mandatis accepit, de ecclesia Sancti Lupi Trecensis canonicos regulares assumat, et eos in prædicta ecclesia, salvis justitiis omnibus diœcesanæ rationis, instituat, per quos et religionis ordo dilatetur et crescat, et tam jussionibus apostolicis quam fundatoris desiderio satisfaciatur; quod si infra triginta dies post admonitionem vestram facere sponte noluerit, vos eum ad id exsequendum auctoritate nostra, sine appellationis obstaculo, per censuram ecclesiasticam compellatis.

Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, XVII Kalendas Julii, pontificatus nostri anno primo.

LXX.

Consulibus Grassensibus ecclesiam S. Honorati commendat.

(Laterani, Jun. 20.)

[Hist. patr. Mon., Script., p. 468.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis consulibus de Grassa salutem et apostolicam benedictionem.

Commissum vobis consulatus officium secundum beneplacitum geritis Creatoris, si Ecclesiam Dei et viros in ea impendentes Domino famulatum habueritis in reverentia, et curaveritis potestate vobis commissa ab aliorum injuriis defensare. Inde est quod universitatem vestram monemus in Domino et rogamus, quatenus ecclesiam S. Honorati et personas commorantes in ea habeatis attentius commendatas, et ita ab aliorum injuriis defensare curetis, quod vobis ad æternum præmium proficiat, et ecclesiæ ipsæ per defensionem vestram optata perfrui sese quiete lætentur.

Datum Laterani, XII Kal. Julii, pontificatus nostri anno primo.

LXXI.

Ecclesiam Ragusina, rogante Tribuno archiepiscopo tuendam suscipit, ejusque privilegia confirmat.

(Laterani, Jun. 21.)

[HORMAYR, Gesch. d. gef. Grassch. Tirol, I, II, 127.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri TRIBUNO Ragusino archiepiscopo ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

In eminenti apostolicæ sedis specula disponente Domino, licet immeriti constituti, fratres nostros archiepiscopos et episcopos tam vicinos quam longepositos, fraterna debemus charitate diligere, et ec-

clesias eorum gubernatione commissas apostolicæ sedis privilegio communiare. Eapropter, venerabilis in Christo frater Tribune archiepiscopo, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et ecclesiam Ragusinam cui, auctore Deo, præesse dignosceris, ad exemplar prædecessorum nostrorum felicitis recordationis Innocentii, Anastasii, Adriani, et Urbani Romanorum pontificum sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communiamus. Statuentes ut quascunque possessiones, quæcumque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est cum omnibus pertinentiis suis. Omnes parochias ad jus commissæ tibi Ecclesiæ pertinentes scilicet, regnum Zachulinæ, regnum Servuliæ, quod est Bosna, ac regnum Tribuniæ, civitatem quoque Catinensem, seu Rosæ Guduanensem, Antivarsensem, Liciniacensem, Suacensem, Scodrinensem, Divasterinensem et Polatensem, cum abbatibus, ecclesiis, et parochiis suis. Confirmamus etiam vobis omnes possessiones, et quæcumque bona in ecclesiis, decimis, vallibus, colonis, prædiis, agris, nemoribus, montibus, collibus, aquis, pratis aut quibuslibet aliis rebus diocesanæ vel proprietariæ dispositionis titulo, prædicta Ragusina Ecclesia juste et canonice possidet, pallii quoque usum pontificalis, videlicet officii plenitudinem, humilitatis et justitiæ signum ad missarum solemniam celebranda, sicut antecessoribus tuis concessum fuisse dignoscitur, et in festivitate Beati Blasii et in præcipuis festivitatibus ecclesiæ tuæ tibi tuisque successoribus auctoritate apostolica confirmamus. Quo his diebus tantum adjuncto festo Beati Blasii et præcipuis festivitatibus ecclesiæ tuæ fraternitas tua uti meminerit quibus antecessoribus tuis ab apostolica sede constat indultum. Sane successores tuos a nobis nostrisque successoribus consecrationis gratiam in perpetuum decernimus recepturos. Prohibemus insuper ne interdictos vel excommunicatos tuos ad divinum officium aut communionem ecclesiasticam, quisquam recipere sine congrua satisfactione præsumat nisi forte periculum mortis immineat, ut, dum præsentiam tuam habere nequierint, per alium secundum formam Ecclesiæ satisfactione præmissa, oporteat ligatum absolvi.

Ad hoc libertates et immunitates a regibus, principibus et ab aliis personis tam ecclesiasticis quam mundanis ecclesiæ tuæ concessas, et antiquas et rationabiles consuetudines hactenus observatas, integras et illibatas præsentis decreto manere sancimus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas

sit præfata ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel allatas retinere, minueri, seu quibuslibet vexationibus fatigare; æd omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiore communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultionis subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus ss.

Ego Joannes presb. card. tunc temporis Sancti Marci ss.

Ego Laborans presb. card. Sanctæ Mariæ Trans-Tiberim tunc temporis Calixti ss.

Ego Pandolfus presb. card. tit Basilicæ XII Apostolorum ss.

Ego Melior presb. card. Sanctorum Joannis et Pauli tunc temporis Pammachii ss.

Ego Rad. tunc temporis Sanctæ Praxedis presbyter card. ss.

Ego Petrus tunc temporis Sancti Clementis presb. card. ss.

Ego Bobo tunc temporis Sanctæ Anastasiæ presb. card. ss.

Ego Alex. tunc temporis Sanctæ Susannæ presb. card. ss.

Ego Petrus pres. card. tunc temporis Sancti Petri ad Vincula ss.

Ego Jordanus presb. card. Sanctæ Pudentianæ tunc temporis Pastoris ss.

Ego Jacobus diac., card. Sanctæ Mariæ in Cosmedin ss.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. card. ss.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bacchi diac. card. ss.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Porticu diac. card. ss.

Ego Joannes Felix Sancti Eustachii diac. diac. juxta templum Agrippæ ss.

Ego Joannes Sancti Theodori diac. card. ss.

Ego Bernardus Sanctæ Mariæ Novæ diac. card. ss.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Aquino diac. card. ss.

Oratum Laterani, per manum Moysi, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cau-

cellarii, XI Kal. Julii indictione VI, incarnationis A
Dominicæ. anno 1188, pontificatus vero Clemen-
tis III anno primo.

LXXII.

*Ecclesiæ S. Laurentii Florentinæ protectionem sus-
cipit, bonaque confirmat.*

(Laterani, Jun. 21.)

[LAMI, *Ecclesiæ Florent. Monum.*, III, 1785.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis
filiis ILDEBRANDO priori S. Laurentii Florentinæ
civitatis, ejusque fratribus tam præsentibus quam
futuris canonice substituendis, in perpetuum.

Piæ postulatio voluntatis effectu debet prose-
quente compleri, ut et devotionis sinceritas lau-
dabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indu-
bitanter assumat. Eapropter, dilecti in Domino fi-
lii, vestris iustis postulationibus clementer annui-
mus, et præfatam ecclesiam S. Laurentii in qua
divino estis obsequio mancipati, ad exemplar re-
cordationis Nicolai, Alexandri II, Alexandri III et
Lucii prædecessorum nostrorum Romanorum pon-
tificum, sub beati Petri et nostra protectione sus-
cipimus, et præsentis scripti privilegio communi-
mus, statuentes, ut quascunque possessiones, quæ-
cunque bona, eadem ecclesia impræsentiarum juste
et canonice possidet, aut in futurum concessione
pontificum, largitione regum vel principum, obla-
tione fidelium, seu aliis justis modis, præstante
Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque
successoribus et illibata permaneant. In quibus
hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Parochiam ecclesiæ vestræ pertinentem, sicut
hactenus habuistis; hospitale quod juxta ecclesiam
supradictam B. Laurentii situm est cum omnibus
pertinentiis suis; hospitalem domum a Spina Pe-
tricoli in Plebeio Sancti Stephani in Pace constru-
tam, et ab ejus uxore ecclesiæ S. Laurentii colla-
tam, cum omnibus pertinentiis suis; ecclesiam S.
Marci cum omnibus pertinentiis suis; montem S.
Laurentii qui ex uno latere proximatur terræ S.
Joannis, et duabus viis decurrentibus, et ex alio
S. Romuli, tertio S. Mariæ, quarto decurrit ei via
regia, cum decimis et primitiis suis; abbatium
Portæ S. Laurentii cum ipsa etiam congregatione:
ecclesiam S. Bartholomæi sitam in Faltignano
cum omnibus pertinentiis suis, et possessiones
omnes quas in eadem curia possidetis; ecclesiam
S. Andreae in Percussine; quæcunque etiam a præ-
dictis prædecessoribus nostris Romanis pontifici-
bus vobis concessa sunt, et ecclesiæ vestræ eorum
privilegiis confirmata, similiter roboramus. Pro-
hibemus quoque ut nemini liceat intra terminos
parochiæ vestræ sine auctoritate diocæsani epi-
scopi et vestro assensu ecclesiam vel oratorium
de novo ædificare, salvis privilegiis Romanorum
pontificum. Sepulturam præterea illius loci liberam
esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ

voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi
forte excommunicati vel interdicti sint, nullus ob-
sistat; salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a
quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas
sit præfatam ecclesiam temere perturbare, aut
ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, mi-
nuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed
omnia integra conserventur eorum, pro quorum
gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis pro-
futura, salva sedis apostolicæ auctoritate, Floren-
tinique episcopi canonica justitia. Si qua igitur in
futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc
nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam
temere venire tentaverit, secundo tertiove commo-
nita, nisi reatum suum congrua satisfactione cor-
rexit, potestatis honorisque sui dignitate careat,
reamque se divino judicio existere de perpetrata
iniquitate cognoscat; et a sacratissimo corpore ac
sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu
Christi aliena fiat; atque in extremo examine di-
strictæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem
loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri
Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actio-
nis percipiant, et apud districtum Judicem præmia
æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus Hostiensis et Velletrensis epi-
scopus ss.

Ego Joannes presbyter cardinalis tit. S. Ma-
rii ss.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tibe-
rijm tit. Calixti ss.

Ego Pandulphus presb. card. Basilicæ XII Apo-
stolorum ss.

Ego Melior presb. card. SS. Joannis et Pauli tit.
Pammachii ss.

Ego Radulphus tit. S. Praxedis presbyter car-
dinalis ss.

Ego Petrus tit. S. Clementis presbyter cardi-
nalis ss.

Ego Bobo tit. S. Anastasiæ presbyter cardina-
lis ss.

Ego Alexander tit. Susannæ presbyter cardina-
lis ss.

Ego Petrus presb. cardinalis S. Petri ad Vin-
cula ss.

Ego Jordanus presb. card. S. Pudencianæ tit.
Pastoris ss.

Ego Jacobus diac. card. S. Mariæ in Cosme-
din ss.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. cardi-
nalis ss.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. cardi-
nalis ss.

Ego Johannes Felix S. Eustachii diaconus juxta
templum Agrippæ ss.

Ego Joannes S. Theodori diaconus cardina-
lis ss.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diaconus cardinalis ss.

Datum Laterani per manum Moysi, S. R. E. subdiaconi, vicem agentis cancellarii, xi Kal. Julii, indictione vi, Incarnationis Dominicæ anno 1188; pontificatus domini Clementis papæ III anno primo.

LXXIII.

Privilegium pro ecclesia S. Ansharii Bremensi.

(Laterani, Jun. 22.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, I, 245.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, præposito Ecclesiæ Sancti Ansharii Bremensis et ejus fratribus, tam præsentibus quam futuris canonicè substituendis, in perpetuum.

Ideo, licet immeriti, ad apicem summi pontificatus providentia sumus supernæ dispositionis assumpti, ut circa universas Dei Ecclesias debeamus aciem nostræ considerationis extendere, et eas a pravorum incurribus apostolicæ sedis patrocinio comminuire. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam vestram, in qua divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostræ protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum justè et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; curtem quæ vocatur Spenchoph cum pertinentiis suis, curtem in Sluttere cum pertinentiis suis, curtem Leste cum omnibus ad eam spectantibus, curtem in Stenthorpe cum pertinentiis suis, ecclesiam cum banno de Horne, decimam de Swechusen, decimam de Ascwarde, tres quadrantes Hollandienses, quos habent ex dono venerabilis fratris nostri Hardwici, Bremensis archiepiscopi; ex dono Theodorici laici, dimidium quadrantem, ex dono Alardi advocati unam aream et censum quatuor arearum, ex dono Theodorici de Horst censum unius areæ.

Statuimus autem ut stipendia de prædictis curtibus, pauperibus tam majori quam vestræ ecclesiæ deservientibus assignata, sicut a beato Anshario pie statutum est, eis semper integraliter et sine diminutione solvantur.

Ad hæc auctoritate vobis apostolica indulgemus ut cum præpositura seu alia dignitates aut præbendæ, sive alia beneficia ecclesiæ vestræ vacaverint, eligendi ad eas personas idoneas liberam habeatis de licentia sedis apostolicæ facultatem; investitura tamen prædictorum diocesano episcopo reservata. Cum autem generale interdictum terræ

A fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Præterea quoniam decimæ utriusque testamenti pagina sint ecclesiasticis personis concessæ, auctoritate apostolica inhiibemus ne quis laicus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Illud etiam nihilominus prohibemus, ne quis in vos vel ecclesiam vestram excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam, sine manifesta et rationabili causa promulget, vel novas et indebitas exactiones vobis vel hominibus vestris imponat. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit prædictam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia illibata et integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione aut sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocesani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se judicio divino existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen.

Ego Clemens, Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes, presbyter cardinalis tt. Sancti Marci.

Ego Laborans, pbr. card. S. Mariæ Traus Tiberim tt. Calixti.

Ego Pandulfus, pbr. card. Basilicæ. xii Apost.

Ego Theobald. Hostien. et Velletren. eps.

Ego Jacintus, diacon. cardinalis S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. D card.

Ego Octavianus, SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Radulfus, tt. S. Præcedis pbr. card.

Ego Petrus, tt. S. Clementis pbr. card.

Ego Bobo, tt. S. Anastasiæ pbr. card.

Ego Petrus, pbr. card. S. Petri ad Vincula.

Ego Jordanus, pbr. card. S. Pudencianæ tt. Pastoris.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Joannes, S. Theodori diac. card.

Ego Bernardus, S. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius, S. Mariæ in Aquino diac. card.

Data Laterani, per manum Moysi Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vices agentis cancellarii, x Kalendas Julii, indictione sexta, incarnationis

Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domni Cle-
mentis papæ III anno primo.

LXXIV.

*Fratribus ordinis Grandimontensis nuntiat se et
Guillelmum et Stephanum a prioratu removisse.
Liberum successoribus eligendi arbitrium iis con-
cedit.*

(Laterani, Jun. 25.)

[*Gallia Christiana nova*, t. II, col. 192.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis
filiis fratribus ordinis Grandimontis salutem et
apostolicam benedictionem.

Ne in quæstionis scrupulum recidant, quæ sub
examine apostolicæ sedis judiciali sententiâ ter-
minantur, dignum est et consonum rationi ad
posteritatis memoriam ea litteris comprehendere, et
rescripti apostolici munimine roborari. Sane cum
pro controversia quæ de abrenunciatione Guillelmi
quondam prioris vestri, et substitutione Stephani
prioris, suadente Christianæ religionis persecutore,
cepit inter vos diutius agitari, quidam inter vos
tam clerici quam conversi in nostra essent præsentia
constituti, certa ratione comperimus memoratum
Guillelmum, prioratus honorem coram delegatis a
sede apostolica iudicibus se abrenuntiatum ad
certam diem, juramento præstito, promississe; et
postmodum alia vice in manibus dilecti filii nostri
Octaviani, sanctorum Sergii et Bacchi diaconi car-
dinalis, tunc apostolicæ sedis legati, et venerabilis
fratris nostri Petragoricensis episcopi, et dilecti
filii abbatis de Corona, sine juramento viva voce
renunciassent. De alterius vero, videlicet Stephani
substitutione, licet ejus electio, memorato Guillelmo
abrenunciante, canonica esse potuerit, intelleximus
quibusdam ex vobis, videlicet clericis, grave scan-
dalum generari. Volentes ergo tranquillitati et
quieti vestræ circumspectione moderaminis apo-
stolici providere, ut omnis inter vos de cætero, auctore
Deo, dissensionum et jurgiorum materia sopiatur,
de consilio et assensu fratrum nostrorum, tam
Guillelmum qui abrenunciassent dignoscitur, quam
Stephanum, pro bono pacis et concordie inter vos
reformandæ, a prioratus regimine duximus amo-
vendos, eligendi priorem facultatem vobis liberam
concedentes. Volumus etiam et præcipimus ut
Regulam ordinis vestri, sicut eam bonæ memoriæ
Urbanus prædecessor noster, de consilio et assensu
cardinalium, multorumque episcoporum Italiæ,
præsentibus ex vobis tam clericis quam conversis,
ad ejus firmitatem et perpetuam pacem invicem
osculum sibi præsentibus, correxisse dignoscitur,
et tam in privilegio suo quam nostro plenius repe-
ritur, in posterum sine contradictione qualibet ob-
servetis. Ut autem sententia ista perpetuis tempo-
ribus inviolata et stabilis perseveret, eam auctori-
tate apostolica confirmamus, et præsentis scripti
patrocinio communimus. Statuentes ut nulli omnino
hominum liceat paginam nostræ diffinitionis et
confirmationis infringere, etc.

A Datum Laterani septimo calendas Julii, pontifi-
catus nostri anno I.

LXXV.

*Henricum Campaniæ comitem de composito fratrum
Grandimontensium dissidio certiore facit.*

(Laterani, Jun. ?)

[*Ibid.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilecto
filio nobili viro comiti HENRICO Campaniæ, salutem
et apostolicam benedictionem.

Inter cætera quæ diversis mundi partibus, apo-
stolatus nostri tempore, ad sedem apostolicam
docenda pervenerunt, et gravia, Grandimontensis
domus turbatio non minimum nobis dolorem in-
cussit. Quis enim absque amaritudine audiat
domum tam celebris religionis præconio divulgatam,
de pacis unanimitate religiosis institutis amica, ad
tantum turbationis scandalum pertransisse ut
factis partibus velut acies hinc inde consistere, et
judiciali disceptationibus mutuo concertarent,
quos sub religioso silentio traditas oportuerat ob-
servantias custodire. Proh dolor! Adco valuit ini-
micus, ut eos de latebris custodia claustralis edu-
ceret, et in omnem fere ventum et regionem ipsos
susculata disperserit tempestate. Nos sane tanto
ipsorum saufragio ex intimis cordis affectibus
condolentes, fratribus convocatis, de illorum col-
ligenda dispersione tractavimus, et pacis inter eos
sædere reformando; tandem diligenti deliberatione,
de fratrum nostrorum consilio, rem in hunc mo-
dum duximus disponendam. (Clemens episcopus,
etc. ut supra in bulla supra relata. Pietatem igitur
tuæ celsitudinis quæ loca religiosa fovere ac defen-
dere consuevit, monemus et exhortamur in Domino,
et in remissionem injungimus peccatorum, qua-
tenus socios Guillelmi quondam prioris, qui in terra
tuæ jurisdictioni subjecta commorantur, commoneri
facias ut ad domum Grandimontis sine dilatio-
ne aliqua revertantur, et domos quas detinent, con-
versis fratribus secundum statutum ordinis ipsius
absque difficultate restitui, ab eis pacifice dispo-
nendas, et præfatam provideas, quantum in te
fuerit, institutionem nostram observari. Sane quon-
iam tua discretio non ignorat quantum divisiones
sunt religiosis observantiis inimicæ, si quos nostræ
institutioni repereris adversari, eis omnimodum
subtrahas tum in sua observatione favorem. Illis
qui humiliter obedierint et ad fraternam redie-
rint unitatem, benignum patrocinium et defensionem
impendas.)

Datum, etc.

LXXVI.

Regulam Grandimontensem confirmat.

(Laterani, Jun. 27.)

[*Ibid.*, col. 191.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis
filiis fratribus Grandimontensibus, salutem et apo-
stolicam benedictionem.

Rationis ordo requirit, et consuetudinis eccle-

asticæ norma commendat, ut quæ dubitationem in observantia Christianæ religionis adducunt, provisione moderationis apostolicæ declarentur. Ne igitur de Regula vestra in posterum quæstio referatur, quam bonæ memoriæ Urbanus prædecessor noster de consilio et assensu cardinalium et multorum episcoporum Italiæ, præsentibus ex vobis tam clericis quam conversis, ad ejus firmitatem et perpetuam pacem per osculum pacis assensum præsentibus, noscitur correxisse, ut in ejusdem privilegio et in ipso plenius continetur, eam sub sigillo in præsentibus scriptis de verbo ad verbum duximus inserendam, quæ talis est: « Quisquis hanc religionem, etc., usq. salvus erit, amen. » Ut autem prædicta Regula perpetuis temporibus illibata consistat, ipsam prout ab eodem Urbano prædecessore nostro, ut superius diximus, correctæ est, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communitus, statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere.

Datum Laterani, pontificatus nostri anno primo.

LXXVII.

M [auricio] episcopo Parisiensi privilegium tribuit de procuracione et ei et ejus archidiaconibus, parochias circumventibus, a regularibus ecclesiarum canonicis præstanda.

(Laterani, Jul. 5.)

[Cartulaire de Notre-Dame de Paris, t. I, 64.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri M., Parisiensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut certum est de constitutione canonica episcopis imminere, ut diligenter intendant ad parochias visitandas, quo facilius et plenius valeant extirpare quæ fuerint extirpanda, et quæ noverint inserenda inserant; sic utique spectat ad eos qui in diocesis commorantur, ut de procuracionis obsequio exhibendo visitoribus sollicitudinem habeant competentem, nisi privilegio vel alia causa rationabili valeant se tueri; nec episcopi debent per appellationis obstaculum impediri, quominus prædictum officium exsequantur, nec est aliis concedendum subterfugium appellandi, ut a debitum sic procuracionum valeant exhibitione defendi. Hac itaque consideratione inducti, et tuis justis petitionibus provocati, auctoritate apostolica tibi, frater episcope, duximus indulgendum ut, cum tuas parochias visitabis, et canonici regulares in parochialibus ecclesiis tuæ diocesis constituti procuracionem tibi et archidiaconibus tuis per eos transitum facientibus, sicut a cæteris ecclesiis impenditur, per appellationis diffugium præsumpserint denegare, tali appellatione nequaquam obstante, licentiam habeas eosdem canonicos et eorum ecclesias subjicere interdicto, nisi per privilegium speciale super hoc eis indultum immunes se esse ab

illius procuracionis præstatione demonstrent, aut aliarum ecclesiarum parochialium ejusdem diocesis generali consuetudine se defendant.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis et concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, III Nonas Julii, pontificatus nostri anno primo.

LXXVIII.

Silvecano abbati et sacristæ Aquensi mandat, ut monachos S. Victoris Massilienses tueantur contra canonicorum injurias.

(Laterani, Jul. 5.)

[L'Antiquité de Marseille, I, 525.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis SILVECANO abbati et sacristæ Aquensi, salutem.

Dilecti filii nostri, abbas et fratres Massiliensis monasterii proposita nobis conquestione monstrant, quod præpositus et quidam alii Massilienses canonici et ecclesiarum parochialium capellani, filios eorum et posteros qui in cœmeterio suo sunt sepulti, ab ejus monasterii prohibent sepultura. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vocatis ad præsentiam vestram, etc., ab his et aliis ejusdem monasterii vexationibus... compescatis.

Datum Later., III Nonas Julii, pontificatus nostri anno primo.

LXXIX.

Ratisponensi et Frisingensi episcopis mandat, ut monasterium Alderspacense ab injuriis Alberti de Kam, qui monasterii advocatiam sibi arrogaverit, defendant.

(Laterani, Jul. 9.)

HUNDIUS, Metropol. Salisburg., II, 60.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Ratispon. et Frisingen. episcopis, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex parte dilectorum filiorum abbatis et conventus de Aldersbach in audientia fuit nostra propositum, quod nobilis vir Albertus de Kam jus advocatiæ in monasterio et rebus earum, licet frater ipsius per sententiam illud amiserit, sibi per injuriam nititur vindicare, cujus occasione eis damna plurima et injurias irrogare præsumit. Quocirca fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus si verum est quod asseritur, militem memoratum ab eorundem fratrum vexatione indebita compescatis, et ut ablata restituat, prout justum fuerit, cum per censuram ecclesiasticam postposita appellatione compellatis.

Datum Laterani, VII idus Julii, pontificatus nostri anno primo.

LXXX.

Ad Henricum Bituricensem archiepiscopum. — Quod monachi et canonici regulares per oppida soli non morentur.

(Laterani, Jul. 11.)

[MARTEN., *Thesaurus*, I, 631.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri HENRICO Bituricensi archiepiscopo Aquitanie primati, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum in Lateranensi concilio fuerit generaliter interdictum ne monachi aut etiam canonici regulares singuli in oppidis vel aliis locis popularibus habitent, sunt nonnulli qui capellanorum vices agentes in parochialibus ecclesiis soli morantur, et suæ professionis immemores conversari sæculariter non formidant. Nos itaque providere volentes ne quod provida fuit in concilio deliberatione statutum, pro privato aliquorum commodo irritetur, præsentī fraternitati tuæ scripto concedimus, ut abbates eorum de illis reducendis ad claustrum, aut adimplendo quod in decreto exprimitur, non differas diligentius commone. Si vero abbates commonitionem tuam fortasse contempserint, tu quod scribimus auctoritate nostra, remoto appellationis obstaculo, exsequaris. Ad hoc nihilominus tibi auctoritate apostolica indulgemus, ut si monachi vel canonici in tua diocesi constituti infra tres menses ad ecclesias in quibus illis præsentatio competit, et ad te institutio pertinet, non præsentaverint idoneos capellanos, tu non exspectata diutius præsentatione illorum easdem ecclesias appellatione remota canonice ordinandi liberam habeas facultatem. Sic tamen ut ex hoc illis in posterum nullum debeat præjudicium generari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, v Julii, pontificatus nostri anno 1.

LXXXI.

Monasterii Jesu Nazareni (Montis Aragonensis) possessiones confirmat.

(Laterani, Jul. 18.)

[Ayusa, *Fundacion de la ciudad de Huesca*, p. 456.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio.... abbati monasterii Montis-Aragonum, ad Romanam Ecclesiam nullo mediante pertinentis, ordinis S. Augustini Oscen. diocesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Gerentes erga personam tuam tuumque monasterium sanctæ dilectionis affectum et volentes te ac monasterium tuum ipsum præcipuis favoribus prosequi et specialibus gratiis honorare, tibi et

A successoribus tuis qui usum annuli et baculum pastoralis tantum habetis, ut mitra alba imaginibus contexta et lapidibus pretiosis ornata ac aliis pontificalibus uti possitis, benedictionem quoque episcopis non presentibus more pontificum largienti et etiam benedicendi, ac consecrandi calices et altaria, pallas altaris, et alia ornamenta ecclesiastica ad vestri monasterii usum nec non reconciliandi ecclesiam, et cœmeteria ipsius monasterii et deferendi et habendi vobiscum altare portatile, et super eo divina officia celebrandi, et facere celebrari in loco congruo et honesto, liberam in perpetuum auctoritate presentium concedimus potestatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani per manum Moysi sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, xv Kalendas Augusti, indictione iv, incarnationis Dominicæ anno millesimo centesimo octuagesimo octavo, pontificatus vero domni Clementis papæ III anno primo.

LXXXII.

Hartwigo archiepiscopo Ecclesiæque Hamburgensi asserit Lubecensem, Suerinensem, Raceburgensem, Uxhullensem episcopatus suffraganeos.

(Romæ, ap. S. Mariam Novam, Sept. 25.)

[LAPPENBERG, *Hamburg. Urkund.*, I, 247.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri HARTWIGO, Bremensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex injuncto nobis a Deo apostolatus officio fratres et coepiscopos nostros, tam vicinos quam longepositos, sincere charitatis affectu debemus diligere et Ecclesiis, in quibus, auctore Domino, militare noscuntur, suam dignitatem et justitiam integram conservare. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis justis postulationibus grato concurrentibus assensu, ecclesiam ipsam, cui auctore Domino præsidet, cum omnibus pertinentiis suis, Lubicensem quoque Zuirinensem, Racesburgensem et Ixscolanensem episcopatus, cum universis bonis, tam spiritualibus quam temporalibus, sicut juste et sine controversia possides, tibi et Ecclesiæ tuæ auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus, statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc nostræ paginam confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, vii Kalendas Octobris, pontificatus nostri anno primo.

LXXXIII.

Lubecensi, S. Pauli Bremensi, Stadensi abbatibus mandat, si [Hartwigo] archiepiscopus Hamburgensis monasterio Rameslensi T. abbatem juste præfecerit, ut hunc confirmet.

(Romæ, ap. S. Mariam-Majorem, Sept. 27.)

[*Ibid.*, p. 248.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Lubecensi, Sancti Pauli Bremensi et Stadensi abbatibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum inter venerabilem fratrem nostrum, Bremensem archiepiscopum, et dilectos filios canonicos Rameslenses, super electione præpositi in ecclesia Rameslensi quæstio suborta fuisset, et utraque pars electionem ad se assereret pertinere, quia idem archiepiscopus ex rectoris defectu conspiciebat Ecclesiam detrimentum non modicum sustinere, canonicos sæpe curavit inducere, ut ad præpositi canonicam electionem procederent. Verum cum illi hoc quasi sub dissimulatione transirent, post menses, quemdam, T. nomine, canonicum Sancti Petri in Brema, sacerdotem, litteratum virum pariter et honestum, sicut asseritur, de consilio synodi, quæ illic erat congregata, præpositum in illa ecclesia ordinavit. Ideoque per apostolica nobis scripta mandamus, quatenus super institutione memorati T. quærat sollicitè veritatem, confirmantes ipsam sine appellationis obstaculo, si de jure eam videritis confirmandam; præterea, B. comitem ad restituenda ablata jam dictæ præposituræ per excommunicationis sententiam compellatis, nullis litteris veritati et justitiæ præjudicium facientibus, si quæ apparuerint a sede apostolica impetratæ. Quod si omnes his exsequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exsequantur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam-Majorem, v Kalendas Octobris, pontificatus.....

LXXXIV.

[*Hartwigo*] *Hamburgensi archiepiscopo asserit episcopatum Vexhullensem.*

(Romæ, ap. S. Mariam Majorem, Oct. 1.)

[*Ibid.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri, Bremensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Fratres et coepiscopos nostros speciali tenemur charitate diligere et justis eorum postulationibus favorem apostolicum benignius impertiri. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis justis postulationibus clementer annuimus et Iscolanensem episcopatum, quem tu et clerus tuæ curæ commissus, per ministerium Meynardi sacerdotis, religiosi et discreti viri, in Ruthenia, sancti Spiritus gratia donante, acquisivisse dicimini, et usque adeo, tubæ sacri eloquii in intimis quorundam barbarorum mentibus intonante, fides Christiani nominis tales proponitur posuisse radices, quod idem qui seminator exstitit in illis partibus verbi divini, pastor fieri

meruerit et episcopus animarum illarum, ipsum tibi et ecclesiæ tuæ tuisque successoribus, cum observantiis, quas futuris temporibus duraturas canonice posuistis et constituistis ibidem, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communitus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, et nostram se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam-Majorem, Kalendis Octobris, pontificatus nostri anno primo.

LXXXV.

Privilegium pro monasterio Osterholtensi.

(Romæ, ap. S. Mariam Majorem, Oct. 6.)

[*Ibid.* p. 249.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, EYLHARDO præposito, fratribus et sororibus de Osterholte, regularem vitam professis, salutem et apostolicam benedictionem.

Quoties ab apostolica sede petuntur ea quæ tutelam Ecclesiarum respiciunt et profectum, animo nos decet libenti concedere, et vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, vestris justis postulationibus annuentes, personas vestras et ecclesiam, in qua divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis, tam ecclesiasticis quam mundanis, quæ eadem ecclesia juste et canonice possidet, aut in futurum, præstante Domino, poterit adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem curiam de Schermbecke et capellam ipsi curiæ annexam, sicut eas juste et sine controversia possidetis, devotioni vestræ auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communitus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram protectionem seu confirmationem infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, pridie Nonas Octobris, pontificatus nostri anno primo.

LXXXVI.

Privilegium pro ecclesia Furcontensi.

(Laterani, Oct. 14.)

[*MURATORII, Antiq. Ital., vi, 497.*]

CLEMENS ep. SS. Dei, venerabili fratri ODORISIO Furconen. episcopo ejusque successoribus, in perpetuum.

In eminenti apostolicæ sedis specula..... ad instar prædecessoris fel. record. Alexandri Romani pontif. sub B. Petri et nostra protectione suscipimus. Statuentes..... Castrum Collepaidoni cum ecclesia et loca. suis..... ecclesiam S. Justæ cum capella et hom.

et ten. suis..... eccl. S. Marciani cum hom. et A ten. suis..... eccl. S. Silvestri de Collebrinonio cum hom. et ten. et capellis suis; eccl. S. Mariæ de Asserico cum capell. et ten. suis; eccl. S. Grisanti cum capell. et ten. suis; eccl. S. Andreæ de Stiphia cum omnibus pert. suis..... Tornamparte cum eccl. vill. et suis pert. Civitatem Forulæ cum duabus ecclesiis et suis pert.....

Ego Clemens catholicæ sedis episc.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Hierusalem presb. card.

Ego Bobo tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Alesius tit. S. Susannæ presb. card.

Ego Jacobus diaconus cardinalis S. Mariæ in Cosmidin.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquino diac. card.

Datum Laterani, per manum Moysi, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiac., vicem agent. cancellarii, ii Idus Oct., indictione vii, incarnationis Domin. anno 1188, pontificatus vero D. Clementis P. III anno 1.

LXXXVII.

Donationes factas canonicis ecclesiæ Cæsaris-Augustæ confirmat.

(Laterani, Oct. 14.)

[ARRUEGO, *Cathed. episcop. de Çaragoça*, 686.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis capituli Cæsaris-Augustæ ecclesiæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos faciliem præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, donationem a venerabili fratre nostro Petro episcopo vestro et a vobis ipsis ad vestræ reedificationem ecclesiæ factam, sicut eadem donatio rationabiliter facta est eidem ecclesiæ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus; statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, ii Idus Octobris, pontificatus nostri anno primo.

LXXXVIII.

Ordinis Præmonstratensis leges confirmat.

(Laterani, Oct. 15.)

[LE PAGE, *Bibl. Præm.* 643.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HUGONI, abbati Præmonstratensi, et cæteris abbatibus et canonicis Præmonstratensis ordinis, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

(7) Aut falsa est bulla aut testium nomina ex aliis litteris casu, nescio quo, transposita in apographum sunt. JAFFE.

In eminenti apostolicæ sedis specula, licet immeriti, disponente Domino constituti, pro singulorum statu solliciti esse compellimur, et ea sincere tenemur amplecti quæ ad incrementum religionis pertinent, et ad virtutum spectant ornatum, quatenus religiosorum quies ab omni sit perturbatione sæcura et a jugo mundanæ oppressionis servetur illæsa, cum apostolica fuerit tuitione munita. Attendentes itaque quomodo religio et ordo vester, multa refulgens gloria meritorum et gratia redolens sanctitatis, palmitem suos a mari usque ad mare extenderit, ipsum ordinem et universas domos ejusdem ordinis, apostolicæ protectionis præsidio duximus confovendas et præsentis privilegio muniendas. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus benignius annuentes, ad exemplar felicis recordationis Alexandri, Lucii et Urbani prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum, universas regulares institutiones et dispositiones, quas de communi consensu vel majoris et sanioris partis fecistis, sicut inferius denotantur, auctoritate apostolica roboramus et præsentis scripti privilegio communimus, videlicet ut ordo canonicus, quemadmodum in Præmonstratensi ecclesia secundum beati Augustini Regulam, dispositionem recolendæ memoriæ Norberti quondam Præmonstratensis ordinis institutoris et successorum suorum, in candido habitu institutus esse dignoscitur, per omnes ejusdem ordinis ecclesias perpetuis temporibus inviolabiliter observetur, et eadem penitus observantia iidem quoque libri qui ad divinum officium pertinent, ab omnibus ejusdem ordinis ecclesiis uniformiter teneantur, etc., prout jacent in privilegio seu diplomate Lucii III, usque ad ea quæ sequuntur.

Ego Clemens Ecclesiæ catholicæ episcopus.

Ego Henricus Albanensis episcopus.

Ego Theobaldus Ostiensis et Velletrensis episc.

Ego Laborans presbyter cardinalis S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Hyacinthus S. Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis.

Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis.

Ego Albinus cardinalis S. Mariæ Novæ (7).

Datum Laterani per manum Moysi, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, Idibus Octobris, indictione vi, incarnationis Dominicæ 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

LXXXIX.

Litteris ad Guillelmum archiepiscopum Monteregalem præcipit ut episcopi Syracusani usu pallii abstineant.

(Laterani, Oct. 19.)

[PINNA, *Sicilia Sacra*, I, 624, ubi fragmento infra edendo hæc præmittit: « Autographum invenire minime potui; legi tamen in libro ms. privilegio-

rum eccles. Monteregalensis apud monachos eju- A
sdem hanc formam :]

Venerabili fratri Guillelmo archiep. Montisregal.
Præcipimus ut Syracusanus episcopus ejusque
successores ab usu pallii debeant a modo penitus
abstinere.

Datum Laterani, xiv Kal. Novemb., anno Sal.
1188, pont. ann. i.

XC

*Guillelmi archiepiscopi Montisregalensis privilegia
confirmat, palliique usum ei concedit.*

(Laterani, Oct. 28.)

[MARGARINI, *Bullar. Casin.* II, 213.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, vena- B
bili fratri GUILLELMO Montisregalis archiepiscopo
ejusque successoribus canonice substituendis.

Licet Dominus Jesus Christus Ecclesiam suam
instituens, eamque discipulis suis super credentes
ligandi ac solvendi dederit potestatem (*Joan.* xx),
unum tamen in ea, beatum scilicet Petrum aposto-
lum, voluit præeminere, dicens: *Tu es Petrus, et super
hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et quodcun-
que ligaveris super terram erit ligatum et in cælis, et
quodcunque solveris super terram erit solutum et in
cælis* (*Matth.* xvi), intelligendum ex hoc tribuens
fidelibus universis quod, sicut unus erat mediator
Dei et hominum, homo Christus Jesus (*I Tim.* ii, 5),
pacificans quæ in cælis erant et quæ super terram
(*Coloss.* i), dissolvens maceriarum parietem ac fac- C
iens utraque unum (*Ephes.* ii), sic et in Ecclesia
sua unum ex ipso et per ipsum esset omnium, cum
omnium caput esset; nec in membris fieret ulla
diversitas quæ non per unius auctoritatem ac pro-
videntiam capitis ad unam fidei veritatem eandem-
que religionis regulam reduceretur, et vel jam,
quod etiam in eo loco monstratur, in quo et de
confirmandis fratribus (*Luc.* xxii) et de pascendis
Dominicis ovibus (*Joan.* xxi) præceptum a Domino
nostro legitur ei datum.

Ex hac itaque potestate, quæ ad B. Petrum ex
Dominica traditione pervenit, sacrosancta Romana
Ecclesia quæ per Dominum Jesum Christum ab eo-
dem beato Petro instituta est et fundata, super
universas ecclesias auctoritatem obtinuit, ut ubique D
ratum esset ac solidum quod ipsius providentia
statuisset. Quod etiam ab universis Ecclesijs, per
orbem terrarum usquequaque diffusis, et receptum
est et servatum, ita ut per eam et distributio facta
sit dignitatum, et indictum Christi fidelibus et di-
ligentius ordinatum quod ad cultum pertinere vi-
sum est pietatis. Ex hac siquidem data beato Petro
a Domino potestate, ipse ac successores ipsius per
diversi mundi loca constituerunt episcopos, et di-
gnitates per provincias diviserunt. Nos etiam, qui
eis, licet impares meritis, Domino vocante, succes-
simus, in loco qui Montis Regalis dicitur, pro
multa utilitate populi Christiani, metropolitanam
ædem, a piæ memoriæ domino Lucio prædeces-

sore nostro statutam, auctoritate apostolica confir-
mamus

Cum enim Christianissimus, in Christo filius no-
ster, Guillelmus illustris rex Siciliae, divinæ charitatis
succensus, ad gloriam Dei et salutem suam ac pa-
rentum suorum monasterium ibi fundasset, et primo
loco ad id agendum beato Petro et Romanæ Eccle-
siæ obtulisset, ab episcopali subjectione per au-
toritatem prædecessoris nostri felicitis memoriæ
Alexandri papæ, assensuque venerabilis fratris no-
stri Gualterii Panormitani archiepiscopi liberum
reddidit et quietum, ac sic ædificiis regijs erigendis
regiam curam impendens brevi tempore, templum
Domino multa dignum admiratione construxit, ca-
stris munitissimis et redditibus ampliavit, libris, et
sacris vestibus, et argento decoravit et auro, et
tandem multitudinem monachorum de Cavensi or-
dine introduxit, et in tantum ædificiis et rebus ex-
tulit aliis locum ipsum, ut simile opus per aliquem
regem factum non fuerit a diebus antiquis, et in
admiratione homines adducat, ad quos ex auditu
solo potuerit quod factum est pervenire.

Deinde ad opus bonum, sicut cervus ad fontes
aquarum anhelans, modicum reputans qui, quid
desiderio fecerat æternorum, juxta id quod Sapien-
tia dicit: *Qui edunt me adhuc esuriant, et qui bi-
bunt me adhuc sitient* (*Eccli.* xxiv); a prædicto
Alexandro et Lucio, prædecessoribus nostris ac
fratribus cum multa instantia postulavit ut idem
locus dignitate metropolitana donaretur, præsertim C
cum et illuc populum congregare cœpisset; et dis-
poneret congregare, qui ex illa parte contra
omnium inimicorum incursus inexpugnabile muni-
men posset toti terræ conferre. Porro idem domi-
nus Lucius, deliberatione habita non parva cum
fratribus, et attendens communem utilitatem quæ
de incremento ipsius loci speraretur, desiderio et
petitioni ejus liberaliter acquievit ne, ubi liberalis-
simus ipse de thesauro et lenimentis suis exstite-
rat, idem papa de his quæ ad injunctum sacri apo-
stolatus officium pertinebant, existere difficilis vi-
deretur, et tanta ejus minueretur tarditate devotio,
quanto summi pontificis studio de bono congrue-
bat ad melius incitari. Nam et hoc pro desiderio
ejus non parum facile videbatur, quod, licet esse
insolitum quod, duæ metropoles tam vicinæ existe-
rent. Ex hac tamen nova constitutione, quanquam
jus minueretur alterius, cum jam ante monaste-
rium ipsum per archiepiscopos et episcopos, tam
in se quam in omnibus locis suis, ab omni episco-
pali jure fuisset exemptum, et plena in omnibus
libertate donatum, ita ut nulli archiepiscopo, vel
episcopo; nisi tantum Romano pontifici subja-
ceret.

Te itaque venerabilem in Christo fratrem Guil-
lelmum, in ejusdem loci archiepiscopum, suis tan-
quam beati Petri manibus, consecravit, et pallii di-
gnitate statuit decorandum; recipiens eandem ec-
clesiam, ad honorem Domini Dei nostri et memo-

viam beatæ Mariæ semper virginis regia liberalitate fundatam, sub apostolicæ tuitione muniminis, et suo privilegio quod factum fuerat roboravit.

Statuit autem imprimis ut ordo monasticus, qui secundum Dei timorem et B. Benedicti Regulam et Cavensis monasterii observantias in eo loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum ex dono prænominati regis et quorumlibet rationabiliter possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis poterit adipisci, firma eidem ecclesiæ et illibata permanent.

In quibus, episcopatum Catanensem proprio duximus vocabulo designandum, quem idem dominus Lucius, de fratrum communi consilio, ad multam prædicti regis instantiam, tibi tuisque successoribus, sicut propriis archiepiscopis, metropolitano in perpetuum constituit jure subesse. Episcopaleque jus, et omnia quæ in subscriptis locis ex concessione fratrum et coepiscoporum habes auctoritate apostolica tibi tuisque successoribus confirmavit; et firma et illibata permanere perpetuis temporibus decrevit, ex concessione scilicet venerabilis fratris nostri Gualterii Panormitani archiepiscopi, cum voluntate, consilio et assensu omnium canonicorum suorum, et regia etiam conniventia, tam parochiam quam diocesim castelli Corleonis cum monasterio Sanctæ Mariæ Magdalenæ et aliis ecclesiis, cum decimis et aliis justitiis quas de baronibus et aliis hominibus ipsius castelli et pertinentiarum ejus Panormitana Ecclesia solebat percipere, et cum omni parochiali jure et episcopali, quod in eisdem parochia et diocesi videbatur habere; ecclesiam propterea Sancti Sylvestri quæ fuerat domini et proprii juris Panormitanæ ecclesiæ, quam, pro eo quod tuæ ecclesiæ multum vicina erat et multum utilior erat ei quam Panormitanæ ecclesiæ, jam dictus archiepiscopus, sicut in ejus scripto authentico continetur, de consilio et assensu omnium fratrum suorum eidem ecclesiæ libera et spontanea voluntate tradidit, cum omnibus tenementis, villanis, possessionibus et jure; ex concessione bonæ memoriæ Nicolai, quondam Messanensis primi archiepiscopi, cum totius capituli sui consensu, omne jus episcopale, quod Ecclesia Messanensis debet habere in monasterio et omnibus pertinentiis suis, quod illustris recordationis Margareta, gloriosa quondam regina, in loco qui dicitur Maniachium, in diocesi Messanensi, ad Dei honorem et beatissimæ semperque virginis memoriam, pro sua devotione, construxit, et per prædictum archiepiscopum ab omni debito Messanensis Ecclesiæ liberum obtinuit et quietum; ex concessione Thomæ Regiensis archiepiscopi cum communi capituli sui consensu, totum jus episcopale vel quodcunque aliud ad Regiensem Ecclesiam pertinebat in monasterio

A Sancti Salvatoris de Marcello, quod construxit Joannes Calomenus regius quondam camerarius, et in monasterio monialium Sancti Joannis Essocaliva, quod est extra muros civitatis Regii, cum cellis, obedientiis, possessionibus, tenementis ac pertinentiis monasteriorum ipsorum, juxta quod jam dicti archiepiscopi privilegio continetur; ex concessione Bartholomæi Agrigentini episcopi, cum capituli sui assensu, tam parochiam et diocesim quam universum jus episcopale cum omnibus decimis et aliis justitiis suis, quas de baronibus et aliis hominibus castelli Batalarii et pertinentiis ejus habebat, sicut in scripto ipsius episcopi dignoscitur contineri; ex concessione Matthæi Mazariensis episcopi, parochiam et diocesim et jus episcopale omnesque decimas et alios redditus, quos ecclesia Mazariensis habebat in municipio Jati et municipio Calatrosi, cunctisque cum eorum pertinentiis, sicut in scripto præfati episcopi manifestius continetur; ex concessione Roboam Anglonensis episcopi, cum communi capituli sui consensu, in monasterio Carbonensi, cum cellis, obedientiis et possessionibus ejus, totum jus episcopale, et quodcunque aliud in eo Anglonensis habebat ecclesia, sicut in ipsius episcopi scripto denotatur expressum; ex concessione Rinaldi Bisinianensis episcopi cum capituli sui assensu, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Macla cum episcopali jure et omnibus obedientiis et pertinentiis suis, sicut in ejusdem episcopi privilegio demonstratur; ecclesiam quoque Sancti Martini, constructam in tenementis ecclesiæ a Petro Ludolfo, quam ipse Petrus obtulit eidem ecclesiæ, cum tenementis, possessionibus et pertinentiis suis.

Pallium ad hæc; ad plenitudinem scilicet pontificali officii, fraternitati tuæ, de sedis apostolicæ auctoritate ac liberalitate largimur, qui intra Ecclesiam tuam ad missarum solemnias celebranda, subscriptis diebus, uti debebis, nativitate scilicet Domini nostri Jesu Christi, festo Sancti Stephani, Octava Domini Nativitatis, Epiphania, Dominica in Ramis palmarum, Cæna Domini, Sabbato Sancto, Pascha et duobus diebus sequentibus, Ascensione, Pentecoste, tribus festivitatibus beatæ Virginis Dei genitricis, Natalitio beati Joannis Baptistæ, commemoratione Omnium Sanctorum, solemnitatibus omnium apostolorum, et præcipuis festis Ecclesiæ tuæ, dedicationibus ecclesiarum, consecrationibus episcoporum, ordinationibus clericorum, et anniversario tuæ consecrationis die. Provideas igitur quomodo hujus indumenti honor modestia sit ac actuum vivacitate servandus, ut ei morum tuorum ornamenta convenient, et esse valeas plus bonis actibus quam hujusmodi ornamento, Deo auctore, conspicuus, et quem pastoralis curæ constringit officium dilectionem proferis fratribus exhibere, et in humilitatis virtute fundatus, nec eleveris prosperis, nec fatigeris adversis; ipsi etiam adversarii, propter mandatum Dominicum, tuo circa te cura-

lentur affectu. et, quantum, in te fuerit, pacem habeto cum omnibus, et ad pacem studete reducere discordantes. Fulgeat in pectore tuo rationale iudicii, cum superhumerali ratione conjunctum; et ita in conspectu Dei procedas et hominum, quatenus commisso tibi Dominico gregi virtutis præstes exemplum, ut videntes opéra tua bona glorificent Patrem nostrum qui in cœlis est (*Matth. v*), et gaudeant se talem habere rectorem per quem erudiantur ad fidem et ad recta opera provocentur. Obeunte vero te, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem monachi ejusdem loci, vel melior pars consilii sanioris de ipso collegio, siquidem idoneus fuerit in eo repertus, secundum Deum et canonicas sanctiones crediderint eligendum. Quod si forte idoneus ibi reperiri nequiverit, et aliunde fuerit assumendus per fratres ipsius loci monachus eligatur, qui nimirum regularibus cibis et indumentis utatur. Quæ omnia sicut ab eodem prædecessore nostro provide facta sunt, rata omni tempore volentes, et inconvulsa servari nostri quoque privilegii munimine roboramus. Adjicimus etiam ut Ecclesia Syracusana, quæ nulli hæcenus, nisi Romano tantum pontifici subjecta fuisse dignoscitur, tibi deinceps et successoribus tuis catholicæ metropolitano debeat jure subesse.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Ad indicium sane devotionis tuæ, ac demonstrandum quod eadem ecclesia Romano tanto pontifici subjaceret, supra nominatus filius noster rex, cum eam sub nomine monasterii fundare cœpisset, centum tarenos Romano pontifici annis singulis statuit persolvendos. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostram constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei ac Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Theobaldus, Ostiensis et Velletrensis episcopus.

Ego Joannes, presbyter cardinalis tit. Sancti Marci.

A Ego Laborans, presb. card. tit. Sanctæ Mariæ trans Tyberim tit. Calixti.

Ego Pandulphus presb. card. tit. Basilicæ Duodecim Apostolorum,

Ego Albinus tituli Sanctæ Crucis in Hierusalem presb. card.

Ego Petrus tit. S. Clementis presb. card.

Ego Adelardus tit. Sancti Marcelli presb. card.

Ego Bobus tituli Sanctæ Anastasiæ presb. card.

Ego Alexius tituli Sanctæ Susannæ presb. card.

Ego Petrus tituli Sancti Laurentii in Damaso presb. card.

Ego Jacinthus diac. card. tit. Sanctæ Mariæ, in Cosmedin.

B Ego Octavianus tit. Sanctorum Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Gregorius tit. Sanctæ Mariæ in Porticu diacon. card.

Ego Joannes Felix tit. Sancti Eustachii juxta templum Agrippæ diac. card.

Ego Joannes tit. S. Theodori diac. card.

Ego Bernardus tit. Sanctæ Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius tit. Sanctæ Mariæ in Aquiro diac. card.

Datum Laterani, per manum Moysi sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, v Kalendas Novembris, indictione vii, Incarnationis Dominicæ 1188, pontificatus vero domni Clementis papæ tertii anno primo.

Signum Clementis III papæ.

DOCE ME, DOMINE, FACERE VOLUNTATEM TUAM

XCI.

Sententiam episcoporum Equilensis, et Torcellani pro susceptione episcopi Castellani ab abbate S. Nicolai de Litore in die Ascensionis confirmat.

(Laterani, Oct. 31.)

[F. CORNELIUS, *Eccles. Venet.*, t. XIII, p. 322.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, ven. Fr. MARCO Castellano episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Ea quæ iudicio statuuntur, in sua debent firmitate consistere, et apostolico robore communiri, ne alicujus valeant malignitate per præsumptionem turbari. Intelleximus siquidem quod cum ven. fratres nostri Equilensis et Torcell. episcopi causam quæ vertebatur inter te et abbatem ac monachos S. Nicolai super susceptione tua ab ipso abbate et fratribus, in die Ascensionis Domini in missa majori, et ad processionem, et ad refectionem tibi, cum tuis præstandam de mandato nostro appellatione remota diffinendam suscepissent, tandem super susceptione ipsa, processione, ac refectione rationibus auditis plenius, et intellectis, et veritatem rei per confessionem abbatis et monachorum ejusdem monasterii sufficienter cognita, sententiam pro te diffinitivam tulerunt, quam utique ratam et firmam habentes, ad exemplar bon. mem. Urbani papæ, prædecessoris nostri auctoritate apostolica præsentis scripti patrocinio communimus; statuam-

tes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, 11 Kal. Novembris, pontificatus nostri anno primo.

XCII.

Inter ecclesias S. Triphonis, S. Nicolai de Præfecto, S. Salvatoris de Sere et ecclesiam S. Mariæ in Campo-Martis, lutam ab Alexio presb. card. tit. S. Suzannæ et Joanne diac. card. S. Theodori sententiam jubet ratam esse.

(Laterani; Nov. 4.)

[MARINI, *Diplomat. pontif.*, pag. 67.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis clericis Sancti Triphonis, S. Nicolai de Præfecto et Sancti Salvatoris de Sere, salutem et apostolicam benedictionem.

Ea quæ fuerint iudicio vel concordia terminata, ne in recidivæ contentionis scrupulum relabantur aut alicujus malignitate turbentur, juxta petentium voluntatem consentaneam rationi, apostolica convenit auctoritate firmari. Eapropter, vestris justis postulationibus annuentes, sententiam quam dilecti filii nostri, Alexius tituli Sanctæ Suzannæ presbyter, et Joannes Sancti Theodori diaconus, cardinales, de mandato sedis apostolicæ promulgarunt, sicut eadem sententia scripto authentico continetur, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem autem firmitatem tenorem ipsius authentici instrumenti super sententia promulgata de verbo ad verbum jussimus inserendum :

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Nos Alexius, Dei miseratione tituli Sanctæ Suzannæ presbyter, et Joannes S. Theodori diaconus, cardinales, notum facimus omnibus ad quos litteræ istæ pervenerint quod cum clerici S. Triphonis, S. Nicolai de præfecto, et S. Salvatoris de Sere in præsentia Domini Papæ Clementis III querelas proponerent, quod sanctimonialia Beatæ Mariæ in campo Martis statum parochiarum suarum multiplici arte turbarent, hanc causam dominus papa nobis audiendam commisit. In præsentia itaque nostra utrisque partibus constitutis, cur abbatissa Agnes non venisset vel sufficientem responsalem non misisset a sororibus quæ venerant requisivimus. Quæ respondentes dixerunt hanc causam per sententiam rectorum Romanæ fraternitatis de mandato domini Lucii P. esse finitam et ab eodem summo pontifice confirmatam, ideoque non fuisse opus ut vel abbatissa veniret, vel responsalem misisset. Quod cum audissemus, ne acta negare videremur, instrumentum quod nobis in occulto demonstratum fuerat, cum in eo vituperatio non appareret, duximus coram partibus legendum. Sed cum in prosecutione instrumenti contineretur quod in præsentia domini

Obicionis cardinalis S. Clementis, et magistri Raineri diaconi cardinalis S. Adriani causa hæc diligentissime fuisset pertractata et testibus idoneis coram domino P. de Rustico iudice, quem assessorem rectores habebant comprobata, et a subscriptis rectoribus per sententiam esset decisa et terminata; quæ sententia talis est : In nomine Domini. Nos rectores Romanæ fraternitatis, P. scilicet Christianus basilicæ S. Petri, Guido de Papa titulo S. Mariæ in trans Tyberim, Joannes archipresbyter S. Joannis de Insula, Gregorius Lateranensis basilicæ, Jordanus prior S. Mariæ Novæ, presbyter, Girardus S. Nicolai de Marmorata, Bobo tituli S. Marcelli; presbyter Jonathas S. Pantaloniensis, presbyter Iugo S. Mariæ in Transpadin.

Ex auctoritate et mandato domini papæ Lucii absolvimus te, Agnes monasterii S. Mariæ in Campo Martis abbatissa, ab omni petitione, querela ac molestia, quam P. Albertini supradictarum ecclesiarum œconomus adversus te pro jam dicto monasterio fecit vel facere potuit, de subscriptis domibus infra suos fines constitutis, scilicet a domo Pauli de Nuzo et infra, a domo Buccacorum et infra, a via majore quæ vadit ante turrem Armeldrighi Scorsasanti et infra, ab utroque latere viæ, a domo Monachi et infra, et a domo Benencis de Romanello et infra, ita quod amodo liceat tibi tuisque successoribus et pro populo et sicut populum jure parochiali perpetuo tenere, possidere, et omnia divina ministeria per tuum videlicet capellanum eis tribuere et ministrare. »

Clerici prænominatarum Ecclesiarum cum hoc audissent, statim exclamaverunt tale instrumentum omnino falsum esse, tum quia nunquam in conspectu domini Obicionis cardinalis S. Clementis pro hac causa convenerunt, tum quia nulli testes coram prædicto iudice producti fuerunt, tum quia rectores qui sunt in instrumento conscripti dedisse sententiam, ullam nunquam ipsis præsentibus dederant sententiam. Cum itaque pars utraque inter se clamose contenderet, præfiximus diem quo pars abbatissæ ad faciendam fidem instrumento veniret. Nos vero interim convenimus rectores semotim, et simul, scilicet Guidonem de Papa, Gerardum abbatem S. Sabbe, qui tunc erat archipresbyter S. Nicolai de Marmorata, et rector Romanæ fraternitatis, presbyterum Ingonem S. M. in Transpadin, Leonem archipresbyterum S. Ciciiliæ, et Rollandum archipresbyterum S. Mariæ in Aquiro; et separatim convenimus iudicem P. de Rustico, et interrogavimus utrum hæc omnia ita se haberent, sicut superius est commemoratum. Responderunt rectores sine ulla hæsitatione dominum Obicionem in hac causa nunquam secum fuisse, nec testes aliquos esse productos, nec sententiam de hac causa dedisse. Dominus P. iudex hoc idem dixit et adjecit quod non nisi semel cum rectoribus pro hac causa convenit. Cum itaque ad præfixum diem pars utraque in nostra præsentia convenisset, et

nostro præcepto de calumnia jurasset, abbatissa de calumnia jurata, et a nobis interrogata dixit, quod alicui sententiæ de hac causa non interfuit, nec testes aliquos produxit, vel produci fecit super hac causa, nec quando chartam instrumenti accepit audivit, quod fuerit super hoc sententia data.

Post hæc pars clericorum, habito consilio advocatorum scilicet domini Joannis archipresbyteri S. Maguti, et domini Tholomæi causidici ad majorem et evidentiorē cautelam testes produxit. Presbyter Carisomus juratus dixit quod super hac questione quæ inter ecclesiam Beatæ Mariæ in Campo Martis et ecclesias S. Triphonis, S. Salvatoris de Sere, S. Nicolai de Præfecto, de statu parochiarum vertitur, sententia data non fuit, nec testes ab aliqua parte producti, nec P. Albertini œconomus supradictarum ecclesiarum, sicut continetur in instrumento in ista causa nisi de ecclesia S. Triphonis tantum, et pro his omnibus dixit instrumentum falsum, et dixit quod pro hac causa nunquam fuerunt coram Domino Obicione, nec causa ista ei delegata fuit. Presbyter Girardus juratus dixit quod, cum pro querela super statu parochiarum quæ tunc vertebatur et hodie vertitur inter ecclesiam Beatæ Mariæ de Campo Martis, et prænominatas ecclesias, in præsentia rectorum ipse cum aliis sociis constitutus fuisset, et sentirent quod non sicut debebant procederent, ad dominum Lucium papam appellaverunt. Qui causam istam audiendam magistro Ranerio S. Andreæ diacono cardinali commisit. A quo nec sententia data est, nec testes ab aliqua partium in hac causa producti fuerunt; de P. Albertini, et de domino Obicione idem dixit quod presbyter Carisomus, presbyter Petrus juratus, idem dixit quod alii, de commissione facta tantum magistro Ranerio et de sententia non data, et de testibus non productis. Idem dixit quod aliis, et addidit etiam quod cum archipresbyter Sancti Joannis de Insula vocaretur Nicolaus Buccalata, in instrumento conscriptus est Joannes, et archipresbyter S. Blasii cum vocetur Joannes, ibi scriptus est Petrus, et cum presbyter Carisomus nunquam fuerit archipresbyter, ibi scriptus est archipresbyter. Et pro his omnibus asserit instrumentum esse falsum. Joannes Ranucii hostiarius juratus dixit idem de sententia non data et de testibus non productis, et de commissione facta tantum Magistro R. dixit quod alii, de appellatione facta ad Dominum papam Lucium, eo quod rectores non sicut debebant, procedebant, idem dixit quod presbyter Girardus. Addidit etiam quod P. domini Rustici iudex a rectoribus assessor fuit constitutus, et non a domino papa Lucio, ad quem causa nondum appellata erat, et de P. Albertini idem dixit quod alii.

Quibus omnibus auditis utraque pars sæpe et sæpius si quid novi addere vellent, ut juris et moris est a nobis interrogata, suis allegationibus de communi voluntate et de consilio advocatorum renuntiavit. Facta itaque ab utraque parte renuntia-

lione, ut dictum est, et testium depositionibus, præsentē utraque parte, perlectis et publicatis, omnia seriatim: domini papæ Clementis mandato et auctoritate, et consensu et voluntate cardinalium, talem protulimus sententiam: « In nomine Domini. Nos Alexius Dei miseratione tituli S. Susannæ presbyter, et Joannes eadem miseratione Sancti Theodori diaconus, cardinales, A. domino Clemente papa delegati super querela falsi instrumenti quæ vertitur inter ecclesiam Sanctæ Mariæ Campi Martis ab una parte; et ecclesias Sancti Triphonis, Sancti Nicolai de præfecto, et Sancti Salvatoris de Sere ex alia: de quadam charta falsa quam Agnes abbatissa Sanctæ Mariæ Campi Martis et sanctimoniales deferebant, per quam se asserebant a rectoribus Romanæ fraternitatis absolutas ab omni querela et molestia quam prædictarum ecclesiarum Petrus Albertini œconomus, ut in illa charta continebatur, faciebat; scilicet a domo Pauli de Nuso et infra, a domo Buccacanum et infra, a via majore quæ vadit ad turrim Armeldrigi Scorzasanti, et infra, ab utroque latere viæ, a domo monachi et infra, et a domo Benencase de Romanello et infra. Auditis utriusque partibus allegationibus diligenter examinatis, auctoritate et mandato Domini Clementis tertii papæ et cardinalium consensu et voluntate, iudicamus prædictam chartam falsam esse et omni tempore viribus care, et clericis prædictarum ecclesiarum incisam tradi jubemus, et quidquid ad ejus chartulæ falsæ confirmationem a quacunque persona factum est, domini papæ Clementis auctoritate irritamus atque cassamus. Hæc sententia data est præsentibus Agnete abbatissa Campi Martis, et Monachabus scilicet Odolina de Ravenna, Lucia, Scolastica, Theodora, Agnete, Catharina, Petro de rogata procuratore monasterii ejusdem in hac causa; ex parte vero Ecclesiarum, Octaviano archipresbytero S. Triphonis, Nicolao justo ejusdem ecclesiæ clerico, Romano archipresbytero Sancti Salvatoris de Sere, Leone Archipresbytero Sancti Nicolai de præfecto, Carisomo presbytero ejusdem ecclesiæ, Jordano de Malabranca, Corrado nepote suo, Stephano Filio Corradi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ confirmationis paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus divina permissione. tit. S. Crucis in Jerusalem presb. card.

Ego Bobo tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Alexius tit. S. Susannæ presb. card.

Ego Petrus S. Laurentii in Damaso presb. card.

Ego Jac. diac. card. S. Mar. in Coamedin.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ Diac.

Ego Joannes S. Theodori diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum Moysi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi et vicem agentis cancellarii, pridie Nonas Novemb., indictione vii, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III, anno primo. Amen.

XCIII.

Privilegium pro monasterio Casinensi.

(Laterani, Nov. 19.)

[Tosti, *Storia di Monte-Casino*, II, 214.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... abbati, et monachis Casinensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum vobis tam in capite quam in membris ab apostolica sede sit concessa liberæ sepultura, vobis quoque de consuetâ clementia ejusdem sedis, cui nullo mediante noscimini subiacere, duximus indulgendum, ut quoties pro corporibus mortuorum in processione vos exire contigerit, crucem, incensum, et aquam benedictam portandi juxta morem terræ liberæ, nullius contradictione vel appellatione obstante, habeatis de nostra licentia facultatem. Verum si aliqui contra vos causam movere voluerint quod libertatem hujusmodi non debeatis habere, in nostra præsentia suam justitiam assequantur.

Datum Laterani xiii Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno primo.

XCIV.

Casinense monasterium sub B. Petri et apostolicæ sedis protectione suscipit. Cœnobium idem, cæteris per Occidentem præferendum esse declarat. Abbatem ejusdem cœnobii in conventibus, superiorem cæteris abbatibus locum tenere ac priorem sententiam præferre decernit.

(Laterani, Nov. 21.)

[Margarini, *Bullar. Casin.*, II, 216.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ROFFRIDO abbati monasterii S. Benedicti Casinensis ejusque fratribus tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Omnipotenti Deo cujus melior est misericordia super vitas gratias agimus, quoniam gloriosus in sanctis suis atque miserabilis est, et virtutes suas ubicunque vult, ineffabili bonitate ostendit. Ipse quippe dignationis suæ potentia beatissimum Benedictum patrem omnium constituit monachorum. Ipse enim monasticæ legis latorem et operatorem esse disposuit. Ipse illius meritis, Casinense monasterium in quo, et sanctissime vixit, et gloriosissime obiit, omnibus per occidentem monasteriis, clementi benignitate, præfecit. Quoniam igitur dignum est ut tam celebre et solemne monasterium, apostolica sedes specialius amplectatur, monasterium ipsum ad exemplar Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum felicis memoriæ, sub sancti Petri et nostra protectione suscipimus, et

A præsentis scripti pagina communimus. Præterea prædecessorum nostrorum sanctæ memoriæ Urbani et Calixti Romanorum pontificum vestigia subsequentes, vestrumque cœnobium cæteris per occidentem cœnobiis præferendum asserimus. Et tam te quam successores tuos in omni conventu episcoporum, seu principum, superiorem omnibus abbatibus consedere, atque in iudiciis priorem cæteris sui ordinis juris sententiam præferre sancimus. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Datum Laterani, per manum Moysi sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, x Kalend. Decembris, indictione viii, anno Incarnationis Dominicæ 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno 1.

XCV.

Ecclesiam S. Michaelis Nonantulanam tuendam suscipit ejusque possessiones et privilegia confirmat.

(Laterani, Nov. 22.)

[Tiraboschi, *Storia di Nonantola*, II, 317.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis SIGIFREDO archipresbytero et universis canonicis ecclesiæ S. Michaelis juxta Nonantulæ castrum sitæ, tam presentibus quam futuris canonicam vitam ducentibus, in perpetuum memoriam.

Monet nos apostolicæ sedis, cui, licet immeriti, deservimus, auctoritas pro ecclesiarum statu provida circumspectione satagere, et ne malignorum rapinis vel molestiis exponantur, apostolicum ipsis patrocinium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam S. Michaelis, in qua divino estis obsequio mancipati, ad exemplar felicis recordationis Alexandri et Urbani PP. prædecessorum nostrorum sub beati Petri et nostra protectione suscepimus, et præsentis scripti communimus privilegio, statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis ducimus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, et terris tam cultis quam his quæ ad cultum pervenerint; ecclesiam quoque S. Mariæ de la Banzola, ecclesiam S. Laurentii, ecclesiam S. Salvatoris, ecclesiam S. Nicolai, ecclesiam S. Mariæ del Cantone, ecclesiam S. Senesii, ecclesiam S. Mariæ de Reduto, ecclesiam S. Petri de Rubiario, ecclesiam S. Michaelis de Senaida, ecclesiam S. Joannis de Gazo, ecclesiam S. Ambrosii, ecclesiam S. Joannis de Runco, ecclesiam S. Mariæ de Bagazzano, ecclesiam S. Joannis de Panaro, ecclesiam SS. Cosmæ et Damiani de Ravarino, ecclesiam S. Agnetis de Ronco de Præposito. Decimas quoque a bonæ memoriæ Rodulpho quondam abbate Nonant. monasterii cum consilio et assensu capituli sui a strata Claudia usque ad Portiolam, et a Mucia usque ad Panarum flumen, et ultra Panarum usque ad Fossam scuram, quidquid et quantum ab hominibus villæ prædicti fluminis seu Nonantulæ habitatoribus laboratur vel laborabitur ecclesiæ vestræ concessas, quemadmodum in privilegiis prædecessorum nostrorum felicitis recordationis Sergii, Alexandri et Urbani Romanorum pontificum noscitur rationabiliter contineri, et decimas terrarum de curte de Sicco et Crepacore positarum, scilicet juxta fluvium currentem per pontem longum inferius, superius vero infra fossam, quæ dicitur Rabiosa, ex altera parte infra Bisentulum, et fossam quæ dicitur cenosa, prout eas rationabiliter acquisistis, has siquidem omnes sicut impræsentiarum canonice et pacifice possidetis vobis vestrisque successoribus auctoritate apostolica confirmamus, statuentes et penitus inhibentes ne laicis personis a quoquam in beneficium concedantur.

Præterea villa quæ dicitur Salicetum, sicut pro sollicitudine et cura, quam in divinerum celebratione officiorum, in receptione hospitum, in luminarium et architecturæ provisione, in decimis et oblationibus inter fratres dividendis, præ cæteris habere dignosceris, archipresbytero ejusdem ecclesiæ concessa est; tibi tuisque successoribus illibata permaneat. Porro ne cordi contrito et humiliato atque se suis excessibus satisfacere volenti exhibere condignam poenitentiam denegetur, ad exemplar jam dictorum prædecessorum nostrorum super criminalibus culpis illorum, qui ad jus præfati monasterii pertinent et nulli episcopo subjecti sunt, ligandi et solvendi, cum consilio tamen alicujus religiosi et discreti episcopi, si necessitas incubuerit, liberam tibi concedimus facultatem. Antiquas quoque ac rationabiles consuetudines et libertates seu et dignitates in ecclesia vestra hactenus observatas, ratas habemus, easque perpetuis temporibus illibatas permanere censemus, et ne quis vos vel ecclesiam ipsam novis aut indebitis exactionibus aggravare præsumat, auctoritate apostolica prohibemus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum li-

ceat præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et Nonantulani monasterii canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus ss.

Ego Joannes presb. card. tit. S. Marci.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Jerusalem presb. card.

Ego Rodulphus tit. S. Praxedis presb. card.

Ego Bobo tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Alexius tit. S. Susannæ presb. card.

Ego Bobo diaconus cardinalis S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gregorius diaconus cardinalis S. Mariæ in Porticu.

Ego Joannes S. Theodori diaconus cardinalis.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diaconus cardinalis.

Datum Laterani, per manum fratris Moysi Lateranensi canonici S. Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, x Kalend. Decembr., indictione vii, Incarnationis Domini anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

XCVI.

D Monasterii S. Martini Metensis protectionem suscipit disciplinamque ac possessiones confirmat.

(Laterani, Nov. 29.)

[*Histoire de Metz*, III, Pr., p. 144.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati monasterii Sancti Martini Metensis ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicam convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus annuentes, præfatum beati Martini Metensis

monasterium in quo, auctore Deo, divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et apostolicæ sedis privilegio communimus. Imprimis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui secundum Deum et Beati Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea, quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Conductum ecclesiæ Sancti Martini cum decima, et totam decimam perticarum, et . . . . . terræ, et villam ipsam cum horto et centania; conductum ecclesiæ de Hatrise (*Hatrize*) et mansum unum; et capellam de Valleroy; capellam Sancti Juliani cum atrio; allodium de Wazumaitul, et molendinum et terram de Burtville (*Burville*), et de Boumont (*Beaumont*); conductum ecclesiæ de Abba isvilla (*Abbeville*), villam ipsam cum horto, totam decimam sartacionum et apum; conductum ecclesiæ de Sauneio (*Sauny*); conductum ecclesiæ de Vineolis (*Vigneules*), cum tota decima perticarum, medietatem decimæ ultra rivulum et villam ipsam cum horto; conductum Sancti Hilarii Metensis; conductum ecclesiæ de Otranges, tertiam partem villæ cum horto, capellam ipsius loci et decimam perticarum; conductum ecclesiæ de Guelanges (*Gueblanche*), et duos jornales terræ; conductum ecclesiæ de Mayaco (*Maye*), ecclesiæ de Guen (*Goin*), ecclesiæ de Faumacres (*Famech*) cum capella de Morlanges; conductum ecclesiæ de Celleio (*Sailly*) cum capellis, et de Juez decimam indominate terræ; conductum ecclesiæ de Luceio (*Lucy*) cum tota decima laborum, fructuum, et villam ipsam cum horto; capellas cum oblationibus Sancti Christophori, Sanctæ Mariæ de Buis (*Bey*), Braconis vallis (*Baronville*), villam ipsam cum horto, decimam a regia superius sartacionum et opum; etiam decimam indominate terræ de Scholanges, et villam ipsam cum horto; conductum ecclesiæ de Buseio (*Busy*), cum capellis et totam decimam perticarum et indominate terræ ducis, et decimam de duabus domibus quæ sunt in atrio, et ex ipsis quatuor denarios, et de duobus molendinis quatuor denarios; duas partes oblationum in festivitate Omnium sanctorum, Nativitate Domini et in Pascha; duas etiam partes de elemosynis defunctorum, infra octo dies Paschæ, et infra tredecim dies Natalis Domini, vel in ipso die omnium sanctorum; et quatuor solidos, et quartarum annonæ pro manso uno, pratum indominitatum, et de sartatione et decima pascationis porcorum quatuor solidos; et totam decimam indominate terræ San-

ctæ Mariæ Virdunensis; apud Moulins mansum unum cum horto; potestatem Mauridomus cum capella; totam decimam molendinorum, pratorum et omnium laborum fratrum et sartacionum, et totam decimam nutrimentorum fratrum et de indominate terris et de accingiis quartariis ad manus abbatum venientibus; similiter de Busiaco totam decimam nutrimentorum domus et regalis fisci; et sicut de Mauridomo decimam de accingiis et quartariis ad manus abbatum venientibus, laborum fratrum, molendinorum, pratorum et quatuor denarios pro palo de Chinel; ecclesiam de Condeto, cum capellis de Wormeranges et Sancti Germani, et villam ipsam cum horto; piscaturam ab Arnulphi fonte usque Astat, et Conis usque ad Bruscas; et apud Vy sexdecim mensuras salis et sex solidos, et dimidium pro manso uno; libertatem etiam in ministerialibus creandis, vel amovendis, et totam decimam indominate terræ quæ ad ecclesiam ipsam pertinet; et de angeria triginta denarios in villa Sancti Martini, et in Vineolis, et in Otranges pro quolibet manso; in Abbatisvilla etiam duos solidos; in aliis villis, tantum de angeria, quantum de censu, in festo Sancti Martini; libertatem quoque tam atrii memoratæ ecclesiæ Sancti Martini, quam omnium grangiarum suarum, ab omni exactione et procuracione advocatorum; a pastore de Buseio duos solidos; similiter de Atrise, de Famacres, de Guelanges, de Otranges, de Guen et de Cerleio, Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Sepulturam quoque ipsius monasterii liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva justitia ecclesiarum illarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam, duxerint eligendum; chrisma vero, oleum sanctum, consecraciones altarum seu basilicarum, ordinationes monachorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, sive clericorum ejusdem monasterii cellis vel ecclesiis pertinentium, a diocæsano suscipietis episcopo, siquidem catholicus fuerit et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, et si ea gratis et sine pravitate exhibere voluerit, alioquin ad quemcunque malueritis antistitem recurratis qui nostra fultu auctoritate, quod postulatur indulgeat.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum cœnobium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut injuste datas suis usibus vindicare, temere seu tenerariis vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernacione ac

ceptionem litterarum restituere non moreris. Ipsi quoque monachis præcipiendo mandamus, ut si ab eodem tempore aliqua contra jus tuum et honorem præsumpserint, satisfactionem tibi, appellatione remota, exhibeant competentem. Quia vero prior monasterii in prosecutione negotii concessit in fata, volumus et præcipiendo mandamus ut in institutione prioris, contra privilegia sedis apostolicæ et Regulam beati Benedicti et consuetudinem Ecclesiæ hæcenus observatam non procedas, et si feceris, appellatione remota non differas revocare, nullis litteris obstantibus a sede apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio nostro R. titulo Sanctæ Præcedis presbytero cardinali apostolicæ sedis legato dedimus in mandatis, ut apostolica auctoritate te et omnes contradictores, et monachos ipsos, si rebelles exstiterint, ad hoc remoto appellationis obstaculo, ecclesiastica districtione compellat.

Datum Laterani, iv Idus Decembris, pontificatus nostri anno primo.

XCVIII.

Monasterium S. Nicolai de Frutino tuendum suscipit ejusque disciplinam, possessiones et privilegia confirmat.

(Laterani, Dec. 12.)

[D. ERASMI GATTULA, *Supplem. historiæ Cassinensis*, tom. 1, p. 200.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati S. Nicolai in Trotino, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Quoties nobis..... Religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desiderii congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus annuentes, præscriptum monasterium S. Nicolai quod ad jus seu provisionem Cassinensis monasterii pertinet sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communitimus, in primis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui in ipso monasterio secundum Dei timorem, et S. Benedicti Regulam atque institutionem prædicti monasterii Cassinensis institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea, quas-cunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ecclesiam S. Martini juxta ipsum monasterium, ecclesiam S. Jacobi, turrem de Summosano cum ecclesia S. Mariæ, tenimentum in Gardeto, et Larterneto, casale de Tocsano cum ecclesia S. Mariæ, castellum de Cerreto cum ecclesia S. Angeli, castellum de Nepocano cum ecclesia S. Martini,

A ecclesiam S. Salvatoris in Rusticilliane, ecclesiam S. Sylvestri, ecclesiam S. Scholasticæ, ecclesiam S. Mariæ in Camerone, ecclesiam S. Mariæ de Biensa, tenimentum in Artesano, et in Pucsatello, tenimentum juxta Salanellum cum uno molendino in arenariæ, tenimentum terræ mille modiorum, tenimentum in Velleri; et in Allano portionem Gerardi de Totonis Frum, de castello Velleri, cum ecclesia S. Angeli intus etiam in ipso castello, et per diversa loca terræ modia mille, Pojum de Festagiano cum ecclesia S. Savini, Pojum de Varano cum ecclesia S. Juvenalis, ecclesiam S. Petri ad Allianum, ecclesiam S. Andree, ecclesiam S. Felicis ad Tullianum cum pertinentiis suis, in Caldueso, ecclesiam S. Salvatoris cum casale suo, B Pojum de Spoltino cum pertinentiis suis; Pojum de Botunto cum ecclesia S. Petri, et omnibus pertinentiis, et unum sedium Molendini.... insulam de Ficu, tenimentum in Arn..... collem de Ascutula, cum duobus Molendinis casalem de Aven.... tenimentum in pla..... et in Sportellis, tenimentum in Paesano, et in plano de Mortula terram duo millia moliorum, tenimentum in Paragano, et in Monteaureo, tenimentum in Sorbellis, et in Grecana, tenimentum in Cerritulo, et in Fonteiano, tenimentum in Nepocano, in Vico de Naretulo, et Moserano in Aprutio; quartam partem de Colleterotundo, quartam partem de Frundarolo et duodecim mansiones hominum, cum ecclesia S. Angeli ad Saldinum, et ecclesiam S. Salvatoris, et S. Crucis ad Scilianum, tenimentum de Oferano, centum modia terræ in Roccha de Cameliario, ecclesiam ad Cellas, et ecclesiam S. Petri, et tenimentum per diversa loca modiorum mille, castellum de Montino cum pertinentiis suis, curtem de Cabiano cum ecclesia S. Nicolai, et omnibus pertinentiis suis, castellum de Oregnano cum introitu et exitu suo, ecclesiam S. Mariæ et ecclesiam S. Petri cum pertinentiis de Paesano; et in campo Nerino, et Fageto modiorum mille, tenimentum in Paterno, et Ancarano, castellum de Carrusa, et ecclesiam S. Angeli cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam S. Martini in Barano cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Donati in campo Nerino, ecclesiam S. Martini in Galegnano cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Flaviani in Torano cum pertinentiis suis, in Colondelle ecclesiam S. Salvatoris, et duodecim mansiones hominum in pertinentiis castelli de Cosenuis, ecclesiam S. Martini cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Joannis de ad Gavanne cum pertinentiis suis. In ejusdem pertinentiis ecclesiam S. Felicitatis cum curte sua, tenimentum ad Pat., tenimentum in Ripa Alta, ecclesiam S. Benedicti de Cabiano cum pertinentiis suis, castellum Montorii ad mare cum ecclesia S. Salvatoris; in Tortoreto, Pojum Oddonis, cum ecclesia S. Liberatoris, Pojum de Foreman, cum ecclesia S. Angeli, Pojum de Tassello cum pertinentiis suis, et cum uno molendino in Bibrata, tenimentum de Laciono cum ecclesia S. Pardi, te-

rimentum in Ponesano cum littore maris in piscatione sua. In tentorium Tor..... et pertinentiis suis donationes Transmundi comitis..... cum ecclesia S. Crucis, castellum de Monticulo cum ecclesia S. Pauli, ecclesiam S. Vitalis cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Stephani ad Cesule, ecclesiam S. Gervasii, ecclesiam S. Laurentii cum castello de Patemo, ecclesiam S. Angeli in Cucero, ecclesiam S. Laurentii ad Monianum cum tenimentis suis, ecclesiam S. Mariæ in Romeliano cum pertinentiis suis, castellum de Casa Domnica cum duobus molendinis, curtem de Antojano in integrum cum ecclesia S. Crucis, ecclesiam S. Petri ad Opacum cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Flatiani, ecclesiam S. Joannis in castello de Ripa, ecclesiam S. Joannis ad Bacclianum, cum castellis et pertinentiis de Caesiano, diversa tenimenta in territorio de Podio, ecclesiam S. Victoriæ, ecclesiam S. Egidii, et S. Rustici cum pertinentiis suis, castellum de Pharaone cum pertinentiis suis, in comitatu Pinnehen. In territorio de Bassano tenimentum quoddam cum uno molendino in fluvio de Maone, ecclesiam S. Joannis de Gaminaro cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Mariæ super ipsam ecclesiam S. Joannis, ecclesiam S. Crucis de Scafeniano, Pojum S. Angeli de Camarda cum ecclesia S. Angeli et S. Savini, et terræ per diversa loca modiorum duo millia, curtem de Caseiano cum tenimentis suis, ecclesiam S. Petri ad Colcautum cum uno molendino, ecclesiam S. Mariæ ad Eubillos, curtem in Albeto cum tenimentis suis, tenimentum in Cæselkano, in fluvio Magone, et rivo de Temerino, ecclesiam S. Cassiani, cum curte, et omnibus pertinentiis suis, ecclesiam S. Petri, et S. Crucis de Monte, ecclesiam S. Agnetis, ecclesiam S. Joannis, ecclesiam S. Andreae de Collegræco cum cellis et pertinentiis suis, ecclesiam S. Salvatoris de Castellis cum castello suo, ecclesiam S. Martini in loco, qui dicitur ad Cæselian. et Pacsanum, ecclesiam S. Martini in campo de Jove, ecclesiam S. Petri in loco qui dicitur Valdaresco, et in rivo Eutoso, et S. Mauro, et sicu Nereca juxta fluvio sine, castellum de Genestrule, cum ecclesia S. Nicolai, Pojum de Pecsano, cum terris de Roceto modiorum tria millia, ecclesiam S. Victorini, S. Salvatoris et S. Sylvestri, ecclesiam S. Mariæ in loco qui dicitur Genestrule, ecclesiam S. Salvatoris in Bifero cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Crucis in Cerreto, ecclesiam S. Martini in Solenianum, insulam de Marnarolo cum tenimentis suis, ecclesiam S. Mariæ de Casaleneja cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Donati..... cum pertinentiis suis. In Termulis, ecclesiam S. Pauli de..... Actico, tenimentum de Petasato cum aqua. et piscatione maris, ecclesiam S. Georgii de Montecello in territorio Esculano, curtem de Morule cum ecclesia S. Salvatoris ad locum qui dicitur Ableto, et tenimentum per mensura ducentorum modiorum, curtem de Tolloman. cum tenimentis suis, ecclesiam S. Saviu cum per-

inentiis suis; in loco qui dicitur Frisian., ecclesiam S. Vincenti cum pertinentiis suis et uno molendino in Annicello, castellum de Pecsano cum ecclesia S. Salvatoris, Pojum de Petra Capellata, cum ecclesia S. Petri, ecclesiam S. Archangeli in Poppleto cum terris duo millia modiorum, castellum de Ancarano cum ecclesia S. Mariæ, et terris modiorum mille in marchia, ecclesiam S. Benedicti in Salbuçeto, juxta fluvium Tisinum, ecclesiam S. Partheadæ cum casale suo, ecclesiam S. Mariæ in Silvis, cum pertinentiis suis; in Ajello, ecclesiam S. Crucis, ecclesiam S. Apollinaris, ecclesiam S. Valentini, ecclesiam S. Petri in Cerreto, ecclesiam S. Quirici juxta fluvium Menocle, ecclesiam S. Petri in Lamentian. cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Mariæ in Libiano, ecclesiam S. Bartholomæi in campo Fullonis cum pertinentiis suis; sane novallum vestrorum quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de mentionatis..... exigere, vel extorquere præsumat; liceat quoque vobis clericos..... liberos, et absolutos ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere.

Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis interdictis et excommunicatis, non pulsatis campanis, suppressa, voce divina officia celebrare. Prohibemus in super ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, fas sit nisi arctioris religionis obtentu, sine abbatis sui licentia de eodem loco discedere, discedentem vero absque communium litterarum cautione, nullus audeat retinere. Interdicimus etiam ne vos vel ecclesiarum vestrarum sæculares personæ vexationibus, vel exactionibus aliquibus inquietare audeant, aut in vos, vel in ipsarum ecclesiarum exerçant, potestatem..... et inquietin. aux. religionis propositum, quod sumpsistis divinis possitis obsequiis imminere. Sepulturam..... ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni, et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obstat.

Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit præfatum monasterium temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et prædicti monasterii Cassinensis debita obedientia et reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat; cunctis

autem..... servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi quatenus et fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniunt. Amen, amen, amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes tit. S. Marci. presb. card.

Ego Laborans card. presb. Sanctæ Mariæ trans Tyberim tit. Calixti.

Ego Pandulphus presb. card. Basilicæ XII Apostolorum.

Ego Jacobus diaconus card. S. Mariæ in Cosmedin.

..... SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

..... Sergii et Bacchi diaconus card.

Ego Joannes Sancti..... card

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diac. card.

Datum Laterani, per manum Moysi S. R. E. subdiaconi vicem agentis cancellarii..... septima, anno Incarnationis Dominicæ 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno primo.

XCIX.

Pacem a Petro S. Cæciliæ presbytero et Sofredo S. Mariæ in Via Lata diacono cardinalibus conciliatam inter Pisanos et Januenses, confirmat.

(Laterani, Dec. 12.)

[Tronci, *Mem. di Pisa*, 152.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis consulibus et populo Pisane diocesis, in perpetuum.

Inutiliter inter discordantes compositiones siccæ sententiæ proferentur, si ad memoriam posterorum non redigerentur in scriptum, et ad recidivæ contentionis scrupulum certandum, eis omnes discipulandi aditus clauderetur. Eapropter, dilecti in Domino filii, paci vestræ et tranquillitati in posterum providere volentes, compositionem quæ inter vos et dilectos filios nostros consules, et populum Januensem et civitates vestras per dilectos filios Petrum tit. S. Cæciliæ presbyterum, et Sofredum S. Mariæ in Via Lata diaconum, cardinales apostolicæ sedis legatos, est provide confirmata, sicut in eorum authentico continetur, et ipsa est a partibus sine pravitate recepta, et juramento firmata, devotioni vestræ duximus confirmandam, auctoritate apostolica statuente ut futuris temporibus inviolabiliter observetur. Quam etiam juxta prædictorum cardinalium scriptum authenticum, præsentis paginæ duximus inserendam de verbo ad verbum, cujus tenor talis est, videlicet:

« Petrus Dei gratia tit. S. Cæciliæ presbyter, et Sofredus Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis apostolicæ sedis legati, universis Dei fidelibus in pace et dilectione cõten. pacis et dilectionis amorem.

« Inter cætera, quæ summo pontifici, utpote Patri et pastori universalis Ecclesiæ, imminent ex officio pastoralis sollicitudinis exsequenda, curam ad hoc tenetur gerere specialem, ut materia sedi-

tionis, et scandali, prorsus tollatur de medio, et tranquillitas inter Dei fideles per Christi gratiam et ejus sollicitudinem conformetur. Hac igitur consideratione inducti, et specialiter habentes ad subventionem terræ sanctæ respectum, felicitis recordationis PP. Gregorius primo, et subsequenter eidem substitutus venerabilis Pater universalis Ecclesiæ Clemens per se, et sibi subditos instantissime laborarunt, ut inter Pisanos, et Januenses, quos iniqua, et periculosa guerrarum seditio diutius non absque suo et aliorum discrimine fatigaverat, per bonum pacis ad plenum possent, auxiliante Domino, reformari. Instante proinde commoniti consules Pisanorum juraverunt, prout prædicto domino papæ Clementi placuit, super omnibus controversiis quæ inter Januenses et Pisanos vertebantur, stare mandatis ejus, quæcunque per se ipsam, vel per certos nuntios, aut litteras suas eis imponeret. Et nobiles prudentesque viri Nicolanus et Picchius, nuntii Januensium consulum, continuo hoc idem in animam ipsorum consulum juraverunt. Quo facto grante pacis osculum ad invicem sibi dederunt. Dominus papa autem de communi consilio suorum fratrum incontinenti præcepit ipsis Januensibus, ut mille de civibus suis, quos Pisani eligerent, ut unum hominem in animam totius populi eodem modo facerent pacem juramento firmare. Similiter etiam præcepit ipsis Pisanis, ut mille de civibus suis, quos Januenses eligerent, ut unum hominem in animam totius populi eodem modo facerent juramento firmare, quod per Dei gratiam feliciter adimpletum est. Super hoc ergo solitam et paternam gerens sollicitudinem summus pontifex ad imponendum finem supradictis litibus et controversiis, nos, licet insufficientes et immeritos, de communi fratrum consilio specialiter destinavit, certam in nonnullis articulis formam definiendi præfigens.

« De speciali itaque apostolicæ sedis mandato, mercandi, imo fœnerandi detestabile genus, quod donnicalia consuevistis nomine palliare in Sardinia penitus irritamus, vobis et Januensibus præcipientes sub debito juramenti, ne præteritis hujusmodi contractibus aliquid addatis, vel ulterius de novo taliter præsumatis inire: licentiam tamen habetis ea absque omni dolo et fraude colligere, quæ vobis et tali mercatione debentur. Præcipimus etiam vobis Pisanis, ne quovis ingenio aliquid impedimentum præstetis, quominus Januenses universa pignora et possessiones quas in Sardinia habent, vel habere debent, et præcipue pignora Bartolum q. regis Arboreæ quiete et pacifice teneant, quousque ipsis de sorte plenaria fuerit satisfactum. Hoc ipsum vobis Januensibus de pignoribus, et possessionibus Pisanorum sub districtu simili præcipimus observandum. Vobis quoque Pisanis districte sub debito juramenti præcipimus, ne aliquid per vos vel per alios præstetis impedimentum, quominus universi judices Sardinie, et decem de magnatibus et potentioribus in unoquoque judicatu, et interposito

juramento, promittant omnimodam securitatem Januensibus, et universis de eorum districtu in terra, et aqua, et ubicunque habent posse, et facultatem, et ut de suis hominibus, quoties Januenses contra ipsos querimoniam deposuerint, faciant eis justitiæ plenitudinem exhiberi, nec impedimento sitis, quin minus prædicta juramenta securitatis in terra, et in mari firma et illibata serventur. Vobis etiam tam Januensibus quam Pisanis in commune præcipimus sub debito juramenti, ut liberam vobis adinvicem promittatis habere facultatem, atque licentiam per pelagus quocunque volueritis navigandi, et ad portum quemcunque volueritis applicandi, et exinde mercimonia transvehendi.

Præterea vobis Pisanis sub debito juramenti præcipimus, ne Januenses prohibeatis ad civitatem et alia loca de districtu, et fortia vestra libere accedere, et apud vos, sicut amicos, negotiari; salvis decretis ab utraque civitate absque malitia factis. De cæteris autem capitulis id statuentes præcipimus observandum, ut si qua partium se in aliquo senserit prægravatam, et voluerit justitiam postulare, illa pars contra quam fuerit querela deposita, de plano, sine omni dolo et absque ulla malitiosa dilatione, et quolibet maligno subterfugio, coram judicibus sive arbitrariis ab utraque parte electis, ei parti quæ conquesta fuerit, exhibeat justitiæ complementum: sententias quoque quas prædicti iudices, sive arbitri, duxerint promulgandas, præcipimus utrique parti, ut consules suos faciant intra quadraginta dies a tempore latæ sententiæ numerandos fideliter, et sine fraude executioni mandare. Et ut hoc, quod statuimus debitum sortiatur effectum, præcipimus ut Januenses de civitate Pisana, et Pisani de civitate Januense ab hodie intra menses duos, vel plures, si voluerint, iudices sive arbitros eligant, qui interposito juramento promittant se, quod prædiximus de justitia facienda, fideliter adimplere. Ut autem, quod in fine ponitur, melius memoriæ commendetur, et tam hoc quam supradicta omnia firmiter observentur sub debito juramenti vobis Januensibus et Pisanis districte præcipimus, ut firmam et perpetuam inter vos de cætero pacem teneatis, et ubique tam in terra quam in mari inconcusse servetis, et in nullo in personis, vel rebus studiose vos præsumatis offendere. Hæc autem juramenta pacis per majores consules civitatis singulis annis, et per trecentos idoneos viros, quos Pisani de civitate Januense, et alios trecentos, quos Januenses de civitate Pisana duxerint eligendos, qui tamen pacem istam specialiter non viratim habuerint, et per unum publicum hominem in animam totius populi, præsentem et acclamantem populo de sexto in sextum annum præcipimus innovari.

Statuimus quoque ut consules sive rectores, qui pro tempore fuerint in alterutra civitate, prædicta innovationis juramenta exigant, recipiant et faciant sine dolo et fraude præstari. Si vero, quod Deus

A avertat! contra pacem supra firmatam pro commune alterutrius civitatis contra alteram offendendo fuerit foris factum, pace in suo robore permanente, per archiepiscopos utriusque civitatis et duos viros jurisperitos, quos ipsi archiepiscopi elegerint, sine dolo et fraude, et malitiosa dilatione in integrum emendetur offensa. Illi autem jurisperiti, quos archiepiscopi secum elegerint, statuimus, ut juvent, quod bona fide cum ipsis archiepiscopis ad reformationem pacis laborabunt; et statuimus atque præcipimus ut consules civitatum, juxta quod archiepiscopi ordinaverint, fideliter et bona fide studeant observare, adimplere et executioni mandare.

Statuimus etiam ut consules illorum mercatorum, qui ad diversas provincias destinantur, jurent quod de querimoniis, quæ ad eos deferrentur, bona fide justitiam facient, et executioni mandabunt, et ad pacem inviolabiliter observandam absque omni fraude studium adhibebunt, et operam efficacem.

Hæc omnia supradicta ex parte domini papæ et auctoritate. Qua de mandato ejus fungimur, in hac parte vobis consulibus Pisanis et Januensibus, et per vos universitati civitatum vestrarum, quarum vicem de mandato ipsarum geritis, in hac parte mandamus atque præcipimus ut ad bonum et purum intellectum perpetuo et inviolabiliter observetis. Ut autem hæc definitio, et statutum nostrum perpetua firmitatem et irrevocabile robur obtineat præsentem scripto et sigillorum nostrorum munimine vobis tradimus insignitum.

Data et recitata est hæc sententia in Lucana civitate, in curia domini episcopi Lucensis, presentibus eodem domino Guillelmo episcopo Lucense, et Alcherio Vecchii Lucense potestate, et Do. ato de Ricottis, et Locterio Bernardi ejus consiliariis, et Bonfilio ejusdem Lucanæ civitatis publico cancellario, et Forteguerra, et Rulando Guarnignani, et Jacobo de Cervasiis jurisperitis, et Salamoncello, et Ildebrandino filio Malpili, et Borecaino Alteminello de Alteminellis, Batroso, Guidone Uberti de Fralmo, et Ildebrando de Goltellis egregiis Lucensibus consulibus, et Gargosso de Alica, et aliis pluribus nobilibus Lucanæ civitatis concivibus et multis aliis Lucani populi, et presentibus Pisanis consulibus, videlicet Ugone Alie vicecomite, Ildebrando Bambone, et Vitale Gattabianca, et Lamberto olim Rainerii Pandulphi, et Philippo olim Vernagalli et Pipino olim Henrici Friderici; et presentibus viris sapientibus civitatis Pisanæ scilicet, Bulgherino vicecomite olim Ugonis, et Ugucione olim Lamberti Bononis, et Gactano Burgundi, et Bulso olim Petri Albitonis, et Gulielmo filio Gerardi Seretti, et Ugone olim Bernardi Marignani iudice, et notario; presentibus quoque Nicola Ebriaco Januense consule, et Nuccelone viro utique sapiente, et Guglielmo Caligopalli publico Januense cancellario. Anno autem Incarnationis Dominicæ 1188, indictione vi, Nonas Julii.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum li-

ceat hanc paginam nostræ constitutionis, et prædictorum fratrum nostrorum sententiæ paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quigitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire præsumperit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei ac Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examinae divinæ subiaceat ultioni.

Cunctis autem prædictam compositionem et pacem servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes tituli S. Marci presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Laborans presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ trans Tyberim tituli S. Calixti subscr.

Ego Pandolphus presbyter cardinalis basilicæ XII Apostolorum, subscr.

Ego Albinus tituli S. Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis subscr.

Ego Alexander presb. card. tit. Sanctæ Susannæ subscr.

Ego Hiacynthus Sanctæ Mariæ in Cosmedin diac. card. subscr.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. card. subscr.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. card. subscr.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. card. subscr.

Ego Joannes Felix S. Eustachii diac. card. juxta templum Agrippæ subscr.

Ego Joannes Sancti Theodori diaconus cardinalis subscr.

Ego Bernardus Sanctæ Mariæ Novæ diac. card. subscr.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus card. subscr.

Datum Laterani, per manum Moysi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, ii Idus Decembris, anno 1188, pontificatus vero Clementis papæ III anno primo.

C.

Privilegium pro Roffrido abbate Cassinensi.

(Laterani, Dec. 13.)

[D. TOSTI, *Storia di Monte-Casino*, II, 214.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, in quorum episcopatibus sunt ecclesiæ, et alia bona monasterii Cassinensis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum monasterium Cassinense inter alia monaste-

ria magnæ sit dignitatis, et nominis, et ad Romanam Ecclesiam nullo mediante pertineat, circa statum ejus communi et speciali debito vigilare nos convenit, et ipsius jura pastoralis sollicitudinis studio conservare, ne de minori possemus diligentia reprehendi, si bona ejus aliquorum pateremur violentiis, vel rapinis exponi. Hac itaque consideratione inducti ad exemplar prædecessorum nostrorum dilecto filio nostro R. Cassinensi abbati per privilegium fratrum nostrorum subscriptionibus roboratum duximus indulgentium, ut in malefactores monasterii sui, si archiepiscopi vel episcopi, in quorum episcopatibus habitant, secundo vel tertio requisiti do ipsis justitiam facere noluerint vel distulerint, ecclesiasticam sententiam proferendi de auctoritate nostra libere habeat facultatem. Inde est quod fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus de malefactoribus præscripti monasterii parochianis vestris, de quibus idem abbas vel fratres ejus, vel ipsorum nuntius apud vos querimoniam deposuerint, dilatione, et conditione cessante, districtam justitiam faciatis, vel sententiam, quam idem abbas in eos juxta indulgentiam sedis apostolicæ dederit, sublato appellacionis obstaculo firmiter observetis, et usque ad dignam satisfactionem jubeatis ab omnibus observari. . . . .

Datum Laterani, Idibus Decembris pontificatus nostri anno primo.

Cl.

Privilegium pro monasterio S. Petri Massæ montis Neronis.

(Laterani, Dec. 15.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, II, 814.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis MILONI abbati S. Petri Massæ montis Neronis, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Religiosis desideriis, etc. Præfatum monasterium in vestro territorio constitutum et in alodio beati Petri constructum, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communitur. In primis siquidem statuimus, ut ordo monasticus, qui ibi secundum Deum et Beati Benedicti Regulam institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, etc., usque exprimenda vocabulis: In comitatu Corcellano ecclesiam S. Mariæ in Sorripule, ecclesiam S. Andree in Petroniano, ecclesiam S. Christophori in Barbiano; in comitatu Senogallensi ecclesiam S. Bartholomæi cum pertinentiis suis; in comitatu Eugulino ecclesiam S. Agathæ in capite; ecclesiam S. Mariæ in Villano, ecclesiam S. Mariæ in Belforte, ecclesiam S. Sylvestri in Testa cum pertinentiis earum. Ad instar etiam prædecessorum nostrorum felicitis memoriæ Benedicti, atque Joannis Romanorum pontificum confirmamus vobis quidquid infra præscriptos

lues in præsentī indictione septima possidere vide-
mini, et infra hos fines. A primo latere terra Cal-
licensis, a secundo aqua Glaciata, a tertio vallis
Major, a quarto aqua, quæ vocatur Partita, a quinto
terra Major, a sexto terra Lucelana. Neenon conce-
dimus vobis, et confirmamus terram, quæ vestro
monasterio in Massa montis Neronis pertinere vi-
detur, salvo nimirum jure, atque dominio sanctæ
R. E., cui Deo auctore deservivimus, cujus juris
supradicta omnia existunt, consecrationes altarium,
seu basilicarum, ordinationes clericorum qui ad
sacros ordines fuerint promovendi, a quocumque
malueritis episcopo recipietis (siquidem Catholicus
fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ
sedis habuerit, et id vobis absque pravitate impen-
dere voluerit) alioquin quemcumque malueritis an-
tistitem, qui nostra fultus auctoritate, quod pi-
stulatur impendat. Sepulturam quoque loci ipsius
liberam esse sancimus, ut eorum donationi, et ex-
tremæ voluntati, qui illic sepeliri deliberaverint
(salva tamen justitia illarum ecclesiarum, a quibus
mortuorum corpora efferuntur).

Decernimus ergo ut nulli omnino, etc. Si qua igitur,
etc.

Cunctis autem, etc. Amen, amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes tituli Sancti Bacchi presbyter car-
dinalis.

Ego Laborans tituli Sanctæ Mariæ trans Tybe-
rim, tit. Calixti.

Ego Pandolphus presb. card. Basil. XII Apostolo-
rum.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Hierusalem presb.
card.

Ego Bobo tituli Sanctæ Anastasiæ presbyter car-
dinalis.

Ego Alexander tituli Sancti Sylvestri pre-byter
card.

Ego Jacobus diaconus cardinalis S. Mariæ in
Cosmedin.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiani dia-
conus card.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Porticu diac.
card.

Ego Bernardus Sanctæ Mariæ Novæ diaconus
card.

Datum Laterani, per manum Moysi Sanctæ Roma-
næ Ecclesiæ subdiaconi, vicem gerentis Cancellarii,
xviii Kal. Januar. ind. vii, anno Incarnationis Domi-
nicæ 1188, pontificatus vero D. Clementis papæ III
anno primo.

CH.

(Ad preces Petri episcopi omnia privilegia quæ Ro-
mani pontifices Signinæ Ecclesiæ quondam indul-
serant confirmat, ubi inter alia loca hæc præcipue
numerantur castella: Collis Medius, Mattelonicus,
Gabilianus, Plumbinaria, Valmontonus, Lacus ac
mons Fortinius. — Datum Laterani, xiv Kalend.
Jan., ind. vii, anno 1188, pontificatus anno 1. —
Id totum jampridem eidem Petro episcopo Lu-
cius III contulerat amplissimo privilegio, quod

multum facit ad definienda confinia Sig inæ di-
cesis (Vide Patrologiæ tom. CCI, in Lucio III,
sub num. 67).

[UGHELLI, *Italia sacra*, I, 1237.]

CIII.

Capituli ecclesiæ S. Alexandri Bergomatis jura
quædam confirmat.

(Laterani, Dec. 23.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, IV, 472.)

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis
filiis OBERTO Pergam. Eccles. præposito et capitulo
Sancti Alexandri, salutem et apostolicam benedi-
ctionem.

Cum ab apostolica sede, etc. Eapropter, vestris
justis, postulationibus annuentes, ut vobis liceat
ecclesiastica censura compellere presb. qui ordi-
nantur, ad fidelitatem ipsi Ecclesiæ faciendam, si-
cuti per consuetudinem hactenus est obtentum,
quod eam fidelitatem facere debent. Et ab Anastasio
et Adriano prædecessoribus nostris fuit apostolico
munimine confirmatum et statutum ut a susceptis
ordinibus arceantur, si post susceptos ordines eam
statim noluerint exhibere, et illos similiter qui ad
eamdem Ecclesiam venire debent ad missam ma-
jorem in dominicis diebus, et aliis solemnitatibus,
ut accedant, sicut in summorum pontificum Innoc.
et Eugenii sententiâ continetur, et absque contro-
versia hactenus observatum, devotioni vestræ libe-
râ tribuimus auctor. apostol. facultatem.

Datum Laterani, x Kal. Jan., pontific. nostri
an. II.

CIV.

Ecclesiæ SS. Felicis et Regulæ Turicensis protectio-
nem suscipit possessionesque confirmat..

(Laterani.)

[NEUGART, *Cod. diplom. Aleman.*, II, 115.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis
filiis WALTERO præposito ecclesiæ Sanctorum Felicis
et Regulæ Turengiensis, ejusque fratribus, tam præ-
sentibus quam futuris canonice substituendis, in
perpetuum.

Effectum justa postulantibus indulgere et vigor
æquitatis et ordo postulat rationis, præsertim cum
petentium voluntates et pietas adjuvat et veritas non
relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris
D justis postulationibus clementer annuimus, et præ-
dictam sanctorum Felicis et Regulæ ecclesiam, in
qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri
et nostra protectione suscipimus, et præsentis scri-
pti privilegio communimus, statuantes ut quascun-
que possessiones, quæcunque bona, eadem ecclesia
in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in
futurum concessione pontificum, largitione regum
vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis
modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vo-
bis vestrisque successoribus et illibata permaneat.
In quibus hæc propriis duximus exprimenda voca-
bulis:

Locum ipsum, in quo præfata ecclesia sita est,
cum omnibus pertinentiis suis; ecclesiam de Clus-

scannaco cum tertia parte ipsius fundi, et aliis quæ ibidem habetis; ecclesiam de Swanligen cum omni jure quod habetis in ea; decimas villarum Mediolani, Mure, Wittalicon, Henco, et civitatis Turegiensis. Jus etiam quod regulares canonici ecclesiæ S. Martini, quæ in fundo Turegiensis præposituræ consistit, tam in censu quam in decimis et proventibus aliis, vobis annis singulis exhibere tenentur cum omnibus aliis possessionibus vestris, quas juste et pacifice possidetis, vobis et per vos ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus. Libertates quoque et communitates, nec non rationabiles et antiquas consuetudines, tam ab ecclesiasticis quam mundanis personis ecclesiæ vestræ concessas et hactenus observatas, ratas habemus, easque futuris temporibus illibatas manere sancimus. Auctoritate quoque apostolica prohibemus ne quis in vos, vel ecclesiam vestram excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententiam sine manifesta et rationabili causa promulget, seu novas et indebitas exactiones vobis vel hominibus vestris imponat, nec advocatus ecclesiæ vestræ curtes vestras aliquatenus intret, nisi de assensu vestro, vel a vobis fuerit invitatus. Obcunte vero te, nunc ejusdem loci præposito, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communiter vel fratrum major pars consilii sanioris, sicut hactenus observatum est, secundum Deum provide rint eligendum. Nec aliquis in eadem Ecclesia vestra nisi canonicus, qui a vobis eligi debeat, instituat plebanus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus et commodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi justitia. Si qua igitur, etc.

Datum Laterani, per manum Moysi Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vices agentis cancellarii, III Kal. . . . indictione sexta, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis D papæ anno I.

CV.

Isaaco imperatori Constantinopolitano scribit: edicto suo principes suos excitatos esse contra Saladinum; præcipuos fuisse: Fridericum, alterum imperatorem, Philippum Francorum regem, Richardum Angliæ et Othonem Burgundiæ; Guillelmum regem Siciliæ, pacato a piratis mari, annonam ex Sicilia et Apulia profecturis ministrasse; Frisones quoque et Danos triremes quinquaginta et duodecim Flandrenses armasse, qui transeuntes in Mauritaniam et ad Africæ littora flectentes, Saracenos magnis incommodis affligerint et Sylvinam urbem vi captam diripuerint; regem Hungarum Vene-

tis pacem delisse; rogat ut hoc bellum instauratum quibuscumque modis poterit juvet. »
[Vide REUSNERI *Etist. Turc.*, p. 16.]

—
ANNO 1189.

CVI.

Monasterium S. Salvii Florentinum tuendum suscipit et ejus bona ac jura confirmat.

(Laterani, Jan. 2.)

[LAMI, *Eccl. Florent. Monum.*, II, 995.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis GILBERTO abbati monasterii Sancti Salvii, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

B Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes ut, quascunque possessiones, quæcunque bona.... idem monasterium impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futuro justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. Prædecessorum vero nostrorum felicitis memoriæ Urbani, Gregorii, Innocentii et Alexandri Romanorum pontificum vestigiis inhærentes statuimus, ut nulli archiepiscopo, sive episcopo, aut alicui prælato ecclesiastico, sive sæculari, excepta Vallumbrosana congregatione, aliquod super ecclesia vestra dominium liceat obtinere, sicut ab eisdem prædecessoribus nostris fuisse noscitur institutum. Præterea, sicut capella S. Nicolai de Casa Arsa ad vestrum jus pertinet, ab omni jugo totius dominationis episcopi, et plebani, hactenus immunis noscitur existisse, ita et de cætero eam immunem decernimus permanere. Illud etiam jus quod in hospitali de Capraria hactenus habuistis, vobis nihilominus confirmamus. Ecclesiam quoque Sancti Jacobi sitam in civitate Florentina a bonæ recordationis Julio quoddam ejusdem civitatis episcopo de consensu capituli Florentini, Ecclesiæ vestræ concessam cum sepultura et parochia ejus, cum limitibus certis, qui in chartula, quam idem episcopus de illa vobis et ecclesiæ Sancti Silvi donatione tradidit, leguntur expresse, ad instar felicitis memoriæ Urbani prædecessoris nostri, monasterio vestro duximus confirmandum. Libertates præterea, immunitates antiquas, et rationabiles consuetudines, vobis et monasterio vestro collatas, sicut hactenus observatæ sunt, ratas habemus easque perpetuis temporibus illibatas, manere sancimus.

Liceat quoque vobis clericos vel laicos e sæculo fugientes, liberos et absolutos in monasterio vestro

recipere, et eos sine contradictione aliqua retinere; ac eos, cum fuerit necesse, in causis vestri monasterii ad testificandum adducere. Prohibemus siquidem ne aliquis post factam in eodem loco professionem, nisi arctioris religionis obtentu, sine abbatis licentia, præsumat discedere, et discedentem nullus audeat retinere. Inhibemus insuper ne monachos aut conversos, eidem monasterio dare vel auferre, sine consensu abbatis et capituli, quilibet audeat; vel novas aut indebitas exactiones jam dicto monasterio, vel ecclesiis aut hominibus vestris imponere. Ad hoc auctoritate apostolica interdiximus, ne quis in vos, vel monasterium, aut abbatem ipsius, sive clericos vestros, excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam absque manifesta et rationabili causa promulget. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promovendi, a diocesano suscipietis episcopo, siquidem Catholicus fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea gratis et absque pravitate voluerit exhibere; alioquin ad quemcunque malueritis recurreret antistitem, qui nostra fretus auctoritate vobis quod postulatur indulgeat. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse concedimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic deliberaverint sepeliri, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen canonica iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Sane laborum vestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas præsumat exigere. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, seu quolibet successorum tuorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam, providerint eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino nominum fas sit supradictum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablata retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia illibata et integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ego Joannes presb. card. tit. S. Marci.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Pandulfus presb. card. Basilicæ XII Apostolorum.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Hierusalem presb. card.

Ego Petrus tit. S. Laurentii in Damaso presb. card.

Ego Hyacinthus diac. card. Sanctæ Mariæ in Cosmidin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. card.

Ego Joannes S. Theodori diac. card.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquino diac. card.

Datum Laterani per manus Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi et vicem gerentis cancellarii, 17 Nonas Januarii, Incarnationis Dominicæ anno 1189, indictione VII, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno secundo.

CVII.

Universis clericis per Norvegiam constitutis interdicit, ne quis eorum, nisi forte ut tribuat penitentiam et sacramenta ecclesiastica morientibus et prava opera dissuadeat, in expeditionem ire præsumat; alioquin fore, ut ea, quam archiepiscopus Nidrosiensis in eos protulerit, sententia a sese confirmetur.

(Laterani, Jan. 28.)

[THORKELIN, *Diplom. Arna-Magn.*, II, 11.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis universis clericis per Norvegiam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum arma clericorum, juxta sacræ Scripturæ testimonium, orationes et lacrymæ judicentur, periculosum est vobis et professioni vestræ penitus inimicum, bellis vos carnalibus immiscere, qui debetis etiam a curis sæcularibus abstinere, juxta illud Apostoli: « Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, etc. » Inde est quod universitati vestræ auctoritate apostolica prohibemus, ne quis vestrum nisi forte ut tribuat penitentiam et sacramenta ecclesiastica morientibus, et prava opera dissuadeat, in expeditionem ire, aliqua temeritate præsumat. Alioquin sententiam quam propter hoc venerabilis frater noster Nidrosiensis archiepiscopus in vos tulerit, nos auctoritate Domino ratam habebimus, et mandabimus inviolabiliter observandam.

Datum Laterani, v Kal. Februarii, pontificatus nostri anno secundo.

CVIII.

Ad sorores ecclesiæ Langenhorstensis.

(Laterani, Febr. 10.)

[NIESERT, *Munster. Urkundens.*, IV, 219.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus monialibus ecclesiæ de Langenhorst, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ab apostolica sede petuntur quæ tutelam ecclesiarum respiciunt et profectum, animo nos decet libenti concedere, et juxta petentium voluntatem consentaneam rationi, affectu prosequente complere. Significavit quidam nobis dilectus filius Franco vicedominus Monasteriensis ecclesiæ, quod cum quædam hæreditas ad eum fuisset jure hære-

ditario devoluta, pro salute animæ suæ in honorem Sancti Joannis Baptistæ in proprio fundo suo monasterium vestrum construxit. Et quia quam plures ecclesias in partibus illis videbat advocatorum importunitate gravari in vestra ecclesia statuit, ut eligendi advocatum facultatem liberam habeatis hoc modo. Quod si idem electus fuerit importunus, potestatem liberam habeatis alium eligendi, nec in eo officio filius primi hæreditario jure succedat.

Nos itaque ejusdem vicedomini justis postulacionibus annuentes, ordinationem illam sicut rationabiliter facta est, auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare præsumperit indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, iv Idus Februarii, pontificatus nostri anno secundo.

CIX.

B[aldvino], archiepiscopo Cantuariensi, eadem quæ supra scribit, nisi quod non Radulphum sed Joannem, tit. S. Marci presbyterum cardinalem apostolicæ sedis legatum, nuntiat præcepta sua perficienda curaturum..

(Laterani, Mart. 12.)

[*Gervasii Imaginat.*, ap. TWYSDEN *H. A. Scr.*, I, 1322.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri B. Cantuariensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Quanto in Ecclesia Dei scientiæ munere et religionis præemines honestate, dignitatisque apicem in partibus Anglicanis obtines ampliolem, tanto decet charitatem tuam vigilantiori studio a subjectorum injuriis vel oppressionibus temperare, et his postpositis quæ justitiæ pulchritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis exstinguunt, obedientiam et reverentiam debitam majoribus exhibere. Unde non sine causa miramur quod, sicut proponitur, post appellacionem ad sedem apostolicam factam, et bonæ memoriæ prædecessoris nostri Urbani prohibitionem, adeo circa novæ capellæ constructionem et alia multa manus tuas in Ecclesiæ tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nil eis de interpositæ appellacionis remedio accessisse, prout ratio juris expostulat æstimetur, nec tu honori sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris tuæ videaris, prout oportuit detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum Deo possumus deferendi, et personam tuam in omnibus quæ ex officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen eorumdem fratrum presuras pariter et clamores, cum bona conscientia præterire, clausis oculis nec possumus, nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta mandamus et districte præcipimus, quatenus, omni contradictione et occasione postposita, eo etiam non obstante, si te ab-

esse contigerit ab ecclesia tua, quidquid post appellacionem ad sedem apostolicam factam, vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere capellæ actum est non differas demoliri, revocans et deducens prorsus in irritum quidquid de instituendis canonicis et aliis circa capellam factum est et perperam innovatum. Eos etiam qui post inhibitionem sæpe dicti prædecessoris nostri in capella ipsa divina officia celebrare præsumperunt, donec condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio et beneficio habeas interdictos. Ministros conventus quos post appellacionem interpositam amovisti, quos et idem prædecessor noster restituit, habeas restitutos, et eos quos pariter post appellacionem interpositam excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nihilominus absolutos; et universa quæ post appellacionem ipsam in eorum gravamen attentata sunt, in invasione videlicet villarum et possessionum suarum, reddituum quoque et aliorum quæ ante appellacionem habuerant, et ablacione similiter aliarum rerum in statum pristinum, appellacione et contradictione cessante, reducas.

Ad hæc quia secundum formam juris post appellacionem nil est innovandum, volumus et præcipimus ut, pendente judicio, in eorumdem fratrum detrimentum circa statum monasterii nihil omnino satagas immutare. Nihilominus præcipiendo mandantes, ut omnia quæ ipsis monachis post appellacionem vel ante absque juris ordine illicite abstulisti, in exeniis, ecclesiis, villis, possessionibus, redditibus, seu rebus aliis, cum congrua recompensatione fructuum postea illicite perceptorum, et libertatibus et administratione competenti et libera, infra quadraginta dies post harum receptionem litterarum restituere non moreris.

Ipsis quoque monachis præcipienda mandamus, ut si aliqua contra jus tuum et honorem præsumperunt, satisfactionem tibi appellacione remota exhibeant competentem. Quia vero. Prior ipsius monasterii in prosecutione negotii concessit in fata, nolumus et præcipiendo mandamus, ut institutione Prioris contra privilegia sedis apostolicæ vel Regulam beati Benedicti atque rationabilem consuetudinem monasterii hactenus observatam non procedas, et si feceris, appellacione remota non differas revocare, nullis litteris obstantibus in præjudicium juris eorum a sede apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio nostro Joanni titulo Sancti Marci presbytero cardinali, apostolicæ sedis legato, dedimus in mandatis, ut apostolica auctoritate te et omnes contradictores et monachos ipsos, si rebelles extiterint, ad hæc remoto appellacionis obstaculo ecclesiastica districtione compellat, et eos quos ad veritatem plenius indagandam scierit nominari, quod gratia et timore postpositis testimonium perhibeant veritati, simili censura cogere non postponat.

Datum Laterani, iv Idus Martii, pontificatus nostri anno secundo.

CX.

Monasterium Murense in protectionem S. Petri recipit omniaque privilegia ab Alexandro papa etiam data confirmat novaque superaddit.

(Laterani, Mart. 13.)

[HERGOTT, *Genealog. diplom. gen. Habsb.*, II, 202.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ANSELMO, abbati monasterii S. Martini Murenensis ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Illis qui, postpositis sæcularibus desideriis venerunt in religionis habitu debitam Domino servitum dependere, propensius apostolicum debet esse suffragium, ne cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulacionibus clementer annuimus et præfatum monasterium, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et ad instar felicitis recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri, presentis scripti privilegio communimus; inprimis siquidem statuantes ut ordo monasticus, qui secundum Deum et B. Benedicti Regulam in eodem monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et illibata permanent. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ecclesiam Buoches, ecclesiam Stannes, ecclesiam Gersowo, ecclesiam Riske, ecclesiam Chussenacho, ecclesiam Agetiswilare, ecclesiam Telleuwilare, ecclesiam Rordorf, ecclesiam Egenwilare, ecclesiam Stallenchon, ecclesiam Gorelinchon, ecclesiam Urtinchon; quintam partem decimarum in ecclesia Stallenchon; duodecimam partem decimarum in ecclesia Reinfriwile; vicesimam partem decimarum in ecclesia Surse; prædium Gersogo cum pertinentiis suis; prædium Spreitenbach, quo redduntur vobis septem hircinæ pelles; prædium Buoches cum pertinentiis suis; prædium Chussenacho cum pertinentiis suis, prædium Gangolfeswile, prædium Trespach. In Waltrat novem mansos; prædium Alinchon cum pertinentiis suis; prædium Vicwile cum pertinentiis suis, prædium Guntvillum, prædium Gopenowo cum pertinentiis suis; prædium Chalpac, prædium Wilperc, prædium Cholombrowo, prædium Columhare, prædium Chutingen, prædium Tintinkon, prædium Hechilingen, prædium Totinkon, prædium Tulleheim, prædium Rainfriwile, prædium Rotwile cum pertinentiis suis; prædium Bellenchon cum pertinentiis suis; prædium Urdorf, prædium Spreitenbach, prædium Tellinchon, prædium Winchele, prædium Escher-

A wile, prædium Boranwile, prædium Holunstraze, prædium Tegerano, prædium Otwizingen, prædium Hagenbuoehon, prædium Ratolfesperc; prædium Wirteswile, prædium Lennes, prædium Renferswile, prædium Boswile cum pertinentiis suis; prædium Ruti, prædium Woloswile, prædium Maswandom, prædium Gamelinchon, prædium Pensiwile, prædium Ipinchon, prædium Selenburon, prædium Tennenwile, prædium Schinsenacho, prædium Bozeberch, prædium Sizinchon; parochialem ecclesiam cum tribus capellis Hermoteswile Pozwilo, Wolon, sicut prædicta ecclesia et capellæ victui et vestitui vestro sunt rationabiliter deputatæ, sic vos in eas in præsentiarum habere concedimus, et auctoritate apostolica confirmamus. Insuper etiam auctoritate presentium indulgemus ut, si advocatus vester advocatiæ jura transgredias, in vos et in monasterium vestrum, aut in ea quæ ad monasterium ipsum pertinent, exactiones indebitas exercuerit, et alias se gravem vobis et inutilem exhibuerit, nisi commonitus resipuerit, liceat, vobis alium advocatum eligere natu majorem de castro Abespure, per quem jura ipsius monasterii melius illibata a malefactorum rapinis et violentiis defendantur. Ipse etiam advocatus nullo modo quidquam de rebus monasterii, sive in fundis, sive in mancipiis, sive de ipsa advocatiæ cuiquam præstare audeat. Sepulcrum quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotionis et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salva tamen justitia ecclesiarum illarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis et interdictis, suppressa voce divina officia celebrare. Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Benedicti Regulam, providerint eligendum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra et illibata permaneant eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et in ecclesiis vestris parochialibus diocesanorum episcoporum canonica justitia. Ad indicium autem hujus a sede apostolica perceptæ protectionis, aureum unum nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvatis

Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisque persona, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes presbyter cardinalis tit. Sancti Marci. A
Ego Albertus presbyter cardinalis tit. Sanctæ Cru-
cis in Jerusalem.

Ego Alexius presbyter cardinalis tit. S. Su-
sannæ.

Ego Jac. diaconus cardinalis S. Mariæ in Cosmidin.
Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiani
diaconus cardinalis.

Ego Gerardus S. Adriani diac. card.

Datum Laterani per manum Moysi, sanctæ
Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis can-
cellarii, III Idus Martii, indictione VII, Incarnationis
Dominicæ anno 1188 (8), pontificatus vero domni
Clementis papæ III anno II.

CXI.

*Monasterii Sanctæ Mariæ Esromensis protectionem
suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.*

(Laterani, Mart. 16.)

[THORKELIN, *Diplom. Arna-Magn.*, I, 277.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis
filiis abbati Sanctæ Mariæ de Esrom, ejusque fra-
tribus tam præsentibus quam futuris regularem
vitam professis, in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum con-
venit adesse præsidium, ne forte cujuslibet teme-
ritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut
robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Ea-
propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postu-
lationibus clementer annuimus, et præfatum mo-
nasterium Sanctæ Mariæ de Esrom, in quo divino
estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra
protectione suscipimus, et præsentis scripti privi-
legio communitus. Inprimis siquidem statuentes,
ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati
Benedicti Regulam atque institutionem Cisterciensium
fratrum institutus esse dignoscitur, perpetuis
ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præ-
terea quascunque possessiones, quæcunque bona
idem monasterium in præsentiarum juste et canonice
possidet, aut in futurum concessione pontificum,
largitione regum vel principum, oblatione fidelium,
seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit
adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et
hæreditatibus permaneat. In quibus hæc propriis duximus
exprimenda vocabulis:

Locum ipsum, in quo præfatum monasterium
situm est, cum omnibus adjacentiis et pertinentiis
suis; claustrum ipsum de Hesram cum silvis, pratis,
molendinis piscariis, et omnibus pertinentiis
suis. Widlingruth, Hafreholm, Byrgisholm, Sande,
Fumathorp, Stenholt; domos Sancti Martini Hiar-
netorp, Cracadal, Mothorp in Hållandia et Glum-
sivig cum villis, pratis, silvis et reliquis ap-
pendiciis suis.

Sane laborum vestrorum quos propriis manibus
vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestro-

(8) Substitute an. 1189, et concordat chronologia.

(8') *Supple: vobis liceat alium quemcunque volue-*

rum animalium, nullus a vobis decimas exigere
vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis cle-
ricos vel laicos e sæculo fugientes liberos et abso-
lutos ad conversionem recipere, et eos absque
contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper
ne ulli fratrum vestrorum, post factam in eodem
loco professionem, fas sit de ipso sine licentia sui
abbatis discedere; discedentem vero sive commu-
nium litterarum cautione nullus audeat retinere.
Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in
posterum sollicitudine providere volentes, aucto-
ritate apostolica prohibemus, ne quis infra clau-
suras locorum seu grangiarum vestrarum furtum
rapinave committere; ignem apponere, hominem
capere vel interficere audeat, seu aliquam violentiam
exercere.

Insuper etiam apostolica auctoritate sancimus
ut, quemadmodum a prædecessoribus nostris sta-
tutum est, nullus episcopus, neque aliqua persona
ad synodos vel conventus forenses vos ire com-
pellat. Sed nec ad domos vestras causa ordines
celebrandi, chrisma conficiendi, causas tractandi
vel aliquos conventus publicos convocandi, quis-
quam, vobis invitis, præsumat accedere. Sancimus
etiam ut, si episcopus, in cujus parochia domus
vestra fundata est, tertio per intervalla temporum,
cum humilitate qua convenit requisitus, substitutum
abbatem benedicere forte noluerit, (8') proprios
novitios benedicere, et alia quæ ad officium suum
pertinent exercere, donec idem episcopus duritiam
suam recogitet, et benedicendum abbati benedicere
non recuset. Sane si episcopi aliquid a vobis, præter
obedientiam debitam, vel principes terræ contra
libertatem ordinis a prædecessoribus nostris et a
nobis indultam expetierint, liberum sit vobis aucto-
ritate apostolica denegare quod petitur, ne occa-
sione ista prædictus ordo, qui hactenus liber ex-
stitit, humanæ servitutis laqueo vinciat: illud
adjicientes, ut nullus episcopus regularem abbatis
vestri electionem impediat, aut de instituendo vel
removendo, seu deponendo eo qui pro tempore
fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis et aucto-
ritatem privilegiorum vestrorum se nullatenus in-
tromittat. Quod si episcopi aliquam propter hoc in
ecclesias vestras vel personas sententiam promul-
gaverint, eandem sententiam, tanquam contra
apostolicæ sedis indulta prolatam, statuimus irri-
tandam. Cum vero propriorum episcoporum copiam
non potestis habere, si aliquem episcopum per vos
transire contigerit, de quo plenam notitiam habeatis,
ab illo et vicinis episcopis, cum diocesana sedes
vacaverit, benedictiones vasorum, vestium, mona-
chorum ordinationes, et altarium consecrationes
recipere valeatis; sic tamen ut propriis episcopis
ex hoc in posterum nullum præjudicium generetur.

Auctoritate quoque apostolica interdiximus ne

*ritis adire antistitem qui, nostra fretus auctoritate,
possit proprios novitios, etc.*

quis vicinos vel mercenarios viros, pro eo quod vos ad laborandum adjuverint, in illis diebus in quibus laboratis et alii feriantur, ut aliqua occasione eorum quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros, pro eo quod aliqua beneficia de proprio vobis aut obsequio ex charitate præstiterint, interdicerè, aut vinculo anathematis audeat innodare. Quod si quis aliquem de familia vestra, donec in famulatu vestro permanserit, propter detentionem decimarum, vel alius quis, a sede apostolica ordini vestro concessum, excommunicationis vel interdicti sententiam promulgaverit, liceat vobis eos metu mortis absolvere, et si eorum presbyteri humiliter requisiti, id efficere forte noluerint, vel malitiose distulerint, ipsis ecclesiastica sacramenta conferre. Licet quoque vobis in monachos vel conversos vestros, qui de claustris vestris sine licentia abbatis sui exierint, si forte vobis invitatis aliquis eos retinere præsumpserit, sententiam regularem ex nostra auctoritate proferre.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salva sedis apostolicæ auctoritate. Si quæ igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Joannes Sanctæ Mariæ presb. card.

Ego Pandulfus presb. card. basilicæ XII Apostolorum.

Ego Albrand tit. S. Crucis in Jerusalem presb. card.

Ego Bobo tit. S. Anastasiæ presb. card.

Ego Alexander presb. card. tit....

Ego Petrus tit. S. Laurentii in Damaso presb. card.

Ego Jacobus diac. card. S. Mariæ in Cosmidin.

Ego Gratianus SS Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gerardus S. Adriani diac. card.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquino diac. card. D

Datum Laterani per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, xvii Kal. Aprilis, indictione vii, Incarnationis Dominicæ anno 1188, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno secundo.

CXII.

Priori et fratribus Frontis-Avellanæ concedit, ut monasterii S. Victoris statum corrigant.

(Laterani, Mart. 16.)

[MITTARELLI, *Annal. Camaldul.*, IV, App., p. 179.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis... priori et fratribus Fontis-Avellanæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a sede apostolica fuerunt postulata quæ ad

A religionis pertinent honestatem et pacem Ecclesiarum respiciunt et profectum, animo nos decet libenti concedere et effectu prosequente complere. Eapropter, vestris postulationibus annuentes, ut monasterium Sancti Victoris cum pertinentiis suis ad vos pertinens, quod in temporalibus et in spiritualibus est plurimum deformatum, et expedit ut reeducatur in statum vestra sollicitudine meliorem, licitum sit vobis, sicut ad vos pertinet, specialiter disponere, et, salva sedis apostolicæ auctoritate et canonica justitia diocesanis episcopi, regulariter ordinare, auctoritate apostolica indulgemus. Nulli ergo, etc. Si quis, etc.

Datum Laterani, xvii Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno secundo.

CXIII.

Geraldo priori et fratribus Grandimontensibus significat, se Joanni presbytero cardinali tit. S. Marci, apostolicæ sedis legato, dedisse mandatum, ut Stephanum ordinis Grandimontensis institutorem sanctis ascriptum esse palam faceret.

(Laterani, Mart. 21.)

[Acta SS. Febr. t. III, 204.]

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis GERALDO priori et fratribus Grandimontis, salutem et apostolicam benedictionem.

Ideo sacrosanctam Romanam Ecclesiam redemptor noster caput omnium esse voluit et magistram, ut ad ejus dispositionem et nutum, divina gratia præeunte, quæ ubicunque a fidelibus gerenda sunt ordinentur, et errata in melius corrigantur, et ad ejus consilium in ambiguis recurratur; quod ipsa statuerit nemini, quantumcunque de suis meritis gloriatur, liceat immutare. Ne, si forte promiscua daretur universis licentia, quæcunque sibi secundum voluntatem propriam occurrerent, perpetrandi confusa libertas, cum secundum personarum diversitatem vota dissentiant, in aliorum aliquando scandalum, sine justis discretione libraminis, commendanda supprimeret, et minus digna laudibus immeritis celebraret. Inde siquidem fuit quod bonæ memoriæ prædecessor noster Urbanus, audita fama religionis, et vitæ commendabilis puritate, qua sanctæ recordationis Stephanus Grandimontensis ordinis institutor emicuit, quantis etiam miraculorum testimoniis omnipotens Deus ipsius voluit mundo merita declarare, legatis, quos ad partes illas direxit pro quibusdam negotiis Ecclesiæ tractandis, plenam circa hæc investigationem committere voluit, ut et ipsorum cæterorumque virorum, quibus sine dubitatione fides esset adhibenda, testimonio, ad id agendum consulto procederent, quod et fidelium commodis et ipsius sancti viri honori, qui hactenus velut in sterquilinio gemma latuerat, congrue videretur.

Nos etiam et testimonio clarissimi filii nostri Henrici, illustris Anglorum regis, nec non venerabilium fratrum nostrorum, Guillelmi Remensis S. Sabini presbyteri cardinalis, Bartholomæi Turonensis, et Helicæ Burdegalensis archiepiscoporum et Seibrandi

Lemovicensis episcopi, et dilectorum Bobardi tunc S. Angeli et Octaviani SS. Sergii et Bacchi diaconorum cardinalium, qui in partibus illis functi sunt legationis officio, et aliorum multorum episcoporum plenius instructi de vita, meritis et conversatione, qua supradictus vir sanctus asseritur floruisse, et quod multimodis miraculorum indicis divina voluit pietas eum illustrare, hujus executionem negotii dilecti filii nostri Joannis S. Marci presbyteri cardinalis, apostolicæ sedis legati, duximus arbitrii committendam, per apostolica illi scripta mandantes, ut ad locum vestrum accedens, et convocatis adjacentium illarum partium episcopis, cæterisque viris religiosus, ipsum inter sanctos, auctoritate qua fungimur, nos denuntiet ascripsisse; deinceps in sanctorum catalogo numerandum, et per ipsius merita Redemptoris suffragia decrevisse cum reliquorum sanctorum interventionibus postulanda.

Datum Laterani, XII Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno secundo.

CXIV.

Ecclesiæ Sancti Petri Duacensis protectionem suscipit, bonaque confirmat.

(Laterani, Mart. 31.)

[MIRÆI *Opp. dipl.*, III, 356.]

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis præposito ecclesiæ S. Petri Duacensis, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris canonicè substituendis, in perpetuam memoriam.

Effectum justa postulantis indulgere et vigor postulat æqualitatis et ordo exigit rationis; præsertim quando petentium voluntatem et pietas adjuvat et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Petri Duacensis, in qua divino estis obsequio mancipati, ad iustarum felicitatis recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonicè possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ex dono Roberti quondam Atrebatensis episcopi, altare de Marcha Gotranni, ad usus canonicorum inibi Deo servientium, salvo in omnibus jure Atrebatensis episcopi et ministrorum ejus. Ex dono ejusdem altare Sanctæ Rictrudis de Wasiers, cum dotibus suis, ad usus eorundem, ita liberum et absolutum sicut ipse vobis concessit; salvis in omnibus redditibus episcopi et consuetudinibus archidiaconi et ministrorum ejus. Presbytero vero illius loci, defuncto seu rationabiliter inde remoto, vestrum erit alienum providere idoneum presbyterum et Atrebatensi episcopo præsentare; cui obedientiam promit-

tat. Omnes decimas parochiæ vestræ et omnes oblationes, quas Gerardus Cameracensis quondam episcopus ad usus canonicorum ecclesiæ vestræ concessit, dum adhuc Cameracensis et Atrebatensis episcopatus conjuncti essent; ea scilicet conditione, ut ecclesiam vestram et res ejus nulla unquam regat laicalis persona, sed solummodo ei provideat præpositus, qui clericus sit, et in præbendis locandis curam agens, et in cæteris rebus ipsius ecclesiæ ordinandis. Liberam quoque et ab omnibus obsoniis omnique censuali respectu absolutam manere volumus, sicut idem episcopus statuit; salva tamen, sicut in aliis abbatibus, Atrebatensis episcopi justitia. Ex dono memorati Roberti, quondam Atrebatensis episcopi, altaria et ecclesias Sancti Martini de Sin et Sancti Remigii de Marcha cum dotibus et appendiciis suis, ad usus canonicorum ibidem Deo servientium, remota per eundem episcopum omni venalitate et turpis lucri exactione, ita libere jure perpetuo possidenda, sicut ea vobis rationabiliter concessit; salvis in omnibus cathedralicis redditibus episcopi et consuetudinibus archidiaconi.

De quolibet locorum prædictorum presbytero defuncto sive rationabiliter inde remoto, alium idoneum presbyterum Atrebatensi episcopo præsententis, cui obedientiam promittat, et sic in populo curam gerendam de manu episcopi gratis accipiat. Aliqui tamen vestrum singulis annis Atrebatensi synodo studeant interesse, nisi forte benevolentia episcopi fuerint relaxati. Duas capellas Beatæ Mariæ, quarum una est in suburbio Duacensi, et altera extra suburbium, quam Dulcetius fecit fieri liberam et absolutam, sicut ecclesia vestra eas hactenus rationabiliter noscitur possedisse. Presbytero vero loci illius defuncto sive rationabiliter inde remoto, alium idoneum presbyterum ibi providebitis. De præbendis quoque mutandis quæ de bonis Roberti præpositi, Simonis et Gerardi in ecclesia vestra sunt institutæ, quorumlibet laicorum assensus contra ipsius ecclesiæ consuetudinem nullatenus admittatur. Capellam Sancti Nicolai in parochia de Sin, et alteram Capellam Sancti Nicolai quæ est in parochia Sancti Petri Duacensi extra posternam, ad eorum usus et consuetudines ad quos pie constructæ noscuntur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salva sedis apostolicæ auctoritate, et diocæsani episcopi canonica justitia.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti.

Ego Pandolphus presb. card. basilicæ XII Apostolorum.

Ego Albinus tit. S. Crucis in Jerusalem presb. A
card.

Ego Robertus presb. cardinalis tit. S. Anastasiae.

Ego Petrus tit. S. Laurentii in Damaso presb.
card.

Ego Jacobus diac. card. Sanctæ Mariæ in Cosmidin.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac.
card.

Ego Gerardus S. Adriani diac. card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquiro diac. cardinalis.

Datum Laterani per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, 11 Kalendas Aprilis, indictione vii, Incarnationis Dominicæ anno 1189, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno secundo.

CXV.

[Pistori] *episcopo Vicentino mandat, cognoscat, num sorores S. Christinæ, destructa ecclesia, aliam intra civitatem Tarvisinam, adversante episcopo ædificent. Moniales coerceat.*

(Laterani, April. 15.)

[MITTARELLI, *Annal. Camaldul.*, IV, Append., 176.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri ... Vicentino episcopo salutem et apostolicam benedictionem.

Dilectis illis nostris decano et canonicis Tarvisinis significantibus, intelleximus quod venerabilis frater noster Conradus eorum episcopus, ad preces felicitis recordationis Urbani papæ prædecessoris nostri, quibusdam monialibus ordinem Camaldulensem professis, locum quemdam extra murum civitatis concessit, in quo ad honorem Dei et memoriam beatæ Christinæ ecclesiam fabricarunt, in qua idem episcopus divina officia sæpius celebravit, et per eum eidem loco beneficia plurima sunt collata: Cæterum earum abbatissa de præsentis vita subtracta, et a sororibus ibidem sepulta, eadem moniales præscriptam ecclesiam destruxerunt, et præscripta abbatissa exhumata eam intra muros civitatis in eorum parochia, sine ipsarum et episcopi diocæsani consensu, in loco minus idoneo tumularunt; ecclesiam ibidem, sicut dicitur, erigentes, et non attendentes quod nullus, sine illorum et episcopi diocæsani assensu, salvis Ecclesiæ Romanæ privilegiis, in eorum parochia valeat ecclesiam fabricare. Quia igitur, si verum est quod asseritur, tantæ præsumptionis audacia non est sine correctione debita relinquenda, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus inquiras super his sollicitus veritatem, et quod a prædictis monialibus noveris esse præsumptum, auctoritate nostra, cessante appellatione, corrigas et emendes.

Datum Laterani, xvii Kalendas Maii, pontificatus nostri anno secundo.

CXVI.

Ecclesiam Senensem tuendam suscipit ejusque bona et privilegia confirmat.

(Laterani, April. 20.)

[LAMI, *Ecclesiæ Florent. Monum.*, IV, 9.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Bono Senensi episcopo ejusque successoribus.

In eminenti sedis apostolicæ specula, licet immeriti, disponente Domino, constituti, fratres nostros, tam propinquos quam longe positos, fraterna tene-mur charitate diligere, et Ecclesiis, in quibus Domino militare noscuntur, suam dignitatem et justitiam conservare. Quapropter, venerabilis in Christo frater, Bone episcope, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam Ecclesiam, in qua, Deo auctore, præesse dignosceris, prædecessorum nostrorum felicitis mem. Cælestini, Eugenii Anastasii, Adriani et Alexandri Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus: statuentes ut ecclesiæ, xenodochia, et castella, cum omnibus bonis et possessionibus, quæ in præsentiarum juste Ecclesia tibi commissa et legitime possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Baptismales siquidem ecclesias, cum prioratibus earum, atque capellis, quæ ad jurisdictionem Ecclesiæ tibi commissæ pertinere noscuntur, plebem videlicet S. Agnetis cum omnibus pertinentiis suis, plebem de Liliano, plebem de Larnano, plebem de Sciarà, plebem S. Andreae de Bozzone, plebem S. Martini in Grania cum omni jure quod habet in eodem castello et in Villania; plebem S. Christinæ de Liciniano, plebem de S. Perena, plebem S. Nazarii, plebem de Saturniano cum omni jure quod habet in ecclesia S. Mariæ, quæ est in burgo Sancti Quirici in Osenna, et in circum adjacentibus locis, plebem de Oppiano, plebem de Aucaiano, plebem de monte Condano, plebem S. Georgii in Valona, plebem S. Valentini, plebem de Copiano, plebem S. Innocentiæ, plebem de Carli et Murlo, plebem de Crocola, plebem S. Christianæ in Caio, plebem de Montaleino, ecclesiam S. Mariæ de burgo Sancti Quirici, Carcianum etiam, quod specialiter ad tuam gubernationem, et providentiam, dominationem et pertinentiam pertinet, titulum S. Angeli de Tressa, plebem de Corsiano, plebem de Ricensa, plebem de Ruscia, plebem de Pentolina, plebem de Sovicille, plebem de Fogliano, plebem S. Justi de Casciano, plebem de Marmorala cum omnibus rebus et pertinentiis earum, castellum de Pordano, castellum de Pogna, castellum de Mentido, castellum de Furcole, castellum de Sovicille, castellum de Murlo, castellum de Crevole cum arce.

nomini ejusdem, castellum de Monteciano cum A curte sua, et omnibus earum pertinentiis, quod habet in castello Sylvulæ, quod habet in monte Piscino, et in Vallerano, medietatem de Silva, et lacum de Verrano, medietatem de lacu, et palude de Falano; quintam partem de Aquatico, quartam partem decimarum, et oblationum in ecclesiis ad jus Senensis Ecclesiæ pertinentibus; quintam partem de Montacutulo, qui est super fluvium de Rosia, tertiam partem de castello et curte de Radi in episcopatu Volaterrano, quartam partem de castello et curte de Valle Aspero in episcopatu Massano, cum omnibus pertinentiis partium supradictarum; castella quoque et possessiones, quæ a Traduto filio Bernardi comitis, tam in comitatu Senensi quam Volaterrano, Florentino, et Fæsulano, Senensi Ecclesiæ concessæ sunt; illud quod dedit Adolasia de Bibiano, quod Rugettus filius Bernardi dedit in paterno fundo, quod habet de hæreditate Rolandini Longobardi; possessiones, quas habet in comitatu castelli Felicitatis; quod habet in castello de Strove, et in Castillione; castella, et possessiones omnes, quas tu, vel alius per te tenet, in comitatu Senensi, Volaterrano, Florentino, Fesulano, et Aretino. Ordinationes etiam ecclesiarum, quæ sunt in tua jurisdictione constitutæ, sicut prædecessores tui habuerunt eas, et tu ipsas hactenus habuisti, devotioni tuæ auctoritate apostolica confirmamus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus C possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integre conserventur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva nimirum per omnia apostolicæ sedis auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei, et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. D Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Laborans presb. card. S. Mariæ trans Tiberim ecclesiæ Calixti.

Ego Pandulphus basilicæ Duodecim Apostolorum presb. card.

Ego Albinus ecclesiæ Sanctæ Crucis in Hierusalem presb. card.

Ego Bobo ecclesiæ S. Anastasiæ presb. cardinalis.

Ego Petrus ecclesiæ S. Laurentii in Damaso presb. card.

Ego Jacobus diaconus card. S. Mariæ in Cosmedin.

Ego Gratianus, SS. Cosmæ et Damiani diac. card.

Ego Gerardus S. Adriani diac. card.

Ego Octavianus SS. Sergii et Bacchi diac. cardinalis.

Ego Goffredus, Sanctæ Mariæ in Via Lata diac. card.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diac. card.

Ego Gregorius S. Mariæ in Agro diac. card.

Datum Laterani per manum Moysi, S. R. E. subdiaconi vicem gerentis cancellarii, xii Kal. Maii, indictione vii, Incarnationis Dominicæ anno 1189, pontificatus vero Clementis papæ III anno secundo.

CXVII.

Sublacense monasterium ejusque bona, quæ enumerat, sub sanctæ Romanæ Ecclesiæ protectione confirmat, in lacu monasterii piscari vel molendina construere absque abbatis licentia cuicumque prohibet; episcopum pro ecclesiarum dedicationibus et monachorum seu clericorum ordinationibus a summo pontifice expetendum, quod si id opportunitas temporis non permiserit, a quocumque ea recipere indulget; jurisdictionem in eodem cœnobio habere cuicumque præterquam sedi apostolicæ interdicit; abbatis electionem ad monachos, consecrationem ad summum pontificem spectare declarat; pœnas contra inobedientes decernit; benefactoribus benedictionem elargitur.

(Laterani, April. 20.)

[MARGARINI, Bullar. Casin., II, 218.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis BERNALDO abbati monasterii Sublacensis ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Quamvis universarum Ecclesiarum curam ex officiis susceptæ administrationis gerere teneamur, illarum tamen quæ ad Romanam Ecclesiam, nullo mediante, respiciunt, sollicitudinem habere nos convenit specialem et eam paci ac tranquillitati, Domino auxiliante, providere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum Sublacense monasterium quod beati Petri juris existit, in quo divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, inprimis siquidem statuentes ut ordo monasticus qui, secundum Deum et beati Benedicti Regulam, in eodem monasterio noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis firmis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata perma-

neant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum vestrum in quo monasterium est, cum omnibus pertinentiis suis; specum in quo beatus Benedictus in suæ conversationis exordio habitavit, cum adjacenti silva, et monte toto circumcirca et cum omnibus finibus, aut pertinentiis antiquitus constitutis; et sub eodem specu lacum sive fluvium ex eo procedentem, in quibus videlicet aquis, nemini præter abbatis et fratrum voluntatem aut piscari, aut molendinum ædificare liceat usque ad arcum qui dicitur de Ferrata, in territorio Ruviano. De forma quoque antiqua, quæ ducit aquam de flumine ad plebem Sancti Laurentii, de aqua quæ vocatur Augusta, nemini liceat, præter voluntatem vestram aquam derivare, nisi quantum sufficiat terris rigandis et replendo fontem baptismatis in eadem ecclesia. Nec aquimolum quisquam illic præter voluntatem vestram ædificare præsumat usque ad prædictum arcum de Ferrata. Si quis vero aliter egerit, banno Romanæ curiæ distringatur; cujus banni medietas sacro nostro palatio, medietas eijem monasterio persolvatur.

Confirmamus etiam vobis et vestro monasterio castellum, quod Sublacum dicitur, cum omnibus suis pertinentiis, sicut a prædecessoribus nostris constat esse concessum, cum montibus et collibus, fundis et casalibus, cum omnibus ecclesiis et rebus ad eos generatim et in integrum pertinentibus; fundum canalis, et fundum Gennæ in integrum cum pertinentiis suis fundum Frassinum cum omnibus suis pertinentiis, et locum qui vocatur Fundi, sicut extenditur usque ad petram Imperatoris, et vadit in montem qui vocatur Pionica, inde per serram in monte Romano, et exit in campum Longum, inde in campum Catinum, deinde redit ad supradictam petram Imperatoris; locum qui dicitur Seminarium cum finibus suis, sicut in antecessorum nostrorum privilegio continetur; collem Altulum, castellum Augustæ cum fundis et casalibus suis, casale Sanctæ Felicitatis cum eadem ecclesia, cum fundis et casalibus suis, et cum omnibus suis pertinentiis, sicut in eisdem privilegiis continetur; roccam Ceruariæ cum fundis et casalibus suis et cum omnibus suis pertinentiis; roccam Incameratæ, castellum Maranum et roccam Martini et roccam de Meso cum omnibus eorum pertinentiis; cum veteri hæreditate monasterii; castrum Camoranum cum rocca sua et fundis et casalibus suis, montem de Griffo, vallem Frigidam, montem de Meso et Finistellæ cum omnibus eorum pertinentiis; castellum Cerretum cum omnibus pertinentiis suis, castrum Geramum cum montibus et collibus, fundis et casalibus suis, cum massis et omnibus suis pertinentiis, et cum veteri hæreditate monasterii; castellum Ampollonii cum montibus et casalibus suis et medietatem castri Sancti Angeli cum ecclesiis, fundis, massis, et pertinentiis eorum; roccam Sancti Stephani cum

pertinentiis suis; vallem de Anigno, cellam de Occia cum montibus et collibus et fundis et casalibus suis; Toccianellum, fundum Orarum, fundum Micronianum, fundum Canianum, fundum Conuitellum, fundum Aquævivæ; et medietatem montis Afilani cum omnibus eorum pertinentiis; castrum Afilæ cum montibus et collibus et medietatem montis Afilani, et cum omnibus eorum pertinentiis; castrum Pontis cum montibus et collibus, et cum omnibus eorum pertinentiis; castrum Roiate cum Rocca sua; præterea quæ ex antiquo jure, et tam Romanorum pontificum quam etiam imperatorum concessionibus et privilegiis ad idem monasterium Beati Benedicti pertinere noscuntur; Salam civitatem quæ vocatur Carsoli cum massis et fundis et casalibus suis, Auricula, roccam de Butte, roccam Aprunii, Arsule, Rubianum; et super fluvium Anticulum, Sarraciniscum, roccam de Miazia, roccam de Sunici, Sambuci, Sicilianum, medietatem de Illice, massam Sancti Valerii, Piscanum, montem Casalein, Civitellam, clibanum cum omnibus fundis et casalibus eorum, oppidum Tusculanum cum rocca sua et cum omnibus pertinentiis suis; castellum Gallicani cum ecclesiis, fundis et casalibus et omnibus pertinentiis suis.

Confirmamus etiam vobis cellas ad idem monasterium pertinentes, videlicet ecclesiam Sancti Angeli in Afilis positam, ecclesiam Sancti Georgii cum omnibus earum pertinentiis et cum veteri hæreditate beati Benedicti, ecclesiam Sancti Stephani in Pilio, ecclesiam Sancti Angeli in Petra Lata, Sancti Sebastiani in Paliano, ecclesias Sancti Quintini et Sancti Blasii in Anticulo, ecclesiam Sancti Leucii in Babuco, cum omnibus earum pertinentiis, positas in territorio Campaniarum; in Cartorio ecclesiam Sancti Petri in Cammerata et Sancti Petri de Aprunio; in territorio Morsicano Sancti Petri in Nerse, Sancti Benedicti in rocca de Meruli, Sanctum Thomam de Transaquis cum ecclesia Sancti Nicolai in villa posita cum eorum pertinentiis; Sanctum Angelum in Albe, Sanctum Salvatorem in Avezano, Sanctam Mariam de Tufo cum suis pertinentiis; in valle Sorana ecclesiam Sancti Pauli cum aliis tribus ecclesiis cum villa juxta se posita et cum omnibus eorum pertinentiis; S. Joannem de Pesculo, Sanctam Mariam de Anticulo, Sanctam Mariam de Rubiano, Sanctam Mariam de Arsule; in civitate Tiburtina, ecclesiam Sancti Antonini, Sanctæ Crucis et Sanctæ Barbaræ cum omnibus eorum pertinentiis; aliam cellam ad honorem Sanctæ Crucis in Quintiliano, cum oliveto suo et cæteris suis pertinentiis, et sex uncias de ecclesia Sancti Petri, cum terris et vineis, sicut per antiquos confines constat; villam quæ vocatur Papi cum ecclesia Sanctæ Mariæ cum terris et vineis, et monte qui vocatur Mansula; ecclesiam Sanctæ Mariæ quæ ponitur in porta; ecclesiam Sancti Sebastiani cum omnibus suis pertinentiis; aquincolos tres, unum in castro veteri, alium fo-

ris portam majorem et aliam in Vesta; juxta ca-
 A stellum Gallicanum ecclesias Sancti Pastoris, San-
 cti Angeli, Sanctæ Mariæ, Sancti Laurentii in
 Aqua Alta cum omnibus earum possessionibus;
 Romæ, monasterium Sancti Erasmi, cum domi-
 bus et hortis et cæteris possessionibus ad ipsum
 pertinentibus.

Ad hæc, propter frequentes injurias quæ ab epi-
 scopis, vel ipsorum ministris monasteriis ingerun-
 tur, datam vestro cœnobio facultatem a nostris
 prædecessoribus vobis quoque ratam manere de-
 cernimus, ut ad ecclesias, cum expedierit, dedi-
 candas, aut clericos in monasterio, sive in cellis,
 sive in castellis aut villis monasterii ordinandos, a
 nobis episcopum postuletis. Quod si ad nos in tem-
 pore venire nequiveritis, quem malueritis epi-
 scoporum Catholicum adeatis, qui apostolicæ sedis
 fultus auctoritate, quæ postulantur exhibeat; nec
 a quoquam Ecclesiæ alicujus episcopo, super hoc
 contradictionem aut querimoniam patialur. Eapro-
 pter omnem cujuslibet ecclesiæ sacerdotem in præ-
 fato Beati Benedicti monasterio ditionem quamli-
 bet, præter sedem apostolicam, habere prohibe-
 mus. Obcunte vero te nunc ejusdem loci abbate,
 vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi quali-
 bet subreptionis astutia seu violentia præponatur,
 nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum
 pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et
 beati Benedicti Regulam, præviderint eligendum;
 electus autem a Romano pontifice consecratur.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat
 præfatum monasterium temere perturbare, aut
 possessiones ipsius auferre, vel ablatas retinere,
 minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare,
 sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum
 gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus
 omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auc-
 toritate, et Prænestini episcopi consueta justitia
 in Pontia, vel Roiate, sicut in instrumento compo-
 sitionis de utriusque partis assensu facto exinde
 continetur. Si qua igitur in futurum ecclesiastica
 sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis
 paginam sciens, contra eam temere venire tenta-
 verit, secundo tertiove commonita, nisi reatum
 suum congrua satisfactione correxerit, potestatis
 honorisque sui dignitate careat, reamque se divino
 judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat
 et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini
 Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque
 in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.
 Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus,
 sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et
 hic fructum bonæ actionis percipiant et apud dis-
 trictum Judicem præmia æternæ pacis inveniant.
 Amen, amen, amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus ss.

Datum Laterani per manum Moysi, sanctæ Ro-
 manæ Ecclesiæ subdiaconi, vices agentis cancellarii,
 duodecimo Kalend. Maii, indictione vii, Incarna-

tionis Dominicæ anno 1189, pontificatu. vero
 domini Clementis papæ III anno secundo.

CXVIII.

*Ecclesiæ Ferrariensis protectionem suscipit et pos-
 sessiones juraque confirmat.*

(Laterani, April. 20.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.*, VI, 439.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, ve-
 nerabili STEPHANO Ferrariensi episcopo, ejusque
 successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

In eminenti sedis apostolicæ specula, licet imme-
 riti, disponente Domino, constituti, fratres nostros
 episcopos tam vicinos quam longe positos fraterna
 debemus charitate diligere et Ecclesiæ a Deo sibi
 commissis paterna sollicitudine providere. Eapro-
 pter, venerabilis in Christo frater episcopo, tuis
 justis postulationibus clementer annuimus, et feli-
 cis recordationis prædecessorum nostrorum Inno-
 centii, Cælestini, Lucii, Alexandri et Gregorii Ro-
 manorum pontificum vestigiis inhærentes præfa-
 tam Ferrariensem Ecclesiam, cui Deo auctore, præ-
 esse dignosceris, sub beati Petri et nostra prote-
 ctione suscipimus et præsentis scripti privilegio
 communimus; statuentes ut quascunque possessiones,
 quæcunque bona eadem Ecclesiæ in præsen-
 tiarum juste et canonice possidet, aut in futurum
 concessione pontificum, largitione regum vel prin-
 cipum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis,
 præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi
 tuisque successoribus et illibata permaneant; in
 quibus hæc propriis duximus exprimenda voca-
 bulis:

Monasterium Sancti Sylvestri, monasterium
 Sancti Bartholomæi, plebem Sancti Georgii ultra
 Padum, plebem Sanctæ Mariæ de Gabiana, plebem
 Sanctæ Mariæ de Vicoventia, cum castro et curte,
 et toto honore ac districtu Vicoventiæ; plebem
 Sancti Martini de contra Padum, plebem Sancti
 Apollinaris de Triscialio, plebem Sancti Stephani
 de Firminiana, cum tota curte Firminianæ et Tri-
 scicali, cum honore et districtu; plebem Sancti
 Petri de Copario, plebem Sancti Georgii de Tama-
 ra, plebem Sancti Martini de Rupina, plebem
 Sanctæ Mariæ de septem Policinis, plebem Sanctæ
 Mariæ de Vicariano, cum curte Vicariani et toto
 honore ac districtu; plebem Sancti Donati de Pe-
 drurio cum curte Sancti Donati et districtu, ple-
 bem Sancti Stephani de Bolonitico, cum curte
 Bolonitici et honore ac districtu; plebem Sancti
 Georgii de Tricenta, cum curte Tricenta, et ho-
 nore ac districtu, plebem Sancti Antonini de Fi-
 carolo, plebem Sanctæ Mariæ de Civisello, plebem
 Sancti Michaelis de Brancantino, cum curte Me-
 laria et toto honore ac districtu; ecclesiam Sancti
 Stephani de Staurano, cum tota ejus curte; eccle-
 siam Sancti Romani de Tartaro, ecclesiam de
 Cadallo, cum hospitali; ecclesiam Sancti Thomæ,
 cum hospitali subtus Buranam; ecclesiam Sancti

Matthæi, cum hospitali de Rupta Petri Scorti; A hospitale omnium Sanctorum, hospitale Fratris Duranci, hospitale de Caudalonga, ecclesiam Sancti Lazari cum hospitali de campo Mercati, curtem Francolini, cum toto honore et districtu, curtem Vadrignanai et Bragantini, cum toto honore et districtu; vallem Theodoram, campum Ducis, dossum Pontuarie, cum tota Vallada sibi pertinente; ecclesiam Sancti Martini de Boscho, hospitale de Ruptulo, cum omnibus capellis et tenutis, et earum pertinentiis.

Antiquas igitur et rationabiles consuetudines, quas autecessores tui in canonica majori, et in ecclesiis tui episcopatus hactenus habuerunt, tibi et successoribus tuis auctoritate apostolica confirmamus, statuentes ut nulli liceat aliquem in ecclesia majori canonicum, vel in aliquam prælationem, non requisito consilio et scientia tua seu successorum tuorum, recipere. Nec cuiquam fas sit in cæteris ecclesiis capellanum absque tuo consensu constituere vel amovere. Correctionem quoque canonicorum Ecclesiæ tuæ, et aliorum clericorum tui episcopatus et monachorum libere habeas, et eorundem ordinationem, sicut prædecessores tui habuisse noscuntur, tibi et successoribus tuis duximus concedendam. Illud etiam, ad exemplar supradictorum prædecessorum nostrorum, omnimodis sancientes, ut Ferrariensis Ecclesia cum tota parochia sua in jure et dominio ac privilegio sanctæ Romanæ Ecclesiæ beati Petri, cuius est patrimonium, perpetuo conservetur, et sit semper sub nostra nostrorumque successorum electione, ordinatione atque consecratione, ut quicumque illic electus, ordinatus et consecratus fuerit, ille honoris hujus ac potestatis integritate fungatur. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ego Laborans presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ trans Tiberim et Calixti subscripsi.

Ego Pandulphus basilicæ Duodecim Apostolorum presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Albinus presbyter cardinalis titulo Sanctæ Crucis in Jerusalem subscripsi.

Ego Bobo presbyter cardinalis titulo Sanctæ Anastasiæ subscripsi.

Ego Petrus titulo Sancti Laurentii in Damaso presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Jacobus diaconus cardinalis Sanctæ Mariæ in Cosmidin subscripsi.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiani diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Bernardus Sancti Adriani diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bacchi diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Gofredus Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Joannes Felix diaconus cardinalis Sancti Eustachii juxta templum Agrippæ subscripsi.

Ego Gregorinus Sanctæ Mariæ in Agro diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Bernardus Sanctæ Mariæ Novæ diaconus cardinalis subscripsi.

Datum Laterani per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi vicem agentis cancellarii, xii Kalendas Maii, indictione vii, Incarnationis Dominicæ anno 1189, pontificatus vero domui Clementis papæ tertii anno secundo.

CXIX.

Eberhardo Merseburgensi et Ottoni Eischtetensi episcopis mandat ut de vita et miraculis Ottonis I, episcopi Bambergensis, diligenter inquirent, eumque, nisi impedimenta invenerint, sanctis ascriptum declarent.

(Laterani, April. 29.)

[USSERMANN, *episcopatus Bambergensis*, Prob., 133.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus E. Merseburgensi et O. Eistetensi episcopis, et dilectis filiis S. Emmerammi Ratisponensi et Schwartzensi abbatibus, decano et scholastico Wirtziburgensi salutem et apostolicam benedictionem.

Ad audientiam apostolatus nostri ex quarundam serie litterarum et relatione multorum pervenit, quod divina potentia per merita et interventum beati Ottonis, qui Bambergensis fuit episcopus, multam est operata salutem, præcipue in gente Pomeranica, ad quam fuit ab apostolica sede transmissus, et in ea compluribus miraculis donavit illi Dominus coruscare. Quoniam igitur juxta divinæ Scripturæ testimonium lucerna non sub modo sed supra candelabrum est ponenda, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus de vita ipsius et miraculis diligentius inquiretis, quæ nobis fuerunt per multorum litteras indicata; et si non inveneritis aliquid quod obsistat, ipsum canonizatum auctoritate freti apostolica solemniter et publice nuntietis, anniversarium diem sui transitus facientes et publice nuntiantes ad honorem Dei et ipsius beati viri memoriam solemnem habere.

Datum Laterani, iii Kal. Maii pontificatus nostri anno secundo.

CXX.

Ottonem II episcopum Bambergensem de mandato Merseburgensi et Eischtetensi episcopis dato, certiore facit.

(Laterani, Maii 1.)

[*Ibid.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri OTTONI episcopo et dilectis filiis canonicis et universo clero et populo Bambergensi montis S. Michaelis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum sedi apostolicæ referuntur ea quæ ad salutem pertinent animarum et devotionem cleri et populi manifestis iudiciis respicere comprobantur,

ea sicut convenit libenter audimus, et ut debeant in Domino promoveri favorem ut expedit impertimur apostolicum et assensum. Hinc est quod cum ad audientiam apostolatus nostri quarundam serie litterarum et multorum relatione pervenerit, quod divina potentia per miracula et interventum B. Ottonis, qui Bambergensis fuit episcopus, sit multorum operata salutem, præcipue in gente Pomeranica, ad quam fuit ab apostolica sede transmissus, in qua donavit illi Dominus Deus compluribus miraculis coruscare.

His gratanter auditis, et pro tantis beneficiis omnipotenti Domino gratiarum actionibus exsolutis, vestris piis desideriis ad laudem Dei satisfacere cupientes, venerabilibus fratribus nostris Merseburgensi, et Eistettensi, episcopis, et dilectis filiis S. Emmerami Ratisponensi et Schwartzensi abbatibus, decano et scholastico Wirtzeburgensi dedimus in mandatis, quatenus de vita ipsius et miraculis diligenter inquirent, quæ nobis fuerunt per multorum litteras indicata. Et si non fuerit inventum aliquid, quod obsistat, ipsum canonizatum prædictæ magnæ personæ debeant solemniter et publice auctoritate freti apostolica nuntiare, anniversarium diem sui transitus facientes et publice nuntiantes ad honorem Dei et ipsius beati viri memoriam solemnem haberi.

Datum Laterani, Kalend. Maii, pontificatus nostri anno secundo.

CXXI.

Monasterio S. Dionysii ecclesiam S. Blasii de Grandiputeo assertit.

(Laterani, Maii 18.)

[DOUBLET, *Histoire de saint Denys*, 525.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et fratribus Sancti Dionysii salutem et apostolicam benedictionem.

Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere assensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, grato concurrentes assensu, ecclesiam Sancti Blasii de Grandiputeo cum pertinentiis suis, quam Hevardus divinus fundator ejusdem ecclesiæ, de assensu et confirmatione venerabilis fratris Guillelmi Senonensis archiepiscopi vobis donavit, sicut eum juste ac pacifice possidetis, vobis et Ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nihilominus etiam vobis præsentium auctoritate concedimus ut, si generale interdictum terræ fuerit, si delicto proprio non fueritis interdicti, liceat vobis in ea clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare, et homines de familia vestra nisi excommunicati vel interdicti fuerint, ecclesiasticæ tradere sepulturæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis et concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis

autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, xv Kalendas Junii, pontificatus nostri anno secundo.

CXXII.

Monasterii S. Matthæi de Castello tutelam suscipit, disciplinamque, bona, jura confirmat.

(Laterani, Jun. 12.)

[GATTULA, *Hist. Casin.*, 403.]

CLEMENS, episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis JACOB abbati monasterii S. Matthæi servorum Dei de Castello ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

In eminenti apostolicæ sedis specula, largiente Domino, quanquam immeriti, constituti, ad universum corpus Ecclesiæ aciem nostræ considerationis debemus extendere, et servorum Dei quieti attentiori studio providere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et felicitis recordationis Alexandri, Lucii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes præfatum monasterium, in quo estis divino obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuantes ut ordo monasticus qui secundum Deum, et beati Benedicti Regulam in vestro monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones quæcunque bona idem monasterium in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et illibata permanent; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum in quo præscriptum monasterium constructum est, cum omnibus pertinentiis suis; terras, et vineas, quas habetis in territorio Aquinati, possessiones, et terras, quas habetis in terra S. Benedicti, sive terragio; justitiam panis et vini, quam de veteri concessione hactenus observata, diebus singulis a Cassinensi monasterio, et eam quam ab ecclesia S. Mariæ de Albanca, et S. Nicolai de Ciconia recipitis, sicut eas vobis prædictum monasterium Cassinense in perpetuum obtinendas pietatis obtentu concessit. Libertatem etiam a bonæ memoriæ Raynaldo, Theodino, Petro, et dilecto filio Roffrido tituli SS. Marcellini et Petri presbytero cardinali Cassinensibus abbatibus, cum assensu capituli, sicut in eorum scriptis authenticis continetur, monasterio vestro indultam, et bonas consuetudines hactenus observatas, nec non ecclesiam S. Martini de Montemontano, et ecclesiam S. Leonardi Juxta Montem Sambuculum cum pertinentiis suis, et ecclesiam S. Mariæ de Radicello cum pertinentiis suis, ab eisdem abbatibus

bus rationabiliter vobis concessas, cum hominibus A quos a præfato monasterio Casinensi tenetis, nihilominus vobis et monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos fugientes, liberos, et absolutos ad conversionem recipere, et in vestro monasterio, sine contradictione qualibet retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum, post factam in loco vestro professionem, fas sit eodem loco, absque licentia abbatis sui discedere. Discedentem vero sine communium litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Interdicimus etiam ne alicui liceat aliquem monachum in eadem domum contra vestram voluntatem inducere, aut ex ea quemlibet de fratribus vestris, vobis volentibus, sine causa rationabili remove. Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus, vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus omnino a vobis decimas præsumat exigere. Statuimus insuper ut nulli penitus liceat eidem monasterio vestro indebitas exactiones aut novos census imponere, seu veteres contra statuta sacròrum canonum adaugere; sepulturam quoque loci ipsius liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen iustitia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars sanioris consilii, secundum Dei timorem, et beati Benedicti Regulam provide- rint eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino nominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra et illibata servantur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate, et Cassinensis monasterii debito jure, et reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore, et sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus, et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ego Albanus Albanensis episcopus subscripsi.

Ego Bobo Portuensis Sanctæ Ruffinæ sedis episcopus subscripsi.

Ego Octavianus Ostien., et Velletr. episcopus subscripsi.

Ego Laborans presbyter cardinalis S. Mariæ trans Tiberim tit. Calixti subscripsi.

Ego Pandulfus presbyter card. basilicæ XII Apostolorum.

Ego Jordanus presbyter card. Pudentianæ tit. Pastoris.

Ego Joannes tituli S. Clementis card. et Tuscan. episcopus subscripsi.

Ego Jacinthus S. Mariæ in Cosmidin diac. card. subscripsi.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diac. B cardinalis.

Ego Gerardus S. Adriani diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Gofridus Sanctæ Mariæ in Via Lata diac. card. subscripsi.

Ego Berardus S. Mariæ Novæ diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Datum Laterani per manum Moysi, S. R. E. subdiaconi vicem agentis cancellarii, II Idus Junii, indictione septima, anno incarnationis Dominicæ 1189, pontificatus vero domni Clementis papæ tertii, anno secundo.

CXXIII.

Universum capitulum Trevirense et omnem clerum et populum per archiepiscopatum consistentem à Fulmari archiepiscopi et R. præpositi obedientiam in spiritualibus et temporalibus absolvit.

(Laterani, Jun. 26.)

[GUENTHER, *Cod. diplom. Rheno-Mosell.*, I, 459.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, universo capitulo Trevirensis Ecclesiæ, et omni clero et populo per Trevirensis archiepiscopatum consistentibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Multiplicibus perturbationum gravaminibus, quæ occasione dissensionis in electione archiepiscopi Trevirensis incurrit Ecclesia, paterno compatientes affectu, considerantes etiam quot et quanta universali Ecclesiæ ex dissensione quæ inter Romanam Ecclesiam et imperium propter hoc emergerat, dispendia poterant evenire, ab ipso nostræ promotionis initio, quanto studio quantaque sollicitudine potuimus ne ulterius dicta mala procederent, et quæ excitata fuerant sopirentur, per nos et fratres et legatos nostros sine intermissione curavimus laborare. Et quoniam ipsius pacis tractatus, et totius negotii consummatio venerabilis fratris nostri Fulmari archiepiscopi vestri præsentiam exigebat, ipsum ad nos impetrata sibi a charissimis in Christo filiis nostris. F. imperatore, et H. filio ejus rege Romanorum semper augustis omnimoda securitate, apostolici auctoritate præcepti, curavimus

evocare Dilecti etiam filii nostri P. titulo Sancti Petri ad Vincula, et J. sanctæ Pudentianæ presbyteri cardinales, apostolicæ sedis legati, hoc ipsum ei ex parte nostra et sua missis litteris, cum quanta potuere districtione injungere curaverunt. Abjectum est etiam quod nisi pridie Idus Februarii jam præteriti, nostro se conspectui præsentaret, nihilominus ad negotii consummationem de fratrum nostrorum consilio procedere curarem. Quoniam igitur hætenus nescimus qua intentione seu animositate nobis suam noluit præsentiam exhibere, ipsam de communi fratrum consilio, ceu contumacem et inobedientem, auctoritate qua fungimur, illa quam in vos ecclesiam Trevirensis, suffraganeos, et totum archiepiscopatum de jure archiepiscopati hætenus habuit, potestate privamus; statuentes, ut tam ab ipsius quam a R. præpositi obedientia tam vos quam universus archiepiscopatus, sitis deinceps in spiritualibus et temporalibus quantum ad jus archiepiscopale pertinet, præpetuo penitus absoluti, sicut dum Verone essemus vivente adhuc bonæ memoriæ Urbano prædecessore nostro, inter ipsum et imperiales nuntios conductum fuerat et statutum, prout in litteris compositionis apparet, dietorum cardinalium legatorum nostrorum, et venerabilium fratrum nostrorum, Bauembergensis, et G. Herbipolensis episcoporum, et dilecti filii S. Hersfeldensis abbatis sigillorum testimonio consignatis. Præbendas tamen et beneficia quæ uterque, et clerici qui pro Fulmaro ejecti fuerunt ipsius electionis tempore possidebant; omnibus volumus et mandamus sine aliqua diminutione persolvi. Nos etenim Fulmaro jam dicto alicubi per sedem apostolicam honeste volumus provideri. Interdicimus etiam ne idem Fulmarus ullo unquam tempore in tota Trevirensi diœcesi legatione fungatur, aut cum pontificalibus debeat insignibus ministrare. Si quos autem occasione non impensæ sibi obedientiæ, memoratus Fulmarus deposuit, excommunicavit, officioque suspendit, aut beneficio, in integrum esse decernimus restitutos. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus Albanensis episcopus.

Ego Bobo Portuensis et et Sanctæ Rufinæ scæis episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis episcopus, et, Velle-trensis.

Ego Laborans presbyter cardinalis Sanctæ Mariæ trans Tiberim, titulo Calixti.

Ego Jordanus Sanctæ Pudentianæ titulo Passionis presbyter cardinalis.

Ego Joannes titulo Sancti Clementis cardinalis et Tuscanensis episcopus.

Ego Jac. diaconus, cardinalis Sanctæ Mariæ in Cosmidin.

Ego Goffredus Sanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Aquiro diaconus cardinalis.

Datum Laterani per manum Moysi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancellarii, xi Kal. Junii, indictione septima, Incarnationis Dominicæ anno 1189, pontificatus vero domni Clementis papæ III anno secundo.

CXXIV.

Monasterio S. Chrysogoni Jadrensis ecclesiam S. Martini asserit.

(Laterani, Jun. 28.)

[FARLATI, *Illyricum sacrum*, V, 65.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis G..... abbati et fratribus, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu ecclesiam Sancti Martini cum omnibus pertinentiis suis a patronis ipsius ecclesiæ de consensu Jadertini capituli, monasterio vestro pia largitione concessam, sicut ipsam juste ac sine controversia possidetis, vobis et per vos eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus: statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, iv Kal. Julii, pontificatus nostri anno secundo.

CXXV.

Hermano magistro et fratribus hospitalis Hierosolymitani asserit ea quæ Philippus archiepiscopus Coloniensis hospitali de Sancto Sepulchro Duisburgensi donaverat.

(Laterani, Jul. 14.)

[LACOMBLET, *Urkund.*, I, 362.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis HERIMANNO magistro et fratribus Hierosolymitani hospitalis salutem et apostolicam benedictionem.

Vidimus authenticum instrumentum venerabilis fratris nostri Philippi Coloniensis archiepiscopi, ex cujus tenore nobis innotuit quod idem archiepiscopus hospitali vestro de Sancto Sepulchro in Duisburg pia donatione concessit domum Conradi de Dicke, domum Alexandri filii Lodewici, domum Lanthfridi Brunckini Sifredi cum spatiis interjectis, nec non et omnes terminos versus ecclesiam S. Mariæ

infra murum et extra murum civitatis sitos, tali A
 tonore videlicet ut habitatores prædictarum domo-
 rum baptismalia, sepulturas, visitationes infirmo-
 rum in eadem hospitali domo cum omni jure pa-
 rochiali recipiant; synodo tamen pastoris ecclesie
 S. Salvatoris et archidiaconi Sanctensis ac præ-
 præpositi S. Cuniberti, qui jure decanatus eidem
 ecclesie prælatus est, statutis debent, sicut prius,
 temporibus interesse. Statuit etiam idem archiepi-
 scopus ut decimas animalium cum obolis qui vulgo
 appellantur *Orkemscherf* de domibus prædictis me-
 moratæ ecclesie Beate Mariæ tradatur, pro quo-
 rum recompensatione pastori ecclesie S. Salvatoris
 dimidia marca debet annuatim persolvi. A. quoque
 sacerdos et successores ejus tertiam partem cathe-
 dratici prædicti archiepiscopi et servitii archidia-
 cono Sanctensis atque præpositi S. Cunberti, omni
 contradictione remota, persolvant. Ut igitur con-
 stitutio prædicti archiepiscopi et concessio vel con-
 firmatio robor obtineat firmitatis, ipsam sicut ra-
 tionabiliter facta est et in ejus scripto authentico
 continetur, ratam habemus et sicut prædicta omnia
 pacifice possidetis, devotioni vestre auctoritate apo-
 stolica confirmamus et presentis scripti patrocinio
 communimus; statuente ut nulli omnino hominum
 liceat hanc paginam nostræ confirmationis infrin-
 gere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem
 hoc attentare præsumpserit, indignationem omni-
 potentis Dei et BB. Petri et Pauli apostolorum ejus
 se noverit incursurum.

Data Laterani, 11 Idus Julii, pontificatus nostri
 anno secundo.

CXXVI.

*Canonicis ecclesie S. Thomæ de Louvrea Parisiensis
 usserit possessiones a Roberto comite collatas.*

(Laterani, Jul. 26.)

[Dom FÉLIBIEN, *Hist. de Paris*, III, 75.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis
 filiis canonicis ecclesie S. Thomæ de Louvrea, sa-
 lutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis facilem nos convenit
 præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite
 non discordant effectu prosequente complere. Ea-
 propter, dilecti in Domino filii, precibus inclinati
 nobilis femine comitissæ Brayæ, possessiones et
 redditus a Roberto comite quondam marito suo ab
 ipsa et liberis ejus in eleemosynam ecclesie vestre
 concessos, scilicet curiam, in qua erant ædificata
 stabula, ut ibi construeretur hospitale; partem vir-
 gulti (vulgo *du verger*) inter hospitale canonicos at-
 tingentis, a claustro quod est ante januam ecclesie,
 usque ad extremitatem muri, et redditus ad susten-
 tationem canonicorum sacerdotum manentium, in
 decimis de Torciano, Galliaco et de Braya; et cen-
 tum solidos Parisiensis monetæ apud Villamnovam
 Sancti Georgii annuatim in festo sancti Remigii
 persolvendos; vineam etiam et arpentum terræ,
 quæ jacent extra muros prædicti loci S. Thomæ,
 sicut ea juste et sine controversia possidetis, et in

eorum scripto authentico continetur, ecclesie ve-
 stræ auctoritate apostolica confirmamus, et præ-
 sentis scripti patrocinio communimus; statuente
 ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam no-
 stræ confirmationis infringere, vel ei ausu temera-
 rio contraire. Si quis autem hoc attentare præsum-
 pserit, indignationem omnipotentis Dei et beato-
 rum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit in-
 cursurum.

Datum Laterani, vii Kal. Augusti, pontificatus
 nostri anno secundo.

CXXVII.

*Præposito et fratribus ecclesie S. Nicolai Stenda-
 lensis privilegia concedit.*

(Laterani, Sept. 11.)

[RIEDEL, *Cod. dipl. Brem.*, I, v, 22.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis
 filiis præposito et fratribus Sancti Nicolai in Sten-
 dale.

. . . . . Tam vestris quam dilecti filii nostri nō-
 bilis viri Henrici comitis, vestre ecclesie fundato-
 ris, precibus inclinati, presentis pagina vobis ve-
 strisque successoribus duximus indulgendum, ut
 sit diocesanus vester a vobis cum humilitate de-
 bita sub testimonio prudentum virorum pluries re-
 quisitus, sacramenta ecclesiastica gratis vobis et
 sine difficultate ac pravitate aliqua non indulserit,
 a quocunque malueritis Catholico episcopo gratiam
 apostolicæ sedis habente, ea vobis liceat postulare,
 qui, nostra fretus auctoritate, quod postulat, im-
 pendat.

Nulli ergo omnino hominum liceat, etc.

Datum Laterani, 11 Idus Septembris, pontificatus
 nostri anno secundo.

CXXVIII.

*Universis episcopis præcipit, ut sacramenta, cum a
 fratribus ecclesie S. Nicolai Stendalensis fuerint
 requisiti, dilatione et appellatione remota impen-
 dant.*

(Laterani, Sept. 11.)

[*Ibid.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venera-
 bilibus fratribus universis episcopis, ad quos litte-
 ræ istæ pervenerint, salutem et apostolicam bene-
 dictionem.

Etsi universarum ecclesiarum quieti teneamur
 sollicitè providere, de illarum tamen tranquillitate
 ac pace nos convenit vigilantius cogitare, quæ no-
 stri juris existunt, et ad Romanam Ecclesiam, nullo
 mediante pertinere noscuntur. Inde est quod cum
 dilectis filiis nostris præposito et fratribus ecclesie
 S. Nicolai de Stendale, quæ beati Petri juris existit
 et ad nos specialiter pertinere dignoscitur, de apo-
 stolicæ sedis clementia sit indultum, ut si diocesa-
 nus episcopus sub testimonio prudentum virorum,
 ab eis cum humilitate debita pluries requisitus, sa-
 cramenta ecclesiastica gratis illis et absque diffi-
 cultate vel pravitate aliqua non indulserit, ea pos-
 sint a quocunque maluerint Catholico episcopo po-

stulare, fraternitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus sacramenta ipsa cum ab eisdem fratribus fueritis requisiti, dilatione et appellatione remota, libere de auctoritate apostolica impendatis.

Datum Laterani, III Idus Septembris, pontificatus nostri anno secundo.

CXXIX.

Monasterium Baumburgense tuendum suscipit, ejusque possessiones ac privilegia confirmat.

(Laterani, Sept. 12.)

[HUND, *Metropolis Salisburg.*, III, 85.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio MARSILIO præposito ecclesiæ Sanctæ Margaretæ de Baumburg, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Quoties illud a nobis petitur quod honestati et religioni convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impartiri. Unde quia Berengarius comes Sulzbachen allodium suum in Sulzburgen territorio beato Petro et sanctæ Romanæ Ecclesiæ sub unius Bizantii annuo censu pia devotione obtulit, in quo in honorem Dei et memoriam beatæ Margaretæ virginis ecclesiam vestram construens eam ordini canonicorum regularium deputavit, nos sequentes vestigia prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum Paschalis, Honorii, Innocentii, Lucii, secundi et Lucii tertii, locum ipsum quoniam beati Petri juris existit, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communitus. In primis siquidem statuentes ut ordo canonicus qui secundum Deum et beati Augustini Regulam institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis :

Archidiaconatum, parochiam Sancti Georgii, ecclesiam sancti Jovani in Fruchtlachingen, Frulestorf cum pertinentiis suis, Funigen cum pertinentiis suis, Varnaspacht cum pertinentiis suis, Meglinger cum pertinentiis suis, Windbret cum pertinentiis suis. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. Liceat etiam præposito qui pro tempore fuerit advocatum quem eidem loco perutilem et necessarium esse perspexerit, communi vel sanioris partis fratrum consilio secundum Deum eli-

gere, et si inutilis apparuerit remove, sicut a prædecessoribus nostris felicitis recordationis, Pascali, Honorio, Innocentio, Lucio secundo et Lucio tertio statutum esse et scripto suo firmatum. Obeunte vero te, nunc ejusdem loci præposito vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi quolibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem, canonicè providerint eligendum. Sane post professionem exhibitam, nemini vestrum liceat proprium quid habere, nec sine præpositi vel congregationis licentiæ de claustris discedere. Sua etiam tuorumque successorum charitati apostolicæ sedis benignitate permittimus et roboramus ut licitum vobis sit ordinationes clericorum, aliaque ecclesiastica sacramenta a bonis episcopis et religiosis accipere, si vester episcopus Simoniaca vel alia hæretica pravitate infectus fuerit, et gratiam sedis apostolicæ non habuerit; ad indicium autem hujus ab apostolica sede perceptæ tuitionis, Bizantium unum singulis annis nobis nostrisque successoribus persolvatis. Insuper etiam ut Domino nostro Jesu Christo liberiori animo serviat, vestræ saluti per omnia providentes, statuimus ut servientes vestri qui in curia vestra vobis serviunt, absque impulsione parochiani in ecclesia vestra verbum Dei et missas audiant, sacramenta percipiant, cæterisque divinis legibus subjaceant; decimas vero novalium vestrorum, vobis vestrisque successoribus habendas, remota episcopaliu ministrorum contradicione concedimus, ut quiete in eo quod assumpsistis proposito, largiente Domino, in perpetuum maneatis.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat eandem ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate ac diocesanu episcopi in subjectis vobis prædictis parochiis canonica justitia. Si qua igitur in futurum, etc.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Datum Laterani, II Id. Sept.

CXXX.

Præposito et fratribus S. Nicolai Stendalensis concedit, ut in parochiis quæ ad eos pertinent, per se vel per capellanos ministrent.

(Laterani, Sept. 13.)

[RIEDEL., *Cod. dipl. Brand.*, I, v, 23.]

Clemens episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis præposito et fratribus Sancti Nicolai in Stendale.

.... Tam vestris quam dilecti filii nobilis viri Henrici comitis, vestræ ecclesiæ fundatoris, precibus inclinati, præsentis pagina vobis vestrisque successoribus duximus indulgendum ut, si diocesanus episcopus sub honestarum testimonio personarum pluries humiliter requisitus personis ido-

neis a vobis canonice præsentatis curam animarum a populo Ragusino, salutem et apostolicam benedictionem.

Nulli ergo omnino hominum liceat, etc.

Datum Laterani, Idus Septembris, pontificatus nostri anno secundo.

CXXXI.

Præposito et fratribus S. Nicolai Stendalensis permittit ut a decimas de manibus redimant laicorum, et eas suis successorumque usibus libere deputent.

(Laterani, Sept. 15.)

[RIEDEL, *ibid.*, I, v, 24.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis præposito et fratribus Sancti Nicolai in Stendale.

... Vobis præsentium auctoritate duximus indulgentium, ut liceat vobis decimas, ad vestras parochias pertinentes, de manibus redimere laicorum, et eas vestris vestrorumque successorum usibus libere deputare.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam indulgentiæ nostræ infringere, etc.

Datum Laterani, Idus Septembris, pontificatus nostri anno secundo.

CXXXII.

Al. præposito et fratribus S. Nicolai Stendalensis concedit, ut nulli synodum in ecclesia eorum liceat celebrare, nec quisquam episcopus vel prælatus eos excommunicare aut eorum ecclesiam præsumat subijcere interdicto.

(Laterani, Nov. 4.)

[*Ibid.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis AL. præposito et fratribus ecclesiæ de Stendale, salutem et apostolicam benedictionem.

... Dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut nulli synodum in ecclesia vestra, vobis invitis, liceat celebrare; auctoritate etiã apostolica prohibemus, ne quisquam episcopus vel prælatus personas vestras excommunicare aut vestram ecclesiam præsumat subijcere interdicto, salva sedis apostolicæ et ipsius legati auctoritate.

Nulli ergo omnino hominum liceat, etc.

Datum Laterani, II Non. Novembris, pontificatus nostri anno secundo.

CXXXIII.

Ad Ger. comitem et universum populum Ragusinum.

(Laterani, Nov. 25.)

[FARLATI, *Illyricum sacrum*, VI, 83.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis nobili viro GER... comiti et universo

PATROL. CCIV.

populo Ragusino, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum venerabilis frater noster Ber. Ragusinus archiepiscopus ad sedem apostolicam accessisset, ipsum suæ probitatis, honestatis et litteraturæ intuitu benigne recepimus, eique pallium scilicet pontificalis officii plenitudinem clementer curavimus impertiri. Ipsum igitur, quem euz discretionis et probitatis consideratione sincera charitate diligimus, ad vos eum cum gratia sedis apostolicæ remittentes universitatem vestram monemus et per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus eum benigne curetis et devote recipere, et ei obedientiam et reverentiam debitam exhibentes ipsius salubria monita et mandata reverenter et sine refractione servetis, et in his quæ ad Deum sunt, ei tanquam patri et animarum vestrarum pastori cum omni mansuetudine ac devotione assistere studeatis, et favorem vestrum fidenter impertiri, ut ipse in suscepto ministerio vobis et commissæ sibi Ecclesiæ utiliter proficere valeat, et vos de obedientiæ et fidelitatis observantia præmium a Domino possitis indeficienter expectare.

Datum Laterani, VII Kal. Decembris, pontificatus nostri anno secundo.

CXXXIV.

Monasterium S. Quintini Bellovacensis in protectionem suscipit, disciplinamque et possessiones confirmat.

(Romæ.)

[LOUVET, *Antiquités du Beauvoisis*, I, 477.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis PETRO abbati et cæteris fratribus in B. Quintini Ecclesia secus Belvacum sita, canonicam vitam professis, eorumque successoribus regulariter videntur, in perpetuum.

Piæ voluntatis affectus prosequente debet studio confoveri ut ecclesiastica utilitas apostolicæ sedis favore vires accipiat et accrescat. Eapropter, dilecti in Christo filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et præfatam ecclesiam in qua divino mancipati estis obsequio, ad instar felicitis recordationis Alexandri, prædecessoris nostri, Romani pontificis, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus: imprimis siquidem statuētes ut ordo canonicus, qui secundum Dei timorem et B. Augustini Regulam in ecclesia vestra statutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascūque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Locum in quo ecclesia ipsa sita est cum omnibus pertinentiis suis, videlicet præbendam in ecclesia

beati Belvacensis integram atque perpetuam, annualia etiam in eadem ecclesia præbendarum quando dimittuntur vel mutantur de persona in personam, sive post demissionem ad eandem personam redeant, anno integro et integrè; præbendam in ecclesia S. Bartholomæi integram atque perpetuam; præbendam in ecclesia S. Vedasti integram atque perpetuam; præbendam in ecclesia S. Laurentii integram atque perpetuam; præbendam in ecclesia S. Arnulphi de Claromonte cum vinea ad præbendam pertinente integram atque perpetuam; præbendam in ecclesia Beatæ Mariæ de Mertolo cum vinea ad præbendam pertinente integram atque perpetuam, domum etiam quamdam infra muros ejusdem castelli. Decimationem omnium molendinorum episcopi quæ sunt Belvaci, ad annonas molendas; tredecimum denarium in omnibus molendinis fulgonum episcopi, ecclesiam Sancti Hippolyti, silvam de Parco quibuscumque nominibus designatur, ad usus vobis necessarios, ad coquendos panes burgensium et Bolengariorum vestrorum, ad clausuras et escaratz (sic) vinearum et curticularum vestrorum et spinas; quatuor asinos ad igni necessaria quotidie deferenda et in eadem silva mortua ligna et incisa terræque jacentia. Terram in insula prædictæ ecclesiæ adjacentem, et molendinum et furnum cum aqua quæ per terram ipsam discurret, excussa omni aliena potestate. Nullus in præfatis et burgo et terra eidem ecclesiæ adjacente dispositionem, ditionem aut judicium præter Romanam Ecclesiam vendicare præsumat, salvo jure canonico Belvacensis episcopi. Justitiam in viis et pratibus terræ ecclesiæ vestræ adjacentibus porrectis in longum usque ad curtem ejusdem ecclesiæ quæ sita est citra monasterium S. Justi de Marisco, in latum vero usque ad fossatum, quod dividit prata a communibus pascuis et a novo fossato et a superiori alveo fluminis usque ad curtem vestram de Marisco. Parochiam Sancti Gervasii de Bragella, parochiam quæ vocatur Flagellatum Sancti Quintini et justitiam omnem ejusdem villæ et terram tribus aratris sufficientem cum parte silvæ. Ecclesiam de Novovico et molendinum et furnum; ecclesiam de Fuscina villa, altare de Temerii villa, altare de Audoeni villa, altare de Arione, altare de Buszy, altare de Medianvilla, altare de Fredinvilla, altare de Dudonis villari, altare de Novavilla Regis cum tota minuta decima et tertia parte grandis decimæ; altare de Hamenvillare, altare de Monciaco, altare de Autollo cum omni grandi decima et minuta. Terram quæ appellatur mansionile Alberti ab omni justitia liberam, usuarium in omnibus silvis de Altiollo, fratribus ibidem manentibus; in Belvaco census duarum portarum et census pellium; cellam B. Mariæ de Gornaco cum appenditiis suis, unum modicum frumenti et unum avenæ quos reddit vobis annuatim ecclesia de Ressonis; sextam partem totius decimæ de villa S. Menelai, unum modicum frumenti apud Gremeviller quem debent

vobis canonici S. Michaelis; medietatem Grandisvillaris, quatuor altaria quæ tenent a vobis monachi; mansionile de Furnodo ab omni justitia et vicaria liberum.

In episcopatu Ambianensi ecclesiam B. Dionysii de Piccio cum appenditiis suis, parochiam S. Martini cum tota decima grandi et minuta, parochiam de Sancel cum tota decima, ecclesiam Conteiens. cum appenditiis. Altare S. Martini et capellam de Tilleio, altare de Corcellis, medietatem decimæ de Riveriis, capellam de Ferreriis, cum decima tota grandi et minuta, mansionile de Vagella et Molaria.

In episcopatu Noviomensi altare de Partin cum pertinentiis suis; in ecclesia B. Quintini Viromandensis præbendam unam et integram atque perpetuam. In ecclesia B. Mariæ de Nigella præbendam unam integram atque perpetuam. In episcopatu Suessionensi cellam S. Adriani cum appenditiis suis; hospites etiam qui in terra canonicorum hospitati sunt ab omni justitia et exactione; in Rivinvalle quartam partem in omnibus terragiis omnium seninum.

In archiepiscopatu Rothomagensi altare de Spei cum præsentatione sacerdotis et tertiam partem decimæ et unum hospitem. In episcopatu Trecentensi cellam Sancti Georgii cum appenditiis suis, curtem etiam canonicorum et atrium ejusdem loci jure parochiali liberum, vineas etiam et terras unum aratro sufficientes ab omni decima et exactione liberam; in ecclesia B. Petri Trecentensi præbendam unam atque perpetuam; Trecentis portam quæ dicitur Belouis; ecclesiam S. Mariæ de Druto cum omni decima grandi et minuta, et furno et justitia ejusdem villæ; capellam de Fontanis cum furno ejusdem villæ. et medietatem ejusdem villæ; capellam de Auriniaco et tertiam partem totius grandis decimæ cum tota minuta; terram de Mariniaco ab omni decima et justitia liberam; parochiam de Muceriis cum tota minuta decima, et in eadem parochia insulam Grancearum ab omni justitia liberam; parochiam de Villenosse cum omni decima grandi et minuta ejusdem parochiæ et homines vestros ab omni justitia liberos, et molendinum, capellam de Fontanellis et decimam ejusdem loci, capellam Sancti Jacobi, dimidium modium annonæ in decima de Loen, ecclesiam Sancti Andree de Baldement cum appenditiis suis et furno ejusdem villæ et medietatem grandis decimæ, et tertiam partem decimæ de Pars.

Ad hæc auctoritate apostolica prohibemus ne aliquis sine manifesta et rationabili causa excommunicationis vel suspensionis, aut in ecclesiis vestris interdicti sententiam ferre præsumat aut eisdem ecclesiis novas vel indebitas exactiones præsumat imponere. Obviente vero te nunc ejusdem loci abbate vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur nisi quem fratres de communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundam

Deum et beati Augustini Regulam providerint eligere. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati, qui illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu aliis quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove communita, nisi præsumptionem suam congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine, districtæ ultioni subjaceat; cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Actum Romæ, anno 1189.

—
ANNO 1190.

—
CXXXV.

Sententiam de jure foundationis trium ecclesiarum de Chilcheim, Eimuotingen et Matra, ab O[ttone] quondam episcopo Constantiensi probatam, confirmat.

(Laterani, Febr. 6.)

[SCHÖEFLIN, *Historia Zaringo-Badensis*, IV, 150.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis ALGOTO, LUPULTO et THEODRICO de Chilcheim, salutem et apostolicam benedictionem.

Quoties litigia super rebus ecclesiasticis orta ad legitimam discussionem deveniunt et in judicio proposita diutius disceptationibus partium ventilata per diffinitivam sententiam, mediante prælatorum discretionem, legitime sopiuntur, decens est atque conveniens, ne iterum alicujus temeritate in contentionis scrupulum relabantur, sententias ipsas sedis apostolicæ auctoritate firmare. Cum autem super jure foundationis trium ecclesiarum, de Chilcheim videlicet Eimuotingen et Matra, inter vos et B. abbatem de Stein quæstio emersisset, vobis quod intendebatis legitima testium assertionem probantibus, sententia fuit pro vobis legitime promulgata, quam bonæ memoriæ O., olim Constantiensis episcopus confirmavit. Nos itaque eandem sententiam, sicut rationabiliter lata est nec legitima appellatione suspensa ratam habentes, ipsam auctoritate

A apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus noverit se incursum.

Datum Laterani, VIII Id. Februarii, pontificatus nostri anno tertio.

CXXXVI.

Abbati et conventui Cisterciensi asserit ecclesiam Schardeburgensem, a Richardo Anglorum rege donatam.

(Laterani, Febr. 9.)

[HENRIQUEZ, *Regula*, p. 232.]

B CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Cistercii, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilliter præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, ecclesiam de Schardeburg, cum omnibus pertinentiis et libertatibus suis sicut scripta authentica Richardi illustris Anglorum regis exinde facta testantur, qui vobis eandem ecclesiam pia largitione in perpetuam eleemosynam concessit, ad procuratorem abbatum capituli generalis, devotioni vestræ auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus: statuentes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, v Idus Februarii, pontificatus nostri anno tertio.

CXXXVII.

Ecclesiæ Eboracensis suffraganeis et universis abbatibus, prioribus et populo ac clero per provinciam constitutis, Gwafridum, fratrem Ricardi, Anglorum regis, nuntiat archiepiscopum Eboracensem a sese agnatum esse.

(Laterani, Mart. 7.)

D [Radulf. de Diceto *Imag. Hist.*, ap. TWYSDEN *H. A. Script.*, I, 653.]

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus suffraganeis Eboracensis Ecclesiæ, et dilectis filiis universis abbatibus, prioribus, et populo, et clero per Eboracensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Per litteras charissimi in Christo filii nostri R. illustris Anglorum regis, et venerabilis fratris nostri H. Dunelmensis episcopi, et dilectorum filiorum Eboracensis capituli, et multorum religiosorum conventuum ipsius diocesis, intellecto, quod idem capitulum Eboracensis Ecclesiæ dilectum filium Gaufridum, fratrem prædicti regis, voto unanimi et pari consensu in patrem et archiepiscopum elege-

runt, et quod dilectus filius noster J. tituli Sancti Martini presbyter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, sicut ex ipsius litteris plenius intelleximus, electionem ipsam auctoritate legationis, qua in Anglia fungebatur, confirmaverit; considerantes etiam quod Eboracensis Ecclesia, quæ pastoris consilio diutius destituta, in multis ex defectu prælati dispendium passa fuerit, per ejus sollicitudinem et potentiam ad statum poterit reparari meliorem, electionem ipsam, sicut concorditer facta est, et ab eodem legato nostro confirmata, præsertim cum piæ memoriæ Alexander papa prædecessor noster circa personam ejus dispensaverit, ratam habemus, et de fratrum nostrorum consilio auctoritate sedis apostolicæ confirmamus.

Monemus igitur universitatem vestram, et per apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi ceu prælati vestro reverentiam et honorem quem prædecessoribus suis exhibuistis, sine refectione impendere studeatis, ut propterea valeatis apud Deum et homines merito commendabiles apparere.

Datum Laterani, Nonas Martii, pontificatus nostri anno tertio.

CXXXVIII.

Miloni archiepiscopo Mediolanensi et ejus suffraganeis significat, se [Theobaldo] episcopo Placentino mandasse, ut in consules Placentinos, nisi ab injuriis in ecclesias recessissent, graviter incederet.

(Laterani, Mart. 29.)

[CAMPI, *Hist. di. Piac.*, II, 371.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Mediolanensi archiepiscopo, et suffraganeis ejus, salutem et apostolicam benedictionem.

Gravis et detestandæ præsumptionis audacia nuper ad aures apostolatus pervenit, quod Placentinæ civitatis consules in ecclesias ausu temerario insurgentes, non solum earum januas confregerunt, sed exinde clavibus asportatis eas reddere noluerunt, donec a quibusdam cautione recepta, quod nullas de ipsarum facultatibus, nisi quantum ad victum aolummodo pertineret, distraherent, fuit eis firmiter repromissum. Illis etiam temeritatibus non contenti, præstito juramento firmarunt, quod usque ad Kalendas Junii, nisi de consilio ipsius civitatis ad campanæ pulsationem remanserit, sexcentas libras auferre ipsis ecclesiis conabuntur. Unde quia licet ipsius civitatis populum, sicut qui ad nos specialiter pertinet, sincere in Domino diligamus, sustinere tamen nolumus, nec debemus, ut super his eorum præsumptio remaneret impunita; ne, si forte in eos rigor ecclesiasticus tepidus exstiterit, vel remissus, aliis præbeatur materia delinquendi, venerabili fratri nostro. . . Placentino episcopo dedimus in mandatis ut, nisi prædicti consules, juxta quod eis dedimus in mandatis, a tam nefario proposito quanto citius duxerint desistendum, in ipsos consules ecclesiasticam censuram, et in totam civitatem exceptis pœnitentiis, et baptismate parvulorum, sententiam proferat interdicti.

Quocirca fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus sententiam, quam prædictus episcopus in ipsos propter hoc promulgaverit, ratam habeatis et firmam, et faciatis, quantum in vobis fuerit, inviolabiliter observari, vestris parochianis districtius prohibentes, ne cum ipsis Placentinis contractum aliquem, sive mercimonium contrahere aliqua ratione præsumant.

Datum Laterani, v Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno tertio.

CXXXIX.

Privilegium pro ecclesia Thenensi. — Collata ab Alberto archidiacono ipsi confirmat.

(Laterani, Mart. 30.)

[MARTEN *Ampl. Collect.*, I, 992.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis præposito et canonicis Thenensis ecclesiæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Etsi de omnium tranquillitate ex debito commissi nobis officii esse solliciti non immerito debeamus, major tamen cura de ecclesiarum libertate manutenenda nos de ratione sollicitat, ut per nostræ dispositionis providentiæ temporaliter et spiritualiter recipiant incrementum, et quæ bene in eis ordinata sunt et disposita, ne ipsis valeant deperire, apostolicæ confirmationis munimine roborentur. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris postulationibus annuentes, canonicam ordinationem et dispositionem ipsius ecclesiæ, et rationabiles constitutiones ratas habemus, et quæcunque vobis et ecclesiæ vestræ a dilecto filio Alberto Leodiensi archidiacono filio nobilis viri ducis Lovaniensis collata sunt, sicut ipsa juste et sine controversia possidetis, vobis et per vos ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus, statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Laterani, III Kal. Aprilis, pontificatus nostri anno tertio.

CXL.

Privilegium pro ecclesia Radesdorfensi.

(Laterani, Maii 25.)

[DRONKE, *Cod. diplom. Fald.*, 412.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis CONRADO, præposito Sancti Joannis Baptistæ in Radesdorf, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris canonice substituendis, in perpetuum.

Effectum justa postulantibus indulgere et vigor postulat æquitatis et ordo exigit rationis, præsertim quando petentium voluntates et pietas adjuvat et veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatam ecclesiam Sancti Joannis

Baptistæ et Sanctæ Cæcilie in Radesdorf, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quas-cunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus suis pertinentiis; ecclesiam Sancti Laurentii in Ussine cum ipsa villa et omnibus suis pertinentiis, Dofstaha, Ingimaristat, Sulaha cum earum pertinentiis, Geitinstat, Isileibes, Negilstete, cum earum pertinentiis; Melre, Cledistete cum omnibus suis pertinentiis; Datinberch, Serlinges, Gozoldesdorf, Haselaha, cum aliis villis et pertinentiis omnium supradictarum villarum. Libertates præterea et immunitates curiarum claustralium vestrorum, nec non antiquas et rationabiles consuetudines, ecclesie vestre concessas et hactenus observatas, ratas habemus et eas futuris temporibus illibatas manere sancimus. Auctoritate quoque apostolica nihilominus duximus prohibendum ne advocatus vester, qui pro tempore fuerit, locum ipsum vel quæ ad eum pertinent gravare seu quibuslibet indebitis exactionibus, tam in foræstis et nemoribus quam novalibus ecclesie vestre, fatigare præsumat, sed his quæ antiquitus sibi concessa sunt et ad justitiam suam pertinent contentus existat.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum ecclesiam temere perturbare aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularive persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commo-nita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Later., per manum Moysi, Sanctæ Romanæ Ecclesie subdiaconi vicem agentis cancellarii, vii Kalend. Junii, indictione viii, Incarnationis Do-

A minicæ anno 1190, pontificatus vero domini Clementis papæ III anno tertio,

CXLI.

Parthenonis S. Cosmæ Talliacotiensis tutelam suscipit, ac possessiones juraque confirmat
(Laterani, Jun. 4.)

[GATTULA, *Supplem. Hist. Cassin.*, tom. II, p. 803.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus Audoisæ, abbatissæ monasterii S. Cosmæ de Talliacotio, ejusque sororibus, tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Quoties a nobis petitur quod religioni et honestati convenire dignoscitur, animo nos deest libenti concedere et potentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilectæ in Domino filie, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et præfatum monasterium, in quo divino mancipate estis obsequio, ad exemplar fel. rec. Alexandri papæ prædecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quas-cunque possessiones, quæcunque bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum, concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis et his quæ post vos successerint et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ecclesiam S. Viti cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam S. Joannis de Camerate cum pertinentiis suis, jus quod habetis in ecclesia S. Andreæ, quæ est in Clereto; medietatem oblationum quæ in ecclesii castris de Talliacotio in solemnitatibus Paschæ et Natalis Domini, et medietatem de oblationibus mortuorum; sepulturam majorum hominum præfati castris, sepulturam Podii Bufaræ cum medietate oblationum mortuorum, decimas molendinorum, quæ sunt in valle Sanctorum Cosmæ et Damiani; et in alveo suo triginta modios sementarios terræ, vineas, terras, silvas, domos, casularia, quæ in prædicto castro habetis; duo molendina, viginti duos pedes terrarum, de quibus homines vestri monasterii sunt infeodati, ecclesiam S. Mariæ de Sorbo cum omnibus pertinentiis suis, ecclesiam S. Cæcilie cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Ægidii cum pertinentibus suis, ecclesiam S. Nicolai cum pertinentiis suis, ecclesiam S. Petri cum pertinentiis suis, extra præfatum castrum, ecclesiam S. Joannis de Camerata in colle de Palanga, quidquid habetis in ecclesia S. Andreæ. Præterea refutationem coram prædicto prædecessore nostro promissam, quam nobilis vir Bartholomæus de Talliacotio de pravis consuetudinibus, quas a vestro monasterio exigebat coram personis pluribus fecit, ratam et firmam habentes auctoritate apostolica prohibemus, ne consuetudines ipsas idem Bartholomæus, vel hæredes ejus aliquo tempore in

monasterium exercere præsumant. Statuimus etiam ut nullus Marsorum episcopus in eandem ecclesiam, vel ejus moniales et clericos aliquid jurisdictionis exerceat. Nulli etiam episcopo, vel legato, qui a latere nostro, vel successoris nostri specialiter directus non fuerit, liceat suæ legationis obtentu vos vel succedentes vobis ecclesiam, aut homines vestros aut servientes, in ecclesia vestra manentes, ulla interdicti, vel excommunicationis sententia prægravare, et nulli etiam fas sit præter Romanum pontificem, vel legatum ab ejus latere missum absque speciali mandato nostro moniales domus vestræ vel clericos excommunicationis, vel interdicti vinculo innodare, et nulli episcoporum, vel alicui personæ ecclesiis vestris, maxime ecclesiæ S. Mariæ de Sorbo, quæ proprii juris vestri existit, liceat novas et indebitas exactiones imponere, vel in eis procurationes, aut tallias sive demandas contra antiquam et rationabilem consuetudinem exercere, sicut est ibidem hætenus observatum. Præterea decimas, ad ecclesias vestras spectantes, de manibus laicorum redimendi et quibuscumque rationabilibus modis poteritis acquirendi vobis licentiam indulgemus, prohibentes ut nullus easdem decimas absque consensu vestro de laica manu recipiat,

Statuimus insuper ut infra fines parochiarum vestrarum ecclesiam, vel capellam, seu altare contra altare sine assensu diocæsani episcopi et vestro nullus ædificet vel erigat, salvis tamen privilegiis Romanorum pontificum. Præterea nulli sororum vestrarum, vel clericorum liceat, post factam in eodem loco professionem, aliqua levitate, sine abbatisæ suæ licentia de claustro discedere, discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Licet autem abbatisæ, quæ pro tempore fuerit, in eam de sororibus suis, quæ vobis ignorantibus aut invititis, ab ecclesia vestra discesserit, et secundo tertiove commonita ad monasterium redire contempserit, regularem sententiam promulgare. Ecclesia S. Petri, in Castro quod dicitur Falliacozzo sita, et ejusdem capellani, in eadem libertate permaneat quam tempore antiquo habuit, et nunc habere noscitur. In eadem etiam libertate capellam S. Ægidii ibidem sitam volumus permanere; medietatem molendini Joannis Froctæ, quam domina Aduisa abbatisa enit a domino Philippo de S. Donato, et medietatem silvæ capitis aquæ, et silvam collis de Coci. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis in monasterio vestro, clausis januis, exclusis excommunicatis, et interdictis, non pulsatis cæmpanis, submissa voce, divina officia celebrare. Statuimus insuper ut abbatisis, quæ pro tempore fuerint, non liceat terras, ecclesias, seu possessiones alias, vel bona ecclesiæ vestræ, sine communi consensu capituli vestri, vel majoris et sanioris partis, imminuere, vel aliquid in beneficium seu precariam personaliter, vel in perpetuum de cætero dare, aut modo aliquo alienare.

Interdicimus etiam ne ulla monialis vestra, vel clericus, seu conversus sine licentia capituli vel etiam ipsa abbatisa pro aliquo fidejubeat; quod si fecerit, nec ecclesia vestra, nec aliquis locus vester ex illa fidejussione obligetur. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium, seu basilicarum, ordinationes clericorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, absque omni contradictione et appellatione, a quocumque malueritis suscipietis episcopo, sive ad ecclesiam vestram a vobis vocato, sive in sua propria, sive in alterius ecclesia licite celebrante, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem apostolicæ sedis habuerit, sicut est hætenus observatum.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia et integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et Cassinensis monasterii debita justitia et reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego Clemens catholicæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ego Albinus Albanensis episc. subscripsi.

Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis episc. subscripsi.

Ego Joannes presbyter cardinalis tit. Sancti Marci subscripsi.

Ego Pandolphus presbyt. card. basilicæ Duodecim Apostolorum subscripsi.

Ego Petrus presb. card. tit. Sanctæ Mariæ subscripsi.

Ego Petrus tit. S. Laurentii in Damaso presb. card. subscripsi.

Ego Petrus presb. card. S. Petri ad Vincula tit. Eudoxiæ subscripsi.

Ego Jordanus S. Pudentianæ tit. Pastorum presb. card. subscripsi.

Ego Joannes tit. S. Clementis eard. Tuscanus episc. subscripsi.

Ego Joannes Felix presb. card. tit. S. Susannæ subscripsi.

Ego Jacobus diac. card. S. Mariæ in Cosmedin A
subscripsi.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. card.
subscripsi.

Ego Joannes S. Theodori diaconus cardinalis sub-
scripsi.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquiro diac. card.
subscripsi.

Datum Laterani per manum Moysi Romanæ Ec-
clesiæ subdiaconi vicem gerentis cancellarii, ii No-
nas Junii, indictione viii, anno Dominicæ Incarna-
tionis 1190, pontificatus domini nostri Clementis
papæ III anno tertio.

CXLII.

Privilegium pro ecclesia Trevirensi.

(Laterani, Jun. 4.)

[GUENTHER. *Cod diplom.*, I, 470.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilecto
filio JOANNI Trevirensi electo ejusque successoribus
canonice substituendis in perpetuum.

Ineffabilis providentia majestatis ideo nos in apo-
stolicæ sedis sublimitate constituit et universarum
ecclesiarum nobis gubernationem curamque com-
misit, ut corpori ejus, quod est ecclesia, providere
utiliter debeamus, et fratres nostros episcopos
aliosque prælatos ecclesiarum in jure suo nos oporteat
attentius confovere. Ipsi enim de suorum sub-
jectorum salute et regimine subditorum non vere
poterunt esse solliciti, nec officii sui prosecutioni
poterunt efficacius imminere, nisi nos abundantio-
rem sibi senserint honorem impendere, et since-
riori affectu diligere charitatis. Quocirca, dilecte in
Domino filii, tuis justis postulationibus grato con-
currentes assensu, personam tuam, et Trevirensis
ecclesiam, cui Deo auctore præesse dignosceris,
sub beati Petri et nostra protectione speciali qua-
dam prærogativa esse censemus; et dignitates om-
nes seu honores et libertates ipsius a prædecessori-
bus nostris Joanne XIII, Benedicto VII, Leone IX,
Victore II, Innocentio, Eugenio et Adriano, felicis
memoriæ Romanis pontificibus, aut imperatoribus,
vel regibus, eidem ecclesiæ concessas, tibi tuisque
successoribus auctoritate apostolica confirmamus,
et præsentis scripti privilegio communimus. Sta-
tuentes ut quascunque possessiones, quæcunque
bona eadem ecclesia in præsentiarum juste et cano-
nice possidet, aut in futurum, concessione pontifi-
cum, largitione regum vel principum, oblatione fi-
delium seu aliis justis modis, præstante Domino,
poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et
inlibata permaneant, nominatim ecclesiam de Lo-
genstein, castrum de Muncler, castrum Tris appel-
latum cum banno et appenditiis suis, quod nobilis
vir comes Otto assensu et voluntate uxoris suæ
Gertrudis Palatinæ comitissæ prædictæ ecclesiæ
noscitur contulisse. Sancimus etiam ut juxta quod
in sacro Calcedonensi concilio statutum est, etc.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Albinus Albanensis episcopus.

Ego Octavianus Ostiensis et Velletrensis episco-
pus.

Ego Joannes presbyter cardinalis tituli Sancti
Marci.

Ego Pandulfus basilicæ XII Apostolorum presb-
card.

Ego Petrus presbyter cardinalis tituli Sanctæ Ce-
ciliæ.

Ego Petrus presb. card. tit. S. Laurentii in Da-
maso.

Ego Petrus presb. card. S. Petri ad Vincula tit.
Eudoxiæ.

Ego Jordanus S. Pudentiæ tit. Pastoris presb.
card.

Ego Joannes tit. S. Clementis cardin. Tuscanus
B episcopus.

Ego Joannes Felix tituli Sanctæ Susannæ presb.
cardinalis.

Ego Jacobus diaconus cardinalis. S. Mariæ in
Cosmedin.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ et Damiani
diac. card.

Ego Soffridus S. Mariæ in Via Lata diaconus car-
dinalis.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Porticu diaconus
card.

Ego Joannes Sancti Theoderici diaconus cardi-
nalis.

Ego Gregorius Sanctæ Mariæ in Aquino diaconus
C cardinalis.

Datum Laterani, per manum Moysis, Sanctæ Ro-
manæ Ecclesiæ subdiaconi, vicem agentis cancel-
larii, ii Nonas Junii, indictione viii, Incarnationis
Dominicæ, anno 1190, pontificatus vero domini Cle-
mentis papæ III anno tertio.

CXLIII.

*Willelmo episcopo Eliensi, rogatu Ricardi Anglorum
regis, legationis officium committit.*

(Laterani, Jun. 5.)

[Radulf. de Diceto, *Imag. Hist.*, ap. TWISSDEN H. A.
Script., I, 656.]

CLEMENS papa, WILLELMO episcopo, salutem.

Juxta commendabile desiderium et salubrem po-
stulationem charissimi in Domino filii nostri Ri-
chardi, illustris regis Anglorum, fraternitati tuæ lega-
tionis officium in tota Anglia, Wallia, tam per Can-
tuariensem quam Eboracensem archiepiscopatum,
et in illis partibus Hybernæ, in quibus nobilis vir
Joannes, comes Moritoniensis, frater ipsius regis, ju-
risdictionem habet et dominium, auctoritate duxi-
mus apostolica committendum.

Datum Laterani, Nonas Junii, pontificatus nostri
anno tertio.

CXLIV.

*Fratrum Carthusiensium protectionem suscipit, pos-
sessionesque et privilegia confirmat.*

(Laterani, Jun. 6.)

[*Privil. Ord. Carth.*, fol. 3.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis

filii priori et fratribus Carthusiensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Inter virtutem aromata et sanctorum fragrantiam, studiorum opinionis vestræ balsamus suo nobis odore discernitur, quæ cum se asperioribus institutis a mundana separet vanitate, et præclara resplendeat gloria meritorum, nobis est amplius honoranda. Providendum quoque diligentius est et cavendum, ne quietem sanctam improbitas alicujus valeat conturbare. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestra humili supplicatione inducti, domum vestram cum omnibus pertinentiis suis, et omnibus bonis quæ impræsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum pia vobis fuerint donatione concessa, aut aliquibus justis modis poteritis adipisci, sub beati Petri et nostræ protectione suscipimus et præsentis scripti patrocinio communimus: statuentes ut omnia vobis firma et illibata permaneant, nec alicui liceat vos super his indebite molestare. Novas etiam et indebitas exactiones a quibuslibet tam clericis quam laicis a vobis exigi auctoritate apostolica districtius inhibemus. Ad hæc præsentibus vobis litteris indulgemus ut quicumque clerici sive laici ad ordinis vestri propositum duxerint accedendum, liberum sit vobis eos recipere de licentia nostra, et receptos postquam professionem penes vos fecerint, retinere; salvis tamen privilegiis super hoc a sede apostolica impetratis. Si vero privilegiatorum aliquis per annum postquam fratribus domus innotuerit de qua egressus est, apud vos non requisitus moram fecerit, postea non licet ei ordinem vestrum deserere, vel ab ipso per violentiam revocari. Consecrationes quoque ecclesiarum, ordinationes clericorum, si vel proprii episcopi non habueritis copiam, vel requisitus præstare noluerit, prout debet, licitum sit vobis a quocunque postulare episcopo, qui rogatus ad ecclesias vestras accedens, sacra vobis necessaria, nostra fretus auctoritate, impendat. Eos etiam qui de ordine vestro vel ex subventionem terræ orientalis, vel ex aliis causis quibuslibet occasiones evagandi assumunt, si commoniti non duxerint a proposito desistendum, liceat tibi, dilecte fili prior, per excommunicationis sententiam coercere.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Dei omnipotentis et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Laterani, viii Idus Junii, pontificatus nostri anno tertio.

CXLV.

Archiepiscopis et episcopis ordinem Carthusiensem commendat.

(Laterani, Jun. 6.)

[*Ibid.*, fol. 3^b.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis ad

quos litteræ istæ pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum dilectos filios nostros fratres Carthusienses merito suæ religionis charos habeamus plurimum et acceptos, mandatum quod pro eis facimus, tanto volumus efficacius adimpleri, quanto gravius Creatorem nostrum offendunt, qui eos ex occasione aliqua persequuntur. Quapropter universitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus si quis contra indulta eisdem fratribus privilegia venire præsumperit, et admonitus respiscere forte noluerit, eum nullius contradictione vel appellatione obstante, per censuram ecclesiasticam compescatis; ita quod iidem fratres per instantiam vestram debita pace lætentur, et vos de celo justitiæ et ope pietatis possitis apud Deum et homines commendabiles apparere; nullis litteris obstantibus, tacita pravitare a sede apostolica impetratis.

Datum Laterani, viii Idus Junii, pontificatus nostri anno tertio.

CXLVI.

Prioribus et fratribus ordinis Carthusiensis concedit, ne alicui de prioribus aut fratribus sine consensu capituli domus suæ, licentia pateat appellandi.

(Laterani, Jun. 7.)

[*Ibid.*]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis universis prioribus et fratribus Carthusiensis ordinis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ab omnibus tumultuum sæcularium agitationibus, non solum mentibus et professione, sed etiam locis et habitationibus separati, summa vos oportet diligentia præcavere, ne alicujus temporalis commodi causa, vos iterum contra propositum ordinis vestri, sæculi turbinationibus immergatis, et sub recti specie vosmetipsos decipientes, ob temporale commodum acquirendum, vel incommodum evitandum, temere causarum vos altercationibus inseratis. Inde enim quod et paci et tranquillitati vestræ providere volentes, firmiter inhibemus, ne alicui de prioribus aut fratribus vestris, quacunque temeraria præsumptione, sine consensu et voluntate capituli domus suæ, vel majoris et sanioris partis, licentia pateat appellandi.

Præterea cum generale vos capitulum, sicut annis singulis consuevistis, celebrare contigerit, si omnes convenire forte nequiverint, quidquid a majori priore ordinis cum majoris partis ac sanioris consilio rationabiliter ac provide statutum fuerit, ratum habeatur et firmum, et ab omnibus vestri ordinis fratribus irrefragabiliter observetur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, et beato-

rum Petri et Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, vii Idus Junii, pontificatus nostri anno tertio.

CXLVII.

Monasterio Eihamensi altaria duo asserit.

(Laterani, Jun. 17.)

[MIRÆI *Opera dipl.*, IV, 29.]

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui de Eiham, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, et vota quæ a rationis tramite non discordant effectu prosequente complere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, altare quod in ecclesia de Rocsbeke in episcopatu Fornacensi, et altare de Dorna, quod in episcopatu Cameracensi canonice estis adepti, sicut illa juste et sine controversia possidetis, devotioni vestræ auctoritate apostolica confirmamus et præsentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, xv Kal. Julii, pontificatus nostri anno tertio.

CXLVIII.

Pacem inter canonicos S. Vincentii et S. Alexandri Bergomates reconciliatam confirmat.

(Laterani, Jun. 21.)

[UGHELLI, *Italia sacra*, IV, 472.]

CLEMENS episcopus, dilectis filiis ALDERADO archidiacono, OBERTO præposito, et universis clericis Bergomensis Ecclesiæ, salutem, etc.

Ea quæ post discordiam et controversiam habitam inter partes, meliori consilio subsecuto fuerint amicabili concordia terminata, ut inviolabilem obtineant firmitatem, et futuris temporibus nemo temeritate qualibet obviare præsumat juxta postulantium voluntatem consentaneam rationi convenerint apostolicæ auctoritatis robore communiri. Eapropter vestris justis postulationibus annuentes, pacem et concordiam, et vestri collegii unionem inter vos prudenter conceptam; et unanimi voluntate receptam, atque redactam in scriptum, sicut rationabiliter facta est, recepta pariter, et servata de fratrum nostrorum assensu auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem vero firmitatem tenorem ipsius scripti de verbo ad verbum duximus inserendum. « In Christi nomine, anno Domini 1190, quadam die, » etc. *Vide Ughelli, loco laudato.*

Decernimus ergo ut nulli hominum, etc. Amen.

Ego Clemens, Catholicæ Ecclesiæ episcopus, subscripsi.

A Ego Albinus Albanensis episcopus.

Ego Octavianus Ostien. et Velletren. episcop. subsc.

Ego Joannes presb. card. tit. S. Marci subsc.

Ego Pandulphus Basilicæ XII Apost. presb. card. subsc.

Ego Petrus presbyt. card. tit. S. Cecilie subsc.

Ego Petrus presbyt. card. tit. S. Laurentii in Damaso subsc.

Ego Petrus presbyt. card. S. Petri ad Vincula tit. Eudoxiæ subsc.

Ego Jordanus S. Pudentianæ tit. Pastoris presb. card. subsc.

Ego Joannes tit. S. Clementis card. Tusculan. episc. subsc.

B Ego Joannes Felix presbyt. card. tit. S. Susannæ subsc.

Ego Jacobus S. Mariæ in Cosmedin diac. card. subsc.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diacon. card. subsc.

Ego Soffredus S. Mariæ in Via Lata diac. card. subsc.

Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. card. subsc.

Ego Bernardus S. Mariæ Novæ diacon. cardin. subsc.

Ego Gregorius S. Mariæ in Aquiro diacon. card. subsc.

C Datum Lateran. per manum Moysis, S. R. E. subdiaconi vicem agentis cancellarii, ix Kal. Julii indict. octava, Incarnationis Dominicæ 1190, pontificatus vero domini Clementis papæ III an. tertio.

CXLIX.

Bulla canonisationis B. Malachiæ.

(Laterani, Jul. 6.)

[*Opp. S. Bernardi*, ed. 1719, I, 697.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis universis abbatibus ad Cisterciense capitulum convenientibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Ideo sacrosanctam Romanam Ecclesiam Redemptor noster caput omnium fidelium esse voluit et magistram, ut ad ejus dispositionem et nutum, divina gratia præeunte, quæ ubique a fidelibus gerenda sunt, ordinentur, et errata in melius corrigantur, et ad ejus consilium in ambiguis recurratur; et quod ipsa statuerit, nemini, quantumcumque de suis meritis gloriatur, liceat immutare: ne si forte promiscua daretur universis licentia quæcumque sibi secundum voluntatem propriam occurrerint perpetrandi, confusa libertas, cum secundum voluntatem personarum vota dissentiant, in aliorum aliquando scandalum sine justis discretione libraminis commendanda supprimeret, et minus digna laudibus indebitis celebraret. Inde si quid fuit quod dilectus filius noster Jordanus Sanctæ Pudentianæ tituli Pastoris presbyter cardinalis, ad preces quorundam vestrum, vitam sancti cujusdam viri, no-

mine Malachiæ, qui apud Claramvallem in Domino requiescit, a B. Bernardo primo, Clarævallensi abbate, conscriptam, et miracula quæ Dominus ob ipsius merita declaranda per ipsum dignatus est operari, cum multorum vestri ordinis testimoniis nobis devote præsentare curavit, ut auctoritate apostolica quod de ipsius meritis sentire deberet Ecclesia publice deberemus omnibus declarare. Visis ergo tantorum virorum testimoniis, vita etiam ipsius et miraculis diligenter inspectis, precibus etiam et testimonio ipsius cardinalis, et dilecti filii abbatis Casemarii, aliorumque quamplurimum, quibus fidem omnimodam adhibendam credebamus, inducti, dictum sanctum virum Malachiam in sanctorum catalogo, de communi fratrum nostrorum consilio duximus ascribendum, et per ipsius merita Redemptoris suffragia cum reliquorum sanctorum interventionibus a Christianis statuimus postulanda. Volumus igitur ut eam sibi reverentiam quæ sanctis debetur, universus ordo vester et alii fideles, de licentia sedis apostolicæ devote exhibeant, et in sanctorum numero secure conscribant.

Datum Lateran., 11 Non. Julii, pontificatus nostri anno tertio.

CL.

Clemens tertius in litteris datis Viterbii 14 Nonas Augusti, pontificatus sui anno III, ita alloquitur Florienses:

. . . . Cupientes ut ecclesia monasterii vestri, in honore Sancti Benedicti dedicata, congruis honoribus frequentetur, universis Christianis vere pœnitentibus et confessis, qui eandem ecclesiam in die natalis ejusdem sancti, et translationibus ipsius, etc.

Et centum dies indulgentiarum elargitur.

[SAUSSEY, *Annal. Ecclesiæ Aurel.*, 201.]

CLL.

Ecclesiæ S. Crucis Guingampensis protectionem suscipit, possessionesque ac privilegia confirmat.

(Laterani, Sept. 4.)

[MORICE, *Mém. p. s. à l'hist. de Bret.*, I, 717.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis JODOINO, abbati ecclesiæ S. Crucis de Guingampo et ejusdem fratribus tam præsentibus quam futuris vitam religiosam professis, in perpetuam memoriam.

Piæ postulationes volunt... effectu debent prosequente compleri, et ut devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter, dilecti in Christo Domino filii, vestris justis postulationibus libenter annuimus, et præfatam ecclesiam S. Crucis de Guingampo, in qua divino estis obsequio mancipati, ad exemplar prædecessorum nostrorum felicis recordationis Innocentii et Alexandri Roma-

norum pontificum, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio commurimus; imprimis siquidem statuentes, ut ordo canonicus qui secundum Deum et beati Augustini Regulam in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur; præterea quascunque possessiones quæcunque bona eadem Ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

B Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; terram quæ sita est juxta fluvium Trevium cum burgo et aliis ad ipsam pertinentibus; ecclesiam S. Mandeti juxta Guingampum cum tribus villis terræ; dimidiam decimam totius parochiæ Plomagor, quatuor molendina supra Treviam, quæ dedit comitissa Havis; novem villas Rivallon liberatas ab omni servitio; duas nummatas panis omni die quas dedit. . . . dimidium molendinum Colel ante motam comitis quam dedit comes Stephanus, quintam partem villæ Sulbar cum suo prato, dimidiam villam Guidamori quam dedit Gaufridus dapifer, tertiam partem villæ S. Mariæ de Lesquilli quam dedit Rogus, et quartam partem ejusdem villæ quam dedit comes Stephanus, terram quæ est inter duos torrentes quæ fuit Quiniou, filii Kaermaroc, quas dedit Dongualus filius Markoet; ecclesiam Christi de Pleian cum pertinentiis suis, terram de Corle et tres arpennos terræ, quos dedit Yvon, filius Conec, juxta burgum S. Crucis decimam de Porhic, domum comitissæ juxta portam Redonensem quam dedit comitissa, duo molendina Chostella intra Guingampum, quæ dedit comitissa; pratum et terra quæ est in australi parte torrentis qui juxta Motam defluit in Treviam, minagium castri Guingampi quod dedit comes Stephanus; insulam quæ dicitur Guirguenis; ecclesiam S. Quirini, quæ sita est in silva quæ dicitur Meuc, dimidium molendinum Choesel, quod nuncupatur molendinum Louhen, unum molendinum super Treviam in loco qui dicitur Rupis Suhart, quod dedit comes Stephanus; unum molendinum Choesel ex occidentali parte Treviæ, super burgum S. Crucis, tres marchas argenti in Anglia quas dedit comes Stephanus de decima quam tenuit Eudo presbyter de Lambolia, et ecclesiam B. Mariæ Magdaleæ juxta Montem Consularem (Montcontour) cum omnibus appenditiis suis, quatuor arpennos prati juxta molendinum Locon quos dedit Hamo filius Gualteri, nec non et duos arpennos prati juxta vestrum molendinum Choesel, quos ecclesiæ vestræ dedit comitissa; quatuor insuper arpennos terræ arabilis inter ecclesiam vestram et Guingampum,

quos ad plantandam vineam sæpe memorata comitissa ecclesiæ vestræ donavit. Capellam S. Gerani de Telerna et insulam cum appenditiis suis, capellam de Portal cum pertinentiis suis; ecclesiam S. Gildasii de Ploetmagoer, grandem villam de Tremeler Pordic cum suis pertinentiis. Sancimus etiam ne homines præfati loci S. Crucis ad vestram Ecclesiam pertinentes ad aliquas indebitas vel illicitas exactiones vel angarias compellantur.

Sane novalium vestrorum quæ propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præsumat, liceatque vobis clericos vel laicos in sæculo peragentes liberos et absolutos ad conservationem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit absque abbatis sui licentia, nisi arctioris religionis obtentu, de eodem loco discedere, discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce Divina officia celebrare. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti fuerint, nullus obsistat, salva tamen illarum ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur. . . .

Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars major consilii sanioris secundum Dei timorem et beati Augustini Regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et diocæsani episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona, etc.

Ego Clemens, catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Petrus presbyter cardinalis S. Petri ad vincula, etc.

Datum Laterani per manum Moysi, S. R. E. subdiaconi, vicem agentis cancellarii, Kal. Septembris, indictione viii, Incarnationis Dominicæ anno 1190; pontificatus vero domini Clementis papæ III anno tertio.

CLII.

Abbati S. Genovesæ, decano et cantori Parisiensibus scribit de præbendâ ecclesiæ Meldensis, a Petro quondam episcopo Tusculanensi condita, secundum conditoris voluntatem conservanda.

(Laterani, Oct. 17.)

[Du Plessis, *Hist. de Meaux*, II, 77.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati S. Genovesæ, decano et cantori Parisiensibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum bonæ memoriæ P., quondam Tusculaneus episcopus, ad constituendam in Ecclesiâ Meldensî præbendam, cl. libras Parisiensis monetæ in ultima sua voluntate legasset, dilecti filii nostri abbas S. Victoris et magister N. olim prædicti Tusculan. clericus, quibus tam ab ipso testatore, quam a sede apostolica fuerat executio testamenti commissa, venerabili fratri episcopo et dilectis filiis capitulo Meldensî ad titulum jam dictæ præbendæ personam, sicut decuit, præsentarunt, ordinantes insuper, ut is qui præbendam illam successione temporum obtineret, in choro et capitulo cum illa dignitatis et honoris integritate qua cæteri canonici antiquitus instituti gaudebant, canonicus haberetur, et ecclesia S. Mariæ de Cagia redditus illius præbendæ, postquam persona decederet, per annum, sicut aliarum præbendarum, sine diminutione teneret. Sed, cum quidam ne ille canonicus haberetur impedire pro suæ voluntatis arbitrio molirentur, et prædicti exsecutores nollent memoratum propositum pro illorum contradictione mutare, a nobis super hoc ad petitionem jam dicti episcopi et canonicorum ad nos litteræ manaverunt. Cumque pendente causa, etc. . . . Vos voluntatem ultimam testatoris attendentes, et nolentes tantam utilitatem quorumlibet versutia de cætero præpediri, præscriptam ordinationem in utroque articulo, super quibus quæstio diutius fuerat, approbastis; et ipsam nostra auctoritate firmantes decrevistis, in ea dignitatis et honoris integritate qua cæteri antiquitus instituti, canonicus semper existat, et ecclesia jamdicta de Cagia, sicut de aliis præbendis annuales fructus, istius præbendæ decedente persona, per annum ex integro debeat obtinere.

Nos igitur quod a vobis super hoc factum prævia ratione ratum habentes, etc. . . .

Datum Laterani, xvi Kalendas Novembris, pontificatus nostri anno tertio.

CLIII.

Bulla pro confirmatione bonorum ecclesiæ S. Mariæ Deauratæ Tolosanæ.

(Laterani, Oct. 19.)

[*Gall. Christ.*, XIII, 26.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis B. priori et fratribus ecclesiæ Beate Mariæ Deauratæ, salutem et apostolicam benedictionem.

Piæ postulatio voluntatis effectui debet prosequente compleri, ut devotionis sinceritas laudabi-

liter enitescat, et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, devotionem quam erga B. Petrum et nos ipsos habere noscimini, attendentes, personas vestras cum omnibus bonis tam ecclesiasticis quam mundanis quæ in præsentiarum laudabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, præstante Domino, poteritis adipisci, sub protectione B. Petri et nostra suscipimus, specialiter autem ecclesiam Sanctæ Mariæ Dealbatæ, ecclesiam Sancti Petri et Sancti Martini, ecclesiam Sancti Nicolai, capellam Sancti Jacobi, capellam Sanctæ Mariæ quæ est in domo Branhanonis, ecclesiam Sancti Martialis, ecclesiam Sancti Joannis de Saviniaco, ecclesiam S. Eleutherii, ecclesiam S. Joannis de Gorionis, ecclesiam Sancti Amantii, ecclesiam Sancti Petri de Quinto, ecclesiam Sancti Salvii de Dalbs, ecclesiam Sancti Sulpitii de Cella, et ecclesiam Sanctæ Mariæ de Salvenes cum pertinentiis earum, sicut eas juste et sine controversia possidetis, vobis et ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus: statuentes ut si vos in aliquo gravari senseritis, libere vobis liceat sedem apostolicam appellare. Nulli ergo omnino hominum liceat personas seu bona vestra temere perturbare, seu hanc paginam nostræ confirmationis et protectionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, xiv Kal. Novemb., pontificatus nostri anno tertio.

CLIV.

Præposito Sanctæ Mariæ Magdeburgensi chirothecarum usum concedit.

[LUDWIG, *Reliquiæ mss.*, II, 407.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio præposito ecclesiæ Beatæ Mariæ in Magdeburg.

Ad universalis Ecclesiæ regimen providentiâ supernæ dispositionis assumpti, sic administrare debemus dispensationis nobis creditæ ministerium, ut oculos apostolicæ sedis saluti ac profectui singulorum invigilet, et eos præcipue ad observationem bonorum operum debeat sollicitius provocare qui sub regulari militia sacram exhibere Domino nituntur servitatem. Cum autem Ecclesia, tibi commissa per felicitis memoriæ N. quondam Magdeburgensem archiepiscopum, regularibus institutionibus per Dei gratiam fuerit informata, et in ea rigor canonicus et regularis observantiæ disciplinæ laudabiliter hactenus, Domino faciente, vigerit, et per ipsam laudabilis honestatis f. agrantiam nonnullæ in partibus illis ecclesiæ sint constructæ, attentius sollicitudini tuæ imminet præcavendum, ne (quod absit!), inimico humani generis suadente, ipsius religionis puritas refrigescat, et fraterna in vobis

A charitas et religionis observantia temporibus tuis sustineat detrimentum. Ideoque discretionem tuam monemus attentius et exhortamur in Domino, et præsentium auctoritate injungimus, quatenus ad ea quæ anteriora sunt jugiter te extendens, circa susceptæ administrationis officium attenta sollicitudine prosequaris, sic subditos tuos salubribus monitiis instruas et horteris, corrigas quæ fuerint corrigenda, ædifices et plantes, ut et Deus in tuis actibus honoretur, et, tuo studio faciente, non solum in ecclesia tua, sed in cæteris ex ea transplantatis, nec non in omnibus de ordine vestro per totam Saxoniam, sicut de jure ad te respectum habere debent, et resecentur vitia et virtutum germina propagentur. Juxta subditorum necessitates et indigentiam apostolicæ sedis censura suæ discretionis moderari consuevit indulgentiam, ut quæ omnibus tenetur prospicere, nullius fortunam vel meritum videatur negligere. Inde est quod nos bonæ conversationis tunc famam favorabiliter prosequentes, desiderio tuo efficaciter concurrimus et assiduum tibi chirothecarum usum concedimus, ne videlicet manus tuas, quas spiritualiter sacris usibus devovisti, alicujus sceditatis tactus commaculet; sed ab astu eas et gelu uredine continui operimenti consuetudo incontaminatas conservet, etc.

CLV.

Monasterii S. Dionysii de Nogento protectionem suscipit, bonaque ac privilegia confirmat.

[*Bullar. Cluniac.*, 92.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis SIMONI, priori monasterii Sancti Dionysii de Nogento, ejusdemque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosis desideriis dignum est facilem præbere consensum, ut fidelium devotio celerem sortiatur effectum, et tanto libentius sacræ religionis observantiæ et aliis bonis operibus insistat, quando senserit ab apostolica sede in pio et beato proposito benigne confoveri. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum impertientes assensum, præfatum monasterium Sancti Dionysii de Nogento, in quo Dominico mancipati estis obsequio ad exemplar felicitis memoriæ prædecessoris nostri Alexandri papæ, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communimus, statuentes ut quæcunque bona idem cœnobium impresentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis:

Ecclesiam Beati Hilarii de Nogento cum capellanis et appenditiis suis; burgum S. Dionysii liberum et absolutum ab omni jurisdictione et exa-

ctione alicujus, furnos, piscariam in eadem villa, molendina, nemus de Croisillis et calefactiones de nemoribus comitis et reparationes ad domos proprias, ruricolas circa aquam Eduliæ, et ultra aquam cum propriis meteriis, decimam telonei ejusdem castri; in his omnibus, burgensibus videlicet et rusticis totum dominium præter duellum, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Margon, duos modios apud Arcias, ecclesiam de Petra Fixa, ecclesiam Sancti Martini de Brunellis, ecclesiam de Campo Rotundo, capellam Sanctæ Mariæ Magdelicæ de Perraria, ecclesiam de Cidroerillo, ecclesiam Sancti Andree de Fretiniaco, ecclesiam Sancti Albini de alio Campo Rotundo, ecclesiam Sancti Petri de Harponvillario cum appenditiis suis, ecclesiam Sancti Hilarii de Bellonvilla, ecclesiam Sanctæ Anastasiæ de Nonvillario, ecclesiam Sancti Martini de Universio cum appenditiis suis, capellam de Oroneo, ecclesiam de Flacciaco cum appenditiis suis, domum in Carnotensi urbe, et omnia quæ ibidem rationaliter possidetis; rusticos apud Roemvillam et quæcunque alia in Carnotensi parochia canonice possidetis; ecclesiam Sancti Petri de Bosvillette cum appenditiis suis, quæ in eadem parochia sita est; ecclesiam Sancti Petri de Cetone cum burgo, et molendinis et furno, et rusticis et appenditiis suis; ecclesiam Sancti Vulphacii cum appenditiis suis, et quæcunque in Cænonanica parochia possidetis; ecclesiam Sancti Martini de Berzelis, ecclesiam Sancti Petri de Brueria, ecclesiam Sancti Andoenis de Verreriis, ecclesiam Sancti Martini de Beloup cum appenditiis suis, ecclesiam de Gimagiis, ecclesiam Sanctæ Mariæ de Bure, ecclesiam de Fudentivilla prope Mauritaniam cum quadam parte decimæ; decimam de Burethe, ecclesiam Sancti Petri et Sancti Joannis de Mannis cum Agripennoprato; decimas apud Cerbon, ecclesiam de Comblou; decimas apud Corgon, ecclesiam Sancti Martini de Loisel, ecclesiam Sancti Præsceti, ecclesiam Sancti Gervasii de Fannis, ecclesiam Sancti Germani de Loscio cum capellanis et appenditiis suis, ecclesia scilicet Beatæ Mariæ, et ecclesiam Beati Maenti et ecclesiam Sancti Joannis, quæ sunt positæ in Mauritani Castro.

Decimam telonei de Mauritania cum furno; decimam pasnagii de Resnou, et de eodem nemore calefactiones, et reparationes domorum monachorum de Loscio; quidquid juris habetis in ecclesia Sancti Hilarii juxta Sanctam Ceronam; decimam de Fésvallo, decimam apud Ortum robur, decimam apud Lineroles, decimam de Corbeon, et quidquid juris habetis in parochia Sagiensi, in cæmeteriis primitiis Burgensibus, molendinis, in agris, pratis sive aliis possessionibus, vobis auctoritate sedis apostolicæ confirmamus. Liceat etiam vobis in ecclesiis vestris presbyteros eligere, et diocæsano episcopo præsentare; qui si idonei fuerint, ab ipso gratis et absque pravitate aliqua curam animarum suscipiant, eique de plebis cura rationem reddant, vobis

A autem pro rebus temporalibus debitam subjecti-
nem exhibeant. Adjicientes insuper, auctoritate apostolica prohibemus, ut nulli archiepiscopo vel episcopo liceat in prædictum monasterium vel in vos interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare, aliquasque consuetudines ibi exigere, seu alicujus gravaminis causa manum apponere, vel missas publicas, seu stationes sine assensu vestro celebrare, quatenus ab omni servitii sæcularis infestatione securi, omni gravamine mundanæ oppressionis remoti, in sanctæ religionis observatione seduli ac quieti, Domino annuente, permanentis. Si vero in atrio vestro, vel in sanguinis effusione, vel in verborum illatione, sive in aliquo hujusmodi violentiam contigerit irrogari, forte nequaquam propter hoc a divinis ecclesia prohibeatur officiiis.

B Libertates siquidem et immunitates, nec non antiquas et rationabiles consuetudines, vestro monasterio concessas et hactenus observatas, ratas habemus, easque futuris temporibus illibatas manere sancimus. Chrisma vero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, et cætera ecclesiastica sacramenta a diocæsano suscipiatis episcopo, siquidem Catholicus fuerit et gratiam et communionem apostolicæ sedis habuerit, et ea gratis et absque pravitate aliqua vobis voluerit exhibere, alioquin vobis liceat quemcumque malueritis adire antistitem Catholicum, qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur indulgeat. Sepulturam præterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extreme voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum ecclesiarum a quibus corpora mortuorum assumuntur. Ecclesiarum vestrarum decimas quæ a laicis obtinentur, si secundum Dominum eorum potestati subtrahere vestræ religionis reverentia poterit, ad vestram et pauperum gubernationem vobis liceat possidere. Præcipimus etiam ut omnes ecclesiæ seu capellæ vestræ et cæmeteria sint omnis exactionis immuniâ, præter consuetam episcopi paratam et justitiam in presbyteros, si adversus sui ordinis offenderint dignitatem. Prohibemus etiam ut, infra fines parochiarum vestrarum, nullus ecclesiam vel oratorium sine assensu vestro ædificare præsumat, salvis tantum privilegiis Romanorum pontificum. Sancimus insuper ut donationes et alienationes, quæ de possessionibus capituli vestri et locorum vestrorum, absque consensu ipsius capituli vel majoris partis et sanioris, a quadraginta annis infra illicitæ factæ sunt, legitime revocentur, et ne de cætero taliter fiant auctoritate apostolica prohibemus.

C Confirmamus etiam ne cellarum vestrarum, ubilibet positarum, fratres, pro qualibet interdictione vel excommunicatione, divinarum officiorum suspensionem patiantur; sed tam monachi ipsi et sa-

multi eorum, et qui se monasticæ devotioni devoverunt, clausis ecclesiarum januis..... non admisis, divinæ servitutis officia celebrent, et sepulturæ debita peragant. Concedimus etiam vobis laicos seu clericos sæculares liberos et absolutos, nisi pro certis criminibus excommunicati sint, ad conversionem seu sepulturam per loca vestra suscipere. Pro altaribus quoque et ecclesiis vestris nulli episcoporum facultas sit gravamen aliquid vobis, aut molestias irrogare, sed quidquid juris in eis habuistis, canonicè in futurum habeatis. Inhibemus etiam ne terras seu possessiones alias et thesauros ecclesiarumstrarum liceat alicui vendere, seu alio modo alienare, vel loco pignoris obligare, vel alicui fratrum vestrorum fidei iurare, absque consensu capituli vestri, aut majoris et sanioris partis; quod si factum fuerit, decernimus irritandum. Paci quoque et tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarumstrarum, seu cæmeteriorum ambitum, nullus violentiam, seu furtum committere vel sacrilegium, ignem apponere, hominem capere vel interficere, aut quamlibet personam ausu temerario lædere audeat.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit præfatum monasterium et loca ei subdita temere perturbare, aut eorum possessiones auferre, aut ablata temere retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integre conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate et Cluniacensis monasterii ad quod spiritualiter spectat debita reverentia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, etc.

CLVI.

Mauritio episcopo Parisiensi hoc privilegium asserit, ut quotiescunque decanatus vacaverit, redditum ejus percipiat.

[THEODORI Pænitentiale, II, 640.]

CLEMENS MAURITIO Parisiensi episcopo.

Ex quodam scripto authentico exhibito nobis didicimus, quod, cum causa quæ inter te et canonicos Ecclesiæ tuæ super redditibus decanatus, dum vacaret, percipiendis, emergerat, venerabili fratri nostro Remensi archiepiscopo sanctæ Sabinæ cardinali, tunc Senonensi archiepiscopo a felicitis recordationis Alexandro papa prædecessore nostro commissa fuisset, decanus, et cantor, et quamplures canonici ejusdem Ecclesiæ infra diem tibi et canonicis ab ipso archiepiscopo assignatam in domo tua nova eadem præsentè archiepiscopo convenerunt, et se causæ illi renuntiasse penitus, et in tuæ voluntatis arbitrio posuisse, ac omnes alios canonicos in pleno capitulo communiter fecisse, id ipsum coram sæpèdicto archiepiscopo sunt confes-

si. Nolentes igitur quod imposterum super hoc litigium indebite suscitetur, renuntiationem quæstionibus illis, sicut a capitulo tuo coram prædicto archiepiscopo facta est spontanea voluntate, et hactenus observata, et in scripto ejusdem archiepiscopi facto exinde continetur, ratam habemus, et auctoritate apostolica confirmamus: statuentes, ut nulli omnino hominum, etc.

CLVII.

Petente Mauritio, episcopo Parisiensi, concordiam inter Stephanum quondam episcopum et Theobaldum archidiaconum compositam conservari jubet.

[THEODORI Pænitentiale, II, 718, ubi revocatur lector ad privilegia Eugenii III et Alexandri III de eadem re episcopo Parisiens' concessa. Vide Patrologiæ tt. CLXXX et CC.]

CLVIII.

Mauritio episcopo (Parisiensi) scribit, mirari se, quod archiepiscopus Senonensis parochianos ejus, eo nesciente et inrequisito, ad alios iudices mittat, interdum et propriæ sententiæ definitionem condemnet. » Concedit, e ut liceat ei sententiam salva appellatione promulgatam ipso jure proponere, et parochianis, ne coram iudicibus sic datis respondeant, prohibere. »

[THEODORI Pænitentiale, II, 563.]

CLEMENS MAURITIO episcopo.

Cum ex auctoritate canonum liqueat quid archiepiscopis jure metropolitico debeatur, et scriptum sit, ne quis terminos alienos usurpet, mirabile gerimus et satis reprehensibile judicamus, quod venerabilis frater noster archiepiscopus Senonensis parochianos tuæ jurisdictioni subjectos, te nesciente et inrequisito, quosdam ad alios iudices mittit, interdum et propriæ sententiæ definitionem condemnat. Sane quia hoc inhibitum prohibitione canonica reperitur, salvo eo quod de articulo appellationis excipitur, et sententia a non suo iudice lata nihil obtinet firmitatis, fraternitati tuæ præsentibus litteris duximus concedendum, ut liceat tibi sententiam taliter promulgatam ipso jure proponere et parochianis tuis, ne coram iudicibus sic datis respondeant, prohibere.

Nulli ergo, etc.

CLIX.

Petente Alphonso, Castellæ rege, in civitate Placentina sedem episcopatum constituit, diæcesimque a rege institutam confirmat.

[FERNANDEZ, Historia y Annales de Plasencia, p. 23.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio illustri regi Castellæ ALPRONSO, salutem et apostolicam benedictionem.

Tunc Dei beneplacitum in humanis impletur actibus, cum corda principum ad hoc conspicimus viribus totis intendere, ut cultus divini nominis dilatetur, et inimici fidei catholicæ conterantur. Unde nos qui quorumlibet pia desideria quadam mansollicitudinis adjuvare tenemur, tanto ad conceptorum executionem eos volumus diligenti adhorta-

tione inducere, et annuendo. quæ postulant, invitare, quanto pia exordia, quæ de bona intentione procedunt, sperantur, laudabiliorum exitu concludenda. Inde est, quod intentionem regiam modis omnibus commendantes, de amplificandis Christianæ religionis terminis, jam conceptam in Placentina civitate, quam in terra per strenuitatem tuam de manu Ismaelitarum acquisita, divina prospere clementia, populasse dignosceris, auctoritate apostolica episcopalem cathedram constituimus. Diocesim quoque habendam juxta dispositionem regiam, ab eadem ecclesia cathedrali decernimus, ut villæ, sicut præsentis scripto concluditur, quæ sua sunt ei largitione concessa diocesano jure ad eam perpetuo debeant pertinere; Targellum scilicet, et Medelinum, et Mons Fragorum, et Sanctacruz cum omnibus pertinentiis suis. Ut autem hæc concessio futuris temporibus integra et illibata seruetur, statuimus ut nulli omnino hominum fas sit hanc nostræ confirmationis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

CLX.

Waldemaro episcopo Slesvicensi asserit quam Canutus rex Daniæ, consanguineus ejus ei et successoribus libertatem concessit, ut tam villici quam coloni ab omni gravamine regio vel officialium suorum liberi maneant et immunes; in cognitionibus quoque et executionibus, quæ prius per officiales regios tracturi solebant, nunc nemini respondeant, sed ejus sint vovorio mandato subjecti,

(9) Dubium.

nec ullius sæculari posthac sint subjecti potestati.

[Vide *CYPRÆI Annal. episc. Slesvicensis*, 202.]

CLXI (9).

Ad Petrum abbatem Harteriensem.— Mettis damnationem chartarum contra antiquam libertatem Harteriensis Ecclesiæ falsa suggestionem acquisitarum, comprobat, ipsumque ecclesiam liberam esse confirmat.

(Laterani, Jun. 4.)

[*MIRÆI Opera dipl.* III, 368.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis PETRO abbati Harteriensis ecclesiæ, ejusque fratribus tam futuris quam præsentibus.

Ex litteris sigillatis domni Stephani Mettensis episcopi et conventus ejusdem ecclesiæ didicimus, chartas sigillis Benedicti papæ VIII, et Eugenii papæ III, et imperatorum Ottonis I et Conradi confirmatas, et contra antiquam libertatem Harteriensis Ecclesiæ falsa suggestionem acquisitas, Mettis judicio esse damnatas. Quod juste et canonice factum esse approbamus, et prædictas chartas, et quidquid libertati vestræ obviare potest, in perpetuum damnamus, et ecclesiam vestram in omni jure conventualis ecclesiæ liberam esse per se, apostolica auctoritate et præsentis scripti patrocinio confirmamus. Statuentes, ut nulli omnino hominum liceat huic confirmationi ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attentare præsumperit, in extremo examine divinæ ultionis subjaceat.

Datum Laterani, iv Nonas Junii, pontificatus nostri anno secundo.

CLEMENTIS III PAPÆ DECRETA.

(*Mansi. Concilia*, tom. XXII, pag. 549.)

I.

Ad abbatem et archipresbyterum Montulanum. — Ut Gand. acolytho beneficium ablatum restituant.

Querelam Gand. acolythi nos accepisse noscatis, sicut prædecessor noster Gregorius, qui ad vos propter eum bis scripisse noscitur, qui cum a G. muliere peteretur in virum, inde sumpta occasione, ipsum beneficio, quod a nobis habebat, post appellationem ad sedem apostolicam factam minus rationabiliter spoliastis. Unde, quia omnibus injuste gravatis patrocinium tenemur apostolicum imperi; d. v. ro. attentius et per A. s. p. m. qua. si

D rem sic se habere constiterit, memorato clerico beneficium illud taliter subtractum absque dilatione reddentes, ap. re. pacifice dimittatis, ita quod querelam ad nos non debeat iterare, memorati abbatis sententia non obstante, super matrimonio lata, quominus beneficium debeat obtinere, nisi curam habeat animarum annexam.

II.

Ad Oddonem episcopum Verulanum. — De quodam matrimonio non dissolvendo.

Litteras tuas recepimus, ex quarum tenore cognovimus, quod cum lator præsentium quamdam feminam jam elapso quinquennio sibi matrimonio